UČITEĽSKÉ NOVINY

41/2014, 5. február 2014 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Kríza môže byť aj užitočná

Smädný človek stojaci pred spolovice naplneným pohárom vody môže vidieť pohár ako poloprázdny, ale aj ako poloplný. Veci môžeme vidieť z pozitívneho, ale aj negatívneho hľadiska. Faktom je, že takýto pohľad môžeme použiť aj na súčasnú hospodársku krízu.

Môžeme ju vnímať ako čisto negatívny jav, ale aj ako jav, ktorý je pre človeka výzvou. Hovorí sa, že všetko zlé je na niečo dobré. Kríza ekonomiky je situáciou, keď sa dostávajú do problémov banky, fabriky, živnostníci a spolu s nimi aj ich zamestnanci a, samozrejme, aj majitelia. Človek má v hraničnej situácii, akou je strata zamestnania a životných istôt, v podstate dve základné možnosti – buď ho problém položí, alebo posilní a postaví na nohy. Okrem bolestínskeho, plačlivého a sebaľútostivého pohľadu na nepriaznivú situáciu môže jestvovať aj pohľad motivačný, štartujúci človeka na vyšší výkon, mobilizujúci jeho sily, schopnosti a energiu.

Ak si človek dobre preštuduje životopisy viacerých slávnych ľudí, príde na zaujímavý fakt. V ich živote sa veľmi často vyskytla situácia, keď sa ocitli v mimoriadne zložitej situácii. Zomrela im mama či obaja rodičia, schudobneli, zomrela im manželka, deti, skrachovali, okradli ich... Prosto boli naozaj na dne. Čo urobili? Spravidla začali ešte viac bojovať s osudom, ešte viac zmobilizovali sily, energiu. Tvrdo pracovali, najmä mozgom, ale aj rukami, a výsledok prišiel. Pravda, nemusí to byť všeobecné pravidlo, ale zložité situácie môžu človeka aj zoceliť, urobiť silnejším a následne často aj úspešnejším. Na Slovensku naši predkovia často používali príslovie, na ktoré sme dosť pozabudli: „Máme ťažké časy, budeme mať múdrych ľudí!“

V súčasnosti vlády jednotlivých štátov hľadajú balíčky opatrení, ako stabilizovať ekonomiku, ako naštartovať či reštartovať ekonomické procesy, ako zabrániť negatívnym dopadom celosvetového prepadu trhov. To je, samozrejme, užitočné a iste prospešné, ale málo hovoríme o tom, čo by mal robiť človek, ktorého sa kríza dotkla. Hovoriť o šetrení a opatrnosti je síce prospešné, ale jestvujú recepty na dlhodobejšiu prosperitu človeka.

Kríza má európsku a svetovú dimenziu. Ale aj osobnú. Každého sa nejakým spôsobom dotýka. Opatrenia bude treba zaplatiť. Krízu si odnesie najviac stredná a slabšie vrstvy spoločnosti. V období krízy sa dá investovať. Nie však do rôznych pochybných fondov, lotérií, akcií, ale najmä do seba a svojej hodnoty. Svojej kvality, svojej osobnostnej a odbornej výbavy.

Obdobie hospodárskej krízy je výzvou pre vzdelávacie inštitúcie, najmä z oblasti odborného vzdelávania a prípravy, ale aj v oblasti jazykov a informačno-komunikačných technológií. Tieto inštitúcie by mali práve v čase, keď sa rad ľudí ocitne bez práce, ponúknuť možnosť nadobudnutia nových kompetencií a zručností. Kríza má totiž svoje antibiotikum – je ním viac vzdelania. Slovensko oproti iným krajinám stále dosť zaostáva v počte ľudí, ktorí sa ďalej vzdelávajú po základnom behu svojej prípravy na kariéru. Zatiaľ čo v Európskej únii sa permanentne ďalej vzdeláva okolo 11 až 12 % obyvateľov, na Slovensku je to len

(pokračovanie na strane 2)

Sľub v mene slovenských športovcov skladali biatlonistka Anastasia Kuzminová a bežec na lyžiach Martin Bajčičák. ***Foto Ján SÚKUP***

Začínajú sa XXII. hry zimnej olympiády

„V mene všetkých športovcov slovenskej výpravy sľubujeme, že na XXII. zimných olympijských hrách Soči 2014 budeme rešpektovať a dodržiavať Olympijskú chartu, etické princípy a pravidlá, ktorými sa zimné olympijské hry riadia, a budeme súťažiť bez dopingu a drog, v ozajstnom športovom duchu, pre slávu a česť športu a vzornú reprezentáciu Slovenskej republiky. Tak sľubujeme!“

Tento slávnostný sľub zložili minulý štvrtok na Bratislavskom hrade v mene celej olympijskej výpravy do rúk prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča bežec na lyžiach Martin Bajčičák a biatlonistka Anastasia Kuzminová. Prezident SR odovzdal členom slovenskej výpravy vymenovacie dekréty, prezident Slovenského olympijského výboru František Chmelár zas účastnícke odznaky.

Na XXII. zimných olympijských hrách v Soči sa v dňoch 7. – 23. februára 2014 predstaví 62 slovenských športovcov, z ktorých sa sľubu zúčastnilo 42.

V ére samostatnosti skladali slovenskí športovci olympijský sľub pred zimnou olympiádou už šiestykrát. V doterajších súťažiach na zimných olympijských hrách boli najúspešnejší biatlonisti – na posledných hrách vo Vancouvri 2010 získala Anastasia Kuzminová zlato a striebro a Pavol Hurajt bronz, striebro získal na hrách v Turíne 2006 aj Radoslav Židek v snoubordingu. Zimné olympijské hry sa významným spôsobom dotknú aj života a práce škôl a školských zariadení. Slovenskí reprezentanti sú vždy v čase vrcholných športových podujatí v centre pozornosti mládeže a, samozrejme, i dospelých. Pre žiakov a študentov sú príkladom, ako sa dosahujú najvyššie svetové mety v športe vďaka tvrdému tréningu, disciplíne, odriekaniu a poctivej práci. Súčasne sú nástrojom na vyzdvihnutie myšlienok a tradícií olympizmu. Sú súčasne obdobím nárastu záujmu o šport a aktívne športovanie.

František ŠÍPKOVSKÝ

Osvojenie si princípov čitateľskej gramotnosti a motivácia k čítaniu

(II. časť)

Vďaka národnému projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* vznikla multimediálna didaktická pomôcka aj pre učiteľov slovenského jazyka a literatúry. Autorkou multimediálneho vzdelávacieho DVD na tému *Osvojenie si základných princípov čitateľskej gramotnosti a motivácia k čítaniu* je Mgr. Eva Lapidesová zo Základnej školy na Ul. za kasárňou v Bratislave. Porozprávali sme sa s ňou, ako zatraktívni toto DVD vyučovanie v školách a ako ho môžu využívať pedagógovia na vyučovacích hodinách slovenského jazyka a literatúry.

Oddávna vieme, že čítať znamená dozvedať sa, byť múdry. Aký je však skutočný status čítania a knihy? Kedy sa dá u detí budovať už seriózny vzťah k literatúre?

Myslím si, že ak začneme budovať pozitívny vzťah ku knihe už u detí v ranom veku, nebudeme musieť hovoriť o nečítajúcich deťoch. Lásku ku knihe možno vzbudiť už u detí do troch rokov. Stačí, ak si predstavíme, že matka podáva dieťaťu umelohmotné leporelo, mäkučké, plnené vo vnútri molitanom. Dieťa tu vníma literatúru aj iným zmyslom, hmatom, čo je dôležité, a na to poukazujeme aj v ukážkovej vyučovacej hodine. Zmyslové vnímanie využívame pri výučbe slovenského jazyka a literatúry (SJL) v našej základnej škole na prvom stupni. Rovnako ho môžu využívať aj rodičia doma. Dieťa počúva, čo mu mama hovorí, ochutnáva, ovoniava, používa všetky zmysly. V predškolskom veku pribúdajú leporelá a klasické knihy s papierovými stranami, obľúbené je leporelo *Jeden deň s malým princom*.

Aj vo vašej ukážkovej hodine sa opierate o myšlienku J. A. Komenského, ktorý hovorí, že dieťa uplatňuje všetky zmysly. Viem, že deti s obľubou siahajú aj po spievajúcej knihe.

Presne tak, nájdeme v nej noty, slová piesní, takto možno začať zdokonaľovať rečový prejav dieťaťa z hľadiska slovnej zásoby, súvislého vyjadrovania gramatickej stavby reči alebo výslovnosti. Ide o to, že úroveň vývinu reči je jedným z predpokladov úspešného čitateľa, preto sa aj my so žiakom pri čítaní rozprávame.

(pokračovanie na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Vzdelávacie a ekologické iniciatívy medzi svetadielmi
Strany 4 a 5

Byť pripravený pre prax nie je spoločenská fráza
Hovoríme s riaditeľkou Strednej odbornej školy v Považskej Bystrici PhDr. Annou Bartoňovou

Strany 9 – 11

Ak si zďaleka, vitaj a bývaj s nami na „intráku“
Na návšteve v školskom internáte v Modre

Strany 14 a 15

Národná stratégia na ochranu detí pred násilím
Dokument

Strany 25 – 31

Kríza môže byť aj...

(dokončenie zo strany 1)

niečo okolo 4 %. Ukazuje sa, že máme akoby menej vzdelania, čo sa prejavuje práve v etapách kríz a zmien výrobných programov. Školstvo by malo využiť aj európske zdroje na rozšírenie ponuky nových vzdelávacích programov pre dospelých. Ministerstvo školstva našťastie po predchádzajúcich neplodných rokoch pracuje aj na tom, aby si človek mohol certifikovať neformálne vzdelanie nadobudnuté samoštúdiom či vlastnou praxou a skúsenosťou.

Kríza dáva šancu na premýšľanie o tom, ako žijeme, aké máme ciele, aké máme snaženia i filozofiu života. Svet – a s ním aj Slovensko – sa v posledných rokoch vrhol na cestu permanentného zrýchľovania výroby, zvyšovania životnej úrovne, spotreby. Čo to však znamená? Kde je hranica roztáčajúceho sa kolotoča výroby a spotreby? Aký je ideálny stav? Kde to má svoj koniec? Vieme, ako vyzerá ideálna stanica, kam sa chceme dostať? Kríza je aj o tom, že sme začali míňať viac, ako je potrebné, že míňanie peňazí sa stalo modlou. Podporilo to stavanie obchodných reťazcov, centier, miest na míňanie peňazí, v ktorých kupujeme často bez ohľadu na to, či tovar, službu skutočne potrebujeme, či bude pre nás prospešná. Dnes musíme rozmýšľať aj o takýchto veciach. Je potrebné, aby sme prehodnotili svoje priority, ale aj hodnotový svet a zmysel vecí a činov. Musíme sa omnoho viac zamýšľať nad zmyslom našich činov aj nad spokojnosťou, ale aj nad tým, ako sa sami zaslúžime o zmysluplnejší svet a jeho fungovanie.

Ktosi múdry, koho už kríza postihla, prišiel na túto vetu: „Len čo som všetko stratil, zistil som, že všetko, čo bolo pre mňa dôležité, mi zostalo.“ Áno, peniaze a majetok nie sú všetko, aj keď aj tieto veci na život potrebujeme. Ale človek práve v krízovej chvíli zistí, že najcennejšie pre šťastie a spokojnosť môže byť zdravie, radosť, múdrosť, láska, dobrí ľudia...

Skúsení cestovatelia hovoria, že ak vidíte v džungli tigra, ktorý sa chystá na vás zaútočiť, jestvuje jediný spôsob záchrany. Nie je to ani útek, ani najbližší strom. Keď sa tiger blíži k vám, treba sa postaviť, zdvihnúť ruky, urobiť sa čo možno najmohutnejším a vykročiť proti nemu. Treba mu ukázať, že sa ho nebojíme a že sme smelší ako on. Treba ukázať väčšiu odvahu, ako je jeho lovecká chuť. Ak na nás útočí kríza, nebezpečenstvo, nezamestnanosť, treba sa zdvihnúť, zmobilizovať a zaktivizovať a vykročiť proti nebezpečenstvu. Naše úsilie a aktivita musia byť silnejšie ako nebezpečenstvo hrozby...

A potom, aj dnes platí starý Pytagorov výrok: „Boh dal človeku dve ruky, aby ho neobťažoval s každou maličkosťou.“ Inak povedané, človek je zodpovedný sám za seba a svojich blízkych. Čakať, že niekto iný vyrieši jeho problémy, nie je zodpovedné...

Ľubomír PAJTINKA

Erasmus+ poskytne tento rok takmer 2 miliardy

EURÓPSKA KOMISIA

Organizácie, ktoré sa chcú roku 2014 uchádzať o financovanie prostredníctvom nového programu Európskej únie pre vzdelávanie, odbornú prípravu, mládež a šport Erasmus+, si môžu začať pripravovať svoje žiadosti o grant. Príručka k programu Erasmus+, ktorá obsahuje podrobné informácie o postupe podávania žiadostí, je k dispozícii.

O finančné prostriedky z programu Erasmus+ môže požiadať akýkoľvek verejný alebo súkromný subjekt aktívne pôsobiaci v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu. Jednotlivci nemôžu žiadať o granty priamo, mali by sa obrátiť na svoju univerzitu, vysokú školu alebo organizáciu, ktorá podá žiadosť.

Roku 2014 bude v rámci Erasmus+ v troch kľúčových akciách k dispozícii financovanie vo výške 1,8 miliardy eur na účely:

- podpory príležitostí na mobilitu študentov, stážistov, učiteľov a ďalších vzdelávacích pracovníkov, mladých ľudí v rámci výmeny mládeže, mládežníckych vedúcich a dobrovoľníkov,
- vytvorenia a zlepšenia partnerstiev medzi inštitúciami a organizáciami v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy a mládeže a oblasťou práce,
- podpory dialógu a získavania dôkazov, ktoré sú potrebné na reformu systémov vzdelávania, odbornej prípravy a mládeže.

„Rada by som organizácie vyzvala, aby si dôkladne preštudovali príručku k programu, s cieľom zabezpečiť, že budú plne pripravené, keď sa začne on-line proces podávania žiadostí. Nárast rozpočtu Erasmus+ o 40 percent znamená, že podporu z grantov dostanú počas ďalších 7 rokov viac ako 4 milióny ľudí vrátane študentov, stážistov, učiteľov a dobrovoľníkov," povedala Androulla Vassiliou, európska komisárka pre vzdelávanie, kultúru, viacjazyčnosť a mládež.

Bližšie termíny na predloženie žiadostí v jednotlivých kľúčových akciách sú na slovenskom webovom sídle Erasmus Plus.

Zameranie na zručnosti mladých

Okrem univerzít a vzdelávacích inštitúcií budú v programe po prvýkrát financované aj nové inovačné partnerstvá. Tzv. znalostné aliancie a aliancie sektorových zručností budú budovať synergie medzi vzdelávaním a oblasťou práce tým, že umožnia, aby inštitúcie vyššieho vzdelávania, poskytovatelia odbornej prípravy a podniky podporovali inováciu a podnikanie a aby rozvíjali nové učebné plány a kvalifikácie s cieľom riešiť medzery v oblasti zručností.

V športe sa pozornosť sústredí na nadnárodné projekty zamerané na podporu masového športu a riešenie cezhraničných problémov, ako je ovplyvňovanie športových výsledkov, doping, násilie a rasizmus, ako aj podpora dobrej správy vecí verejných, rodovej rovnosti, sociálneho začleňovania a fyzickej aktivity pre všetkých.

Nový program Erasmus+ kombinuje všetky súčasné schémy financovania EÚ pre vzdelávanie, odbornú prípravu a mládež vrátane programu celoživotného vzdelávania (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig), programu Mládež v akcii a piatich programov medzinárodnej spolupráce (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink a program spolupráce s priemyselnými krajinami). Po prvý raz tiež zavádza podporu pre šport. Integrovaný program poskytne žiadateľom lepší prehľad o dostupných možnostiach na granty.

Erasmus+ sa spúšťa v čase, keď je v EÚ nezamestnaných takmer šesť miliónov mladých ľudí – pričom v niektorých krajinách je táto úroveň vyššia ako 50 %. Zároveň je však k dispozícii viac ako 2 milióny voľných pracovných miest a tretina zamestnávateľov hlási ťažkosti so získavaním personálu so zručnosťami, ktoré potrebujú. To svedčí o značnom nedostatku niektorých zručností v Európe. Program Erasmus+ bude tento nedostatok riešiť tým, že ľuďom poskytne príležitosti na štúdium, odbornú prípravu, získavanie pracovných skúseností alebo dobrovoľnícku činnosť v zahraničí.

(tm)

Zápisy budúcich prvákov v ZŠ

POVINNÁ DOCHÁDZKA

Od stredy 15. januára sa v základných školách začali zápisy prvákov. Potrvajú presne mesiac, do 15. februára. Povinné prihlásenie na plnenie povinnej školskej dochádzky v základnej škole sa týka detí, ktoré do 1. septembra 2014 dovŕšia šiesty rok veku.

Presné miesto a čas zápisu určí zriaďovateľ školy. Zápisy sa môžu uskutočniť nielen v pracovné dni, ale napríklad aj v sobotu. Bližšie informácie získajú zákonní zástupcovia budúcich prvákov na internetovej stránke školy, na výveske, prípadne priamo u riaditeľa školy.

Rodič či iný zákonný zástupca môže pre budúceho školáka vybrať ktorúkoľvek základnú školu. V zmysle zákona plní žiak povinnú školskú dochádzku v základnej škole v školskom obvode, v ktorom má trvalý pobyt. Ak sa zákonný zástupca rozhodne pre inú základnú školu, jej riaditeľ oznámi túto skutočnosť riaditeľovi spádovej školy, a to najneskôr do 31. marca 2014.

Pri zápise je potrebné predložiť osobné údaje dieťaťa, teda meno a priezvisko, dátum narodenia, rodné číslo, miesto narodenia, národnosť, štátne občianstvo, trvalé bydlisko dieťaťa a osobné údaje zákonných zástupcov. Na zápis je potrebný občiansky preukaz zákonného zástupcu a rodný list dieťaťa.

Pedagógovia na zápise väčšinou formou rozhovoru a na základe výtvarného vyjadrenia preveria psychické, fyzické a sociálne schopnosti dieťaťa. Ide napríklad o rozoznávanie farieb či geometrických tvarov, priestorovú orientáciu, komunikačné schopnosti a podobne. Škola zapíše dieťa, ktoré v čase nástupu na plnenie povinnej školskej dochádzky dovŕši 6 rokov, pričom dieťa začne plniť povinnú školskú dochádzku, ak dosiahlo školskú spôsobilosť. To znamená primeranú psychickú, telesnú a sociálnu vyspelosť. V opačnom prípade môže riaditeľ základnej školy rozhodnúť o odklade začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky o jeden školský rok, a to vždy na žiadosť zákonného zástupcu. Súčasťou tejto žiadosti musí byť odporučenie všeobecného lekára pre deti a dorast a príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie. Riaditeľ školy môže rozhodnúť o odklade aj na návrh materskej školy, a to na základe predchádzajúceho odporučenia zariadenia výchovného poradenstva a prevencie. Podmienkou je však aj v tomto prípade informovaný súhlas rodiča.

O prijatí dieťaťa na základné vzdelávanie rozhodne riaditeľ školy do 31. mája 2014.

V prípade, že dieťa bude navštevovať základnú školu v zahraničí, rodič ho musí zapísať aj do spádovej školy na Slovensku, spravidla v mieste trvalého bydliska. V nej bude žiak vykonávať komisionálne skúšky z predmetov, ktoré určí riaditeľ školy.

V minulom roku sa zápisov do základných škôl zúčastnilo 57 089 detí, pričom 4 656 z nich bol začiatok plnenia školskej dochádzky odložený. **(mš)**

STRUČNE

Na riešenie havárií viac ako 16 mil. eur

Roku 2013 poskytlo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR základným a stredným školám na riešenie havarijných situácií celkovo 16 294 529 eur.

Na jednoduchšie opravy týkajúce sa striech, sociálnych zariadení, podláh, chodníkov či výmeny okien bolo z bežných výdavkov rezortu vynaložených 9 580 890 eur. Presnejšie štátnym základným školám šlo 7 243 021 eur, cirkevným školám bolo poskytnutých 127 690 eur, špeciálnym školám 1 166 744 eur a stredným školám 1 043 435 eur. Najvyššia suma bola poskytnutá školám v Banskobystrickom kraji, kde šla čiastka 1 721 855 eur, v Nitrianskom kraji bol objem poskytnutých financií na úrovni 1 700 864 eur a v Bratislavskom kraji v sume 1 207 124 eur.

Rezort školstva poskytol školám na rekonštrukcie z kapitálových výdavkov 6 713 639 eur, z toho stredným školám bolo určených 418 004 eur. Najviac finančných prostriedkov dostali školy v Žilinskom kraji (1 262 694 eur), v Nitrianskom kraji (1 160 534 eur) a Prešovskom kraji, kde bola čiastka poskytnutých financií vo výške 1 098 138 eur. Ministerstvo môže účelovo prideliť finančné prostriedky z kapitoly ministerstva a z kapitoly ministerstva vnútra v priebehu roka na riešenia havarijných situácií škôl, a to na základe skutočnej potreby, zriaďovateľovi verejnej školy, zriaďovateľovi verejnej materskej školy a zriaďovateľovi verejného školského zariadenia, ktorý o to požiada. Žiadosť o poskytnutie finančných prostriedkov predkladá v priebehu roka zriaďovateľ príslušnému obvodnému úradu v sídle kraja (bývalé krajské školské úrady). Ten požiadavku preverí a posúdi výšku požadovaných finančných prostriedkov potrebných na odstránenie havarijnej situácie. Ministerstvo prideľuje nenormatívne účelovo určené finančné prostriedky na riešenie havarijných situácií v závislosti od zdrojových možností štátneho rozpočtu.

Michal KALIŇÁK,
hovorca ministra

OZNÁMENIE

Oprava chyby v nariadení vlády

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR informuje zamestnávateľov v rozsahu svojej pôsobnosti o vydaní *Redakčného oznámenia o oprave chyby v nariadení vlády SR č. 441/2013 Z. z., ktorým sa ustanovujú zvýšené stupnice platových tarif zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme*.

V prílohe č. 3 uvedeného nariadenia vlády SR (osobitná stupnica platových tarif učiteľov vysokých škôl, výskumných a vývojových zamestnancov a zdravotníckych zamestnancov) vo 4. platovom stupni 11. platovej triedy má byť namiesto sumy 717,50 eur správne uvedená suma 714,50 eur. **(mš)**

Deti privítali šašovia

KRAČÚNOVCE

V stredu 15. januára prišla k nám do Základnej školy Kračúnovce návšteva. Pýtate sa, kto to bol? Boli to dvaja kamaráti – šašo Jašo a šašo Strašo. Ich úlohou bolo privítať našich budúcich prváčikov. Po pozdravných slovách pani riaditeľky školy a riaditeľky základnej umeleckej školy šašovia zaviedli malých školákov do rozprávky. Bola to rozprávočka o lesných zvieratkách, ktoré sa stretli v opustenom domčeku. Lesní kamaráti si s malými školáčikmi zaspievali a potom im pomohli pri riešení ďalších úloh. Veľkú pomoc ani nepotrebovali, pretože deti boli veľmi šikovné. A za svoju šikovnosť boli aj odmenené. Mnohým z nich sa v škole veľmi páčilo a radi by v nej aj ostali, no školská brána sa im otvorí až v septembri, a my sa už veľmi tešíme na nových kamarátov. **(zškr)**

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo.pomichal@chello.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 5. 2. 2014.

EV 2461/08

Spoločná fotografia slovenských športovcov pred odchodom na najvýznamnejšie športové podujatie tohto roka – XXII. zimné olympijské hry v Soči.

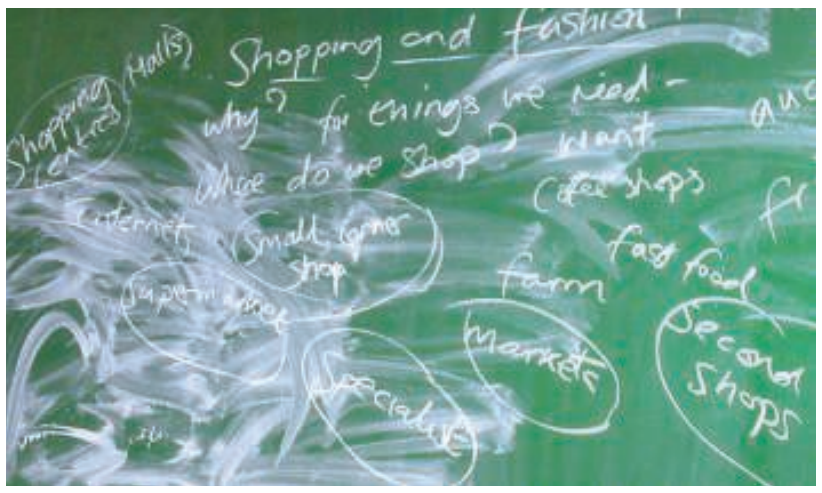

Jazyk, ktorý zjednotí svet

ANGLICKÝ TÝŽDEŇ

V duchu hesla „Jazyk, ktorý zjednotí svet" sa v Strednej priemyselnej škole J. Murgaša v Banskej Bystrici konal *English week*. Počas celého týždňa tridsiati vybraní žiaci našej školy absolvovali intenzívny kurz angličtiny s dvoma anglickými lektormi. Kurz bol určený predovšetkým žiakom štvrtého ročníka, ktorí sa pripravujú na maturitnú skúšku. Hlavným cieľom tohto 30-hodinového maratónu bolo zvýšiť jazykové sebavedomie našich žiakov, ukázať im, že jazyk je tvárny, a najmä, že je ich dobrý kamarát, na ktorého sa môžu spoľahnúť. Žiaci pracovali, trápili sa, ale i bavili v dvoch skupinách, a hoci sa to môže zdať staromódne, nebola potrebná žiadna moderná technika. Empatia a charizma lektorov rýchlo prelomila ľady a počiatočnú hanbu hovoriť a už na konci prvého vyučovacieho dňa žiaci vychádzali z učební s certifikátmi, vysmiati a nadšení.

Mgr. Jana ŠAVOLTOVÁ

Zmeňme spôsob učenia a zmeníme osudy našich žiakov

ASFEU

Pod týmto názvom realizovala Stredná odborná škola pre žiakov s telesným postihnutím v Žiline projekt, na ktorý získala nenávratný finančný príspevok vo výške 168-tisíc eur. V rámci jeho aktivít sa od roku 2010 do roku 2012 podarilo inovovať metódy a formy vzdelávania v špeciálnej strednej škole, ktoré boli orientované na potreby žiakov v príslušných učebných odboroch.

Ciele projektu škola dosiahla vzdelávaním pedagógov, výmenou skúseností zo zahraničných škôl, modernizáciou dvoch odborov: potravinárska výroba – cukrárenská výroba a obchodná prevádzka – príprava a skladovanie tovaru. Zmeny sa týkali aj inovácie piatich vzdelávacích programov, v ktorých sa využíva jedenásť nových učebných materiálov podporených využívaním nových informačno-komunikačných technológií, didaktických prostriedkov a praktických učebných pomôcok. Po ukončení projektu sa zvýšili nielen kompetencie žiakov, ale aj ich možnosti uplatnenia sa na trhu práce.

Projekt bol finančne podporený z Európskeho sociálneho fondu v rámci opatrenia Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne osôb s osobitými vzdelávacími potrebami.

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Odbor informovania a publicity ASFEU

Osvojenie si princípov čitateľskej gramotnosti...

(dokončenie zo strany 1)

Poďme opäť k vám do školských lavíc. Rovnako ako v predškolskom období, aj v školskom veku deti napredujú rôznym tempom. Je to tak aj v súvislosti s rozvojom reči a s čitateľskou gramotnosťou vôbec?

Platí, že niektoré napredujú spontánne a rýchlo, iným trvá dlhšie, kým zvládnu základ, teda plynulé čítanie. Tu je dôležitá najmä motivácia, lebo niektoré schopnosti a genetickú výbavu dieťaťa nevieme ovplyvniť. Každý žiak je jedinečný a vyniká v inom učebnom predmete. Aj pedagógovia sa pýtajú, čo robiť a čo nerobiť z hľadiska zvýšenia motivácie k čítaniu u detí. Myslím si, že najdôležitejšie je akceptovať individuálne tempo dieťaťa aj v čítaní, lebo čas, keď dieťa zvládne techniku čítania a čítanie ho prestane unavovať, je individuálny. Na hodinách SJL je dôležité aj to, aby žiaci spolupracovali, nesúťažili. Platí, že súťaž stavia medzi deti bariéry a spolupráca mosty. Pritom nezabúdame, že je dôležité, aby dieťa čítalo rôzne typy písmen. A tiež, že ak je dieťa z čítania už unavené, čítame mu my a ono popritom ilustruje dej. Dôležité je, aby bolo stále aktívne pri počúvaní a zapájalo pri čítaní všetky svoje zmysly, ako na to upozorňuje aj ukážková hodina. A dôležitá je ešte jedna vec – dať deťom „aktuálnu" knihu. Neznamená to, že v centre ich záujmu raz nebudú knihy, ktoré by sme si želali. Výbornou motiváciou sú stretnutia so spisovateľmi – tu sú aktívne knižnice, ktoré pozývajú do škôl na besedy spisovateľov, čo je obojstranne prospešné, lebo deti získavajú nové informácie a spisovatelia odovzdávajú svoje skúsenosti.

Každá aktivita má svoj význam, najmä ak si pripomenieme, že v medzinárodnom meraní PISA, kde sa testuje aj čitateľská gramotnosť, nedopadli naši žiaci najlepšie. Veľké percento školopovinných detí zaostáva v čítaní, a nielen v čítaní. Namieste je, ak spomenieme, že neskôr majú problémy aj s prospechom a napokon zlé čítanie môže viesť k emočným ťažkostiam a problémom v správaní aj v neskoršom veku.

Najdôležitejšie je, aby dieťa videlo, že rodičia radi čítajú. Deti, ktoré vidia svojich rodičov a ostatných členov rodiny čítať knihy, noviny a časopisy, sa naučia, aký význam a cenu má čítanie, lebo čitateľská gramotnosť sa v súčasnosti nechápe iba ako schopnosť čítať, ale aj schopnosť spracovať také informácie textu, ktoré nie je jednoduché nájsť. Čitateľská gramotnosť je súbor čitateľských zručností, pomocou ktorých sa dá rozvíjať schopnosť človeka učiť sa. Aj v našej ukážkovej hodine si možno všimnúť jednotlivé etapy čitateľských schopností. Prechádzame nimi postupne cez učenie sa čítať a písať, spájame slabiky, nacvičujeme plynulé čítanie, dbáme na to, aby žiaci porozumeli textu, čo je neskôr dobrým základom na analýzu literárneho textu, ako aj jeho interpretáciu.

V čom vy vidíte problém, o ktorom sa v poslednom čase u nás hovorí – prečo žiaci často nevedia zreprodukovať prečítané svojimi slovami?

Tento problém nesledujú len pedagógovia na prvom stupni základnej školy, prípadne neskôr na druhom stupni, ale aj učitelia, špeciálni pedagógovia či pracovníci knižníc. Súvisí to s tým, že žiaci informácie prijímajú pasívne, k čomu ich vedie aj pasívne prežívanie voľného času. Dostávame sa teda k tomu, že aj záujmové krúžky dokážu žiaka motivovať k čítaniu. Platí to aj o športových aktivitách. Vo všeobecnosti sa deti lepšie a rýchlejšie učia, ak vynikajú aspoň v jednom vyučovacom predmete alebo majú nejakú záľubu. Významnú úlohu má i podnetné prostredie. Pri nakrúcaní ukážkovej hodiny sme si dali záležať, aby sme v takom aj pracovali – vybrali sme pracovňu, v ktorej je veľa kníh, učebníc, pomôcok. A napokon pre rozvoj čitateľskej gramotnosti je dôležitá aj obyčajná komunikácia. Preto žiakom neustále kladieme otázky, na ktoré odpovedajú. Pýtame sa, či dostávajú knihy ako darček, či im niekto číta, či navštevujú knižnicu. Rozvíjame tak komunikačné schopnosti.

Dokončenie rozhovoru prinesieme v nasledujúcom čísle Učiteľských novín.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ, manažérka publicity národného projektu

O ČOM PÍŠU

Nová Dobrá škola

- Erich Mistrík: Aké hodnoty vyznáva slovenské školstvo?
- Vladimír Burjan: PISA – vieme, o čom hovoríme?
- Juraj Hipš: Ticho je úžasný učiteľ
- Sudbury Valley School – škola-neškola
- Pravidelné rubriky: Skutočný príbeh, Číslo na zamyslenie, Za a proti, Inšpirácia od kolegov, Pedagóg v galérii, Otázky pre špekulantov a ďalšie

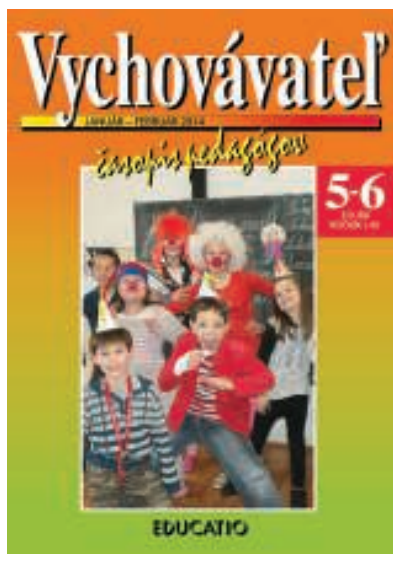

Najnovší Vychovávateľ

- Záškoláctvo ako výchovný problém
- Tresty vo výchove verzus ich dôsledky
- Možnosti štúdia učiteľstva pre materské školy a vychovávateľstva
- Pedagóg ako formovateľ hodnotovo-etickej orientácie žiakov
- Kontroverznosť pedagogických názorov J. J. Rousseaua
- Integrácia a vzdelávanie detí s duševnými poruchami

Februárová Rodina a škola

- Odlišnosti našich detí
- Výchova príkladom
- Kde sú naše elity?
- Rozprávky a ich vplyv na deti
- Miliardári, ktorí „vyleteli" zo školy
- Päťgeneračná rodina
- Príbeh Slováka spod Eiffelovky
- Ako na strednú školu?
- Bude každého žiaka kontrolovať kamera?
- Zdravie a úspech sa začína úsmevom
- Hosť redakcie: prof. RNDr. Ján Pišút, DrSc., minister školstva v r. 1990 – 1992

Vzdelávacie a ekologické iniciatívy medzi svetadielmi

EUMIND

Volám sa Tushar Tripathy a som študentom 10. ročníka indickej verejnej školy Bal Bharati v Naí Dillí. Otázky životného prostredia sú pre mňa výsostne dôležité, preto som sa zapojil do činnosti ekoklubu. Som členom skupiny EUMIND a zodpovedne pre ňu vykonávam všetky druhy aktivít. Verím, že životné prostredie je veľmi dôležitá téma, pretože od neho závisí život. Tiež som presvedčený o nevyhnutnosti dobrého využitia a zachovania prírodných zdrojov. Týmito slovami sa predstavuje svojim partnerom jeden z účastníkov medzinárodného projektu EUMIND, zaoberajúceho sa ekológiou, hodnotami, ľudskými právami, vlastným regiónom, svetom práce a umením.

Iniciatívy na podporu vzdelávania

V poslednom období vyvíjajú vlády európskych krajín rôzne iniciatívy na zlepšenie vzdelávania a odbornej prípravy a na zaistenie toho, aby mladí ľudia ukončili povinnú školskú dochádzku a nadobudli zručnosti, ktoré im na pracovnom trhu umožnia konkurovať. Rovnakú snahu ako Európa má aj druhá najľudnatejšia krajina sveta, India. Vláda v Indii sa snaží vzdelávať a školiť 500 miliónov detí a dospievajúcich, aby boli dobre pripravení do zamestnania. V Indii aj v Európe je hlavnou prioritou znížiť počet osôb, ktoré predčasne ukončujú povinnú školskú dochádzku, a takisto zlepšiť možnosti odborného vzdelávania. Podpora vzdelávania sa dotýka širokého spektra aktivít. Ich cieľom je umožniť mladým ľuďom lepší štart do života. Študenti okrem všeobecného vzdelania nadobúdajú v školách aj zručnosti, ktoré im pomôžu zvoliť si povolania podľa svojich predstáv a získať prácu, ktorú priemysel potrebuje. Vláda v Indii, rovnako ako vlády v Európe, kladie veľký dôraz na všetky druhy spolupráce v oblasti vzdelávania, najmä v oblasti odborného vzdelávania.

Platforma na budovanie školských sietí

Nemôžete sa dobre postarať o budúcnosť, ak to, čo robíte, nerobíte najlepšie. Šetrenie energie, napr. používaním energeticky úspornejšieho osvetlenia, znamená ochranu životného prostredia. Aj takéto sú myšlienky 15-ročných indických žiakov, ktorí pracujú v skupinách EUMIND.

EUMIND je akronym pre Európu, ktorá sa stretáva s Indiou (*Europe meets India*). Ide o jedinečnú vzdelávaciu a ekologickú iniciatívu medzi týmito dvoma geografickými celkami. Poskytuje platformu na budovanie sietí medzi školami v Indii a Európe s cieľom podporiť vzájomné vzťahy a porozumenie medzi študentmi a učiteľmi. Uľahčuje spoluprácu medzi indickými a európskymi školami prostredníctvom internetových projektov s využitím elektronických časopisov, študijných pobytov učiteľov, výmenných programov študentov a verejnoprospešných prác. Jej účastníkom sa naskytá skvelá príležitosť poznávať život iných krajín, ich prírodné a kultúrne bohatstvo, hodnotový systém. Európski účastníci projektu EUMIND sa tak napr. dozvedajú od indických žiakov, že rodina je najdlhšie prežívajúcou inštitúciou v Indii, bez ohľadu na vek, náboženstvo a politické názory. Lojalita, integrita a jednota sú tri základné piliere, na ktorých indická rodina a kultúra stojí. Každý túži zachovávať základné aspekty a hodnoty svojej rodiny a pozerá sa dopredu, k svetlej budúcnosti.

Pripravovať inovátorov zajtrajška

Reformný projekt Milénium navrhoval, ako štvrtý pilier reformy, diverzifikáciu a modernizáciu ciest, spôsobov, metód a foriem vzdelávania a výchovy. Rozmenené na drobné, predpokladal najmä zavedenie metód tvorenia pozitívnych vzťahov medzi učiteľom a žiakom, používanie metód na posilnenie samostatnosti žiakov, na rozvíjanie ich kritického a tvorivého myslenia, na zvýšenie vnútornej motivácie k učeniu, na zvnútornenie noriem disciplíny, sebariadenia žiakov. Tento zámer sa môže plne realizovať prostredníctvom používania interaktívnych, projektových, dialogických, heuristických, autoregulačných, motivujúcich, nedirektívnych, axiologických, kreativizujúcich metód výchovy a vzdelávania. Fíni, ktorých žiaci sa už vyše päťdesiat rokov udržiavajú v medzinárodných meraniach výsledkov vzdelávania na najvyšších priečkach rebríčkov, vo veľkej miere zapájajú svojich žiakov do realizácie podobných medzinárodných projektov, akým je aj projekt EUMIND. Práve Fínsko patrí spolu s Belgickom, Dánskom, Holandskom, Nemeckom a Talianskom medzi tie európske krajiny, ktoré sa zapojili do projektu EUMIND ako prvé.

EUMIND je pre učiteľov dobrovoľná činnosť. Povinná je napr. pre učiteľov používajúcich metodiku CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) v holandských školách, ktorí vyučujú predmety v angličtine a majú povinnosť realizovať medzinárodné projekty. Slovensko zatiaľ nemá v projekte zastúpenie. Ak sa však chceme stať súčasťou procesu, ktorý pripravuje inovátorov zajtrajška, mali by sme naplno využívať príležitosti, ktoré sa nám ponúkajú. A k nim bezpochyby patrí aj táto vzdelávacia a ekologická iniciatíva medzi Európou a Indiou.

Ciele a etapy projektu

Sieť EUMIND vznikla s cieľom rozvíjať povedomie žiakov o rôznych otázkach životného prostredia a na podporu iniciatív pre udržateľný rozvoj. Medzi jej ciele patrí:

- vytvorenie interkultúrnej komunikácie a učenia, používanie angličtiny ako cudzieho jazyka,
- rozširovanie znalostí, rešpektovanie rozmanitých kultúrnych hodnôt,
- diskutovanie o problémoch týkajúcich sa tolerancie a rešpektu,
- budovanie väčšej zodpovednosti globálneho občianstva prostredníctvom poznávania politických, sociálnych a ekonomických organizácií a problémov,
- pochopenie zložitej problematiky chudoby a aktívna pomoc tým, ktorí žijú v podmienkach chudoby.

Virtuálny projekt EUMIND zahŕňa nasledujúce etapy:

1. rýchle zoznámenie sa s pracovnými nástrojmi, so vzdelávacím portálom projektu (tvorba elektronického časopisu, videokonferencia, atď.),
2. výber témy a projektových partnerov (v počte 3 až 5),
3. predstavenie a zoznámenie sa zúčastnených projektových tímov,
4. tvorba akčného plánu – vytyčovanie cieľov, voľba metód, výskumných alebo iných prostriedkov vrátane živých on-line stretnutí,
5. realizácia výskumu, tvorba prezentácií, uskutočnenie videokonferencie,
6. vzájomné posudzovanie a vyhodnocovanie dosiahnutých výsledkov zo strany študentov a učiteľov,
7. záverečné vyhodnotenie, udeľovanie medzinárodných certifikátov a cien porotou.

Príklady projektových prác

Projektové tímy si vyberajú ľubovoľnú tému z týchto oblastí: Ekológia, Hodnoty, Ľudské práva, Môj región, Svet práce, Umenie. Môžu, samozrejme, navrhovať a pridávať ďalšie oblasti, napr. Zdravie, Šport, Kultúra, Digitálne technológie a podobne. V rámci hlavných oblastí si následne môžu voliť konkrétnu tému.

Napríklad v ekologickej oblasti to môžu byť tieto témy: *Úspora energie v škole*, *Úspora energie doma*, *Nakladanie s odpadmi (odpadky v škole)*, *Moje zelené jedlo*, *Ekologická stopa*, *Moja vodná stopa*, *Moje zelené cesty*. Tímy potom samostatne vyhľadávajú informácie napr. o tom, čo je to vodná stopa, prečo jedlo, ktoré jedia, výrazne ovplyvňuje spotrebu vody, porovnávajú národné vodné stopy, vysvetľujú rozdiely, zisťujú priemernú vodnú stopu svojich rodín, využívajúc pritom rôzne webové stránky, pracujú aj v teréne, kde napr. nahrávajú rozhovory s inými ľuďmi. Realizujú vlastne menšie výskumné projekty – hľadajú odpovede na výskumné otázky, vypĺňajú dotazníky, zamýšľajú sa nad najúčinnejšími spôsobmi znižovania spotreby vody v rodine, pokúšajú sa zreálniť aspoň počas jedného dňa svoje predstavy na danú tému, porovnávajú svoje výsledky s výsledkami ďalších skupín.

Kvôli priblíženiu projektu sa ešte pozrime napr. na oblasť Hodnoty, kde si účastníci môžu vymyslieť témy podobné týmto: *Rodinní príslušníci*, *Starí rodičia*, *Priatelia*, *Festivaly a slávnosti*, *Štátne sviatky*, *Zvyky a tradície*, *Svadby a manželstvá*, *Miestni hrdinovia*, *Vzťahy v škole* či *Náboženstvo*. A napr. v rámci témy *Rodinní príslušníci* môžu projektové tímy uskutočniť prieskum, v ktorom budú skúmať dôležitosť úlohy rodiny vo svojej krajine, pričom budú získavať, spracúvať a vyhodnocovať odpovede na tieto otázky:

- Aké je zloženie vašej rodiny?
- Ktoré rodinné záležitosti sú prerokovávané s jednotlivými členmi vašej rodiny: voľný čas, štúdium, dovolenky, nákupy, rekonštrukcia domu, atď.?
- Aké hlavné hodnoty vám vštepujú vaši rodičia?
- Koľko máte súrodencov? Aký máte s nimi vzťah?
- Aký vzťah by ste chceli mať so svojimi súrodencami?
- Ktoré vlastnosti vašich súrodencov sa vám páčia a ktoré nie?
- Aké vzťahy majú vaši rodičia so svojimi súrodencami?
- Ako si predstavujete svoju budúcu rodinu?
- Má vaša vláda vypracovanú koncepciu rodinnej politiky? Poskytuje rodinám napr. finančnú podporu?

V rámci témy *Starí rodičia* môžu projektové tímy urobiť prieskum o tom, či deti prejavujú dostatočnú úctu svojim starým rodičom, prostredníctvom zisťovania odpovedí na otázky:

- Kde bývajú a čo robia vaši starí rodičia?
- Ako často vás navštevujú?
- Vídavate sa s nimi pravidelne?
- Pýtate sa na ich názor?
- Čo sa stane v prípade, že ochorejú? Kto sa o nich stará?
- Aký význam majú vo vašom živote starí rodičia?
- Cítia sa vaši starí rodičia rešpektovaní?
- Aký má vaša rodina názor na úlohu starších ľudí?
- Má vaša vláda vypracovanú koncepciu politiky podpory starších ľudí?

A napr. v rámci témy *Miestni hrdinovia* môžu žiaci uskutočniť prieskum o hrdinoch vo svojom bezprostrednom okolí, kto sú to a prečo sú za nich považovaní. Môžu vybrať 3 až 5 osôb, ktoré považujú za miestnych hrdinov (napr. inovatívnych podnikateľov, športovcov, umelcov, kohokoľvek, kto prispel k rozvoju spoločnosti), a hľadať odpovede na otázky:

- Čo títo miestni hrdinovia dosiahli?
- Prečo si ich ľudia vážia?
- Akým ťažkostiam museli čeliť pri dosahovaní svojich cieľov?
- Apelujú miestni hrdinovia viac na mladých ľudí alebo na seniorov? Popíšte prípadné podobnosti a rozdiely.
- Ako sú oceňovaní vo vašej spoločnosti?

Priebeh projektu

Účastníci projektu sa v úvode po oboznámení so svojimi budúcimi pracovnými nástrojmi rozdelia do tímov v počte 3 až 5 členov. Vyberú si jednu z ponúkaných tém a predstavujú sa svojim partnerom textami v rozsahu približne 200 slov, ktoré dopĺňajú fotografiami, príp. inými materiálmi. Členovia tímu zdôvodňujú výber svojej témy, tvoria akčný plán – vytyčujú ciele, volia metódy, výskumné a iné prostriedky, ktoré budú v priebehu realizácie projektu využívať, rozdeľujú si úlohy – kto, čo a kedy bude robiť. Žiaci simulujú prácu v spoločnosti, ktorú tvoria rôzne profesie, napr. fotograf, technický vedúci, žurnalista, tvorivý vedúci, riaditeľ výskumu a podobne. Každý člen tímu preberá na seba zodpovednosť za pridelené úlohy. Napr. v rámci témy *Úspora energie doma* môžu žiaci formulovať takéto výskumné úlohy:

- Popíšeme domov jedného z členov skupiny, pridáme fotografie.
- Zistíme, ako sa v súčasnosti v tejto domácnosti šetrí energiou. (Budeme diskutovať o úsporách energie v rodinách, uvedieme príklady.)
- Popíšeme tri metódy, ktoré môžu byť použité, aby sa aktívne šetrilo energiou. (Na ilustráciu každej z týchto metód použijeme obrázky.)
- Odhadneme množstvo energie, ktoré je možné usporiť pomocou týchto metód.
- Určíme, ako dosiahnuť spoluprácu všetkých členov rodiny s cieľom ušetriť energiu.

- Zavedieme naše predstavy o úspore energie do praxe aspoň počas jedného dňa, pričom sa budeme snažiť dosiahnuť spoluprácu celej rodiny. (Z týchto skúseností zhotovíme fotografie alebo video.)
- Porovnáme výsledky s minimálne jednou ďalšou skupinou pracujúcou na tejto téme.
- Vyvodíme závery vrátane odporúčaní pre rodiny, ktoré budú viesť k úsporám energie doma.

Finálnym produktom projektovej práce je výskumný článok, pričom návrhy a odporúčania, ktoré tímy predkladajú v závere svojej výskumnej správy, zároveň aj zavádzajú do praxe. Ich projektová práca sa teda nekončí interpretáciou získaných a spracovaných údajov, ale aplikovaním odporúčaní v praxi. Zabezpečuje tak určitú pozitívnu zmenu v spoločenstve, čím potvrdzuje zmysluplnosť vykonávanej práce.

V závere projektu uvažujú členovia realizačného tímu o výsledkoch, ktoré dosiahli, rozmýšľajú, akým prínosom bola pre nich účasť na tomto projekte, aké nové poznatky, zručnosti a skúsenosti nadobudli.

Záverečné vyhodnotenie projektu uskutočňuje medzinárodná porota, ktorá udeľuje medzinárodné certifikáty a ceny. Každý študent, ktorý splnil všetky požiadavky vrátane vyplnenia on-line dotazníka, získava osvedčenie o účasti. Najlepšie výskumné práce získavajú osvedčenie excelentnosti.

Okrem tvorby elektronických časopisov sa môžu účastníci projektu EUMIND rozhodnúť aj pre rôzne typy výmenných pobytov. Sú to vzdelávacie programy, ktorých cieľom je:

- získavanie vedomostí o iných kultúrach, histórii a sociálno-ekonomickej situácii v ostatných krajinách,
- získavanie interkultúrnych skúseností a premýšľanie o svojej vlastnej kultúre,
- rozvíjanie sociálnych zručností a sebadôvery,
- zvyšovanie povedomia o svetovom občianstve.

Hlavný prínos projektu

Projekt EUMIND humanizuje školskú výučbu, pretože hlavným objektom jeho záujmu je žiak, ktorý je nútený rozmýšľať, skúmať, objavovať a tvoriť. Umožňuje účastníkom zaujímavým spôsobom získavať zručnosti, vedomosti a kompetencie, ktoré sa od pracujúcich ľudí v dnešnej znalostnej ekonomike vyžadujú. Motivuje realizátorov poznávať život iných krajín, ich prírodné a kultúrne bohatstvo. Rozvíja ich pozitívne myslenie, buduje u nich silné mravné hodnoty – pracovitosť, disciplinovanosť, trpezlivosť, tolerantnosť, vytrvalosť a podobne. Je veľmi vhodný pre školy, ktoré využívajú metodiku CLIL, teda vyučujú prírodovedné predmety v anglickom jazyku. Žiaci sa v rámci realizácie projektu učia komunikovať a kooperovať, riešiť problémy, tvoriť, byť samostatní, výkonní a zodpovední. Veľa premýšľajú, učia sa argumentovať a hodnotiť, rozširujú si svoje znalosti, učia sa rešpektovať rozmanité kultúrne hodnoty. Participáciou na projekte sa u žiakov teda rozvíja veľká miera samostatnosti, schopnosť spolupracovať v skupine, systémové myslenie, metakognitívne kompetencie, reflexia a kritické myslenie. Vzhľadom na to, že žiaci pracujú v priateľskej klíme, nadobúdajú pozitívne zážitky, smerujúce k rozvoju ich osobnosti.

Ak sme vás naším článkom nadchli a inšpirovali a vy ste sa rozhodli do projektu zapojiť, napíšte svoju žiadosť o zaradenie do projektu na e-mailovú adresu mail@euneos.fi. Neváhajte v žiadosti predložiť aj svoje vlastné predstavy a očakávania.

PaedDr. Erika PETRAŠKOVÁ, PhD.
Ilustračné foto stock.xchng

Ad: K príčinám neuspokojivých výsledkov našich žiakov v medzinárodnom výskume (In: UN 37/2013)

REAKCIA

Nedá mi nereagovať na daný článok. Nieže by som nesúhlasila s článkom ako celkom, ale ako učiteľka s trinásťročnou praxou na spojenej škole – teda so skúsenosťami vo vyučovaní na druhom stupni základnej školy (ZŠ) a súčasne na gymnáziu – a tiež ako matka detí na prvom stupni ZŠ nemôžem súhlasiť s niektorými argumentmi.

S autorom článku sa stotožňujem v analýze spoločenskej demotivácie žiakov, s nevhodne nastaveným systémom financovania školstva v závislosti od počtu žiakov – tu chcem podotknúť, že učitelia vopred varovali pred zavedením takéhoto systému financovania a predpovedali presne také dopady, aké v súčasnosti zažívame. Súhlasím aj s tým, že rezort má dlhodobo slabé vedenie, aj s tým, že príprava budúcich učiteľov je nedostatočná (veď nakoniec aj pedagogické vysoké školy sú financované podľa počtu študentov). Vedeniu rezortu by som najviac vytkla práve slabú spoluprácu s učiteľskou obcou. Často zažívame, že akékoľvek pripomienky z našej strany sú ignorované.

To, v čom sa najviac rozchádzam v názoroch s autorom článku, je paušálne tvrdenie, že základnou chybou nášho školstva je predimenzovanosť učiva a pamäťové učenie. Túto myšlienku si osvojili aj autori reformy základného, najmä primárneho vzdelávania a myslím, že zďaleka nie som sama, kto sa nazdáva, že práve táto reforma je jednou z hlavných príčin zlyhania absolventov ZŠ v medzinárodnom testovaní. Pritom súhlasím, že v súčasnosti je škodlivým prežitkom nútiť žiakov učiť sa tzv. „telefónne zoznamy“ mien, dátumov a iných faktov a neviesť ich k tvorivému mysleniu. Pozrime sa napr. na učebné osnovy slovenského jazyka a literatúry na gymnáziách, ktoré sa najmä v oblasti literatúry za posledných dvadsať rokov takmer nezmenili. Ja sama som sa ako dejepisárka ešte pred reformou snažila študentov na gymnáziu viesť radšej k pochopeniu súvislostí a historických zákonitostí a ku kritickému mysleniu než k memorovaniu dátumov a faktov. Dnes sa skôr potýkam s opačným problémom. Množstvo učiva bolo v rámci reformy redukované, ale žiaci nie sú schopní (alebo ochotní) naučiť sa čo i len minimum faktov nutných na to, aby mohli viesť akúkoľvek diskusiu (druhá vec je, že u žiakov dnes chýba akýkoľvek záujem o diskusiu).

Ešte vypuklejšie vnímam daný problém vo vyučovaní anglického jazyka, ktorý je mojou druhou aprobáciou. Hádam bude so mnou každý súhlasiť, že bez znalosti aspoň základnej slovnej zásoby sa nikto v jazyku nedokáže dohovoriť. Súčasní absolventi primárneho vzdelávania však nie sú zvyknutí čokoľvek memorovať. Vzťah medzi písomnou a ústnou podobou jazyka im robí obrovské problémy – buď sa naučia ústnu, alebo písomnú podobu nových slov, obe sa dokáže naučiť len málokto, pričom väčším problémom je písomná podoba. Za alarmujúci však pokladám fakt, že písomná podoba je pre žiakov problémom aj v rodnom jazyku. A tu prichádzam k podstate problému – nová metodológia, ktorá je zameraná na učenie hravou formou, na skúšanie napr. vybraných slov len formou doplňovačiek a diktátov, bez ich predchádzajúceho memorovania, alebo na učenie sa násobilky formou sčitovania bez memorovania, deti stresuje oveľa viac. Ich vedomosti sú skôr náhodné, slabo upevnené a nesystematické. Skúste si pozrieť zošit ktoréhokoľvek piataka napr. z dejepisu a na jednej strane nájdete minimálne desať pravopisných chýb, u mnohých je to oveľa viac. Zároveň si však deti netrénujú pamäťové schopnosti (porovnajte si napr. počet a dĺžku básničiek, ktoré sa majú deti naučiť v súčasnom primárnom vzdelávaní, s ich počtom a dĺžkou pred 10 – 15 rokmi). V sekundárnom vzdelávaní sa učitelia musia spoliehať na niektoré samozrejmé vedomosti, ktorými by žiaci na začiatku piateho ročníka mali disponovať. V praxi však zisťujeme, že žiaci si pamätajú žalostne málo, a súčasne konštatujeme, že deti nemajú návyk učiť sa. Skrátene povedané, keďže analýza a syntéza sa považujú za vyššie kognitívne funkcie, žiaci musia najskôr zvládnuť tú nižšiu – teda schopnosť zapamätať si. Ak túto schopnosť podceníme, nastane podobný problém, ako keď si na stavbu domu zavoláte len architekta s jeho schopnosťou navrhnúť dom, ale nedodáte mu ani stavebný materiál, ani manuálne zručných robotníkov, a pri kolaudácii ste zhrození, že tam žiadny dom nestojí.

Pri požiadavke redukovať učivo na stredných školách, najmä na gymnáziách, narážame na ďalší problém, a tým sú prehnané požiadavky niektorých vysokých škôl premietnuté do prijímacích pohovorov – mám na mysli najmä prijímacie testy na medicínu a právo. Rodičia žiakov, ktorí sa hlásia na tieto školy, totiž očakávajú, že stredná škola im poskytne všetky vedomosti potrebné na ich zvládnutie. Disproporcia medzi trendom neustáleho zľahčovania štúdia a očakávaniami profilu absolventa sa vtedy ukáže v celej svojej nahote.

Pri identifikácii problémov, ktoré naše školstvo má, je tu ešte jedna samostatná kapitola, o ktorej sa na verejnosti otvorene nehovorí, pretože je to citlivá téma a je tu obava z nepochopenia alebo obvinení z diskriminácie. Tou témou sú integrovaní žiaci s poruchami učenia. Učím takéto deti, a preto viem, že neriešením tohto problému sa im môže veľmi ublížiť. Súčasná podoba integrácie buď u nich spôsobuje prílišný psychický tlak (v prípade, že sa snažia naplniť požiadavky na nich kladené), alebo ich vedie k pasivite a zneužívaniu svojho postavenia (v prípade, že im škola umožňuje podliezať autorom spomínanú „hranicu vedenia a nevedenia“). Tento problém je najvypuklejší u detí v tzv. hraničnom pásme inteligencie, ktoré sú paušálne považované za vzdelávateľné na všetkých stupňoch vzdelania. V praxi sa však ukazuje, že väčšina z nich narazí na horný limit svojich schopností najneskôr na druhom stupni ZŠ. Napr. cudzie jazyky, ktoré sú, mimochodom, prílišnou záťažou aj pre žiakov so špecifickými poruchami učenia, ako je napr. dyslexia a dysgrafia, a prírodovedné predmety, ako matematika, fyzika či chémia, sú pre nich v rozsahu učiva bežnej ZŠ nezvládnuteľné. U niektorých je síce odporučené redukovať učivo na tzv. základné učivo, to však nie je pre jednotlivé predmety nikde definované. Riešením by mohla byť limitovaná voliteľnosť predmetov na druhom stupni tak, ako ju poznáme z niektorých západných krajín, resp. možnosť prestupu na špeciálnu školu alebo na strednú školu bez maturity z toho ročníka ZŠ, v ktorom žiak dosiahne svoj „strop“. Hoci plne súhlasím s požiadavkou garantovať minimálnu kvalitu absolventa, chápem aj prístup učiteľov, ktorí týmto deťom umožňujú podliezať hranicu minimálnych vedomostí a zručností, pretože nechcú, aby svoje vzdelávanie ukončili v šiestom, siedmom, resp. ôsmom ročníku ZŠ. Títo žiaci sa pritom zúčastňujú testovaní a bežne v nich dosahujú úroveň sotva okolo 10 %, často ešte nižšiu, čím znižujú priemernú úspešnosť škôl i krajiny ako celku. Toto mne osobne vadí najmenej, ale keď máme pomenovať príčiny zlých výsledkov slovenských žiakov v testovaniach, je potrebné spomenúť to.

Na záver chcem len kompetentných vyzvať, aby hľadali riešenia v spolupráci s učiteľmi. Nakoniec, nie je treba vymýšľať už vymyslené. Prax posledných rokov ukazuje, že reforma primárneho vzdelávania narobila viac škody než osohu. V mnohých ohľadoch by bolo potrebné vrátiť sa k overeným metodickým postupom, ktorými si deti osvojovali potrebné zručnosti oveľa systematickejšie a efektívnejšie. Naopak, treba hľadať vhodnú reformu sekundárneho vzdelávania, ktorá zastala kdesi uprostred. Prečo napr. na druhom stupni nevyužijeme veľmi efektívne ITV (integrované tematické vzdelávanie)? V praxi som ho mala možnosť vidieť vo Veľkej Británii. Deti preberali Egypt. Tejto téme sa venovali zhruba dva mesiace. Na dejepise sa učili o starovekom Egypte, na zemepise o Egypte a Afrike, na jazykoch využívali texty o starovekom Egypte, na výtvarnej výchove maľovali pyramídy a egyptské hieroglyfy, vyrábali si kostýmy. Na matematike počítali pyramídy, venovali sa trojuholníku a ihlanu, atď. Po dvoch mesiacoch v škole nebolo dieťa, ktoré by s vami nevedelo o Egypte diskutovať.

A ešte jedna poznámka na záver: v Maďarsku sa pred časom potýkali s podobným problémom slabej motivácie a následnej slabej domácej prípravy žiakov. Veci sa začali meniť až po zavedení poplatkov za vysokoškolské štúdium s možnosťou prospechového štipendia. A zrazu sa žiaci (zatiaľ najmä na gymnáziách) začali snažiť.

Mgr. Lenka ŠVECOVÁ

DIGIPEDIA

Veľká súťaž pre učiteľov

Sme veľmi radi, že môžeme uverejniť meno **druhého výhercu Veľkej súťaže pre učiteľov**. Je ním **Mgr. Vladimír Kázik** zo Základnej školy s materskou školou Zubrohlava. Cenou pre výhercu je **letecký zájazd do Istanbulu pre 2 osoby na 3 dni**. Srdečne mu blahoželáme a prajeme krásne zážitky z pobytu v rozprávkovom Istanbule!

Pre učiteľov, ktorí chcú objavovať svet s portálom Planéta vedomostí, ponúkame ďalšiu atraktívnu cenu...

Paríž možno len milovať

Mesto francúzskych kráľov, rebelov, umelcov a bohémov z celého sveta. Metropola na brehoch Seiny je skutočnou klenotnicou umeleckých a kultúrnych pamiatok, módy a vzdelania.

História: Paríž bol a stále je dejiskom svetovej histórie. Je to miesto, v ktorom sa fantázia mení na umenie. Kto miluje Paríž, nemôže počas potuliek hľadať len stopy historických udalostí a objavovať pamiatky. Do Paríža je nutné sa vcítiť.

Prvé zmienky o Paríži sú známe už z 3. storočia pred n. l., keď sa na malom ostrove na Seine usadili Galovia z keltského kmeňa Parisov. Význam bohatej minulosti a udalostí, ktoré zmenili chod dejín Európy, je pre Francúzov zdrojom identity a sebavedomia.

Móda: „Objaviť módu v Paríži“ platilo v 19. storočí a platí to dodnes. Parížska elegancia a móda vzniká na ulici, v kaviarňach či salónoch. Všimnite si Parížanky a ich neopakovateľný štýl. Je na nich jednoducho čosi, čo spôsobuje, že sa móde v Paríži darí.

Cestovanie: Excelentný systém parížskeho metra má 16 liniek. Vlaky premávajú každý deň v niekoľkominútových intervaloch. Loď je síce lacný, ale pomalý spôsob dopravy do centra mesta. Bicykel je však vhodnou alternatívou. Paríž má vybudované cyklistické cesty a cyklisti môžu využívať aj pruhy vyhradené pre autobusy.

Jedlo: Paríž je jedným z kulinárskych centier Európy, v ktorom môžete nájsť mnoho prekrásnych reštaurácií s premysleným interiérovým dizajnom. Medzi francúzske špeciality patria dusené mušle, morské slimáky, ustrice a iné plody mora. Samozrejme, radíme sem aj tradičné francúzske jedlá z jahňacieho, teľacieho, hovädzieho a bravčového mäsa či šaláty.

Zábava: Nech skúsite čokoľvek, nudiť sa zaručene nebudete. Milovníci hudby môžu zažiť grandióznu operu alebo zájsť do džezových či kabaretných barov a noc ukončiť v klube hrajúcom salsu alebo house.

Pastva pre oči: Z parížskych pamätihodností si určite nenechajte ujsť:

- **Louvre** – jedno z najväčších múzeí na svete. Medzi jeho klenoty patria šperky Ramzesa Veľkého, Leonardova *Mona Lisa*, diela Michelangela, Tiziana a Rafaela.
- **Eiffelova veža** – táto železná „lady“ vysoká 324 metrov je najfotografovanejšou stavbou na svete a je symbolom Paríža.
- **Katedrála Notre-Dame** – klenot francúzskej gotiky. Ak chcete zažiť výnimočný pohľad na Paríž, oplatí sa zdolať 387 schodov na severnej veži.
- **Víťazný oblúk** – druhý najväčší víťazný oblúk na svete, postavený na pamiatku Napoleonových víťazstiev, ponúka výhľad na každú z parížskych štvrtí.
- **Sacré-Cœur** – bazilika z 19. storočia postavená na vrchu Montmartre. Aj keď je z nej prekrásny výhľad, život sa odohráva na jej schodoch.
- **Centre Pompidou** – centrum moderného umenia. Vďaka svetoznámym výstavám je jednou z najnavštevovanejších parížskych atrakcií.

Nechajte sa pozvať do Paríža aj vy, veď nie nadarmo sa hovorí: Vidieť Paríž a zomrieť. Stačí splniť tieto podmienky:

- získajte **prístup** na portál planetavedomosti.iedu.sk,
- zúčastnite sa **odborného metodického školenia** k digitálnemu obsahu Planéta vedomostí alebo didaktickej dielne ako nadstavbe týchto školení,
- **buďte aktívni** a vytvárajte s týmto obsahom úlohy pre žiakov,
- **vytvorte a zdieľajte** vlastné on-line vzdelávacie materiály s nástrojom tuul.sk.

Každý aktívny pedagóg môže získať víkendový letecký zájazd do jednej z **12 metropol Európy** (každý mesiac navštívime inú metropolu), letnú dovolenku v **Chorvátsku** alebo 5-dňový pobyt v **New Yorku**.

Všetky informácie o súťaži nájdete na portáli Planéta vedomostí alebo na Facebooku.

Na zriadenie prístupu na portál Planéta vedomostí kontaktujte Centrum podpory používateľov Dátového centra rezortu školstva na telefónnom čísle 0800 138 033, prípadne e-mailom na digipedia@iedu.sk.

Sekcia informatiky MŠVVaŠ SR

Zvýšenie efektivity procesu vzdelávania aplikovaním integrovaných IKT

PEDAGOGIKA A IKT

V sérii článkov na vytvorenie iného pohľadu na využívanie informačno-komunikačných technológií (IKT) v procese vzdelávania prinášame štvrté pokračovanie. Tentoraz je o spolupráci žiakov samotných nielen počas vyučovacej hodiny, ale v celom procese vzdelávania. A je aj o prístupe učiteľa k žiakom, ktorý môže mať vďaka IKT integrovaným do vzdelávacieho procesu viac času na psychologickú a sociálnu prácu s nimi.

Spolupráca v triede

Hodnotená pomoc spolužiaka spolužiakovi pri práci s cvičeniami je nový určujúci predpoklad, ktorý vytvára podmienky spolupráce (najmä vo vzťahu silnejší – slabší) a skvalitňuje sociálne prostredie triedy. Cvičenia sú významným prostriedkom na získanie kľúčových kompetencií, zručností, návykov, overovanie si logického myslenia, pamätanie si postupov či terminológie, atď.

Pre učiteľa, ale najmä pre žiaka je potrebný test. Hneď po ukončení procesu vnímania, zoznamovania sa a narábania s informáciami v doterajšom priebehu hodiny sa učiteľ i žiak z krátkeho testu (cca 5 min.) na konci hodiny dozvie veľmi veľa. Počítač výsledky testu zaznamená a skôr ako sa skončí hodina, oboznámi s nimi zúčastnených.

Výhody tejto informácie nie je potrebné rozvádzať. Azda len toľko, že pre test (ako aj pre ostatné moduly) je možné postaviť – podľa kritérií tvorených na báze Bloomovej taxonómie či novších foriem, ktoré pôsobia (podľa nastavenia) na kognitívnu oblasť, ako aj na rozvoj psychomotorických zručností a postojov – súbory otázok.

Pripravené komplexné dokumenty, ktoré vytvoria vyučovaciu hodinu, budú tak môcť obsahovať formulácie a otázky z oblasti poznávania: pamätanie, pochopenie, aplikovanie, analýzu, zhodnotenie či tvorbu, ako aj z oblasti znalostí: vecnosť, koncepčnosť, priebeh procesu či metapoznanie (štruktúrované poznanie v súvislostiach).

Takto pripravené dokumenty na vyučovaciu hodinu privíta učiteľ i žiak. Úsilie vyvinuté tvorcami komplexnej vyučovacej hodiny pripraví mechanizmus (pravidlá, komplexné dokumenty, atď.), ktorý sa bude dať prirovnať k iným mechanizmom fungujúcim na báze IKT (banka, riadenie procesov, riadenie dopravy, atď.). Vytvorený mechanizmus ponúkne toľko možností a výhod, že učiteľ v spleti variácií bude musieť vedieť rozoznávať vhodné alternatívy.

Čo s výnimočnými žiakmi

Problém s výnimočnými žiakmi nerieši úspešne zatiaľ žiadna metodika. Rovnaký, ak nie väčší problém existuje so žiakmi, ktorí zaostávajú. Pre učiteľa sú obe situácie zaťažujúce. Samozrejme, že hovoríme o prirodzených rozdieloch či poruchách (o rolách, ktoré na seba vzhľadom na sociálne prostredie prevzali žiaci).

Výnimky, ktoré prekračujú medze, sa riešia vytvorením a premiestnením žiakov do špecifického prostredia so špecifickou formou prístupu k vzdelávaniu. Problémom však je aj napredovanie či zaostávanie len s rozdielom „triedy“. Učiteľ je vedený k tomu, aby dosahoval vyrovnanú vedomostnú úroveň u všetkých žiakov. Tí, ktorí ju nedosahujú, sú problémom a sú odporúčaní do špeciálnych škôl, a tí, ktorí vedomostnú úroveň presahujú, by taktiež mali opustiť školu a navštevovať zariadenie pre výnimočne nadané deti.

Riešením je navrhovaná a testovaná metodika, ktorá umožní získavať časté a cielené hodnotenie, ako aj akcelerovať prvky asertivity či empatie. Prínosom sú prvky získanej zručnosti, reakcie, schopnosti formulácie myšlienok, pozornosti, vnímania a spolupráce (učiteľ podporí v diskusii slabšieho žiaka tým, že mu umožní vysloviť názor, a tak ho vovedie do atmosféry empatie, pričom očakáva nárast jeho aktivity). Dostatok úloh na cvičenia a otázok na testy je prvým predpokladom na označenie výkonu žiaka za nadpriemerný.

Žiak má takto vytvorený predpoklad podať nadpriemerný výkon za vymedzený čas, a v zostávajúcom čase buď rieši ďalšie otázky, alebo pomáha zvládnuť zadanie slabšiemu (spolupráca, empatia, želateľné sociálne prostredie).

Mechanizmus, ktorý umožní získať pozitívne hodnotenie, tkvie v spolupráci. Sledovanie spolupráce a pomoci zaostávajúcim žiakom je želateľný výkon žiaka, za ktorý získava ďalšie pozitívne hodnotenie. Tento fenomén je možné pravidelne dosahovať tak v triede, ako aj pomocou komunikácie z domu cez internet. Žiak začne učiť spolužiaka.

Príprava učiteľov na využívanie integrovanej formy IKT

Pri využívaní IKT nejde ani tak o prácu s najmodernejším softvérom a hardvérom, ale najmä o prácu v prostredí, ktoré možno nazvať komplexným vo vzťahu k potrebám vyučovania predmetu, a to počas celého roka (logistika vzdelávacieho procesu). Teda v prostredí determinovanom počítačom a štruktúrou jeho (softvérových) algoritmov. Ďalšie vzdelávanie učiteľov sa tak obmedzí na iný, vzácnejší obsah, ktorý bude pripravovať učiteľa na psychologickú a sociálnu prácu so žiakom (vzdelávaciu zabezpečí počítač).

Logistikou zabezpečený učiteľ, zorientovaný v informačnom systéme, bude na každej vyučovacej hodine využívať elektronické služby prirodzene a intuitívne pri hľadaní požadovanej informácie. Z odborného hľadiska bude plne dotovaný (komplexná elektronická učebnica) a jeho úlohou bude „len“ zorientovať sa v alternatívnych ponukách na najbližšiu hodinu (popri iných úlohách).

Pre učiteľa bude tak vítanou možnosťou zúčastňovať sa seminárov či tematických konferencií (z oblasti psychológie či sociológie), ktoré riešia vzťahy (medzi učiteľom a žiakom). Taktiež budú vítané konferencie na využívanie metodiky vo vzťahu k obsahu tém či k obohateniu cvičení vo virtuálnej realite. Práve tu názory z praxe môžu priviesť tvorcov k efektívnejšiemu a účinnejšiemu nástroju.

Nebude potrebné organizovať semináre, workshopy či iné formy vzdelávania učiteľov a udržiavať učiteľa vedomostne zdatného pri práci s počítačom, resp. s novým softvérom. Intuitívne ovládanie, orientovanie sa v informačnom systéme a jeho každodenné používanie privedie každého zúčastneného k prirodzenému využívaniu integrovaných IKT vo vyučovacej hodine, ako aj v organizovaní si času mimo nej. Bude taktiež vítané, ak učiteľ prispeje k inovácii vzdelávacích tém a svojou prednáškou (ponukou) pomôže k tvorbe, nákupu či získaniu témy darom.

Konferencie sa budú zaoberať viac témami o psychológii žiaka, o jeho sociálnom postavení, o kritériách na zaradenie žiaka do roviny zodpovedajúceho stupňa vzdelania, o vytváraní spolupráce pri cvičeniach a projektových úlohách, o iniciovaní nových požiadaviek na informačný systém, o vytvorení alternatívneho virtuálneho prostredia, o rozšírení priestoru na komunikáciu či spoluprácu, vytváraní podmienok spolupráce so školami v zahraničí, iniciovať výmenné pobyty a pobyty žiakov v zahraničných školách, atď.

Učiteľ sa bude môcť prejaviť aj v mimoškolskej činnosti. Pomocou informačného systému vytvorí ponuku na mimoškolskú aktivitu formou elektronického tlačiva (so všetkými zásadami, pravidlami, cieľmi, vybavením, časovou dotáciou, atď.), ktorá sa zobrazí každému žiakovi školy či zodpovedajúcim ročníkom, a po prihlásení sa dostatočného počtu žiakov aktivitu začne. Môže ju prepojiť s témou vybranej cieľovej skupiny žiakov. Pokiaľ takúto aktivitu pripraví v spolupráci so susednou školou, umožní ju realizovať väčšiemu kolektívu naraz.

Školský Facebook spolupráce

Mechanizmus, formou podobný Facebooku, ktorý rieši problémy uzatvoreného kolektívu pomocou internetu a kde je dôležitým faktorom pomoc a spolupráca, bude dosahovať hodnoty, ktoré privedú zúčastnených (spolužiakov) k výsledkom, ktoré sa bez IKT dosiahnuť nedajú.

Prezentácia vybraných úloh žiakmi (projektová úloha) je priestorom, dôkazom či prejavom spolupráce. Samozrejme, ak sa preukáže dostatočná spoluúčasť všetkých prezentujúcich („školský Facebook“).

Motivácia bude podmienená spoluprácou na vytvorenom celku (diele) a podporená získavaním hodnotiacich bodov. Školský Facebook na báze spolupráce bude komunikatívny nástroj potrebný pri tvorbe spoločných dokumentov, na overovanie si nezrozumiteľných termínov, procesov či dejov. Aktivita smerujúca k vzájomnej pomoci bude ocenená a bude získavať pozitívne hodnotenia.

Takto získané zručnosti, kompetencie či návyky si žiaci odnesú do života, kde budú hľadať priestor na ich aplikovanie. V istých prípadoch možno hovoriť o podpore duševného zdravia, o nájdení opory a priestoru na komunikáciu, o spolunáležitosti v kolektíve, o získaní novej roly, atď.

Učiteľ nepotrebuje žiaka skúšať

Vyvolávanie žiaka k tabuli a zodpovedanie otázok kladených učiteľom sa stáva prežitkom a dostáva sa stále viditeľnejšie do roviny, v ktorej môže učiteľ presadzovať seba na úkor žiaka alebo podporovať protežovaného žiaka.

Prezentácia zadania (projektovej úlohy) žiakom alebo spolupracujúcou skupinou žiakov nastúpených pred tabuľou v dohodnutom termíne na báze slobodnej voľby výberu z ponúknutých tém je forma, ktorú umožňuje pedagogika, ktorá využíva komplexné formy integrovaných IKT.

Žiak bude vyvíjať snahu, aby sám získaval hodnotenie za odvedenú prácu či aktivitu. Pomocou práce s modulmi komplexnej témy a diverzifikovanej hodiny získa učiteľ dostatok hodnotení na základe nastavenia (rôznych ním zvolených či vybraných) kritérií. Žiak bude s každým hodnotením priebežne oboznamovaný, a bude tak viac stotožnený s ocenením svojich výkonov. Jeho protesty sa obmedzia na minimálnu rovinu pre početnosť sledovaných aktivít. Učiteľ získa viac priestoru na komunikáciu s problematickou skupinou žiakov.

Kvality učiteľa sa presunú a využijú do roviny organizátora vyučovania, do pozície komunikátora, riešiteľa problémov (psychológa) vo väzbe na predmet, spolutvorcu projektových úloh, ako aj poradcu žiaka pri osobných problémoch. Ako komunikátor ponechá diskusiu na žiakov s potrebnou koordináciou a v ním určenom čase sa rozhodne pre vopred očakávanú ďalšiu činnosť.

Tieto empatické a organizačné úlohy učiteľa vyplývajú z charakteru častej zmeny priebehu hodiny a využívania integrovaných IKT. Vyplývajú tiež zo zamestnania žiakov krátkymi a efektívnymi úlohami, ktoré hodnotí počítač. Sú dôkazom odbremenenia učiteľa od neefektívnych povinností, ktoré na seba prevezme a zabezpečí – na dobre pripravenej hodine s dokumentmi umiestnenými na internete – počítač. Ziskom je prirodzené zapojenie všetkých žiakov triedy do aktívnej činnosti.

Učiteľ nepotrebuje zadávať úlohy

Vyučovacia hodina s využitím integrovaných IKT – ktorá pracuje s komplexne a inštitútom na optimalizovaný a efektívny priebeh vyučovacej hodiny (logistickým centrom) vopred pripravenými témami – poskytne žiakovi dostatok variabilného priestoru na overenie porozumenia, schopností a poznania témy.

Sústredenie sa na projektové úlohy, ktorých začiatok môže prebiehať počas hodiny a ku ktorým si žiak, resp. jeho tím naštuduje potrebné informácie, prinesie výstupy (v ktorých bude potrebné obhájiť jednoduchú myšlienku), ktoré budú orientované najmä na spoluprácu a kvalitu obhajoby (kolektívom – tímom), podmienenú porozumením jej obsahu.

Klasické naplnenie požiadavky učiteľa na výkony počas voľna žiaka (domáce úlohy) sa presunie do roviny tvorby projektových úloh, kde vynikne žiak. Želateľné však je, aby žiaci vytvorili riešiteľské tímy, respektíve žiak komunikoval a spolupracoval so spolužiakmi za vopred dohodnutých kritérií na úlohe, ktorú následne v spoločnosti spolužiakov obháji pred celou triedou.

Zadávanie úloh, ich kontrola a vyvodzovanie dôsledkov formou hodnotení sa dostáva do úzadia v konfrontácii s výberom a prezentáciami projektových úloh, ako aj so spoluprácou v tíme. Hodnotnejšie sú práve výsledky spolupráce, ktorú budú vedieť oceniť aj spolužiaci (formou vopred v bodoch pripravených hodnotiacich kritérií).

A práve postoj spolužiakov ku kvalite prezentovanej témy môže rozhodnúť o hodnotení projektovej úlohy, ako aj o hodnotení účasti jednotlivca v prezentujúcom kolektíve. Takto nasmerovaná aktivita vedie k vytváraniu kvalitného sociálneho prostredia, o ktoré nám na pôde triedy a školy ide.

Hodnotenie tímu za prezentáciu bude v kritériách členené na hodnotenie za výkon tímu, ako aj za výkon jednotlivca. Tento mechanizmus privedie spolupra-

cujúci tím k dokonalosti v prístupe pri plnení zadania.

Projektová úloha sa stane prvkom kvalitnej formy súťaživosti, takej potrebnej na úrovni triedy či školy. Buď jednotlivec, alebo tím, ktorý pripraví projektovú úlohu podelením si práce na jej častiach (pokiaľ dostane od triedy dobré hodnotenie), bude pomyselným víťazom pred kolektívom triedy.

K dispozícii je počas každého polroka cca 20 vyučovacích hodín na jeden predmet, ktorý je v rozvrhu raz za týždeň. Bude úlohou inštitútu alebo učiteľa, ako zaradiť do daného predmetu prezentácie žiakov a ako zaradiť komplexnú vyučovaciu hodinu.

Časté formy krátkych zadaní projektových úloh

Každý z nás je závislý od pochvaly. Pokiaľ táto téza platí u dospelého človeka, u dieťaťa či stredoškoláka platí násobne viac.

Dôvodom tohto úvodu je obhajoba aplikovania krátkych zadaní pre projektové úlohy, ktoré môže vypracovať žiak či tím už v priebehu týždňa s využitím dostupných médií. Dostupnosť materiálov je bohatá, komplexná hodina ponúka dostatok informácií o zdrojoch na získavanie podkladov. Projektové úlohy budú k dispozícii od začiatku školského roka a budú mať vo svojich metadátach aj charakteristiku povinností (počet tvorcov, dĺžka úlohy, čas na jej prezentáciu, alternatívny – zatiaľ neobsadený – dátum, keď bude možné projektovú úlohu prezentovať, atď.).

Plagiátorstvo pri prezentácii (prevzatie obsahu bez korekcie) bude označené za eticky neprípustné podvádzanie, to znamená stratu bodov za prezentáciu a kontrolu ostatných prezentácií. Od žiaka sa pri prezentácii očakáva hoci malý, ale zo zadania vyplývajúci prínos vo forme vlastnej myšlienky, ktorý bude rezonovať v jeho časti projektovej úlohy.

Videokonferencie

Klasické vnímanie videokonferencií privádza väčšinu učiteľov k myšlienke využiť prednášateľa a dostať do triedy informácie od významného prezentátora.

Využívanie videokonferencií je významné aj na prezentáciu vybraných projektových úloh žiakov. Videokonferenciu môže pripraviť učiteľ predmetu tak, že osloví kolegu-učiteľa a každý z nich využije len časť hodiny na prezentáciu projektovej úlohy, ktorá sa bude usilovať získať prestížne hodnotenie pre triedu (z každej triedy jedna prezentácia spolu cca 20 minút). Takýto druh videokonferencie získa pre triedu významné sociálne postavenie, ktoré bude rezonovať s dnes zaužívanými kritériami pomyselnej kvality (oblečenie, agresivita, zlomyseľnosť, atď.). Hodnotenie oboch prezentácií vykonajú žiaci po skončení prezentácie – každý žiak za seba bude hodnotiť výkon žiaka z druhej triedy.

Videokonferencie si získajú popularitu a nahradia v minulosti dlhodobo pripravované recitačné súťaže či výstavy produkcie krúžkov. Prirodzené využívanie integrovaných IKT dodá tejto forme prezentácie podtón využívania techniky, v živote školy nie taký bežný. Získavajú sa tak hodnoty na spoločenskom poli na báze odbornej témy či výkonu prezentátora. Významné argumenty pre zdravý vývoj spoločnosti.

Iná alternatíva využívania videokonferencie ponúka dištančné pripojenie žiaka, ktorý sa jej z rôznych dôvodov nemohol zúčastniť osobne. Učiteľ pripojeného žiaka vidí na obrazovke a môže ho pribrať do priebehu hodiny. Prácou na jednotlivých moduloch bude dosahovať rovnocenné hodnotenia ako ostatní žiaci. Taktiež je možné dištančne pripojeného žiaka pojať do diskusie, ktorú moderuje učiteľ.

Mgr. Rudolf HOZÁK,
riaditeľ knižného vydavateľstva
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Vzdelanie je sebaobrana človeka voči neúspechu, ale aj chudobe

VÝCHODISKÁ

Každý človek, a azda i každá spoločnosť, chce byť v živote úspešný. Chce žiť spokojne, dobre, v materiálnom dostatku. Ľudstvo sníva o spoločnosti, v ktorej bude zabezpečená dôstojnosť, rovnosť a vysoká životná úroveň ľudí, od antických čias. Vládcovia, filozofi, politici často hľadali modely usporiadania vecí verejných tak, aby sa k ideálu ich spoločnosti čo najviac približovali. Problémom však vždy bolo, akými cestami sa k vysnenej spoločnosti dopracovať. Jedni hľadali cestu v diktatúre, iní v osvete a vo vzdelávaní. V dejinách nájdeme nespočetne veľa pokusov o dobrý výsledok usporiadania spoločnosti. Dodnes sa však nenašlo všeobecne platné optimálne riešenie. Dodnes nájdeme v každej spoločnosti chudobných, bohatých, veľmi bohatých i strednú vrstvu nachádzajúcu sa medzi týmito hlavnými pólmi.

Americká spoločnosť je považovaná za meritokratickú, čo znamená, že každý, kto chce, kto sa o to usiluje, môže v tejto spoločnosti uspieť. O Amerike minulého storočia sa na dokreslenie tohto princípu zvykne hovoriť príbeh o tom, ako sa chudobný chlapec, ktorý začínal čistením topánok na ulici, vypracoval na milionára. Variantov tohto príbehu je nekonečne veľa. Medzi inými sa ako reálny príklad pripomína príbeh Billa Gatesa, neúspešného študenta vysokej školy. Tieto príbehy sú rozprávané už malým deťom ako model toho, ako možno v živote uspieť aj v tých najhorších podmienkach. Je známe, že americkí rodičia sú na svoje deti v živote oveľa tvrdší ako rodičia u nás. Americký riaditeľ a majiteľ fabriky nevytiahne svojho syna hneď po skončení školy do vysokej funkcie. Naopak, americký otec hovorí, že by mu tým veľmi ublížil. Dôležitejšie a výchovnejšie je, aby syn prešiel všetkými stupňami vo fabrike a aby si skúsil aj prácu robotníka. Často sa používa model, keď idú americké deti na skusy najskôr do iných podnikov v iných mestách USA, aby si otestovali svoje sily. Na túto filozofiu spoliehania sa na vlastné sily sa viaže aj fakt, že v americkej škole sa nezvykne odpisovať od spolužiakov. Je to nielen nečestné, ale ukazuje to na skutočnosť, že mladý človek je nachystaný podvádzať aj neskôr v živote, čo ho poriadne defavorizuje medzi spolužiakmi i v okolí. Prirodzene, aj tam sa nájdu výnimky.

Iný kraj, iný mrav

V našich zemepisných šírkach sa nosí iná morálka. Študent nepozerá na svoje schopnosti, svoje predpoklady, svoju pracovitosť – chce úspech, teda dobrú známku, za každú cenu. Aj za cenu podvodu, klamstva. Ak by sa u nás pestovala americká filozofia úspechu, asi by neboli také problémy s maturitami, so zatajovaním otázok, zložitým a s finančne náročným modelom ich doručovania do škôl tesne pred začatím maturít. Tejto filozofii napokon zodpovedá aj náš model hodnotenia žiakov – tých u nás hodnotíme na základe chýb, ktoré urobia, Američania preferujú hodnotenie na základe toho, koľko študent vie.

V USA však platí aj iné pravidlo, ktoré hovorí o tom, že najúspešnejší ľudia majú vynikajúce vzdelanie na tých najlepších a najprestížnejších školách. Medzi nimi má osobitné meno Harvard, ktorý odchoval najviac nositeľov Nobelovej ceny, ale aj viacero amerických prezidentov.

Vzdelanie všeobecne je významným fenoménom úspechu človeka. Nedávny výskum ukázal, že spomedzi obyvateľov, ktorí zarábajú ročne menej ako 20-tisíc dolárov, je len 8 % vysokoškolsky vzdelaných ľudí. Spomedzi obyvateľov, ktorých ročný príjem činí viac ako 100-tisíc dolárov ročne, je až 82 % vysokoškolsky vzdelaných ľudí.

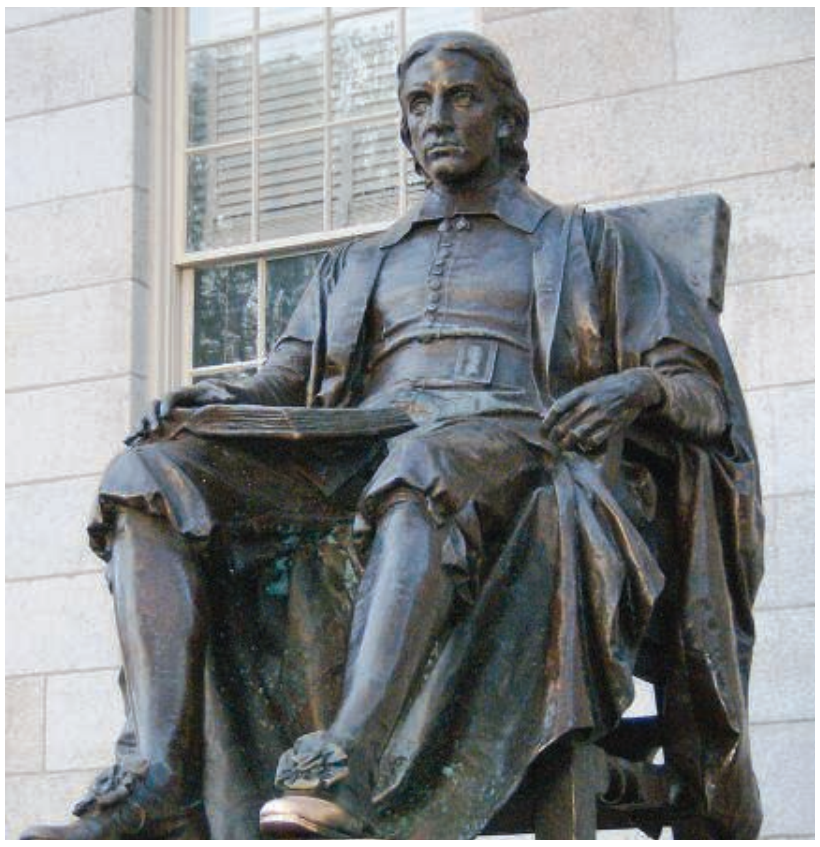

John Harvard, po ktorom je pomenovaná hádam najprestížnejšia univerzita sveta.

Pred polstoročím malo veľký význam pri dosahovaní vzdelania a úspechu človeka v USA vzdelávanie na súkromných školách. Študenti najexkluzívnejších súkromných univerzít pochádzali z elitných internátnych súkromných škôl a predtým študovali na elitných súkromných základných školách. Dnes je situácia zásadne iná. Na jednotlivé školy sa prijímajú študenti omnoho viac na základe schopností uchádzačov o štúdium. Väčšina univerzít v Spojených štátoch dnes prijíma študentov na základe výsledkov celoštátnej skúšky SAT (*Scholastic Achievement Test*). Je to skúška schopností, meria všeobecné predpoklady a schopnosti v matematike a angličtine. Je považovaná za spravodlivý nástroj a cestu prijímania študentov na štúdium.

Sociálne rozdiely

Problémom dneška pri dosahovaní vzdelania sa však paradoxne stáva miera bohatstva a materiálneho dostatku rodičov detí. Pri nedávnom meraní kvality školstva PISA sa napríklad na Slovensku ukázalo, že najväčšia existujúca závislosť je medzi sociálnym a materiálnym zázemím dieťaťa a dosiahnutým vzdelaním. Možno tvrdiť, že v čím chudobnejšej rodine žiak žije a čím majú jeho rodičia nižšie vzdelanie, tým je u neho nižší predpoklad získať vysoké a kvalitné vzdelanie. Podobné závery sa ukázali aj pri vyhodnocovaní skúšok SAT. Mladí uchádzači z bohatých rodín mali omnoho lepšie výsledky ako uchádzači z chudobných rodín.

Vedci v USA hľadajú príčiny tohto stavu. Zatiaľ konštatujú predovšetkým to, že nech je už dôvod akýkoľvek, hlavná príčina je ukrytá zrejme v rodinách, zjavne v prvých rokoch života dieťaťa. Tento fakt podporuje aj to, že vo Fínsku, kde je dnes jeden z najlepších školských systémov, je predškolská výchova dieťaťa a príprava na základnú školu povinná pre všetky deti. Platí to napokon aj o Slovensku – pokiaľ sme mali aj my predškolskú výchovu ako povinnú pre všetky deti, keď sa trvalo na tom, aby bol aspoň posledný rok pred nástupom do základnej školy povinný, dosahovala kvalita nášho vzdelávacieho systému nadpriemernú úroveň, napriek nie príliš vysokému financovaniu. PISA potvrdila, že dnes je náš školský systém v podpriemere, ale, samozrejme, nielen preto, že sme materské školy presunuli ako originálnu kompetenciu pod samosprávu miest a obcí.

Život s vyšším sociálnym statusom sa odlišuje od života v chudobnej rodine. Bohatí rodičia s vyšším vzdelaním majú napríklad bohatšiu slovnú zásobu, zvyčajne deťom v predškolskom veku čítajú. V takýchto rodinách sa častejšie hovorí o tom, čo všetko treba robiť pre to, aby človek bol v zamestnaní úspešnejší, dieťaťu je k dispozícii omnoho viac pozitívnych vzorov. V takejto rodine sa dieťa dostáva častejšie do kontaktu so správnymi pravidlami komunikácie, riešenia konfliktov a problémov, častejšie sa stretáva s potrebou ovládania cudzieho jazyka a podobne.

Investovať do vzdelania sa oplatí

V USA v deväťdesiatych rokoch minulého storočia prepočítali, že 1 dolár investovaný do vzdelania sa za 10 rokov zúročí na 19 dolárov. Faktom je, že ľudia s vyšším vzdelaním majú vyššiu šancu získať zamestnanie, že sú v priemere lepšie platení, a majú teda i vyššiu životnú úroveň. To vytvára predpoklady, aby aj ich deti dosiahli vyššie a kvalitnejšie vzdelanie. Problémom zostáva, ako dosiahnuť zmenu vzťahu k vzdelaniu u sociálne slabých vrstiev, a najmä, ako pomôcť deťom z takýchto rodín eliminovať vplyvy materiálneho a finančného nedostatku v rodinách na kvalitu ich vzdelávania. Sociálny status rodiny, vzťah rodičov k deťom, počet súrodencov, dostatok vedomostí rodičov pri výchove vlastných detí, podpora záujmu o múdrosť, vedomosti, knihy, prístup k informačno-komunikačným technológiám, kvalitná výchova prostredím, to všetko sú činitele, ktoré môžu výrazne ovplyvniť neskorší úspech človeka v živote. Súhrn nefinančných investícií do detí ešte pred ich nástupom do inštitucionálnej výchovy a vzdelávania má, zdá sa, oveľa väčší význam, ako im pripisujeme v súčasnosti. Zároveň sa ukazuje, že predškolská príprava dieťaťa má oveľa väčší význam, ako si na Slovensku uvedomujeme. Namiesto podpory tohto článku vzdelávacej cesty dieťaťa ho obmedzujeme, preniesli sme kompetencie v tejto oblasti na samosprávu, ktorá nie vždy musí dokázať, aj pri dobrej vôli, odfinancovať takéto zariadenie. Túto systémovú chybu na Slovensku bude asi potrebné napraviť. V záujme toho, aby sme ako štát s menším počtom obyvateľov mali kvalitnejšie vzdelaných ľudí. Lebo len touto výhodou môžeme eliminovať nedostatok surovín, zdrojov, horšie ekonomické východiská na súťaženie v trhovom svete.

František ŠÍPKOVSKÝ
Ilustračné foto wiki.org

Zámena manželiek, alebo Ako verejne neurotizovať deti...

POSTREH

V bezhraničnej túžbe po zisku a mediálnom úspechu skúšajú televízni tvorcovia všetko možné. Spoločnosť a parlamenty, ktoré majú dbať o dobrú legislatívu, im to vo svojej obmedzenosti často dovoľujú. Na Slovensku už viac rokov beží niekoľko formátov, ktoré majú akože pobaviť divákov. Medziiným aj zvláštny druh zábavy – výmena či zámena manželiek.

Celý projekt je postavený na tom, že v dvoch manželských pároch sa vymenia manželky a istý čas žijú v domácnosti druhého muža, zvyčajne týždeň, a zažívajú atmosféru a kultúru života inej rodiny. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že ide o neškodnú zábavku s dokonca zaujímavými situáciami, keď sa napríklad žena z mesta musí vyrovnať so životom na dedine, keď si Rómka musí zvyknúť na život gadžov a podobne.

Vážnosť naberie na obrátkach, ak sa na výmenu žien-matiek pozrieme z pohľadu detí v jednej a druhej rodine. Skúste sa vžiť do myslenia a psychiky malého 7- či 10-ročného dieťaťa, ktorému ktosi zrazu povie, že jeho mama bude v rámci akejsi hry, za ktorú dostanú honorár, bývať týždeň niekde inde s iným mužom, ktorého manželka sa zas na týždeň stane jeho mamou. Trauma, ktorú môže dieťa touto zámenou utrpieť, je taká silná, že môže ovplyvniť psychický vývoj a vzťahy dieťaťa v rodine na celý život. Skúsme si položiť otázku, čo takáto „hra“ prinesie dieťaťu. Dospelí sa pozabávajú, a čo ich deti? Ako prežívajú tieto hry, ako to zasiahne ich istoty a vzťah k rodičom, ako to ovplyvní ich videnie svojich rodičov, aké stopy to zanechá na ich pohľade na rodinu?

Ak by toto mediálne „majstrovstvo“ malo mať negatívny dopad čo i len na jedno zainteresované dieťa, už to je veľký zločin. Otázkou je, kto je jeho pôvodcom – rodičia, organizátori tejto hry, manažmenty televízií alebo zlá legislatíva a sociálni pracovníci?

Ľubomír PODLUŽIANSKY

Náklady na alfabetizáciu vo svete

ŠKOLSKÝ PROSPECH

Darí sa celoplošne odstraňovať negramotnosť vo svete? Získavajú elementárne vzdelanie (základy čítania, písania a počtov) aj žiaci, ktorí nechávajú školu „plávať“? Čo odhaľuje prieskum úrovne vzdelávania? Ako účinne využiť investície do školstva?

Školská politika sa neobmedzuje iba na povinnú školskú dochádzku, jej cieľom je zabezpečiť kvalitný výchovno-vzdelávací proces. V tomto zmysle sa orientuje na rozvoj komunikačných i čitateľských kompetencií a intelektuálnych schopností. Kvalitu a kvantitu školských znalostí v afrických štátoch podľa *Analytického plánu vyučovacích systémov*, vytýčeného na porade pätnástich ministerstiev školstva frankofónnych afrických krajín, hodnotí Konzorcium juhovýchodnej Afriky monitorujúce kvalitu vzdelanosti (SACMEQ) a v juhoamerických krajinách Latinskoamerické laboratórium zamerané na úroveň kvality vzdelávania (LLECE). Medzinárodné monitorovanie úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov PIRLS a medzinárodný prieskum znalostí žiakov PISA sa sústreďujú na štáty všetkých kontinentov s dôrazom na Európu. Vlastnú iniciatívu v rozsiahlom prieskume základov čítania, písania a počtov krátko pred koncom posledného ročníka základnej školy vyvíja Štatistický ústav UNESCO (ISU), ktorý vypracoval širokú škálu hodnotiacich ukazovateľov, vytvoril celosvetovú databázu o výkone žiakov a spracoval výsledky do medzinárodnej štúdie s prehľadnými tabuľkami.

Porovnávacia analýza školských vedomostí patrí medzi dôležité zdroje poznatkov z hľadiska perspektívy celosvetového školstva, treba však zdôrazniť, že vychádza z rozmanitých učebných osnov a jej výsledky značne ovplyvňuje aj oneskorený nástup žiakov do školy, resp. ich vyšší vek, predčasný odchod zo školských lavíc, opakovanie ročníka pre nedostatočné školské výsledky a v neposlednom rade rozdielny spoločensko-ekonomický rozvoj jednotlivých krajín. Nasledujúce štatistické údaje poukazujú na poľutovaniahodnú vzdelanostnú úroveň žiakov, ktorí zotrvávajú v základnej škole napriek podpriemernému až nedostatočnému prospechu.

Slabý školský prospech

Mnohé rozvojové krajiny hodnotia od roku 2008 čitateľské kompetencie svojich žiakov už v prvom ročníku, aby získali prehľad o ich úrovni a vytvorili si obraz o potenciálnom percente ich úbytku v triedach. Prieskum elementárnych vedomostí, ku ktorým patrí schopnosť vnímať text zrakom a nahlas ho reprodukovať, teda plynulo a s porozumením čítať, sa uskutočňuje pomocou účinného nástroja EGRA (*The Early Grade Reading Assessment*), spôsobilého odhaliť stupeň čitateľskej gramotnosti. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že vo francúzštine (v španielčine, portugalčine ani angličtine) nezodpovedá každej grafé-me (grafickému znaku hlásky) špecifická fonéma (odlíšiteľná zvuková podoba) ako v slovenčine; slová sa inak píšu, ako čítajú, nehovoriac o náročnej výslovnosti, preto sa africké deti s vyučovacím jazykom francúzskym alebo anglickým učia čítať a písať tak krvopotne.

V rokoch 2008 až 2012 prebiehal prieskum v prvom, druhom a treťom ročníku základných škôl v mnohých krajinách a jazykoch. Ťažko porovnávať výsledky medzi jednotlivými štátmi vzhľadom na rozdielnu štruktúru jazykov a ortografiu, vo všeobecnosti však možno skonštatovať, že polovica druhákov až tretiakov nedokázala prečítať ani jediné slovo, ba čo horšie, v troch afrických krajinách neovláda takmer žiaden žiak elementárne základy čítania. V Malawi, Mali a Zambii ide o neprekonateľné ťažkosti; vyše 90% druhákov nevie rozlúštiť ani slovko, čo sa rovnako týka malých Pakistancov (91 %). Štatistické údaje konzorcia SACMEQ, ktoré posudzuje pätnásť subsaharských štátov, hovoria jasnou rečou: na polovici celého územia bojujú žiaci s čitateľskou negramotnosťou, najmenej 40 % žiakov dosiahlo podpriemernú úroveň, až tri štvrtiny neovládajú základy čítania.

V zmysle Programu na analýzu vzdelávacích systémov (PASEC) sa hodnotili znalosti druhákov až piatakov z počtov, francúzštiny a rodného jazyka; závery zahŕňajú aj charakteristické črty žiakov, učiteľov, tried a škôl, resp. vplyv pedagógov na výkon školákov. V 8 z 11 zúčastnených krajín vyše polovica žiakov dosahuje len nepatrnú úroveň znalosti francúzskeho jazyka, najnižší podiel čitateľsky negramotných žiakov zaznamenali v Gabone (16 %) a Kamerune (29 %). Úspech gabonských detí možno sčasti vysvetliť znalosťou francúzštiny ich rodičov, s ktorými sa v danom jazyku zhovárajú aj doma; aj vďaka tejto výhode až 58 % malých Gabončanov získava základné vzdelanie. Na druhej strane v Benine, Čade a na Komorách sa

dve pätiny neprepracujú ani k elementárnym základom vzdelania. Pozitívny vplyv na prospech žiakov má primeraný príjem do domácnosti, znalosť úradného jazyka (francúzštiny alebo angličtiny), ktorým sa v rodine bežne dorozumievajú, a vlastné školské pomôcky. Zaťažkávacou (a často neúnosnou) skúškou pre deti býva prílišná vzdialenosť do školy, ktorú treba denne prekonávať, triedy praskajúce vo švíkoch, kde panuje zjavná diskriminácia dievčat a posmech zo starších spolužiakov opakujúcich ročník.

Sieťovo štruktúrované laboratórium LLECE, fungujúce na báze politického a technického fóra venovaného vyučovaciemu procesu, umožňuje systematicky porovnávať úroveň vzdelanosti žiakov základnej školy v čítaní, počtoch a prírodopise. Spracované výsledky na pôde šestnástich štátov vrátane Nuevo León v Mexiku zachytáva *Tretia porovnávacia a objasňujúca štúdia* (TERCE). V štvrtine zúčastnených krajín aspoň tretina hodnotených žiakov nedisponuje ani minimálnymi čitateľskými kompetenciami v španielčine; najviac najslabších žiakov sa nachádza v Dominikánskej republike (52 %), o niečo menej v Ekvádore (38 %), Paraguaji (37 %) a Guatemale (36 %), najmenej zas v Kostarike (5 %) a na Kube (6 %).

Opakovanie ročníka

Žiaci s podpriemerným prospechom musia neraz opakovať ročník, aby si riadne osvojili učivo, na ktoré nadväzujú aj v nasledujúcich rokoch. Prívrženci tejto školskej politiky totiž považujú za dôležité, aby si školy udržali náležitú úroveň. Iné krajiny uplatňujú princíp automatického postupu do vyššej triedy napriek nedostatočným školským výsledkom. Zástancovia tohto prístupu zotrvávajú v presvedčení, že žiaci nestratia motiváciu a ochotnejšie pridajú v učení, keď neprepadnú. Podrobná analýza dosvedčuje, že výkon žiakov priamo nesúvisí ani s jednou, ani s druhou zásadou, čo napokon vyplynulo aj z medzinárodného prieskumu PISA v 34 členských štátoch Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, v ktorých neprospievajúci žiaci buď automaticky postupujú do vyššieho ročníka (Fínsko, Island, Nórsko), alebo prepadajú (Belgicko, Kanada, Holandsko, USA). Aj podľa prieskumu SACMEQ sa na vrchol rebríčka dostali tri krajiny s najvýkonnejšími čitateľmi v škole: Seychelské ostrovy a Maurícius s automatickým prechodom do vyššej triedy a Tanzánia s nutnosťou opakovať ročník. Ba i slabí školáci v juhovýchodnej Afrike, ktorí nikdy neprepadli, začali dosahovať lepšie výsledky v čítaní a počtoch v porovnaní so žiakmi opakujúcimi ročník, s výnimkou Malawi a Svazijska. V 11 štátoch sa počas školského roka ukázalo, že tí, čo opakovali ročník, naďalej beznádejne zaostávajú za ostatnými spolužiakmi.

Napriek nespočetným prieskumom sa pedagogickí odborníci zatiaľ nedopracovali ku konsenzu o opakovaní ročníka ako účinnom spôsobe dohnať učivo. Stúpenci tohto prístupu argumentujú nadväznými učebnými osnovami, ktoré treba zvládnuť do konca školského roka, navyše sú presvedčení, že hroziaci neúspech usmerňuje a motivuje slabo prospievajúcich žiakov k vyšším výkonom. Odporcovia opakovania ročníkov zas dôvodia, že škoda zvyšovať finančné náklady a nehospodárne plytvať investíciami i ľudskými zdrojmi, navyše zdôrazňujú, že nutnosť opakovať ročník potláča zdravé sebavedomie žiakov, vedie ku komplexom menejcennosti a v konečnom dôsledku vôbec nepomáha vyplniť medzery vo vedomostiach.

Analýza výsledkov klasifikácie žiakov na medzinárodnej úrovni poukazuje na jeden protirečivý fakt. Školy sú na jednej strane stabilné inštitúcie dotované štátnymi prostriedkami s cieľom napĺňať alfabetizačný program, na druhej strane nie sú vybavené ani najzákladnejšími pomôckami pre najchudobnejších žiakov, najčastejšie vystavených riziku opakovať ročník alebo opustiť školské lavice, skôr než získajú elementárne vzdelanie, resp. komunikačnú a čitateľskú gramotnosť, ktorá je základným predpokladom na ďalšie štúdium.

Neprospievajúcich žiakov nechávajú vyučujúci prepadnúť po porade so školskou správou a so súhlasom rodičov. Pre predčasný odchod zo školy sa zas rozhodujú sami žiaci, resp. ich rodina na návrh pedagógov a riaditeľov škôl, no najmä na základe viacerých vonkajších činiteľov súvisiacich s tvrdzou. Politiku opakovania ročníka možno pokladať za chúlostivú záležitosť aj z hľadiska zvýšených nákladov na vzdelávanie, nehovoriac o vyššom počte žiakov v triedach, čo nevyhnutne vedie k poklesu úrovne vyučovacieho procesu. Nezanedbateľné finančné straty prináša aj neukončené základné vzdelanie školských stroskotancov, hoci ich ťažko presnejšie kvantifikovať. Oba fenomény sa navzájom prelínajú a značne brzdia rozvoj výchovno-vzdelávacieho systému.

Školskí stroskotanci

Podiel žiakov opakujúcich ročník alebo nechávajúcich školu „plávať“ sa vo viacerých krajinách nedá prehliadnuť. Väčšina tvorí súčasť subsaharskej Afriky, ale nezaostáva za ňou ani Latinská a Stredná Amerika (Guatemala a Nikaragua) či východná a tichomorská Ázia (Kambodža, Východný Timor, Vanuatu). V iných štátoch ani tak často neprepadajú žiaci pre nezvládnutie učiva, ako skôr vešajú školu na klinec (Etiópia, Libéria); najrizikovejšiu skupinu, prirodzene, tvoria deti zo sociálne znevýhodneného prostredia. V Čade, na Madagaskare a v Togu až 20 žiakov neukončí prvú triedu; v Burundi, Mali, Nigeri, Rwande a Senegale minimálne 10 – 15 detí v jednej triede. Základné vzdelanie získa každý tretí Madagaskarčan či Rwanďan a každý štvrtý Čadčan.

Pomer medzi oboma prípadmi sa nedá presne špecifikovať najmä v rozvojových krajinách, ale napríklad na 30 % konžských, 41 % togských, 54 % stredoafrických a 72 % čadských stroskotancov pripadá okolo 23 % prepadajúcich žiakov. V iných štátoch panuje odlišná situácia; asi 45 % Zambijčanov predčasne odchádza zo školských lavíc, kým 6 % opakuje ročník, pričom Kambodža vykazuje v tomto smere 11 %, Malawi 20 % a Burundi 36 %. Tieto údaje úzko súvisia s nedostatočnou úrovňou elementárnych znalostí (počty, čítanie, písanie), čo najpregnantnejšie dokazuje Lesotho, Malawi, Uganda a Zambia, ale i Čad a Kongo s neúčinným vyučovacím systémom či stredoamerická Guatemala a Nikaragua. Rozsiahle prieskumy zároveň poukazujú na zaujímavý fakt, že aj v štátoch s lepšie prospievajúcimi žiakmi (Botswana, Kostarika, Maurícius, Tanzánia) nie je opakovanie ročníka zvláštnosťou.

Čo vlastne spôsobuje tento nezávideniahodný stav? K najčastejším dôvodom patrí sociálna nerovnosť medzi žiakmi a značné rozdiely medzi vidieckym a mestským prostredím; k nezanedbateľným príčinám však prináleží núdza a s ňou súvisiaci oneskorený nástup žiakov do školy (nútených finančne vypomáhať rodine a vykonávať ťažké telesné práce), (polo)negramotnosť rodičov a praktická neznalosť úradného (francúzskeho alebo anglického) jazyka, nehovoriac o neadekvátnych podmienkach vyučovacieho procesu v preplnených triedach (priemerne 50 žiakov, v Burundi a na Madagaskare 60, kým v Čade a Stredoafrickej republike až 85), čo má evidentný dopad na jeho kvalitu a následnú úroveň vzdelanosti. Dievčatá musia neraz opustiť školské lavice, aby sa postarali o mladších súrodencov a nahradili zaneprázdnenú matku v domácnosti, neskôr neraz predčasne uzatvárajú manželstvo. V tejto súvislosti treba poznamenať, že doterajšie opatrenia prijaté z dôvodu stimulácie žiakov a ich motivácie k lepšiemu prospechu sa míňajú s účinkom, na čo poukazujú viaceré štúdie.

Výdavky na školstvo

Alfabetizácia afrických detí by sa dala považovať za vhodnú príležitosť získať aspoň základné vzdelanie a uplatniť sa v spoločnosti, nebyť znepokojujúceho podielu prepadajúcich žiakov a predčasne rezignujúcich na školu. V tomto zmysle predstavuje povinná školská dochádzka stratovú investíciu, na dôvažok limituje potenciál výchovno-vzdelávacieho systému, znižuje efekt pedagogických metód, nevraviac o minimálnej možnosti žiakov presadiť sa na trhu práce. Pri odhade nákladov na vyučovací proces treba brať do úvahy priame i nepriame výdavky, ktoré signalizujú, do akej miery a akým spôsobom sa využívajú prostriedky v školách. Priame výdavky odzrkadľujú náklady na žiaka, prístup k financiám podľa počtu žiakov opakujúcich ročník a štruktúry pedagogického zboru. Nepriame náklady odrážajú perspektívny plán, potenciálny rozvoj ľudských zdrojov a dosah ekonomických strát na celkovo klesajúcu úroveň vyučovacieho procesu.

Smernice o priemernej dĺžke školskej dochádzky ilustrujú akceptovateľný priemer školopovinnosti aj z ekonomického hľadiska. Opakovanie ročníka v mnohých krajinách značne znižuje efektívnosť vyučovacieho systému. Dva-tri roky dodatočnej školskej dochádzky vyžadujú Burunďania a Togčania, približne rok ostatné štáty najmä v subsaharskej Afrike, ale aj v Alžírsku, Laose, Maroku, vo Východnom Timore, v Tunisku a Uruguaji. Prepadajúci základoškoláci tvoria väčšiu polovicu dodatočného štúdia v Alžírsku, Tunisku a Uruguaji.

Treba zdôrazniť, že reálne doplňovacie štúdium zvyšuje individuálne náklady priemerne o 10 % a súbežne prispieva k ročnému nárastu hrubého národného produktu o 0,37 %. Keby sa finančné investície vynaložené na opakovanie ročníka presunuli do oblasti kvalitného vzdelávania nových žiakov, stúpol by hrubý národný produkt napríklad v Burundi (o 1,3 %), na Madagaskare (o 0,7 %) i v Malawi (o 0,6 %). Ťažko úplne eliminovať dôsledky nedostatočného prospechu, ale možno sa aspoň pokúsiť znížiť zbytočné náklady ľahším prístupom k predškolskej príprave, kvalitnejším vyučovacím procesom, automatickým postupom do vyššej triedy, odstránením pravých príčin oneskoreného nástupu do školy a rozšírením možností pre chudobné deti, čo si však vyžaduje adekvátne politické opatrenia a následne pedagogických odborníkov schopných uskutočniť reformu školstva a v neposlednom rade i učiteľov úzko spolupracujúcich s rodičmi žiakov...

Z Recueil de données mondiales sur l'éducation **spracovala**
Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto stock.xchng

Byť pripravený pre prax nie je spoločenská fráza

PhDr. Anna Bartoňová je absolventkou Filozofickej fakulty Univerzity Komenského Bratislava, aprobácia estetická výchova – slovenský jazyk a literatúra. V oblasti odborného školstva pôsobí od 1. septembra 1980, keď začala ako učiteľka v Strednom odbornom učilišti č. 1 Žilina. Roku 1984 sa jej pôsobiskom stalo Stredné odborné učilište stavebné, terajšia Stredná odborná škola na Ul. slovenských partizánov 1129/49 v Považskej Bystrici, kde v rokoch 1986 – 1991 pracovala aj ako výchovná poradkyňa. Keď škola získala právnu subjektivitu, roku 1991 ju zamestnanci navrhli a minister školstva SR vymenoval do funkcie riaditeľky, ktorú vykonáva dodnes. Ako členka viacerých odborných komisií, predstavenstiev cechov, krajskej rady pre odborné vzdelávanie a prípravu sa svojím aktívnym prístupom podieľa na riešení aktuálnych problémov slovenského odborného školstva.

Už v polovici 90. rokov ste v škole zriadili centrum odbornej prípravy, a hoci nemá oficiálny štatút dnešných centier odborného vzdelávania a prípravy, z praktickej stránky spĺňa kritériá vo všetkých základných východiskách a perspektívnych smerovaniach. Čo vás viedlo k jeho budovaniu?

Stredné odborné učilištia, dnes stredné odborné školy, boli po získaní samostatnej právnej subjektivity už na začiatku 90. rokov nútené vybrať si cestu, ktorou sa budú ďalej uberať. Boli medzi prvými, ktorí sa ocitli v tvrdej realite a museli sa vedieť o seba postarať. Podniky, ktoré ich pôvodne založili a zabezpečovali odborný výcvik, sa ich postupne „zbavovali“, samy často zanikali. A spolu s nimi aj duálny systém vzdelávania, ktorý sme na Slovensku mali už pred viac ako dvoma desaťročiami...

Aby sme zabezpečili komplexný odborný výcvik pre stavebné profesie, pustili sme sa do výstavby vlastných dielní. My sme sa v čase získania samostatnej právnej subjektivity aj napriek tomu, že rozhodovanie nebolo jednoduché, rozhodli prejsť pod ministerstvo školstva. Čas potvrdil, že toto rozhodnutie bolo správne. Vďaka nemu sme patrili na Slovensku medzi „prvé lastovičky“ medzinárodnej spolupráce, odborných výmenných stáží pedagógov a žiakov, projektov, počítačového projektovania v stavebníctve, formovania nových stavebných odborov. Odvtedy sme prešli viacerými zriaďovateľmi, a hoci je to čoraz náročnejšie, neustále sa snažíme držať krok s dobou. Vnímame to do určitej miery aj ako povinnosť nadväzovať na tradíciu pôvodného učilišťa, ktoré vzniklo pri Okresnom stavebnom podniku v Považskej Bystrici takmer pred štyridsiatimi rokmi, 1. septembra 1974.

Čo predchádzalo otvorenie vášho centra odbornej prípravy?

Významný medzník v histórii našej školy nastal v rokoch 1992 až 1994, keď sme sa prostredníctvom ministerstva školstva s našimi pedagógmi a žiakmi zapojili do dvoch medzinárodných projektov. Získané skúsenosti sa stali pevným základom ďalšieho rozvoja školy. V projekte CAD centra sme začali spolupracovať so vzdelávacou inštitúciou BBZ Kolín. S ňou sme sa zamerali na výučbu projektovania v stavebníctve pomocou počítačovej techniky, čo viedlo roku 1994 k otvoreniu modelového školiaceho strediska CAD systému v našej škole. V tom roku sme nadväzne vstúpili do spolupráce s ďalšími nemeckými partnermi z Berlína a Drážďan v projekte, ktorý vznikol na základe dohody medzi Ministerstvom školstva SR, Ministerstvom hospodárstva SR a Ministerstvom pre vedu a vývoj NSR a zameral sa na rozvoj centra na transfer inovačných technológií v kvalifikačnom vzdelávaní pre stavebníctvo v Strednom odbornom učilišti stavebnom v Považskej Bystrici. Vďaka projektu vznikol na Slovensku aj nový trojročný učebný odbor montér suchých stavieb, ktorý sa od 1. septembra 1996 začal prvýkrát experimentálne vyučovať práve v našej škole a úspešne sa vyučuje dodnes. Metódy využívania nových technológií v stavebníctve sme zároveň zapracovali do všetkých študijných a učebných odborov vyučovaných v škole. A práve s podporou tohto projektu sme mohli dobudovať priestory centra odbornej prípravy a 9. septembra 1996 ho slávnostne otvoriť.

Centrum odbornej prípravy pre stavebníctvo sa nachádza mimo priestorov vašej školy i mesta, v neďalekom Považskom Podhradí. Ako zvládate organizáciu výučby?

> **„Po dobrom remeselníkovi, ktorý má navyše aj vzťah k vlastnej práci, ba nad ňou dokonca tvorivo rozmýšľa, siahajú firmy všetkými desiatimi. Dobrí remeselníci sa uplatnia kdekoľvek v rámci Európskej únie, a nielen v nej, a aj ich finančné ohodnotenie je slušné.“**

Hovorí sa, kde je vôľa, tam je cesta. A my sme mali nielen vôľu, ale aj neskutočnú chuť a odhodlanie maximálne využiť to, čo slovenskému školstvu ponúkala v tom období nemecká strana, a nielen finančne a nielen pre našu školu... Centrum odbornej prípravy sme vytvárali ako nadregionálne vzdelávacie stredisko praktickej prípravy nielen našich žiakov, ale aj ďalšieho vzdelávania zamestnancov firiem. Teda od začiatku to bolo vo vzájomne prepojenej spolupráci s praxou v oblasti nových stavebných technológií. Na začiatku sme sa zamerali najmä na spomínané sadrokartónové systémy a odvtedy poznatky o tzv. suchej výstavbe získalo v našom centre mnoho zamestnancov stavebných, obchodných firiem, pedagogických pracovníkov a žiakov zo Slovenska i zahraničia.

Odbor montér suchých stavieb sme prostredníctvom vedomostí a skúseností našich učiteľov a majstrov odbornej výchovy uplatnili transferom aj v Poľsku. O to viac ma preto prekvapili informácie v ostatných číslach Učiteľských novín, kde sa k multimediálnemu vzdelávaciemu DVD o suchých technológiách v stavebníctve na viacerých miestach objavuje informácia, že v našich školách sa suché technológie neučia... A ony sa nielenže učia, ale v našej škole tvoria základ samostatného trojročného učebného odboru – dobrý odborník dnes musí vedieť, a nie málo... Práve pri zavádzaní odboru montér suchých stavieb sme museli doslova „bojovať“ s tvrdením, že do odboru murár stačí začleniť niekoľko hodín práce so sadrokartónom. A nielenže sme presadili samostatnosť, ešte sme aj suché technológie začlenili do všetkých stavebných profesií. Život, najmä stále aktuálne prestavby bytových jadier a podkrovných priestorov a dobré uplatnenie našich absolventov veľmi často aj v zahraničných firmách, potvrdil správnosť nášho rozhodnutia.

Aj prvé školiace stredisko firmy Rigips vzniklo práve v rámci slovensko-nemeckého modelového centra pre stavebníctvo ešte roku 1996 a som presvedčená, že aj keď firma v súčasnosti už má vytvorené vlastné vzdelávacie akadémie, stále sa môžeme navzájom pozitívne ovplyvňovať a posúvať dopredu.

Neuchádzate sa na základe týchto skúseností o zriadenie centra odborného vzdelávania a prípravy (COVP)?

Samozrejme, že sa uchádzame, a napriek tomu, že novodobý štatút nemáme, úlohu centra plníme už dlhé roky. Ešte roku 2012 sme požiadavku na zriadenie spolu so súhlasnými stanoviskami Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory, Zväzu stavebných podnikateľov Slovenska a ďalších inštitúcií odovzdali nášmu zriaďovateľovi. Hoci naša škola nenesie označenie COVP, centrum stavebníctva v nej od svojich počiatkov malo nadregionálny a dokonca nadnárodný charakter. Podstatu jeho zmyslu dôsledne napĺňame dodnes a zostávame verní myšlienke odovzdávania najnovších poznatkov a ich uplatňovania v praxi nielen svojim žiakom, ale aj záujemcom z iných, dokonca zahraničných škôl, z radov firiem a nadnárodných spoločností. Aj preto ma mrzí, že napriek vybudovaným, kvalitne vybaveným priestorom, skúsenostiam, úspešnej reprezentácii odborného stavebného školstva aj v zahraničí, odporúčaniam cechov a zamestnávateľských zväzov toto pracovisko nebolo zahrnuté medzi 21 centier vznikajúcich v rámci národného projektu *Rozvoj stredného odborného vzdelávania*. Samozrejme, že to nás od plánov a predsavzatí neodradí a budeme pokračovať v už dlhodobých trendoch.

Napriek spomínaným aktivitám školy záujem žiakov základných škôl o stavebníctvo klesá práve v odboroch, v ktorých sa pripravujú kvalifikovaní remeselníci. Z čoho pochádzajú neraz vyslovené odmietania učebných odborov?

Záujem o štúdium väčšiny učebných odborov klesá z roka na rok, a nielen v oblasti stavebníctva. Na tento stav popri školách už dlhodobo poukazujú aj firmy, ktorým chýbajú kvalifikovaní, remeselne zruční robotníci. Prispieva k nemu systém prijímania na stredné školy, normatívny model financovania škôl, ale aj neschopnosť laickej rodičovskej verejnosti reálne posúdiť situáciu na trhu práce v súvislosti s budúcim uplatnením ich vlastných detí. Tí prezieravejší chápu, že dobrých remeselníkov bude čoraz väčší nedostatok a že škoda nevyužiť možnosti, ktoré sa záujemcom núkajú už teraz. Po dobrom remeselníkovi, ktorý má navyše aj vzťah k vlastnej práci, ba nad ňou dokonca tvorivo rozmýšľa, siahajú firmy všetkými desiatimi. Dobrí remeselníci sa uplatnia kdekoľvek v rámci Európskej únie, a nielen v nej, a aj ich finančné ohodnotenie je slušné.

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Rozhovor s osobnosťou

ANNA BARTOŇOVÁ

Byť pripravený pre prax nie je...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

Dá sa dešpekt, nadradenosť k tradičnej remeselnej práci ovplyvniť?

Väčšina škôl dnes otvára predovšetkým študijné odbory, pretože o ne ani nie tak žiaci, ako skôr ich rodičia majú najväčší záujem. V tomto smere sme tiež trochu výnimkou. Hoci každoročne otvárame aj študijné odbory, trojročné učebné majú v celkovom počte stále prvenstvo. Žiakov s horšími vedomosťami do študijných odborov jednoducho neprijmeme. Aj napriek „boju o každú ruku, nohu"... Zo štvorkára, ba niekedy dokonca aj päťkára ťažko vychováte maturanta a mne ako riaditeľke školy vždy záležalo na tom, aby sme vedome „nepodliezali" latku kvality. Najmä rodičia to však ťažko chápu a svoje deti aj napriek ich nezáujmu často doslova tlačia do maturitnej formy štúdia, hoci vidia a vedia, že je to nad rámec ich schopností. V takýchto prípadoch im odporúčam trojročný učebný odbor a pokračovanie v dvojročnom dennom nadstavbovom maturitnom štúdiu.

Darí sa vám to?

Až príliš časté konštatovanie okolia, že žiaci na pozícii niekdajších učňov sú „len takí murári", bolo pre mňa obrovskou motiváciou na zmenu. Robíme všetko pre to, aby praktické vyučovanie bolo kvalitné. Nebolo to ľahké, ale oplatilo sa – dnes máme za sebou nespočetné víťazstvá v národných i medzinárodných súťažiach vo všetkých odboroch a našu školu poznajú aj v zahraničí. A že sú žiaci našej školy prakticky dobre pripravení, o tom svedčia aj výsledky v rôznych súťažiach. Samo za seba hovorí napríklad to, že sme sa stali Zlatou hviezdou 17. ročníka finále súťažnej prehliadky remesiel SUSO v Prahe v kategórii murár (prvenstvo národné i medzinárodné) alebo víťazmi na medzinárodnej súťaži vo Vysokom Mýte v odboroch montér suchých stavieb a obkladač, ktorý sa na Slovensku ako samostatný odbor ani nevyučuje. Aj touto cestou ďakujem našim učiteľom a majstrom za ich zodpovedný, tvorivý prístup k práci, za každodenné rozdávanie sa.

Keďže ani takéto úspechy nepodnecujú výrazne vyšší záujem o štúdium stavebníctva, nezvažovali ste dobré meno školy využiť pri otváraní populárnejších odborov?

Určite by sa to dalo, ale aj napriek terajšiemu stavu robíme všetko pre to, aby kvalitné stavebníctvo zostalo erbovým znakom našej školy, aby sme v príprave budúcich odborníkov preň boli stále aspoň o krok vpredu. Stavebných odborov sme sa nevzdávali ani v rokoch, keď stavebníctvo zasiahla kríza a do popredia sa natískali iné, často populárnejšie odvetvia. Takisto sa staviame k autoopravárenským profesiám, ktoré v našej škole vyučujeme už od roku 1976. K odboru mechanik-opravár – cestné motorové vozidlá 1. septembra 1996 pribudol nový učebný odbor autoelektrikár, roku 2002 delimitáciou prešli do správy majetku školy priestory dielní a učební odlúčeného pracoviska v areáli SAD a vzniklo miestne odlúčené pracovisko praktického vyučovania. V ňom vykonávajú odborný výcvik žiaci učebného odboru autopravár najmä v prvom a druhom ročníku. V treťom ročníku im umožňujeme odborný výcvik i v priestoroch firiem zameraných na servis a predaj motorových vozidiel a náhradných dielov. A kvalitu prípravy každoročne preverujeme účasťou v súťaži Autopravár Junior Castrol, kde sa naši žiaci peknými umiestneniami v posledných dvoch rokoch prebojovali a úspešne nás reprezentovali aj v česko-slovenskom finále.

Aký je pomer medzi stavebnými a ostatnými odbormi v školskom vzdelávacom programe u vás?

Dnes vyučujeme sedem stavebných odborov – učebné odbory murár, inštalatér, strechár a montér suchých stavieb a študijné odbory staviteľstvo, operátor stavebnej výroby a mechanik stavebnoinštalačných zariadení. Nestavebné zamerania tvoria tri učebné odbory: stolár, technicko-administratívny pracovník a už spomínaný autopravár so zameraním mechanik a elektrikár. Aj učebný odbor technicko-administratívny pracovník je obsahovo zameraný na stavebníctvo. Pripravuje kvalifikovaných odborníkov do stavebných firiem, ktorí sa popri ekonomicko-administratívnych činnostiach vyznajú i v stavebných materiáloch. Viacerí absolventi úspešne pracujú na pozíciách obchodných zástupcov firiem a do školy sa radi vracajú odovzdať svoje skúsenosti súčasným žiakom.

Prevládajú stavbári aj počtom?

Pri porovnávaní počtov žiakov trojročných učebných odborov sa ich v súčasnosti hlási viac na autoopravárenské profesie. Tie začínajú v škole prevládať, aj keď v celkovom pohľade nie. Ako som spomenula, autoopravárov pripravuje naša škola už od roku 1976. Nie je to teda náhla zmena ani nejaké momentálne hľadanie východiska zo situácie. A aj pri klesajúcom záujme žiakov o stavbárske štúdium roku 1997 k odboru operátor stavebnej výroby pribudol štvorročný študijný odbor mechanik stavebnoinštalačných zariadení a roku 2008 štvorročný „priemyslovácky" odbor staviteľstvo.

Bývajú tieto aktívne opatrenia dôvodom, že práve pre ne sa niektorí rodičia rozhodujú poslať svoje deti na štúdiá práve do vašej školy?

Myslím si, že dnes si rodičia väčšiny žiakov zistia a preskúmajú, do akého školského prostredia svoje dieťa posunú. Hovorí sa, že škola je taká, akí sú žiaci a učitelia v nej. Vytvárame preto podmienky, aby škola nebola len miestom vzdelávania, získavania nových odborných vedomostí, ale aj miestom zaujímavých aktivít, prezentácií tried aj žiakov, príjemných stretnutí. Záleží nám na tom, aby sme zo žiakov vychovali nielen dobrých odborníkov, ale aj vnímavých, empatických ľudí, ktorým ich okolie nie je ľahostajné. A teším sa o to viac, že mladým ľuďom, ktorí v základnej škole nepatrili medzi dobrých žiakov, umožňujeme zažiť dovtedy nepoznaný pocit úspechu a hrdosti na to, čo dokážu. Aj to je dôvod, prečo nám dnes aj bývalí absolventi s dôverou dávajú svoje deti, ba niektorí už aj vnukov, a zabezpečujú tak v rodinách pokračovateľov svojho remesla.

Priestor pre nich vytvárame aj v tomto smere – imatrikuláciou každoročne pasujeme prvákov za členov cechu stavbárskeho, autoopravárenského, drevárskeho, Mikuláš rozsvieti ohníčky detstva v očiach nás všetkých, podobne ako Vianočná akadémia, Valentínska pošta, Kniha pre kamaráta, Najkrajšia nástenka, Najkrajšia trieda, Šarkaniáda, Študentská odborná činnosť – a to je len časť z množstva aktivít žiakov, ktoré sa objavujú aj v školskom časopise *ŇÚS*. Teší ma a veľmi si vážim, že naši žiaci, hoci často sami pochádzajú zo sociálne slabších rodín, sú ochotní prispieť do zbierok Ligy proti rakovine na Deň narcisov, do zbierok Dni nezábudiek, Modrý gombík, Biela pastelka, Belasý motýľ či stať sa darcami krvi, aby pomohli tým, ktorí to najviac potrebujú.

„Aktívne spolupracujeme s firmami práve preto, aby sme mohli našich žiakov pripraviť do praktického života čo najkvalitnejšie. Niektoré nám ochotne pomáhajú bez toho, aby sa vopred pýtali, aké výhody z toho budú mať. Ale myslím si, že je čas postaviť vzájomné vzťahy na inú úroveň."

O konaní vedenia školy nad rámec školskej výučby sympaticky svedčil jesenný Stavbársky deň školy v centre Považskej Bystrice na Ulici slovenských partizánov, kde škola sídli. Viacerí reagovali pochvalne, iní trochu ohŕňali nosom, aby naznačili, že ich spoločenské postavenie je vyššie.

Išlo nám najmä o propagáciu jednotlivých odborov, remesiel, ktoré v škole vyučujme, a tiež sme chceli aj verejnosti ukázať, akí sú naši žiaci šikovní. Myslím si, že to bolo prekvapenie nielen pre Považskobystričanov, ale aj pre našich žiakov, pretože sme ich poslali „na ulicu", kde prezentovali jednotlivé profesie. Vedľa nich často boli firmy s materiálmi, s ktorými pracujeme alebo ktoré nám pri výučbe jednotlivých odborov pomáhajú. Prišlo sa pozrieť veľa žiakov základných škôl, rodičov, zamestnancov firiem, čo nás veľmi potešilo. Pre mňa bolo veľkým zadosťučinením aj to, že chlapci, ktorí reprezentujú školu na súťažiach, hovorili o podujatí s nadšením a hrdosťou. Malo to neskutočnú energiu, krásnu atmosféru a ja som za to veľmi vďačná. Pretože vidieť, ako naši žiaci svojim mladším kamarátom zo základných škôl vysvetľujú, ako sa to robí a ako je to správne, tak to bolo „to pravé orechové"...

Je veľký rozdiel medzi tým, aké podmienky na odbornú prípravu má škola, a tým, čo sa od jej absolventov žiada už priamo vo firemných činnostiach?

Áno, stále je. Aktívne spolupracujeme s firmami práve preto, aby sme mohli našich žiakov pripraviť do praktického života čo najkvalitnejšie. Niektoré nám ochotne pomáhajú bez toho, aby sa vopred pýtali, aké výhody z toho budú mať. Ale myslím si, že je čas postaviť vzájomné vzťahy na inú úroveň. Samozrejme, škola by mala mať to najlepšie, čo priemysel produkuje, najnovšie technológie, najnovšie materiály, výrobky. Spoločnosť by sa však nemala spoliehať na to, že školy si všetko zabezpečia po vzájomnej dohode s podnikateľskými subjektmi. Jednoznačné požiadavky firiem, zamestnávateľských zväzov na kvalitnú odbornú prípravu žiakov v školách by mali byť čo najskôr stanovené, aby ich školy mohli zapracovať do svojich školských vzdelávacích programov, presadzovať a plne sa sústrediť na plnenie svojho najdôležitejšieho poslania – v kvalitných materiálno-technických i teoretických podmienkach pripraviť pre prax kvalitných absolventov.

Popri inom nás k tomu zaväzuje spolupráca s Cechom podlahárov Slovenska, ktorý roku 2012 otvoril v našom centre odbornej prípravy svoje školiace stredisko, dlhoročná pomoc Cechu strechárov Slovenska stredným odborným školám, ktoré vyučujú strechárske profesie, či pomoc a nefalšovaný záujem odborných firiem. V školiacom stredisku informujú verejnosť, firmy, študentov nielen o novinkách, ale praktickými ukážkami zároveň zdokonaľujú ich zručnosti pri aplikácii nových technológií, technologických postupov. Mňa ako riaditeľku teší najmä to, že žiaci, ktorí úspešne absolvujú odborné školenia firiem priamo v našej škole, získajú certifikáty oprávňujúce ich tieto odborné práce vykonávať. To je benefit, ktorý neposkytuje veľa škôl na Slovensku. Často sa nám stáva, že firma si už počas štúdia vytypuje tých najšikovnejších žiakov a úspešne ich zamestná.

Ako k tomuto trendu môže prispieť realizácia nových národných projektov? Je pre školy príťažlivé, že majú možnosť získať financie na nákup technických pomôcok, materiálov?

Myslím si, že je na škodu nášho školstva, ak väčšina projektov nie je postavená na možnosti zlepšiť predovšetkým materiálno-technické vybavenie škôl, pretože tam ja osobne vidím jeden z najväčších nedostatkov. A preto sa školy väčšinou spoliehajú na iné ako veľké národné projekty. Ak si ich úspešne vypracujú samy, majú záruku, že okrem symbolickej finančnej čiastky na nákup techniky získajú pre svojich zamestnancov aspoň nejaké financie za odvedenú prácu. Vo všetkých doterajších centrálnych projektoch hneď so vstupnými informáciami dostanú učitelia od projektových manažérov „domácu úlohu" – vypracovať sumár podkladov, neraz podľa dosť podrobných návodov a bez zohľadnenia, že za prácu, ktorú vykonávajú vo svojom voľnom čase, by si zaslúžili podobnú odmenu ako iní spracovatelia projektových zadaní. Ako je možné, že my sami si na Slovensku nastavíme také projektové kritériá, že ak v rámci projektu napr. robí odbornú prednášku, vzdelávanie učiteľ, môžem mu za hodinu zaplatiť najviac sumu jeho maximálnej hodinovej mzdy? Ak však prednáša niekto iný, a zámerne nehovorím vysokoškolsky vzdelaný odborník z externého prostredia, výška hodinovej odmeny nikomu neprekáža a nikto ju neobmedzuje. Myslíte si, že takéto kritériá nám nastavil Brusel?

Čo by sa teda dalo riešiť účasťou v projektoch, ak by boli nastavené vskutku správne?

Situácia je taká, že školám dnes chýba nielen kvalitné, moderné technické vybavenie, ale najmä spracovanie najnovších informácií, nové učebnice na mnohé (a nielen) technické odbory. Preto považujem priam za nevyhnutné orientovať sa týmto smerom. U nás nedostatok nových, aktuálnych informácií už dlhé roky nahrádzame účasťou učiteľov a žiakov na prezentáciách firiem, výstavách, odborných súťažiach, z ktorých potom pripravujeme aktuálne metodické listy. Keby sme sedeli iba v triedach a dielňach, o mnohých novinkách sa dozvieme iba sprostredkovane a s veľkým oneskorením alebo vôbec nie. Takýto prístup si však okrem nárokov na organizačnú prípravu vyžaduje veľa ďalších financií. Pritom mnohé naše školy realizujú často vysokokvalitné, tvorivé a inšpiratívne, prospešné projekty, lenže k ich výsledkom sa iné školy nedostávajú. Tu vidím veľkú medzeru nielen v odovzdávaní informácií medzi školami, ale najmä v spolupráci centrálnych inštitúcií so školami, s firmami, profesijnými zväzmi, cechmi, so živnostníkmi a s ďalšími zaangažovanými na odbornom vzdelávaní a príprave.

Čo vás neveľmi teší pri verejnom hodnotení práce škôl, učiteľov, prípravy žiakov zo strany laickej verejnosti? Myslíte si, že sa to prenáša aj do oficiálnych hodnotení stavu školstva?

V prvom rade ma vôbec neteší, že školstvo dnes u nás hodnotí každý. Netešia ma časté nekompetentné konštatovania, že učitelia majú stále prázdniny, a aj tak sa stále sťažujú... Málokto si totiž uvedomuje, že pedagóg si v tomto „voľne" musí čerpať dovolenku bez ohľadu na to, či to jemu a jeho rodine vyhovuje. Dovolenka mimo školských prázdnin je v školstve skôr ojedinelou výnimkou. A priznám sa, že som už pomaly alergická na vyhlásenia, že školy nepripravujú žiakov pre prax. Jej konkrétne a adresné požiadavky často však nemá kto zadefinovať... Základným hodnotiacim kritériom má byť snaha učiť to, čo spoločnosť potrebuje. Ak sa mám podpísať žiakovi pod jeho výučný list, musím vedieť, že prešiel všetkými prácami, technológiami, ktoré sú v učebných plánoch. To je príprava pre život, v ňom sa potvrdzuje, že človek sa musí učiť neustále, že absolvovaním školy sa vzdelávanie nekončí.

Myslím si, že v poslednom období sa veľa hovorí o remesle, ale málo sa preň robí. Potvrdzujú to aj počty žiakov stredných odborných škôl v akýchkoľvek trojročných učebných odboroch. Je to na škodu nás všetkých, pretože zohnať dobrého remeselníka, inštalatéra, murára je dnes veľký problém. Pod takýto stav sa podpisuje aj nedostatok financií, a tie chýbajú nielen v odbornom školstve. Práve preto má dnes zmysel investovať do remeselných odborov, ďalej ich rozvíjať. Myslím si, že aj v tom je kus našej budúcnosti. Nemôžu predsa všetci sedieť za počítačom, robiť grafikov, bankárov...

Napriek tomu sa hovorí, že otvorené perspektívy na ďalšie štúdium by mali mať rovnako aj absolventi trojročných učebných odborov.

Samozrejme, a v skutočnosti ich aj majú. Hovorím to rodičom detí, ktoré končia základnú školu so slabším prospechom: možno sa váš syn na konci deviateho ročníka ešte nenašiel, nenúťte ho na štvorročný odbor len preto, že vy chcete, aby získal maturitné vysvedčenie. Prečo má celé štúdium trpieť, lebo nebude zvládať učebnú látku a medzi šikovnými spolužiakmi v triede sa bude cítiť naozaj neschopný? Dovoľte mu absolvovať trojročné štúdium, a ak sa v ňom uchytí, ak sa nájde, môže sa prihlásiť na dvojročné nadstavbové štúdium. A ak úspešne zmaturuje, rozumie odbornej problematike, má dokonca otvorenú cestu na vysokoškolské štúdium takých odborov, ktoré sú mu blízke a kde je skutočne dobrý.

Snahy o kvalitnú prípravu však neraz neguje ústretovosť mnohých škôl už pri prijímacích pohovoroch. Čo s tým?

Dnes sa každá škola usiluje získať žiakov, veď je nastavená na prijatie oveľa vyššieho počtu, ako sa do nej hlási. Nepriaznivý demografický vývoj a normatívne financovanie to plne podporujú, až sa to začalo nazývať bojom o žiaka. Ale aký je to boj, keď sa chlapci, dievčatá z deviatej triedy s trojkami, so štvorkami na vysvedčení hlásia na gymnázium, obchodnú akadémiu s vedomím, že sa tam aj dostanú? Lebo možnosti sú, a taká je túžba ich rodičov... Verím, že stanovenie kritéria priemeru známok na prijímacie konanie od 1. septembra 2014 to aspoň trochu zmení – samozrejme, ak my na Slovensku zase nebudeme hľadať cestičky, ako to obísť.

Povrchný záujem spoločnosti o kvalitné vzdelávanie sa prenáša aj na viacerých učiteľov, majstrov odbornej výchovy. Čo drží pri pedagogickej práci vašich zamestnancov?

Keďže máme šikovných majstrov odbornej výchovy a učiteľov odborných predmetov, umožňujeme im účasť na odborných školeniach, výstavách, aby získali nové poznatky, nadviazali kontakty s odborníkmi, sami mohli porovnať kvalitu jednotlivých systémov. Potom konštatovania účastníkov našich školení a rekvalifikácií, že vďaka nám pochopili, prečo mali toľko reklamácií, skutočne potešia. Učitelia a majstri odbornej výchovy ostávajú v našej škole a aj napriek neadekvátne nízkemu finančnému ohodnoteniu sú ochotní pracovať, neustále sa vzdelávať a žiakom zodpovedne odovzdávajú svoje poznatky, osobné praktické skúsenosti. Som v školstve už niekoľko desaťročí, v pozícii riaditeľky strednej odbornej školy od roku 1991. Doma sa zvyčajne nespoliehame na „pomoc zhora“, pomáhame si sami – aktívne hľadáme spôsoby riešenia, nové cesty, nápady, zapájame sa do mnohorakých typov projektov. Dlhodobo sa našim žiakom „rozdávame“, často mnohým suplujeme rodičov, pomáhame im riešiť problémy, za ktoré často nemôžu... Sú však chvíle, keď my pedagógovia sami potrebujeme „injekciu energie“, aby sme sa posunuli ďalej. A, samozrejme, aby sme sa pri starostlivosti o iných nemuseli obávať o zabezpečenie svojich rodín, výrazne by pomohla najmä tá finančná. Do školstva potrebujeme dostať mladých tvorivých učiteľov, majstrov odbornej výchovy, ale získame ich za odmeny podľa terajších tabuľkových platov?

Majstri odbornej výchovy sa dostali do osobitého postavenia aj malými možnosťami dosiahnuť zvýšenie platov prostredníctvom kreditového systému. Sú neprekonateľné dôvody na to, aby aj oni mohli absolvovať podobné školenia ako učitelia odborných či všeobecných predmetov?

Aj dobré úmysly na Slovensku dosť rýchlo prejdú do formalizmu alebo sa pri ich realizácii odsunú bokom. Po zavedení kreditového systému sa odrazu čudujeme, s akou vervou sa pedagogickí zamestnanci školstva pustili do získavania kreditov, a dokonca sa začalo hovoriť o „kreditománii“. Málokto si však uvedomuje, že pedagóg, ktorý sa naplno venuje svojej profesii, nemá okrem svojho podhodnoteného platu iné možnosti získať finančné prostriedky pre svoju rodinu. Pre majstrov odbornej výchovy je to ešte náročnejšie, lebo potrebné kredity v podstate ani nemajú kde získať. Často sú na „vedľajšej koľaji“ dokonca aj pri kontinuálnom vzdelávaní. Väčšina školení pre pedagógov na stredných školách je totiž tematicky zameraná na čo najzručnejšie ovládanie práce s počítačom. Tie sú akreditované, lenže pre majstrov odbornej výchovy je podstatne dôležitejšia praktická odborná príprava, poznanie nových technológií a postupov. Aby boli „v obraze doby“, potrebujú absolvovať odborné školenie priamo súvisiace s ich odbornou činnosťou. Ak sa chcú dostať k novým informáciám o materiáloch, technológiách, musia ich hľadať nielen na webových stránkach. Zúčastňujú sa preto firemných odborných školení so zameraním na montáž, spracovanie materiálov, nové technológie. Chodia na školenia, testami či skúškami získajú certifikáty odbornej spôsobilosti. Lenže väčšina kurzov nie je akreditovaná, a ak potvrdenia nemajú pečiatku akreditovanej firmy, kreditový systém ich neuznáva. Teda platovo sa ani nemôžu posunúť vyššie.

Kto by sa tejto vzdelávacej povinnosti mal ujať povedzme z centrálnych inštitúcií školstva?

V minulosti sme napríklad so Štátnym inštitútom odborného vzdelávania robili priamo v našej škole tzv. metodické dni. Vzdelávanie s celoslovenskou pôsobnosťou pre učiteľov odborných predmetov, majstrov odbornej výchovy. Pamätám si výborné trojdňové školenie pre majstrov odbornej výchovy, ktoré priamo u nás v škole realizovalo Metodické centrum Banská Bystrica. Bolo kvalitné, pre majstrov užitočné. Nemám však vedomosť, že by pre majstrov odbornej výchovy podobné kurzy organizovali dnes povedzme metodické centrá alebo iné inštitúcie pôsobiace v odbornom školstve. Preto som presvedčená, že aj tu je parketa na aktívnejšiu spoluprácu s príslušnými zväzmi a odbornými združeniami. Práve teraz, keď sa opäť začína verejne volať po uplatňovaní konkrétnych prvkov duálneho vzdelávania, by sa pri rozšírení kreditových možností majstrov mohli viac angažovať práve stavovské organizácie a profesijné združenia a výraznejšie apelovať na svojich členov, aby svoje odborné školenia nielen certifikovali, ale aj akreditovali.

„U nás nedostatok nových, aktuálnych informácií už dlhé roky nahrádzame účasťou učiteľov a žiakov na prezentáciách firiem, výstavách, odborných súťažiach, z ktorých potom pripravujeme aktuálne metodické listy. Keby sme sedeli iba v triedach a dielňach, o mnohých novinkách sa dozvieme iba sprostredkovane a s veľkým oneskorením alebo vôbec nie.“

Čo je pre majstra odbornej výchovy najnáročnejšie?

Až keď som začala riadiť školu a chodila po stavbách na hospitácie odborného výcviku, uvedomila som si, akú náročnú pozíciu a obrovskú zodpovednosť má majster priamo na stavbe. Musí byť naslovovzatý odborník a fachman, vedieť, čo chce so žiakmi dosiahnuť a akými cestami ich k tomu dostať, aby ich nielen naučil, ale sa s nimi aj dopracoval konkrétneho výsledku a tým aj niečo zarobil pre školu. Samozrejme, popri tom, že majster by mal každého žiaka ustriehnuť ako anjel strážny pred úrazom, musí sa snažiť naučiť ich čo najviac. Nehovoriac o tom, že treba vyprodukovať kvalitný výsledok aj s tými žiakmi, ktorí o prácu nemajú záujem. A navyše treba dať pozor na hospodárne zaobchádzanie a dôkladné využitie často finančne náročného stavebného materiálu, ktorý si zabezpečuje a platí zákazník.

Ako prebieha praktická príprava žiakov mimo školy?

Nie je jednoduché vybaviť dnes externú prax, aby boli splnené všetky požiadavky na odbornú prípravu. V stavebníctve je to zvlášť náročné. Žiaci základy v danom odbore získavajú v našich dielňach, neskôr idú spolu so svojimi majstrami na stavby, do firiem, kde vykonávajú produktívne práce. Na získanie a zdokonalenie zručnosti v maximálnej miere využívame podmienky, ktoré máme v centre odbornej prípravy, ale zároveň hľadáme možnosti dostať našich žiakov cez projekty aj na odborné stáže do zahraničných škôl. Boli v nemeckých Drážďanoch, Magdeburgu, Jene, v poľskom Krakove i Novej Soli, v Čechách v Prahe, Brne, vo Vyškove, v Kyjove, Uherskom Hradišti. V rámci medzinárodnej spolupráce nadviazala naša škola v poslednom období užšie pracovné kontakty so strednými školami v Českej republike a prostredníctvom mobilitného podprogramu Leonardo da Vinci sme zorganizovali pre žiakov odborov autopravár-mechanik a autopravár-elektrikár odbornú stáž v Kyjove, kde získavali praktické zručnosti a skúsenosti s modernou automobilovou technikou. Polytechnická škola v Brne už dlhoročne organizuje počas stavebného veľtrhu v Brne súťaže inštalatérov, my sa ich úspešne zúčastňujeme. Na Strednú školu stavebných remesiel v Brne-Bosonohách nás zase viažu medzinárodné majstrovstvá ČR žiakov v strechárskych profesiách, ktorej sa každoročne zúčastňujeme v odboroch tesár, klampiar a strechár. Desať žiakov Strednej priemyselnej školy stavebnej vo Valašskom Meziříčí zase absolvovalo dvojtýždňovú odbornú stáž v našej škole na získanie praktických zručností v suchej výstavbe a pre výrazne pozitívne ohlasy ju chcú v tomto roku zopakovať.

Samozrejme, spolu so žiakmi tieto pobyty absolvujú aj ich majstri odbornej výchovy, ktorí si so svojimi českými kolegami tvorivo navzájom vymieňajú skúsenosti. Myslím si, že spolupráca so školami v zahraničí, množstvo odborne zameraných projektov, výmenné pobyty či hodiny netradičného vyučovania zástupcami firiem sú výborným prameňom poznania, získavania a porovnávania nielen odborných skúseností, ale aj priateľstiev.

Aké sú príjmy z praxe žiakov na produktívnych prácach pre školu?

Sme príspevkovou organizáciou, a preto som rada, že si môžeme privyrobiť formou produktívnych prác, ceny sú však nastavené nižšie, ako keď zákazku vykonáva firma. Príprava a samotná práca trvá žiakom dlhšie, aj materiálu sa pri nej minie viac, takže príjmy sú skôr symbolické. Keď niečo zarobíme, nakúpime náradie a materiál pre odbor, ktorý prácu vykonával. Žiaľ, nedostatok financií nám neumožňuje vždy zabezpečiť na prípravu žiakov na výkon profesie to najlepšie, čo sa využíva v reálnej stavbárskej praxi. A keďže naši pedagógovia nemajú, tak ako napr. ich kolegovia v Nemecku či Rakúsku, neobmedzené množstvo materiálov na odborný výcvik, náš majster nakladá s materiálmi čo najúspornejšie. Prirodzene, neteší ma ani to, keď sa musím zákazníkom ospravedlniť, že ich zákazku nemôžeme zrealizovať pre malý počet žiakov v odbore.

Čo naše odborné školstvo potrebuje najviac?

Potrebuje toho veľa a aj očakávania sú podstatne vyššie, ako prináša súčasná realita. Ak majú byť absolventi uplatniteľní na trhu práce, ako sa verejne deklaruje, musia byť pripravení čo najkvalitnejšie. Ak chceme, aby robili kvalitnú remeselnú prácu, najskôr im musíme vytvoriť všetky podmienky na to, aby poznali nové technológie a už počas prípravy na povolanie vedeli s nimi zručne zaobchádzať. Ak im ich nevytvoríme, nemôžeme od nich očakávať vysokú kvalitu práce a dobré uplatnenie sa v živote. Samostatne sú schopní pracovať a podnikať len tí najšikovnejší a ja som rada, že v súčasnosti sa hovorí už aj o možnosti podnikať skôr ako v osemnástich rokoch – šikovným mladým ľuďom treba dať priestor na rozlet, a nie im hádzať polená pod nohy, ako je to u nás na Slovensku zaužívané.

Ako to robíte, že vaši žiaci tak často víťazia na mimoškolských súťažiach?

Prakticky sa na ne pripravujú v škole, dielňach, na verejných stavbách pri firmách, s ktorými máme zmluvy, a tak bývajú úspešní aj mimo tohto prostredia. Učí sa učiteľ, majster, od nich následne žiak. Lebo ťažko môže vedieť žiak, ak to nevie jeho učiteľ. Máloktorý žiak má totiž sám od seba chuť naučiť sa v škole viac alebo prakticky sa zdokonaľovať vo svojom odbore aj mimo nej. Hoci máme aj žiakov, ktorí si vedia celkom pekne privyrobiť cez voľný čas, a náš budúci kvalifikovaný murár – druhák, tretiak – za hodinu práce zarobí často viac ako jeho pedagóg po dvadsiatich rokoch praxe. Ale to je už iná téma...

A ako vidíte budúcnosť vašej školy?

Škola poskytuje žiakom kvalitné vzdelanie a odbornú prípravu v oblastiach smerovaných na prax a potreby trhu práce. Pri výučbe vďaka dobrej spolupráci s odbornými firmami, cechmi a profesijnými inštitúciami využívame najmodernejšie poznatky z praxe a výskumu, preto verím, že sa jej bude naďalej dariť. Spojenie autonómnej školy so životom, s praxou, vytvorenie „učiacej“ školy – kde vládne tvorivosť, pozitívna emočná atmosféra, empatia, asertivita, úcta, akceptovanie sa navzájom – zostáva mojou trvalou prioritou. Verím, že týmto ideálom sa manažment školy, jej zamestnanci a žiaci nespreneveria ani v budúcnosti. Zároveň si však uvedomujem, že všetky predstavy o budúcom vývoji školy súvisia so záujmom a s počtom žiakov navštevujúcich školu a s ešte výraznejším naviazaním školy na prax a grantové projekty Európskej únie. Len dostatočný počet žiakov a získanie kvalitných projektov zabezpečia v budúcnosti dostatočné finančné zdroje na ďalší rozvoj školy.

Zhováral sa Dušan MIKOLAJ
Foto archív školy

Mladí reportéri hľadali motiváciu v Štokholme

SLOVÁCI NA ZELENOM WORKSHOPE

Je príjemnou zvesťou v čase, keď Slovensko márne roky zápasí s nepovolenými čiernymi skládkami, keď mu chýba reálne uskutočniteľný model zberu a spracovania separovaného odpadu (a priblíženie sa ním v otázkach ekológie ku krajinám západnej časti EÚ), keď dokonca aj špičkoví komunálni – a nielen tí – „politici“ sa svojimi neraz až zatratenia hodnými rozhodnutiami „odmeňujú“ svojim voličom znetvorením životného prostredia a jeho prijateľnej rovnováhy ako základného východiska k zdravému životnému štýlu a kultúre žitia, že v lone týchto a im podobných environmentálnych nerestí a paskudy vyrastá generácia, ktorá má vôľu i motiváciu meniť Slovensko k lepšiemu.

Potvrdením skutočnosti, že sa tak naozaj deje, je nielen stále rastúci záujem mladých o veci verejné, ale v prejavení sa ich snahy objavovať a posúvať k lepšiemu situáciu aj prostredníctvom „investigatívnej žurnalistiky a dokumentaristiky“ ich priama účasť na významnom medzinárodnom workshope v Štokholme. Osem najúspešnejších slovenských žiakov a študentov vo veku od 12 do 20 rokov dostalo šancu prezentovať, komunikovať, vymeniť si skúsenosti a napokon do istej miery aj zmerať úroveň kvality svojich projektov, ako aj okamžitú vynaliezavosť v aktuálnej tvorbe takpovediac na mieste, počas trojdňového reportérskeho workshopu v dňoch 24. – 26. januára v Štokholme.

Už len samotný fakt výberu dejiska nebol náhodný: reprezentanti 10 krajín – Kanady, Lotyšska, Francúzska, Nemecka, Kazachstanu, Čiernej Hory, Macedónska, Malty, Rumunska a Slovenska – sa ako najúspešnejší environmentálni reportéri z národných súťaží zišli v jednom z ekologicky najpôsobivejších, projektmi v oblasti ochrany životného prostredia podporujúcimi kvalitu života najdynamickejších a v realite zrkadlenia všedných dní aj najčistejších miest Európskej únie. Štokholm totiž tak kvantitatívnymi, ako aj kvalitatívnymi ukazovateľmi z všakovakých prieskumov tento trend „ekovedomia prozreteľnosti a nádeje“ potvrdzuje desaťročia. Nie náhodou preto hlavné mesto Švédska bolo roku 2010 poctené prívlastkom Európske hlavné zelené mesto. Nielen však iba pre tento prívlastok bolo súce našej skromnej slovenskej osmičke v dobrom sa priučiť, oduševniť, nabrať nový mobilizačný a najmä tvorivý elixír.

Ekologická osveta skrze vnemy, slovo, obraz i príbeh

Sila slova, tvorivosť ducha preniknutého pokorou ku všetkému, čo sa nás týka, a najmä k tomu, čoho sa aj bytostne, fyzicky dotýkame – a to všetko vo všímavosti, v pozorovaní, skúmaní a analyzovaní javov a vecí, ktoré vedome i mimovoľne môžeme, ale aj nemusíme aktívne ovplyvňovať. Trochu pátrania, štipka príbehovosti, najmä však vcítenie sa do problematiky aj formou a prístupom „ekologickej sebareflexie“ – to všetko a ešte viac aktivujú v sebe mladí ľudia, ktorí sa s tým najlepším úmyslom pokúšajú rozvinúť tvorivosť ducha a vnuknutie múz v oblasti, ktorá by sa vonkoncom nemusela snúbiť s kumštom. Avšak – a našťastie – „chyba lávky“... Lebo, a dobre, že je tomu tak, aj inak možno. **Pretože čo už nástojčivejšie, mocnejšie a presvedčivejšie môže zabubnovať na „EE – environmentálnu emotívnosť“ akéhokoľvek prijímateľa reportáže, príbehu, publicistického rozhovoru, fotofejtónu či dokumentu, ak nie siločiary nekompromisného a nezameniteľného výpovedného posolstva?**

A tak sú tu – a musia teda s nimi aj všetci rátať. Všetci, nielen ich najbližšie okolie – priatelia, spolužiaci, zázemie v škole. Pretože mladí reportéri (najhmatateľnejšie sa o ich mobilizácii, tvorivosti i ambíciách možno dozvedieť z rovnomennej webovej stránky) potrebujú – a našťastie aj majú – ľudskú i morálnu podporu svojich pedagógov a zároveň i pozitívny obdiv spolužiakov. Svoje prvé reportérske dielka dovádzajú do úspešnosti až do takej miery, že sa stávajú – a nepochybne nielen cez prizmu svojich reportérskych proklamácií – hlasom a zároveň i svedomím svojich susedov, ulice, dediny, ba možno i okresu. A najmä o to tu aj ide: prebudiť, nabudiť, v pozitívnom vykričať, vyprovokovať. Aby následne tí, ktorých aj ich rodičia platia zo svojich daní, mali zákonnú povinnosť (a veď či nie na to sú zákony, aby nielen vymedzovali, ale aj – a najmä! – prikazovali, určovali, brali na zodpovednosť?!) skutočný stav nezakrývať, nedeformovať. Ale naprávať, vylepšovať. Nezahmlievať, neklamať. Pretože permanentne dehonestovať a znetvorovať prostredie, v ktorom žijeme všetci, najmä ak to niekto činí z neznalosti a ľahostajnosti, napokon tak či onak vo vedomom úmysle, je aspoň taká sabotáž ako trebárs predávať zmrzlinu so stopami salmonely na preplnenom dvadsaťtisícovom kúpalisku... (A nikto si to, okrem postihnutých, ako to už u nás chodí, „nezlízne“...)

Nepriamym potvrdením toho – a teda aj vedomým burcovaním nášho udupaného ekovedomia, boli postrehy a poklony známeho slovenského environmentalistu Mikuláša Hubu. Poslanec NR SR na vyhlasovaní a ocenení najlepších v rámci hodnotenia národného kola súťaže mladých environmentálnych reportérov okrem iného povedal: *„Ocenenia i ceny, ktoré si prevezmete, určite potešia, ale ešte väčším ocenením pre vás a väčšou hodnotou pre nás všetkých sú tie prípady, keď ste svojou reportérskou prácou, svojím upozornením na konkrétny problém vyprovokovali jeho riešenie, čiže skutočné zlepšenie kvality prostredia okolo nás. Význam vašej práce je väčší, ako si možno myslíte. A u nás na Slovensku zvlášť. Veď neraz suplujete aj prácu profesionálov, keďže téme životného prostredia, ako svojej hlavnej téme, sa na Slovensku venuje len zopár novinárov a novinárok. Paradoxne dokonca oveľa menej ako pred rokom 1989, keď u nás jestvoval Klub ekologických novinárov. Bolo v ňom združených vari 25 členov. Okrem toho, že pomáhali odhaľovať a riešiť jednotlivé environmentálne problémy, taktiež významne prispeli k tomu, že ochranári – teda dobrovoľní ochrancovia prírody, pamiatok a životného prostredia – patrili počas nežnej revolúcie i v prvých mesiacoch po nej k najuznávanejším spoločenským silám na Slovensku.“*

Do Štokholmu za odmenu i za impulzmi tvorby

Niekoľko dní po akte v bratislavskom Dome novinárov, pri príležitosti Svetového dňa životného prostredia 5. júna 2013, zverejnila Nadácia pre environmentálne vzdelávanie (FEE) so sídlom v Kodani mená ocenených mladých enviroreportérov vo veku 11 – 21 rokov z 20 krajín sveta. **Slovensko dosiahlo veľký úspech, keď sa celkovým počtom umiestnení dostalo hneď za prvú Kanadu.** Práce pritom hodnotila porota zložená zo zástupcov UNESCO, Európskej environmentálnej agentúry (EEA), Medzinárodného inštitútu pre priemysel environmentálnej ekonomiky (IIIEE), časopisu National Geographic, FEE a Nadácie spoločnosti Wrigley (pre súťaž *Litter less* – Menej odpadu). Na tomto mieste sa žiada pripomenúť, že súťaž Mladých reportérov pre životné prostredie je určená študentom vo veku 11 – 21 rokov, ktorí podávajú správy o environmentálnom probléme v oblasti svojho bydliska formou článku, fotografie alebo videa. Súťažiť môžu ako jednotlivci alebo tímy. Víťazné práce z národnej úrovne vždy postupujú do medzinárodného kola, teda v tomto prípade do Štokholmu cestovali tí, ktorí boli najlepší už v medzinárodnej konfrontácii. O to je účasť Slovákov cennejšia. Najmä ak ich práce – podobne ako reportérske, publicistické, fotografické a dokumentárne výtvory ich rovesníkov z ďalších krajín – vysoko ocenili aj samotní porotcovia... **Julie Saito z UNESCO:** *„Články, fotografie a videá mladých reportérov sú silným svedectvom o tom, čo sa dnes v skutočnosti deje na našej planéte.“* A **Channel Daniels z EEA** dodala: *„Bolo úžasné hodnotiť práce, ktoré odrážali obrovské zanietenie mladých reportérov pre životné prostredie. Úroveň súťažných príspevkov bola veľmi vysoká.“*

Mladí reportéri pre životné prostredie, ktorí zvíťazili na Slovensku v kategóriách článok, fotografia a video v 1. ročníku medzinárodnej kampane Litter Less (v školskom roku 2012/2013), zamierili teda do Štokholmu. Cieľom medzinárodného workshopu bol rozvoj novinárskych zručností v spolupráci s profesionálnymi žurnalistami a vzájomných kontaktov medzi mladými reportérmi z desiatich krajín. Okrem praktickej reportérskej práce čakali mladých reportérov aj odborné prednášky a workshopy. **V desiatich medzinárodných tímoch navštívili švédske organizácie, ktoré im poskytli príklady dobrej praxe na minimalizáciu znečistenia, odpadov alebo spotreby. Svoje zistenia účastníci workshopu spracovali následne formou článkov, fotografií alebo videí a predstavili ich laickej verejnosti i novinárom formou výstavy v záverečný deň svojho pobytu.**

A ktorí mladí ľudia úspešne reprezentovali Slovensko na premiére významnej medzinárodnej environmentálnej aktivity? Veronika Moncoľová, ZŠ Juraja Fándlyho Sereď, Adriána Henčeková, ZŠ, Ul. Ing. O Kožucha, Spišská Nová Ves, **Juraj Filip Holéci**, SZŠ U Filipa Banská Bystrica, **Daniel Kozák**, **Marek Mihok**, obaja Gymnázium sv. Tomáša Akvinského Košice, **Dominika Štefunková**, Obchodná akadémia Trnava, **Viktória Vaščáková**, Gymnázium Dubnica nad Váhom, a **Natália Mrázová**, Katedra žurnalistiky FiF UK Bratislava. Študentov v Štokholme sprevádzali aj dvaja pedagógovia: riaditeľ SZŠ U Filipa **Tomáš Pivarči** a **Ria Frankovičová Centková** zo ZŠ na Ul. O. Kožucha v Spišskej Novej Vsi, ako aj národná koordinátorka kampane Litter Less pre menej odpadu **Klaudia Medalová** z Centra environmentálnych aktivít Trenčín.

S čím do dejiska cestovali a čo ich najviac v Štokholme počas krátkeho tvorivého pobytu motivovalo? Aspoň tri názory za všetkých:

Viktória Vaščáková (17 rokov): *„Očakávam nové skúsenosti, či už z oblasti novinárčiny, ako aj z oblasti anglického jazyka a práce v tíme. Teším sa na úlohy, na krásnu krajinu a švédsku kultúru.“* **Marek Mihok (18 rokov):** *„Očakávam, že sa naučím, ako natočiť kvalitný dokument alebo reportáž poukazujúcu na ekologický problém. Dúfam, že to bude viac praktické ako teoretické a nebudeme sedieť skoro celý čas v hoteli. Okrem toho by som si rád poobzeral mesto a spoznal švédsku históriu a kultúru.“* **Adriána Henčeková (15 rokov):** *„Rada by som nabrala inšpiráciu do ďalšieho kola súťaže, túžim sa naučiť nové kreatívne zručnosti v kumšte fotenia. Teším sa na nových ľudí z rôznych kútov sveta. V Štokholme by som chcela aspoň trochu spoznať ich kultúru, určite vidieť známe pamiatky, možno ochutnať tradičné jedlo. A teším sa asi na všetko, lebo je to pre mňa nový zážitok.“*

Medzinárodná riaditeľka programu Mladí reportéri pre životné prostredie Anna Normann: *„Pre všetkých zúčastnených študentov z desiatich krajín je veľmi inšpiratívne stretnúť sa a môcť sa podeliť o nadšenie pre environmentálnu žurnalistiku, ako aj mnohé inovatívne prístupy v oblasti vzdelávania pre udržateľný rozvoj.“*

Namiesto doslovu

Revolta spoločenského vedomia bola odjakživa príznačná pre nastupujúce generácie, pričom vo svojom prejavení sa ani príliš nehľadeli na to, aká ideológia práve „lomcuje“ v makro- či mikrosvete. „Programovejšie“ a celkom logicky v podmienkach otvorenej spoločnosti aj vehementnejšie proklamujú u nás svoje názory najmä tie, ktoré sa profilujú po roku 1989 a ktoré si osvojili „zelenú nádej“ prevtelenú do ekologického svedomia. Pre časť mladej generácie, a najmä pre progresívnych pedagógov v múdrych školách, ktorí žiakov a študentov osobným príkladom zainteresúvajú a pozitívne ovplyvňujú, sa zodpovednosť za životné prostredie, v ktorom sa pohybujú, stala doslova súčasťou ich svetonázoru, nevtieravým súputníkom v dennodennej komunikácii so všetkým živým i neživým, ba aj zdanlivo neživým. Aj preto si tento ich prístup ceňme, vážme a podporujme ho!

Ľudo POMICHAL
Foto autor

Slováci žnú úspechy už aj v Cambridgi a Oxforde

VÝNIMOČNOSŤ UHROVČANKY MÁRIE BALGOVEJ

Dobyť Cambridge a Oxford, to sa len tak každý deň nevidí. Mária patrí k tým šťastným, ktorým sa to podarilo. Mala iba šťastie, alebo je za tým veľa úsilia? Alebo to dostala ako dar do kolísky? Ako sa skromné vidiecke dievča dostalo na najlepšie svetové univerzity? Ako s odstupom rokov hodnotí osemročné a bilingválne gymnázium? A ako sa jej študuje? Na tieto otázky odpovedá študentka tretej najstaršej európskej univerzity Mária Balgová.

Mária, po štyroch rokoch na základnej si prišla na osemročné gymnázium. Pamätám si ťa ako malú študentku, ktorá vždy všetko chcela, všetko vedela a všetko dokázala. Talentom, usilovnosťou a silou vôle si vynikala. Na takých študentov sa nedá zabudnúť. Ako si ty spomínaš na tieto roky?

Som rada, že ste zabudli na všetky moje zlyhania a trapasy. Mne bolo v Bánovciach dobre, imponovalo mi (ako každému jedenásťročnému), že v škole vládla tak trochu dospelácka atmosféra. Navyše, na začiatku ste nám vy učitelia stále pripomínali, že sme na výberovej škole, čo sa nám všetkým, samozrejme, dobre počúvalo... Potom sa to rýchlo obrátilo proti nám vo forme vysokých očakávaní, ale pri spätnom pohľade mi je jasné, že bez toho by som sa nudila. Bolo tiež skvelé, že som popri škole mala nielen čas robiť všeličo iné, ako napríklad písanie a rôzne súťaže, ale gymnázium ma v tom všetkom aj podporovalo a krotilo moju lenivosť – za čo ďakujem najmä vám.

Sestra Ivanka ťa v jednej práci charakterizuje takto: *Opísať vierohodne moju sestru by bolo náročné aj s použitím Krátkeho slovníka slovenského jazyka. Ľudia, ktorí mali tú možnosť byť aspoň na chvíľu súčasťou jej života, by ju opísali ako geniálnu, múdru, zodpovednú, slušne vychovanú, skromnú, vyspelú. Ak niekomu vstúpila do života, zanechala za sebou stopu výnimočnosti, ktorá sa nedá tak ľahko zmazať. Poznáte ešte nejaké dieťa, ktoré sa naučí samo čítať? Vždy bola až prehnane cieľavedomá, ak si niečo zaumienila, išla za tým, aj keď to znamenalo ísť cez cestu plnú prekážok. Vyhrala každú súťaž, do ktorej sa zapojila, všetci učitelia si ju obľúbili pre jej vedomosti, ale aj zrelosť a svedomitosť, s akou pristupovala ku vzdelaniu. A to v takom mladom veku rozhodne nie je samozrejmosť.* Ako ty vidíš Máriu Balgovú?

V prvom rade je očividné, že mám veľmi zhovievavú sestru... Vidím sa ako niekto, kto mal zatiaľ v živote veľké šťastie, napríklad aj v tom, aký príklad mi dávali moji rodičia a Iva. Som hrdá na to, kde sa momentálne nachádzam, ale rozhodne nemám pocit, že som tým niečo dosiahla – to ešte, dúfam, príde. Zatiaľ sa len učím a nadávam na skúšky...

Kadiaľ viedla tvoja cesta za poznaním a ako si sa dostala na najznámejšie európske univerzity?

Asi najdôležitejším bodom bolo Bilingválne gymnázium Milana Hodžu v Sučanoch, kam som odišla z Bánoviec. Nielenže ma tam naučili po anglicky (aj keď bánovský „gympel" bol v tomto skvelou prípravou) a všetky ostatné maturitné predmety, ale bola to škola, z ktorej sa vo veľkom cestuje na ďalšie štúdiá do zahraničia. Bolo teda úplne prirodzené rozmýšľať o tom, či nechcem ísť von aj ja. Podala som si prihlášku na niekoľko britských univerzít, a keďže prihlásiť sa aj na Cambridge vyžadovalo iba o trochu navyše, šla som do toho s tým, že ak by som to neskúsila, žralo by ma to najmenej do štyridsiatky. A oni ma pozvali na interview a niekedy na jar aj prijali! Kľúčovými boli pravdepodobne moje známky a úspechy v mimoškolských aktivitách; podmienkou prijatia boli tiež jednotky z maturity. Interview boli dve a profesorom šlo najmä o to, aby videli, ako rozmýšľam a či ma ekonómia naozaj baví.

Keď som sa hlásila na magisterské štúdium na Oxford, bola som už vo veľmi rozdielnej pozícii, vedela som čo a ako

a oveľa viac som si verila. Oveľa väčším problémom bolo, ako za magisterské štúdium zaplatiť. Uchádzala som sa spolu asi o tridsať štipendií vrátane tých na iné univerzity, a šance boli malé. Nakoniec som mala znovu šťastie, dostala som štipendium z fondu založeného jedným anglickým lordom.

Vyhrávala si všetky literárne súťaže, bola si najmladšou redaktorkou nášho školského časopisu, čakala som, že z teba raz bude dobrá novinárka. Prečo si sa rozhodla pre štúdium ekonómie?

Úplne na začiatku bolo moje rozhodnutie veľmi pragmatické. Zaujímala ma spoločnosť a svet, a ekonómia je skvelá vedná disciplína v tom, že mi nielen umožňuje skúmať a chápať, čo sa okolo mňa deje a prečo sú veci tak, ako sú, ale zároveň poskytuje veľmi dobré uplatnenie na trhu práce. Čiže som mala pocit, že budem študovať niečo, čo ma zaujíma, a hádam ma to v budúcnosti aj uživí – možno aj tak, že budem písať o ekonomike. Teraz som presvedčená o tom, že lepší predmet som si vybrať nemohla. Baví ma, je relevantný a zároveň sa v ňom kladú hlboké otázky.

Na jednom našom stretnutí si spomenula, ako ti v Cambridgi osemdesiatročný pán profesor vyznal, že je mu cťou učiť ťa ako prvú študentku zo Slovenska. To je tam Slovákov tak hriešne málo? Mňa prekvapil aj vek pána profesora, je to tam bežné či skôr výnimka?

Musím vás poopraviť – profesor MacPherson len povedal, že ešte nikdy predtým niekoho zo Slovenska neučil. Počuť od neho pochvalu bolo veľmi zriedkavé... V osemdesiatich štyroch rokoch bol ešte stále prísny pedagóg. Myslím, že svojím vekom bol v Cambridgi výnimočný, ale rozhodne nie jediný... Zaujímavé bolo, že on učil niekoľkých mojich ďalších profesorov, takže sme si mohli vymieňať príbehy z jeho supervízií.

V mojom odbore poznám len jedného Slováka, ale troch Čechov. Vo všeobecnosti je na Cambridgi a Oxforde až prekvapivo veľa študentov z nášho kúta sveta. Venujú sa rôznym veciam – na Oxforde je napríklad celá skupina slovenských matematikov, takže je možno ťažšie nájsť niekoho, kto študuje presne to, čo ja, ale zastúpenie tam rozhodne máme. Z môjho ročníka na sučianskom gymnáziu sme na Cambridgi skončili hneď traja.

Kto ti platí štúdium, rodičia? Alebo chceš byť nezávislá a zarobíš si naň prácou svojho rozumu? Dá sa to popri náročnom štúdiu?

Ako som spomínala, momentálne som úplne finančne nezávislá vďaka štipendiu, ktoré som dostala. To hradí nielen vysoké školné, ale aj moje životné náklady. Bakalárske štúdium som financovala rôzne: na školné som dostala pôžičku od britskej vlády, ktorú začnem splácať, keď nastúpim do práce. Univerzita mi dala štipendium, ktoré pokrylo ubytovanie, a na zvyšok som si zarobila počas letných prázdnin – bola som čašníčka, ťukala som do počítača adresy, neskôr som stážovala v londýnskej banke. Zo začiatku mi trochu pomohli aj rodičia, ale drvivá väčšina peňazí pochádzala z univerzitného štipendia a mojich letných brigád. Inak by sme si to nikdy nemohli dovoliť.

Vzhľadom na náročnosť štúdia sama univerzita prácu počas akademického roka neodporúča. Najprv som si naivne myslela, že ja to určite zvládnem, ale rýchlo mi došlo, že to nepôjde. Popri prednáškach, príprave na supervízie a snahe nezblázniť sa na prácu, bohužiaľ, nie je čas. Vynahrádzam si to teda v lete.

Predpokladám, že v Cambridgi i Oxforde študuje celý svet.

Je to pravda, až do tej miery, že na mojom súčasnom magisterskom štúdiu sú domorodci vo výraznej menšine. Keď som po prvýkrát prišla na Cambridge, bol to šok – nielen milión rôznych prízvukov, ale aj rýchla škola v tom, kto chápe aké vtipy a podobne. Teraz mám priateľov z Indie, Číny, USA a Arménska, mnoho takých, ktorých rodičia do Británie prišli ako prisťahovalci. Takých doma nestretnete.

Ako vyzerá jeden deň v škole?

Prednášky sa začínajú o deviatej a väčšinou zaberú celé dopoludnie. Potom idem do niektorého college na obed a poobede sa väčšinou snažím učiť sa. Teraz na Oxforde je systém trošku iný, ale v podstate mám každý týždeň dve až tri supervízie – niečo ako cviká pre dvoch-troch študentov. Na každú supervíziu mi profesor zadá niekoľko úloh (alebo esej), ktoré musím vypracovať a odovzdať vopred, a potom na supervízii to všetko prediskutujeme a ja zistím, koľko som toho zase mala zle. Príprava na supervízie mi zaberie skoro všetok študijný čas, čo je však v poriadku, pretože okrem toho nemám žiadne iné študijné povinnosti. Skúšky mám až na konci roka, počas jedného týždňa nás preskúšajú z učiva z celého akademického roka. Supervízie ma nútia učiť sa priebežne a dovoľujú mi pýtať sa otázky a uistiť sa, že látke naozaj rozumiem, čo je super.

V Cambridgi som si každý večer na plecia prehodila akademickú róbu a šla som na večeru do college. Tam som sa stretla s kamarátmi a užila si trochu ľudského kontaktu predtým, než som sa musela zase vrátiť do knižnice.

Dni sú si veľmi podobné a veľmi hektické, takže počas trimestra sa často cítim ako škrečok na bežeckom kolese... ale je to dobrý beh.

Ak ti ostane aspoň kúsok času, čomu ho venuješ?

Rada čítam. Teraz si napríklad vyslovene vychutnávam fakt, že môžem čítať niečo, čo nie je pri každej piatej vete prerušené rovnicou. Chodím na prechádzky – okrem iného je to skvelý spôsob, ako si vychutnať, že som v nádhernom Oxforde – a statočne živím závislosť od istých amerických seriálov. Tiež rada varím a pečiem, a popíjam čaj s milými ľuďmi. Počas trimestra som hrala pingpong a zapojila sa do univerzitnej divadelnej hry, na Oxforde berú mimoškolské aktivity strašne vážne a môžem pri tom aspoň na chvíľu vypnúť.

Ako často sa vraciaš domov?

Domov sa vraciam každé dva-tri mesiace, vždy na mesiac. Trimestre na Cambridgi a Oxforde sú krátke a prázdniny dlhé, aby sme sa mohli doučiť všetko, čím sme počas trimestra prefŕčali. Takže doma som relatívne často – výnimkou sú letné prázdniny, počas ktorých vždy pracujem v Británii.

Predstav nám svoj konečný cieľ. Keď skončíš školu, čo to bude, Slovensko alebo zostaneš vo svete?

Jedným z mojich cieľov je nemusieť odpovedať na túto ťažkú otázku – chcela by som byť tu i tam. Myslím si, že prichádzame do éry, keď viazať sa na jednu krajinu nebude potrebné.

Pravda je taká, že či sa rozhodnem zostať v akadémii (v čo momentálne dúfam najviac), alebo nie, svet ponúka možnosti, o ktorých na Slovensku zatiaľ nechyrovať. No zároveň je Slovensko mojím domovom a mám tu rodinu. Čiže by som rozhodne nechcela „zostať vo svete".

Momentálne ma veľmi zaujímajú príčiny a dôsledky príjmovej nerovnosti, ale v ekonómii máme množstvo otázok, odpovede na ne by zlepšili život miliónov ľudí. Štúdium ekonómie mi dáva nádej, že by som mohla niečo niekde zmeniť k lepšiemu, prispieť k tomu, čo vieme o svete. Uvidíme, či sa mi to podarí.

Slovo na záver

Mária a jej príbeh ma priviedli ku kratučkej úvahe. Osemročné gymnáziá, áno či nie? Táto otázka v ostatnom čase zamestnáva kompetentných, ale vďaka médiám aj verejnosť. Sú známe postoje ministra, poznáme názory učiteľov základných škôl i osemročných gymnázií. Každý obhajuje svoje. Ministerstvo chce šetriť, školy chcú žiaka, lebo žiak, to sú peniaze. A pracovné miesta, samozrejme. Peniaze, peniaze, za všetkým vidíme len peniaze. Kedy už budeme vidieť aj žiaka?

Pýta sa niekto aj tých, ktorých sa to najviac týka? Ako by odpovedali? Myslím deti ako Mária a jej podobné, deti, ktoré už v tomto veku vedia, čo chcú, vedia, že chcú viac a rýchlejšie. Deti, ktoré sa v škole nechcú nudiť. Tie, ktoré v mnohom predstihujú svojich rovesníkov. Deti, čo sa ako Mária samy rozhodli.

Mária ŠKULTÉTYOVÁ,
Gymnázium J. Jesenského
Bánovce nad Bebravou
Foto archív (mb)

Ak si zďaleka, vitaj a bývaj s nami na „intráku“

O PODMIENKACH ŽIAKOV SOŠ V MODRE

V školskom internáte pri Strednej odbornej škole vinársko-ovocinárskej v Modre, ktorý bol vybudovaný v 70. rokoch minulého storočia, sa mohlo v minulosti ubytovať až 300 žiakov. Boli to roky, keď sa tu stretli žiaci z celej bývalej republiky. V školskom roku 2013/2014 býva v internáte 87 žiakov. Sú to žiaci Strednej odbornej školy vinársko-ovocinárskej a Pedagogickej a kultúrnej akadémie v Modre.

Výchovno-vzdelávaciu činnosť v školskom internáte zabezpečujú tri vychovávateľky na plný pracovný úväzok a jedna vychovávateľka na čiastočný úväzok. Snažíme sa vytvárať pre žiakov prostredie, v ktorom majú možnosť byť ubytovaní na dobrej úrovni v dvoj- a trojposteľových izbách. Dlhoročná pedagogická prax vychovávateliek a vo veľkej miere aj záujem o prácu s mládežou je určite základom úspechu našej výchovnej práce. V dnešných časoch, keď sa každý žiak môže ľubovoľne rozhodnúť pre vykonávanie len takých činností, o ktoré má sám záujem, je určite úctyhodné, že sa nám darí získať žiakov pre kultúrne a zmysluplné trávenie voľného času. Pestrou ponukou výchovnej činnosti sa usilujeme podchytiť ich záujmy tak, aby mal každý žiak možnosť nájsť si činnosť, v ktorej by sa realizoval.

Prínosom pre našu prácu je aj finančný príspevok z rodičovského združenia oboch škôl. Peniaze využívame na zakúpenie materiálu, na súťaže v aranžovaní a zhotovovanie dekorácií v období rôznych sviatkov. Zakupujú sa za ne aj športové potreby a odmeny pre aktívnych žiakov, ktorí sa zapájajú do celointernátneho diania. Z počtu 87 ubytovaných žiakov je iba deväť chlapcov. Skutočnosť, že chlapci sú pod kritickým dohľadom dievčat, nám pomáha prekonať vážnejšie výchovné problémy. Zapájame ich do rôznych internátnych aktivít, sú poruke pri technickom aj materiálnom zabezpečovaní, vedia pomôcť pri upratovaní a čistení okolia školského internátu.

Podpora voľnočasových aktivít

Veľkou výhodou pre našich žiakov je aj možnosť v plnej miere využívať športový areál priamo pri školskom internáte, telocvičňu a dve posilňovne. To nám umožňuje v plnej miere organizovať súťaže vo volejbale, v basketbale, stolnom tenise. Žiaci oboch škôl nacvičujú kultúrne programy, s ktorými raz ročne vystupujú na Galavečere modranských škôl. S našimi žiakmi pravidelne navštevujeme divadelné predstavenia v Bratislave a Trnave. Na vianočné a veľkonočné sviatky žiaci zhotovujú výzdobu priestorov školského internátu. Robíme súťaž o najoriginálnejší vianočný pozdrav, pečieme a zdobíme perníky.

Vo vstupnej hale internátu je výstavka fotografií aj so sprievodným slovom. Sú na nej zdokumentované všetky aktivity našich žiakov. Teší nás skutočnosť, že sa pri nej zastavia nielen rodičia, ale aj hostia. Pravidelne sa u nás konajú pracovné zasadnutia odboru školstva Okresného úradu Bratislava a porady riaditeľov stredných škôl s odborom školstva Bratislavského samosprávneho kraja. Všetci sú spokojní nielen s ubytovaním v krásnom parkovom prostredí, ale aj s kvalitnou stravou.

Žiaci ubytovaní v školskom internáte majú zabezpečenú celodennú stravu v hodnote 2,52 € na deň. Raz mesačne zasadá v školskom internáte stravovacia komisia. Žiaci majú možnosť vyjadriť sa ku kvalite a k množstvu podávanej stravy. Predkladajú požiadavky na výber podávaných jedál. Vedúca školskej jedálne ich oboznamuje s trendmi zdravej výživy a s používaním nových receptúr v stravovaní. Za ubytovanie v školskom internáte žiaci platia mesačne 30 €.

Opísala som iba najzákladnejšie informácie o školskom internáte, ktorý je pre našich žiakov po celý týždeň súčasťou ich každodenného života. Viem, že o tom, či v ďalšom školskom roku ubytujeme viac žiakov, rozhodnú iba rodičia. Našou zodpovednosťou však i naďalej zostane vytvoriť v školskom internáte pre žiakov takú atmosféru a podmienky, aby sme svojím pedagogickým majstrovstvom nielen zastúpili rodičov, ale boli pre našich žiakov aj dobrými, rovnocennými partnermi a kamarátmi. Budem veľmi rada, ak rodičia, ktorí nám zveria svoje deti, nadobudnú presvedčenie, že vychovávateľky dokážu rozumieť zvereným žiakom, vedia ich motivovať a správne usmerňovať ich výchovu. Dnes je to práca náročná a zložitá. Vytvárať žiakom také podmienky, aby nemali možnosť unikať k aktivitám, ako sú drogy, záškoláctvo či šikana, ktoré sú z hľadiska osobného i spoločenského neželateľné a škodlivé, nás stojí veľa síl a zodpovedného pedagogického prístupu.

„Ak si zďaleka, vitaj a bývaj s nami na intráku.“ Táto veta čaká na informačnej nástenke novoprijatých žiakov ako odkaz od ich starších spolubývajúcich. Ja k nej pridávam odkaz pre rodičov, ktorí sa rozhodnú ubytovať svoje dieťa v našom internáte pri Strednej odbornej škole vinársko-ovocinárskej v Modre: „Sme tu pre vaše dieťa. Vždy si naň nájdeme čas, či už na rozhovor, pochvalu, alebo usmernenie.“

Jarmila BÚTOROVÁ

Život na internáte

POD MIKROSKOPOM J. BÚTOROVEJ

Mnohí síce vieme, že internáty sú súčasťou viacerých, predovšetkým odborných škôl, kde žiaci dochádzajú za vzdelaním na väčšie vzdialenosti, a keďže denná doprava domov a späť do školy by bola problémom, riešením je ubytovanie a život v internátoch. Do jedného z nich sme si zašli na Strednú odbornú školu vinársko-ovocinársku v Modre, aby sme sa s vedúcou školského internátu Jarmilou Bútorovou pozhovárali, ako sa dnes žije študentom v školských internátoch, ale aj o tom, čo možno dnes rozumieť výchovou mimo vyučovania v školskom internáte.

Pani vedúca, aká bola vaša cesta k dnešnej pracovnej pozícii?

Mám už viac ako štyridsaťročnú pedagogickú prax. Po maturite som nastúpila pracovať ako mladá absolventka na internát Závodov MDŽ v Bratislave na Páričkovej ulici. Zrazu som sa stala vychovávateľkou dievčat, ktoré boli odo mňa iba o štyri roky mladšie. V tom čase bol na výchovu mimo vyučovania dostatok finančných prostriedkov, najmä na kultúru a šport. V tom čase sme napríklad chodievali pravidelne na divadelné predstavenia, do Centrálu na plaváreň, pravidelne korčuľovať na zimný štadión. Všetko nám platil podnik, pre ktorý sa naše študentky pripravovali. Mali sme družbu s Hydrostavom a pravidelne v piatky sme robievali pre žiakov čajové popoludnia, ktoré mali aj svoj kultúrny program a, samozrejme, svoj kultivačný rámec. Nebolo to len bezhlavé tancovanie, ale na spoločenskej úrovni zábava mladých, ktorí v tomto veku potrebujú získať aj spoločenské návyky a zručnosti. MDŽ-ka bol dievčenský internát, „hydrostaváci“ boli zasa chlapci, takže pre obe zariadenia to bola dobrá spolupráca.

Neskôr som pracovala ako vychovávateľka v školskom klube na základnej škole v Modre, kde deti trávili čas po vyučovaní. Chvíľu som aj učila a získala aj tento druh pedagogických skúseností. Od roku 2001 pôsobím na Školskom internáte pri Strednej odbornej škole vinársko-ovocinárskej v Modre.

Mám blízko k športu, rada čítam, mám dobrý vzťah ku kultúre a, samozrejme, aj k mladým ľuďom, čo sa všetko snúbi aj s prácou vo výchovnej činnosti so žiakmi na internáte.

Dá sa porovnať obdobie pred trinástimi rokmi s tým, ktoré je na internáte teraz?

Myslím, že sú to rozdielne časy. V minulosti sme mali veľa aktivít, mali sme k dispozícii autobus, chodili sme pravidelne do divadla, finančne nám na rôzne aktivity prispievalo aj rodičovské združenie. Postupne sa však ekonomická situácia zhoršovala, dotácie na túto prácu sa museli krátiť.

Na čo si musia žiaci v súčasnosti prispievať?

Dnes je to nielen na stravu a ubytovanie, ale niečo stojí aj cestovné a rodičia nenechajú žiadne dieťa bez nejakého vreckového. Pre niektoré rodiny sú to dnes pomerne veľké výdavky, aj keď tieto poplatky sú naozaj minimálne.

Ako sa starajú dnešné deti o „svoje“ peniaze?

Je to rôzne, ale všeobecne platí, že napríklad na kultúru peniaze nedajú, ale dajú ich skôr na „spotrebu“, napríklad na balíček cigariet. V minulosti sa dalo na žiakov vplývať viac a aj viac rozmýšľali o dobre mienených radách vychovávateľov. Dnes je to úplne iné. V minulosti sme našli vždy aspoň 35 – 40 detí, ktoré mali záujem ísť do divadla. Títo žiaci boli potom skôr „použiteľní“ aj na akcie, ktoré sme robili v internáte, lebo mali dobrý kultúrny základ. V súčasnosti je to z roka na rok – aj vďaka spomínanej finančnej situácii – horšie. Je

oveľa menej záujemcov o skutočné kultúrne hodnoty a deti nám „unikajú“ na úplne iné aktivity, ktoré už nemajú až tak veľa s pozitívnymi potrebami detí. Niektorých aktivít sa chytili centrá voľného času, ktoré lákajú žiačky na prácu animátoriek. Keď sa ich spýtam, čo robia, zisťujeme, že sa vlastne starajú o iné deti a robia to, čo by mali robiť pedagógovia.

Zmenili sa deti – charakterovo, myslením – za posledné roky?

Snažíme sa deti čo najlepšie pochopiť. Zmenili sa a menia sa stále. Zmenil sa najmä ich postoj k hodnotám, postoj ku vzorom, k dospelým, k spoločnosti.

Ktoré hodnoty najviac uznávajú?

Najčastejším vyjadrením ich filozofie je: „Pani vychovávateľka, my žijeme pre dnešok, nás nezaujíma zajtrajšok! Zabúdame, čo bolo včera. My sme arogantná generácia, lebo nikto o nás nemá v podstate záujem,“ čo je doslovná citácia jednej zo študentiek.

Pravdou je, že neraz nevedia, ako sa zachovať v situáciách, keď sa dostali do problémov, najmä vzdelávacích, keď nezvládajú učivo. Môj vnútorný pocit je, že aj keď sme s nimi na internáte iba štyri či päť dní v týždni, vieme o nich viac, ako o nich vedia ich rodičia. Nemôžem nazvať postoj rodičov nezáujmom, lebo rodiny nepoznáme dôverne, ale poznáme niektoré reakcie rodičov z telefonátov.

Na začiatku školského roka rodičov na stretnutí vždy informujeme, čo ich deti na internáte čaká, aký budú mať režim a podmienky. Neraz sa nám však stáva, že rodičia zataja skutočný zdravotný stav dieťaťa a niekedy potom musíme riešiť aj situácie, ktoré sa týkajú ich zdravotných problémov, ktorým sa dalo predísť dobrou spoluprácou s rodičmi. Rodičia mnohé veci okolo svojich detí podceňujú, berú na ľahkú váhu, akoby čakali, že všetko sa nejako vyrieši aj za nich. Žiaci neraz unikajú z vyučovania napríklad pod zámienkou, že je im zle. Pedagóg nedokáže dosť dobre posúdiť, či dieťa v takejto situácii hovorí pravdu, alebo nie. Sú to citlivé témy.

Aké sú špecifiká vašich žiakov na internáte?

My máme v školskom internáte ubytovaných žiakov modranskej Pedagogickej a kultúrnej akadémie a Strednej odbornej školy vinársko-ovocinárskej. To má svoje osobitosti. Napríklad vinári musia niekedy zvládať aj degustácie, dostávajú sa do kontaktu s alkoholom a musia vedieť, čo si môžu dovoliť a čo nie. Aj rodičia si musia uvedomiť, že ich deti budú musieť chodiť aj na degustácie, lebo sa učia o víne. Napríklad odbor someliér je priamo zameraný na hodnotenie kvality vína, čo sa nedá robiť bez jeho ochutnávky.

Dnes je však situácia na internátoch taká, že žiaden vychovávateľ nemá dostupné prostriedky, aby preukázateľne mohol diagnostikovať stav dieťaťa, a tak je to najmä na skúsenosti, poznaní dieťaťa.

Máte vôbec nejakú možnosť zistiť, či je dieťa pod vplyvom drog?

Ani nie, môžeme pozorovať zmeny nálad, správania, ale to je všetko.

Čo sa objavuje medzi mladými?

Vieme o tom, že sa objavila „mariška“,varenie čaju z lysohlávok a podobne. Mám pocit, že nás niekedy skúšajú, čo si môžu dovoliť. Ja nemôžem ísť do ich osobných vecí, zobrať nejakú látku a dať ju analyzovať, aby som zistila, či ide o drogu alebo inú nebezpečnú látku.

Niekedy je najlepšou taktikou snažiť sa žiakom priblížiť, získať si ich dôveru, žartovať s nimi, ale skúmať ohrozenia, s ktorými sa stretávajú. To je aj pre nich najprijateľnejšie. Nič iné nám nezostáva, iba hľadať cesty ich ochrany aj týmto spôsobom. Dnes deti zvyčajne neuznávajú žiadne autority a skôr sa vám „otvoria“, ak prijmete ich hru.

Aké vzory majú dnešné deti? Koho preferujú?

Vzhľadom na to, že sú permanentne často „zavesené“ na internete, vzory si nachádzajú predovšetkým tam. Pozerajú filmy, počúvajú hudbu, ktorá je medzi nimi populárna, a aj keď im tieto veci nemajú čo pozitívne povedať, sú to ich idoly a vzory. Vzory nachádzajú vo vulgárnom vyjadrovaní, v arogantnosti, drzosti... Keď sa ich pýtam, čo pozerajú v televízii, tak sú to Vyvolení, Farma či podobné reality šou, ktoré im nemajú čo dať, ktoré ich dehonestujú a mravne rozkladajú. Dostávajú ich na celkom inú koľaj, ako by sme ich chceli mať my. Tam sú ich vzory, tam si nachádzajú modely reakcií, konania, správania.

Dievčatá v prvom rade preferujú to, ako vyzerajú, ako sú oblečené. Vidia v tom svoje vzory z mediálneho priestoru. Sú schopné vstať ráno o pol piatej a dve hodiny sa venovať svojej vizáži. Či vedia učivo, alebo nie, to ich netrápi, trápi ich iba to, aby „dobre vyzerali“. Ak s nimi hovoríte o vedomostiach, reagujú – načo mi to bude? To, čo potrebujem, získam aj inak. Potrebnosť dobrých vedomostí si vôbec neuvedomujú.

Akí sú ich rodičia, zaujímajú sa dnes o svoje deti?

Keď učiteľ niečo povedal kedysi, žiaden rodič neodporoval. Učiteľ sa pokladal za osobnosť. Bol vypestovaný rešpekt voči autoritám, ku ktorým patrili aj učitelia. Dnes idú v prípade kritiky dieťaťa do protiútoku. Obvinia vás z vecí, na ktoré ani nedokážete reagovať. Učiteľ, vychovávateľ – to je pre nich služba, ktorú si navyše vôbec neváži. Ale nedá sa to, samozrejme, zovšeobecniť, máme aj veľmi dobrých žiakov i rodičov, ktorí si uvedomujú význam vzdelania a vedomostí i školy a jej poslania.

Aké sú vzťahy medzi deťmi, cítiť členenie detí podľa bohatstva? Majú svojich lídrov?

V poslednom čase cítiť, že im chýba citovosť. Dnes napríklad pozorovať, že keď sa stretnú, lúčia, objímajú, akoby im chýbala láska a ľudský cit. My sme pre ne niekedy duté vŕby. Vypočujeme si aj veci, o ktorých iným ľuďom nemôžeme hovoriť. Mám pocit, že sa nám zverujú so svojimi najtajnejšími tajomstvami, a človek ich nesmie zradiť. Ako sa nezrádzajú kamaráti.

Aký je vzťah študentov k vychovávateľom? Čo hovoria o svojich učiteľoch, ako sa o nich vyjadrujú?

Niekedy si naozaj vypočujeme (aj nechtiac) množstvo zaujímavých názorov žiakov. Dnešné deti nie sú hlúpe. Vedia veľmi dobre vycítiť, čo od nich učiteľ a pedagóg všeobecne chce. Súčasne veľmi presne vedia, či majú pred sebou učiteľa, čo ich svojimi žiakmi vybuduje. Dobrý pedagóg je psychológ – pozná svojich žiakov, ich mimiku, gestá, vie predvídať, ako reagujú. Žiakom nesmie dovoliť, aby si z neho robili špásy, aby sa stal nástrojom ich hier, naopak, musí ich dokázať dostať tam, kam potrebuje.

Pedagóg musí vedieť svojich žiakov pochopiť. Nemôže byť iba odborník na svoj predmet, ale musí byť majstrom svojej práce so žiakom zo všetkých stránok.

Práca so žiakmi prináša učiteľovi často zadosťučinenie, radosť z ich úspechu napriek čiastočným problémom, ktoré sa však darí vyriešiť.

Zmenili sa v posledných rokoch rodičia žiakov?

Sú rodičia, ktorých deti sa učia, a to je dôkaz, že majú rodičov, ktorým záleží na ich úspechu. My im na rodičovských združeniach o tejto téme hovoríme veľmi často, ale nie všetci majú čas či pochopenie, aby sa viac venovali svojim deťom. Mnohí si uvedomujú, že je dôležité, do akej školy ich deti chodia, a záleží im aj na tom, aby to bola škola a odbor, ktorý im dá do rúk prácu. V posledných rokoch k nám napríklad vo väčšej miere prichádzajú aj žiaci, ktorí majú zo základnej školy lepšie výsledky a odbor si vybrali preto, lebo ich zaujíma. Vedia, že s ním majú šancu byť v živote úspešnými. Odborné školstvo zamerané na poľnohospodárstvo bude mať vždy perspektívu.

S rodičom treba hovoriť o dobrých i slabších stránkach ich detí. Rozhovory musia byť vždy konštruktívne, priateľské, aby sme mali vždy na mysli dobro dieťaťa. Úspechom je, keď nájdete s rodičom spoločnú reč. V poslednom čase cítime, že zodpovednosť rodičov sa zvyšuje. To považujem za pozitívny trend. Žiaľ, zvyšuje sa aj počet rodičov bez práce. Tam je to zvyčajne náročnejšie, lebo rodičia majú problém sami so sebou, nieto ešte starať sa aj o deti.

Sú rozdiely medzi deťmi zamestnaných a nezamestnaných rodičov?

Zo svojej konkrétnej praxe viem, že keď sa zvýšili ceny za ubytovanie, riaditeľ školy dal možnosť, aby žiaci z rodín, ktoré mali problémy, mohli požiadať o zníženie poplatkov či ich odpustenie. Sú aj takéto deti a rodiny. Myslím si, že deti z rodín nezamestnaných sa neraz stavajú zodpovednejšie ku štúdiu. Deti vieme neraz rozlíšiť podľa oblečenia, výšky vreckového a podobne. Najväčším problémom je, keď rodiny a ich deti rezignujú na stav, v ktorom sa nachádzajú. Správanie rodičov v kríze je veľmi dôležité aj pre ich deti. Ak deti vidia, že rodičia dokážu bojovať s nezamestnanosťou, že sú aktívni, že hľadajú riešenia, zapisuje sa to aj do ich pamäti. Ak sa človek nevzdá svojho cieľa, ak bojuje, dieťa to vidí a preberá tento model.

Aký je vzťah detí k vedomostiam?

Naši žiaci sa počas štúdia naozaj naučia mnohé veci. Vedia sa prezentovať, vedia sa „predať“. Niekedy sú dosť netaktickí či nešikovní pri vyjadrovaní názorov na veci, s ktorými nesúhlasia alebo sa im nepáčia, ale sú úprimní. Aj to je jedna z ich predností. Neradi sa pretvarujú. Niekedy nevedia argumentovať, a aj preto sa miestami vyjadrujú vulgárne či necitlivo.

Dnes však žiaci neraz nerozumejú tomu, čo sa učia, pomáhame im aj my, aby porozumeli. Niektoré učebnice nie sú napísané dostatočne prístupne.

Ktoré sú dnes najväčšie problémy vo výchovnej práci na internáte?

Pedagógovia musia mať spoločnú filozofiu práce a na prvom mieste musí byť vždy záujem dieťaťa. Nesmieme dopustiť dvojkoľajnosť vo výchove v škole a na internáte. Niekedy máme problém so slabým záujmom o spoluprácu zo strany rodičov.

Máte na internáte prísny režim, veľmi sa odlišuje od režimu detí doma?

Myslím, že režim je primeraný, ale inak by sa to nedalo zvládať. Vždy musíme mať na mysli zdravie a bezpečnosť detí. Stane sa, že dieťa dostane v noci napríklad záchvat. Je to individuálne – deti, ktoré sú zvyknuté na režim, poriadok z domu, nemajú s režimom na internáte žiaden problém. Dnes je režim života na internáte omnoho menej prísny ako pred dvadsiatimi a viac rokmi.

V internátoch prežijú deti počas štúdia viac času ako vo vlastných rodinách. Je to naozaj ich druhý domov a my sa snažíme čo najviac im ho spríjemniť a urobiť prijateľným.

Majú v súčasnosti školské internáty spracovaný program výchovnej práce pre svojich žiakov? Riadia sa výchovné činnosti nejakým dokumentom?

Každoročne máme vypracovaný Plán výchovnej činnosti Školského internátu pri Strednej odbornej škole vinársko-ovocinárskej v Modre na príslušný školský rok. Ale zo strany metodických orgánov nie je internátom venovaná takmer žiadna pozornosť, okrem pozvánok na školenia v oblasti riešenia rôznych závislostí.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto archív školy

Z malých obcí do siení slávy

SPOLUPRÁCA ŠKÔL SLOVENSKA A MAĎARSKA

V rámci vzdelávacích programov Európskej únie Comenius REGIO a Comenius Školské partnerstvá realizuje od roku 2012 obec Kálnica v okrese Nové Mesto nad Váhom spolu s obcou Felsőnyék v Maďarsku projekt pod názvom *Z malých obcí do siení slávy*. Ústrednou myšlienkou projektu je nasmerovať deti pochádzajúce z rôznych sociálnych a kultúrnych pomerov k úspechu a cieľavedomosti.

Hlavným koordinátorom projektu je starosta maďarskej obce Béla Nagy, ktorý vytvoril teoretické východiská rozdelené do desiatich krokov (pilierov) pomáhajúcich deťom vytvoriť si predstavu o úspešnosti. Ide o tieto piliere:

1. Vždy maj cieľ.
2. Nikdy sa neprestaň učiť.
3. Nech tvoje konflikty vedú k tvojmu zlepšeniu.
4. Neboj sa rozhodnúť.
5. Zákazník je kráľ.
6. Buď dobrý tímový hráč.
7. Motivuj sa, aby si mohol motivovať ostatných.
8. Teš sa z každej radosti.
9. Snaž sa o úspech.
10. Dokážeš to!

Realizáciou týchto pilierov s deťmi materskej a základnej školy, ich vyhodnotením a vytvorením metodických materiálov bude projekt v júli 2014 ukončený.

Keď rozdiely a podobnosti zbližujú

Zo začiatku bolo ťažšie ponoriť sa do problematiky projektu, vytýčiť si ciele a nájsť vhodné aktivity k jednotlivým pilierom, ale vzájomnou spoluprácou s maďarskou stranou sa nám podarilo pripraviť potrebné materiály na ich realizáciu. Na začiatku deti spolu s pedagógmi vypísali vstupný dotazník s cieľom zistiť úroveň predstáv detí o ich ďalšom smerovaní, cieľoch a postoja k úspešnosti. Potom sa porovnali výsledky našich detí s maďarskými, zisťovali sme podobnosti a rozdiely.

Ďalšou etapou je realizácia aktivít k jednotlivým pilierom, na ktorej ešte pracujeme. V nich vychádzame z rozprávok, ktoré sú známe v obidvoch krajinách. K nim doplníme pohybové aktivity, aby to bolo pre deti zaujímavejšie a pestrejšie. Po skončení praktických činností príde na rad tvorba brožúry ku každému pilieru zvlášť s metodickými postupmi aj pre pedagógov iných škôl, ktorých zaujme myšlienka smerovania žiakov k úspešnosti a budú ju chcieť realizovať so svojimi žiakmi. Nakoniec príde na rad záverečný dotazník, ktorý nám ukáže mieru pokroku v myslení a postojoch detí oproti výsledkom z dotazníka, ktorý bol zadaný na začiatku projektu.

Projekt nám nepriniesol len viac administratívnej práce, ale aj možnosť zoznámiť sa s milými ľuďmi, s ich spoločenskými a kultúrnymi tradíciami. Počas vzájomných návštev sme videli, aké majú dedinské deti obidvoch krajín vytvorené podmienky na vzdelanie, v akom prostredí žijú, hľadali sme podobnosti a rozdiely školského systému u nich a u nás. Zistili sme, že hlavné, čo nás spája, je láska k deťom a snaha viesť ich k tomu, aby im záležalo na vlastnom vzdelaní, ktoré im otvorí dvere k úspešnému životu.

Mgr. Monika ROHÁČKOVÁ, riaditeľka ZŠ s MŠ Kálnica
Foto archív školy

Všetko za minútu

NEVŠEDNE V DIVIAKOCH NAD NITRICOU

V ZŠ s MŠ Diviaky nad Nitricou sa konal už 18. ročník celoškolskej súťaže Všetko za minútu. Túto súťaž v rámci I. kvalifikačnej práce uviedol do života pán učiteľ Vida. Sám viedol 11 ročníkov. Po náhlom úmrtí pána učiteľa súťaž nezapadla prachom, pretože v nej aj naďalej pokračujeme.

Školské kolo predchádza triedne kolo, kde žiaci musia počas minúty urobiť čo najviac preskokov cez švihadlo, hodov do koša basketbalovou loptou, prihrávok hádzanárskou loptou, ľah-sedov a čo najrýchlejšie driblovať. Tí najrýchlejší postupujú do školského kola. Školské kolo je každoročne venované aktivitám, ktoré hýbu športovým svetom alebo našou školou. Tento rok bolo venované netradičnejším športom – ringu, florbalu, bedmintonu, stolnému tenisu. Žiaci, ktorí postúpili z triednych kôl, boli rozdelení do družstiev. Aby sme ich aj my diváci rozoznali, boli odlíšení farebnými tričkami.

Súťaženie motivuje ducha kolektívu

Žiaci v jednotlivých kolách ukázali šikovnosť nôh v preskoku cez švihadlo. To, ako ovládajú stolnotenisovú loptičku a prácu s raketou, predviedli pri behu cez prekážkovú dráhu. Pri florbale museli najskôr nájsť hokejku s príslušnou farbou, z vreca vytiahnuť florbalové loptičky, ktoré boli zmiešané s inými loptičkami, a potom strieľať na bránku. V bedmintone mladší žiaci doniesli košík svojim starším spoluhráčom a tí počas dvoch minút museli spraviť čo najviac výmen. Medzitým nám športovci ukázali, že sú šikovní nielen v samotnom športe, v jednotlivých herných činnostiach, ale si dokážu aj osvojiť pravidlá športov. A kto zvíťazil? Víťaz síce môže byť vždy len jeden, ale u nás víťazia všetci, ktorí chcú prekonať lenivosť, hanblivosť a majú chuť reprezentovať svoju triedu i spolužiakov. Už teraz sa tešíme na 19. ročník s výzvou pre všetkých: Športu zdar!

Mgr. Tatiana BEŇOVÁ, ZŠ s MŠ Diviaky nad Nitricou
Foto autorka

Väčšina mladých vníma hrozbu drog

ČO PREZRADILA ANKETA

Prevencia drogovej závislosti patrí k prioritným úlohám rodičov a pedagógov. Mnohí mladí ľudia si neuvedomujú, ako vážne ohrozuje alkohol, fajčenie a ďalšie drogy ich zdravie, dokonca aj život. Nielen štatistické ukazovatele, ale aj kriminalita mládeže nasvedčuje tomu, že po droge siahajú už aj žiaci základnej školy.

V snahe ochrániť deti a mládež pred tým, aby sa dostali do osídiel drogovej závislosti, sa pedagógovia všetkých stupňov škôl nielen v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu, ale na mnohých školách aj v rámci mimoškolských aktivít, využívajúc najrôznejšie formy a metódy práce s deťmi, venujú protidrogovej prevencii. O tom, že táto práca nie je zbytočná, že väčšina mladých ľudí si uvedomuje všetky nástrahy, ktoré prináša so sebou droga, nás presvedčuje i anketa so skupinkou respondentov vo veku 16 – 18 rokov. Vyjadrili v nej anonymne svoje názory na otázky fajčenia, požívania alkoholu či iných drog. Podaktorí sa snažili popísať zo svojho pohľadu a na základe poznatkov z bližšieho či zo širšieho okolia vplyv drogy na psychický a fyzický stav človeka.

Vyberáme niektoré odpovede:

Dievča, 17 rokov (o problematike fajčenia a alkoholu): *„Podľa mňa je cigareta istý druh drogy, pri ktorej sa síce nemení charakter človeka ako pri alkohole alebo iných drogách, ale tiež ničí ľudský organizmus a vzniká závislosť. Bohužiaľ, okrem fajčiarov trpia aj ľudia z ich okolia, ktorí musia vdychovať škodlivé látky z dymu. Pri nadmernom pití alkoholu sa človek mení, často nepoznáva svoje okolie, stáva sa agresívny, je nebezpečný pre svoje okolie (napr. jazdou pod vplyvom alkoholu). Drogy sú to najhoršie, čo môže byť. Zabíjajú pomaly ľudí, ktorí si myslia, že im droga pomáha, lebo po ich užití sa chvíľu cítia dobre. Mnohí zomierajú na následky rôznych infekcií, ktoré sa im do tela dostávajú počas aplikácie drogy. Ja nepijem ani nefajčím, vidím, čo to s ľuďmi robí, a drogy som naživo nevidela.“*

Chlapec, 16 rokov: *„Nie, nemám skúsenosti s fajčením. Alkoholizmus zapríčiňuje autonehody, komplikácie v práci, nezhody v rodinách, rozvody a v neposlednom rade aj smrť (v niektorých prípadoch). Alkoholici sú hluční, vystrájajú, hrešia, s každým sa vadia, majú zmenené správanie. Môj názor: kto prepadne alkoholu a drogám, môže si za to sám.“*

V podobnom duchu sa niesli aj ostatné odpovede, z čoho vyplýva, že je veľa mladých ľudí, ktorí pozorne sledujú dianie vo svojom okolí a uvedomujú si hrozbu užívania návykových látok.

PaedDr. Helena RUSNÁKOVÁ
Ilustračné foto stock.xchng

Eseje na objednávku

POHĽAD GLOSÁTORA

Po revolúcii akoby sa s esejami roztrhlo vrece. Študenti majú na hodinu slohu priniesť esej o svojom budúcom povolaní, do súťaže treba poslať esej – samozrejme, o čom inom, ako o Európskej únii, prispievatelia posielajú eseje do školského časopisu...

Chcel by som upozorniť, že veľká väčšina týchto slohových prác esejami vôbec nie je a ani nimi byť nemá. Niektorí učitelia – zrejme pomýlení anglosaskou terminológiou – nekriticky používajú tento výraz na pomenovanie bežných úvah, zamyslení, glos či dokonca referátov, teda takmer všetkého, čo zaváňa publicistickým alebo odborným štýlom. No a keď teda slovenčinári od svojich študentov „esej“ vyžadujú, aj ju dostanú. Výtvor síce nemá ani štvrtinu znakov skutočnej eseje, ale nikomu to nevadí. Pociťujem to ako znevažovanie pravej eseje – útvaru, ktorý je kráľom publicistického žánru. Jej odborno-umelecký štýl, subjektívno-objektívne ladenie, netradičný pohľad na rozoberanú problematiku, štylistická vybrúsenosť, osobité výrazové prostriedky, hry so slovami, používanie paradoxov a metafor robí z eseje skvost, a ten neradno degradovať na obyčajnú úvahu alebo glosu. Navyše, esej sa nepíše na hocakú tému. Ide najmä o recenzie literárnych, filmových alebo divadelných diel, hodnotenie kultúrnych podujatí a koncertov, rozoberanie umeleckých, spoločenských a filozofických otázok. Napríklad jedna z tém na esej, ktorú zverejnil istý vyhlasovateľ, bola Zabezpečenie starostlivosti o životné prostredie na regionálnej úrovni. O tomto probléme by sa žiadalo napísať referát alebo priamo vedeckú rozpravu, ale asi ťažko esej.

Eseje sa nesejú ako obilie na poli, nemožno nimi nazývať každú druhú slohovú prácu. Snaha o „povýšenie“ eseje na obeživo sa totiž môže skončiť podobne, ako je to pri inom obežive: ošúchaním a vyblednutím. Milí slovenčinári, organizátori a porotcovia slohových súťaží, skúste sa nad tým trošku zamyslieť. Nech esej aj naďalej zostane neopakovateľným žánrom. Vráťme jej jej krásu a jedinečnosť.

Ľubo MAZÁN,, Partizánske

ŠKOLSTVO ODBORNE

41/2014, 5. február 2014 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Postupujme metodicky a držme sa praxe

Ako sme na prelome rokov konštatovali, že čas v našom živote rýchlo ubieha, podobné môžeme povedať o jeho plynutí po zavedení štátnych vzdelávacích programov roku 2008. Čas sú neustále zmeny, ich intenzita narastá, čo sa plne odráža i v samotných programoch, pretože od spomínaného roka sa menili už tretí raz. Pokiaľ sme ich nesledovali iba z pohľadu na predmet, ktorý vyučujeme, určite sme postrehli, že vzor bol vypracovaný najmä na študijný odbor čašník, servírka, z ktorého i mnohí čerpali a reptali, prečo vzory neboli vypracované na viacero odborov alebo zameraní. Tento vzor zostáva i postupom času, no na druhej strane vypracovávaním nových štátnych vzdelávacích programov zo strany Štátneho inštitútu odborného vzdelávania (ŠIOV) sme sa už konkrétnejšie a podrobnejšie mali možnosť dozvedať, ktoré **vedomosti, zručnosti a kompetencie** *zapracujeme do školských vzdelávacích programov alebo učebných osnov. Pritom ešte stále existujú pripomienky k metódam a formám, ktoré do uvedených dokumentov zapracujeme.*

Pohyb, zmena a snaha po zdokonaľovaní sa minulý rok vniesli do národného projektu Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií. *Pod odbornou garanciou ŠIOV sa vytvorili pracovné tímy z odborníkov inštitútu, stredných a vysokých škôl aj z praxe, ktorí vypracovávajú súbory požiadaviek pre jednotlivé študijné odbory a zamerania. Pri vypracúvaní trojice základných požiadaviek sa zameriavame na žiaka. Ak však chceme požiadavky vypracovať dobre my samotní, mali by sme spĺňať viacero kritérií a vytvoriť si svoj profil. K nemu sa vyjadrím subjektívne, z pohľadu učiteľa odborných predmetov.*

Kto chce požiadavky na žiaka vypracúvať, musí **poznať problematiku výučby i praxe** *v konkrétnom odbore. Nestačí byť pritom iba učiteľom, treba byť aj odborníkom, ktorý vo výrobnej praxi buď pôsobil, alebo je s ňou v styku. Ako sú v rámci štátov Európskej únie otvorené hranice a trhy, otvorené sú i vzdelávacie programy. To si vyžaduje, aby sme si osvojili výchovno-vzdelávacie programy, štandardy, profily absolventov a požiadavky i v iných štátoch, tieto porovnali s našimi a pozitívne prvky zapracovali do našich podmienok. Pritom je potrebné, aby učiteľ ovládal pedagogickú a odbornú terminológiu aj v cudzom jazyku.*

Štúdiom vzdelávacích programov, či už sú naše, alebo zo zahraničia, zisťujeme (ja som sa orientoval na štúdium vzdelávacích programov Talianskej republiky pre poľnohospodárske vzdelávanie), že pri požiadavkách na vedomosti a zručnosti sa ***postupuje od jednoduchšieho k zložitejšiemu, od všeobecného ku konkrétnemu a relatívneho k absolútnemu. Pri zručnostiach sa k tomu ešte pridružuje od manuálneho ku kreatívnemu.*** *Ako sú na žiaka kladené požiadavky, aby ovládal materinský jazyk z gramatickej a štylistickej stránky a základy práce s informačno-komunikačnými technológiami, odborný pracovník musí zvládnuť požiadavky národného*

(pokračovanie na strane 23)

Anton Tomík študoval v Strednej priemyselnej škole strojníckej začiatkom 50. rokov, ale maturitné vysvedčenie mu odovzdal jej terajší riaditeľ Felix Dömény až 26. januára tohto roku v prítomnosti Ing. Romana Csabaya, riaditeľa odboru školstva, mládeže a športu Bratislavského samosprávneho kraja. Pri tomto nezvyčajnom akte Dömény povedal: „Osud chcel, že ste nemohli dostať maturitné vysvedčenie, a chcel by som to napraviť teraz a tu.“ ***Foto Ján SÚKUP***

Stodesaťročné školské jubileum: Fajn roky Fajnorky

Strojárska technika je aj o presnosti a dôslednosti, povedali si v Strednej priemyselnej škole strojníckej v Bratislave, keď v nej pripravovali pripomenutie 110. výročia založenia jednej z najstarších stredných škôl technického zamerania na Slovensku. Základný scenár zostavovali podľa zachovaných podkladov, aby sprítomnili minulosť čo najplastickejšie.

Zhodou okolností prvé polročné skúšky v prvom školskom roku 1903/1904 sa začínali 26. januára 1904 – a v tomto roku pripadol tento dátum práve na nedeľu. A tak to na dunajskom nábreží pred štýlovou tehlovou budovou postavenou zručnými murármi vyzeralo ako počas vyučovacieho dňa. Pri pozornejšom nahliadnutí sme však pochopili, že atmosféra je podstatne slávnostnejšia. Medzi žiakmi boli desiatky dospelých, ktorí sa radi vracajú na svoje pedagogické pôsobisko alebo nostalgicky spomínajú na nezabudnuteľné mladícke zážitky v triedach školy.

Kto pri tom nebol, nech uverí, že na staručkých, no pevných školských schodoch a podlahách chodieb občas bola doslova tlačenica. Väčšina sa zhodla na tom, že príjemná atmosféra ladila so sviatočnou náladou slnečného dopoludnia. Vo vstupnej hale za pevnou drevenou bránou vyhrávala mladá kapela, a nebolo treba dvakrát hádať, že jej členovia sú nedávni absolventi.

Komu sa žiadalo bližšie sa zoznámiť s históriou, mohol do vôle študovať informácie na nástenkách, hľadať na fotografiách či tablách autentickú podobu svojej vlastnej študentskej mladosti, predstavovať si, ako sa v priestranných triedach s vysokými oknami študovalo na začiatku predchádzajúceho storočia. Na spresnenie treba uviesť, že základy terajšej budovy položili 17. septembra 1903, a tak prví žiaci Odbornej školy kovorobnej sa do začiatku novembra 1904 učili v mezaníne pravého krídla Primaciálneho paláca. Založenie školy má nezastupiteľný význam nielen z historického pohľadu pri výchove stredných technických kádrov. Možno hovoriť o koncepčnom (a, ako sa ukázalo, dlhodobo perspektívnom) rozhodnutí vtedajšej vlády a predstaviteľov ešte kráľovského mesta, aby vytvorili protiváhu odborným školám v neďalekej Viedni, ktoré „odlákavali schopných mladých ľudí z okolia“. Vážny záujem o podporu vzdelávania

(pokračovanie na strane 22)

Pedagógovia propagujú svoju školu

Tento mesiac je pre UN redakčne rekapitulujúci. Po osemstrane, ktorú máte pred sebou, pripravím ešte materiál do jednej sekcie *Školstva odborne*, čím uzavriem svoju novinársku prácu venovanú predovšetkým stredoškolskému vzdelávaniu. Bol som v novinách od začiatkov ich opätovného vydávania, od roku 2007 plynie už siedmy rok (rátajúc aj obdobie, keď UN nevychádzali), tak som sa rozhodol osloviť vedúcich pracovníkov aspoň tých škôl, ktorým sme venovali širší publikačný priestor. Napísal som spoločný mail na niekoľko desiatok adries s oslovením, že radi uverejníme aktuálne informácie o tom, čo sa od uverejnenia nosného rozhovoru alebo článku v ich škole udialo.

Odpovede, ktoré uverejňujeme na stranách 18 a 19, potvrdili moje doterajšie skúsenosti. Zvykal som si na to, že aj po uverejnení dvojstranového rozhovoru pretrvávalo zo strany školy takmer unisono mlčanie. Nebral som to osobne, no predsa mi bolo ľúto, že ani po takejto ústretovosti redakcie sa nedarilo podrobnejšie diskutovať o vecných problémoch spoločných mnohým stredným školám na Slovensku. Opakovane sme totiž upozorňovali na niektoré aktuálne otázky odborného vzdelávania, postavenie škôl a pedagógov v regióne i v našej spoločnosti. A myslím si, že sme to nerobievali v súčasnom všeobecne praktizovanom žurnalistickom duchu: pochytiť momentálne aktuálnu tému v školstve, vyťažiť z nej námet na to, čo môže zapôsobiť na čitateľa,

(pokračovanie na strane 18)

Anketa s pedagógmi

Strany 18, 19 a 21

Sedlárstvo

Keď remeslo malo zlaté dno

Strana 19

Od prípravy energetikov k mnohostranným odborom

Rozhovor s riaditeľom SOŠ vo Veľkých Kapušanoch Ing. Vladimírom Sabolčákom

Strany 20 a 21

Poézia čokolády a zmrzliny

Strana 22

Skutky slávnych vynálezcov

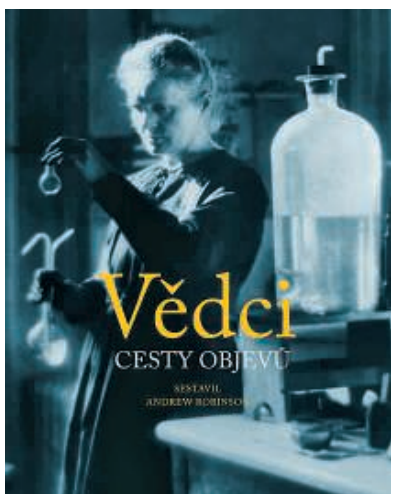

Strana 24

Pedagógovia...

(dokončenie zo strany 17)

na diváka atraktívne či „škandalózne“, krátko sa tomu ešte venovať – a potom striehnuť na podobný podnet...

Neraz som sa pýtal: Mali by na novinárske náhľady na situáciu v našom školstve častejšie reagovať pedagogickí pracovníci povedzme priamo prostredníctvom Učiteľských novín? Viacerí sú odborne schopní vyjadriť osobnostné postoje a predkladať návrhy na hľadanie východísk zo svojho vlastného postavenia. Ako som však spomenul, zvyčajne ostávalo pri očakávaniach. O to viac ma potešili panie riaditeľky, riaditelia stredných odborných škôl, ktorí si našli čas a mali chuť odpovedať na moje záverečné oslovenie. Čo považujú za najvýznamnejšie oni, to bývali neraz aj témy príspevkov, ktoré nám iniciatívne posielali ďalší pedagógovia, aby zaznamenali predovšetkým úspechy svojich žiakov na národných či medzinárodných súťažiach, ich účasť v európskych vzdelávacích projektoch a na odborných stážach. Sú to charakteristické aktivity súčasného odborného vzdelávania, školy zo Slovenska sa nimi otvárajú Európe. Ich trvalé miesto je však v konkrétnom sídle a hlavným partnerom na zužitkovanie skúseností by mal byť bezprostredný región. Napríklad na ten spôsob, ako o tom píšeme v rozhovore s riaditeľkou Strednej odbornej školy v Považskej Bystrici, tentoraz mimo našej sekcie, na stranách 9 až 11.

Dušan MIKOLAJ

Miesto praxe je budúcim pracoviskom

SSOŠ HUTNÍCKA PODBREZOVÁ

Výhodou našich absolventov je, že s budúcim pracoviskom sa oboznámia už počas praxe. Zriadenie Súkromnej strednej odbornej školy hutníckej Železiarní Podbrezová si vyžiadal pokles prílevu mladých kvalifikovaných hutníkov pre potreby spoločnosti Železiarne Podbrezová (ŽP) a nutnosť ich výchovy podľa požiadaviek praxe. Ako firemná škola sme v úzkom prepojení s materskou firmou.

Pripravujeme budúcich zamestnancov v odboroch päťročného štúdia mechanik-mechatronik, v štvorročných študijných odboroch mechanik strojov a zariadení, mechanik-elektrotechnik a v trojročnom učebnom odbore obrábač kovov.

Za desať rokov sme vytvorili solídne základy na činnosť školy. Žiaci sa pripravujú v moderných interiéroch, učebniach výpočtovej techniky a multimediálnych učebniach, v špeciálnych učebniach na programovanie CNC strojov, hydrauliky a pneumatiky, elektrotechniky... Pri tvorbe školských vzdelávacích programov akceptujeme požiadavky vyplývajúce z praxe. Žiaci riešia na vyučovaní reálne zadania. Výstupom sú praktické výrobky, riadiace programy, technické výkresy a technologické postupy, učia sa simuláciou pragmatických situácií v moderne vybavených učebniach, ale aj priamo na pracoviskách. Pre žiakov i pedagogických pracovníkov organizujeme stretnutia, prednášky odborníkov, besedy na vybrané odborné témy, exkurzie v prevádzkach a odborných pracoviskách ŽP. Žiakov zapájame do súťaží odborných zručností. Každoročne hodnotíme prácu inštruktorov, žiakov i pedagogických pracovníkov. Najlepší sú odmenení.

Dôležitá je pre nás činnosť delegovaných pracovníkov ŽP v rade školy, organizovanie maturitných skúšok – praktickej časti odbornej zložky vo výrobniach ŽP, dopĺňanie vybavenia školy. Aktívne sme sa zapojili do projektov, ako napr. *Rozvoj stredného odborného vzdelávania*, *Vybudovanie mechatronickej stanice a s tým súvisiaca inovácia*, vytvorili sme centrum odborného vzdelávania vedecko-technických, technických a obslužných pracovníkov.

Od zriaďovateľa dostávajú naši žiaci rovnošaty na teoretické vyučovanie a pracovný odev a obuv na praktické vyučovanie. Za prevádzkovú prax dostávajú motivačné štipendium a príspevok. Vyplácané sú podľa vopred stanovených kritérií, na základe hodnotenia triednych učiteľov a majstrov odbornej výchovy. Nadviazali sme na tradíciu ŽP a na konci roka pravidelne organizujeme slávnostné odovzdávanie maturitných vysvedčení s prijímaním absolventov do veľkej rodiny železiarov. Sme živým príkladom úzkej spolupráce školy s podnikovou sférou. Dokázali sme to vytvorením pracovísk na prevádzkovú prax, žiaci sa učia to, čo budú v praxi potrebovať. Železiarne Podbrezová sa prostredníctvom 250 kvalifikovaných inštruktorov a zabezpečením materiálnych potrieb starajú o kvalitnú prípravu svojich budúcich zamestnancov.

Sme jednou z mála stredných škôl, v ktorých sa o duálnom vzdelávaní nezačína len diskutovať, u nás sa stalo už samozrejmosťou. Pedagogické postupy vo vzdelávacom procese a odborná praktická príprava zaručujú absolventom perspektívu okamžitej zamestnanosti. Nie je to jednoduchý proces, takáto práca si žiada neustálu akčnosť. Žiaci našej školy už v prvom ročníku uzatvárajú s budúcim zamestnávateľom dohodu o zotrvaní v pracovnom pomere, pracovnú zmluvu a rodičia ako ich zákonní zástupcovia podpisujú žiadosť zamestnávateľa, či vyjadrujú súhlas s uzatvorením zmluvy. Na základe týchto zmlúv majú istotu zamestnania po úspešnom ukončení štúdia. Žiaci túto výhodu využívajú v plnej miere, do zamestnania nenastupujú len tí, ktorí pokračujú vo vysokoškolskom štúdiu. Aj pre nich je výhodou možnosť nastúpiť do zamestnania po ukončení vysokoškolského štúdia v profesiách potrebných pre ŽP alebo možnosť zapojiť sa v letných mesiacoch do brigádnickej činnosti a prilepšiť si na vreckovom, či v každom ročníku získať pre najlepšiu triedu odmenu 500 eur, ktorá vyplýva zo *Štatútu motivácie k bezpečnosti a ochrane majetku školy*, atď.

Náš systém je prispôsobený podmienkam vytvoreným v našom priestore, no je dobrým príkladom pre ostatné školy. Svedčia o tom aj viaceré ocenenia udelené našej škole: Čestné uznanie Ministerstva hospodárstva (MH) SR za dlhodobú spoluprácu so spoločnosťou ŽP pri príprave žiakov pre odvetvie v pôsobnosti MH SR, cena týždenníka Trend najaktívnejším stredným školám za spoluprácu s firmami pri rozvoji vzdelávacích aktivít v kategórii súkromné školy, diplom za 2. miesto v súťaži Mladý tvorca 2013 od MH SR za najlepšiu spoluprácu SOŠ so zamestnávateľskou sférou, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR udelilo škole čestné uznanie za vzornú realizáciu praktického vzdelávania.

Ing. Anna PAVLUSOVÁ,
riaditeľka

Týždeň o krehkom živote

SZŠ TRENČÍN

Za významnú aktivitu Strednej zdravotníckej školy (SZŠ) v Trenčíne považujem Týždeň výchovy k manželstvu a rodičovstvu. Organizovali sme ho v rámci Svetového dňa predčasne narodených detí v spolupráci s Fakultnou nemocnicou v Trenčíne a občianskym združením Malíček od 11. do 17. novembra. Na podporenie tejto akcie boli vyzvané aj iné stredné zdravotnícke školy na Slovensku, zapojili sa SZŠ Nové Zámky a SZŠ Trnava.

Na túto zdravotno-výchovnú aktivitu sme zhotovili nástenky pri vstupe do našej školy, vytvorili stuhy s detskými ponožtičkami, kde každá deviata bola purpurová na znak toho, že na Slovensku sa každé deviate dieťa narodí predčasne. Počas týždňa sme prostredníctvom školského

rozhlasu niekoľkokrát prezentovali relácie k danej problematike. O téme výchovy k manželstvu a rodičovstvu a predčasne narodených detí sa žiaci mohli dozvedieť aj prostredníctvom odborných prednášok a besied s pozvanými odborníkmi z praxe (s MUDr. Andreou Mečiarovou z Gynekologicko-pôrodníckej kliniky Fakultnej nemocnice v Trenčíne, s MUDr. Martinou Moncmanou z Pediatricko-neonatologickej kliniky FN v Trenčíne a s Mgr. Veronikou Bašovou z Úradu verejného zdravotníctva v Trenčíne). Týždeň vyvrcholil pripínaním purpurových stužiek a zapálením purpurových sviečok a rozdávaním letáčikov v priestoroch FN v Trenčíne a organizovaním spoločného stretnutia žiakov a zamestnancov školy s predčasne narodenými deťmi (dvojročným Oliverkom a sedemročnou Natálkou) a ich rodičmi.

RNDr. Janka GUGOVÁ,
riaditeľka

Nový študijný odbor: technik drevostavieb

SOŠ DREVÁRSKA ZVOLEN

Naša škola je jedinou drevárskou školou v Banskobystrickom samosprávnom kraji. Ostáva verná tradícii drevárskeho školstva v meste, kde ľudia drevo skúmajú, študujú, poznajú jeho krásu a nenahraditeľnú funkciu. V minulom školskom roku škola oslávila 90. výročie svojho vzniku. Pozvánkou na oslavu jubilea bola imatrikulácia žiakov na námestí vo Zvolene. Program osláv bol rozdelený do dvoch dní. V prvý deň sa konal 17. ročník kultúrno-spoločenského podujatia Javor, vyhlasovali sa študentské osobnosti školy. Na druhý deň sa konala v aule školy slávnostná akadémia.

V 90. rokoch minulého storočia bola spolupráca školy s drevárskymi firmami zabezpečovaná cez Cech stolárov Slovenska. Piati vyučujúci odborných predmetov sa zúčastnili odbornej stáže v remeselnej komore v Trieri v Nemecku. Prvý raz na Slovensku sa v škole konali majstrovské skúšky absolventov kurzu majstrov pre stolárske remeslá. Po zlúčení zvolenskej Strednej priemyselnej školy drevárskej a Stredného odborného učilišťa drevárskeho roku 2004 škola aktívne pracuje vo Zväze spracovateľov dreva SR. O dobrej partnerskej spolupráci s drevárskymi firmami v regióne hovoria zmluvy s 13

drevárskymi firmami. Predmetom zmlúv je najmä spolupráca v oblasti odbornej praxe žiakov, exkurzie žiakov, poskytovanie vzoriek výrobkov, materiálov, výrobnej dokumentácie, ekonomických tlačív a podobne. Partnerské firmy majú v priestoroch školy propagačné panely. Konatelia firiem sú pozývaní na akcie organizované školou, často na ne prispievajú sponzorsky.

Príkladom spolupráce drevárskych škôl so sekciou drevostavby Zväzu spracovateľov dreva SR je nový študijný odbor

Dôvera v naše železnice, ambície pripravovať pilotov

SOŠ DOPRAVNÁ MARTIN-PRIEKOPA

Čas uteká rýchlo a neustále prináša zmeny. Aj naša, v tomto roku 127-ročná Stredná odborná škola dopravná Martin-Priekopa prešla svojimi zmenami. My vďaka výsledkom veríme, že pozitívnymi.

Súčasnosť si pýta dobré materiálne vybavenie školy. Túto úlohu sme naplnili vďaka projektu, ktorý spracovala bývalá zástupkyňa školy Ing. Viera Žemberová

a zamerala ho na prepojenie školy a praxe. Tak znie i názov – *Škola v praxi a prax v škole*. Je financovaný z Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ sumou viac ako 300-tisíc eur a vytvoril podmienky na skvalitnenie vyučovania. Každá učebňa má projektor a každý učiteľ i majster odborného výcviku notebook, počet multifunkčných tabúľ stúpne na štyri. Žiakom bude poskytnutých 20 notebookov, čo umožní vybaviť novú modernú učebňu na implementáciu nových vyučovacích metód. Skvalitní sa aj vyučovanie v laboratóriách elektrotechniky, tie získajú najmodernejšie technické vybavenie na cvičeniach z elektroniky, elektrotechniky a bezpečnostnej techniky.

Naša škola začala vlani v rámci programu Comenius spolupracovať na multilaterálnom školskom projekte *Challenge, Self-confidence, Initiative in Europe*. Sú v ňom zapojené aj Liceul Tehnologic Oltchim z Rumunska, Ekinözü Çok Programlı Lisesi z Turecka a EDUCAnet – Súkromné gymnázium Ostrava z ČR. Cieľom projektu je zvýšiť zamestnanosť mladých ľudí. Prvé stretnutie sa uskutočnilo v tureckej škole v Ekinözü.

Zamestnanci školy vytvorili v spolupráci so Žilinskou univerzitou odbor bezpečnostné systémy v doprave a priemysle. Vychádzali sme z toho, že ľudia chcú chrániť svoj majetok, spoločnosť potrebuje zabezpečiť ochranu počítačov, budov, mostov, tunelov, dopravných prostriedkov a ciest. Odbor overujeme druhý rok, pri príprave žiakov nám pomáhajú školeniami i poskytnutím moderných učebných pomôcok firmy v regióne Martina a Žiliny, najmä spoločnosť Jablotron. Výučba si pýta i moderné učebné prostriedky, dokončujeme dve špecializované triedy na teoretické a praktické vyučovanie.

Doprava ako neoddeliteľná súčasť života spoločnosti stále viac preniká do každodenných činností a výrazne urýchľuje životný štýl. Vízia prepojenej Európy ako výhľadový plán Európskej komisie do roku 2050 rozvíja myšlienku presunúť polovicu objemu tovaru prepravovaného nad 300 km z cestnej na železničnú dopravu, prepojenie leteckých uzlov a hlavných prístavov na nákladnú železničnú dopravu. Slovensko ako členský štát únie je súčasťou tohto plánu. Stratégia rozvoja dopravy u nás vychádza okrem iného aj z programu revitalizácie železničných spoločností. Uvedené ciele umocňujú spoločenskú potrebu existencie škôl zameraných na dopravu, medzi ktoré patrí i naša škola.

3349 K technik drevostavieb. Bude sa experimentálne overovať na štyroch stredných školách: vo Zvolene, v Spišskej Novej Vsi, Liptovskom Hrádku a Prešove. V našej škole je to v ostatnom období v poradí už tretí experimentálny program, popri výrobe hudobných nástrojov a ochrane osôb a majetku pred požiarom. Absolventi odboru majú perspektívu dobrého uplatnenia, podiel drevostavieb na výstavbe rodinných domov na Slovensku za posledných päť rokov vzrástol dvojnásobne, na 10 %. A perspektíva rastu do roku 2025 je až na úroveň 30 %. Žiaci si budú môcť už počas praktickej prípravy nájsť svojho budúceho zamestnávateľa, u ktorého sa budú pripravovať na svoje povolanie.

V tomto školskom roku študuje v škole 417 žiakov, z toho 49 dievčat, v študijných odboroch drevárstvo a nábytkárstvo, tvorba nábytku a interiéru, mechanik počítačových sietí, ochrana osôb a majetku pred požiarom, nadstavbové štúdium drevárska a nábytkárska výroba a v učebnom odbore stolár. S potešením sme prijali rozhodnutie o našej účasti v národnom projekte *Rozvoj stredného odborného vzdelávania*. Patríme medzi 21 škôl na Slovensku, ktoré budú od 1. septembra 2014 overovať duálny systém odborného vzdelávania a prípravy (a do konca roka by sa mali stať centrami pre odborné vzdelávanie a prípravu). Je najvyšší čas na transformáciu odborného vzdelávania, na jeho prepojenie s potrebami praxe.

Mgr. Jozef HAZLINGER,
riaditeľ školy

Pred dvoma rokmi škola podpísala dohodu o vzájomnej spolupráci so Železničnou spoločnosťou Slovensko (ŽSS). Jej predmetom je vzájomná spolupráca oboch zmluvných strán pri zabezpečovaní odbornej prípravy žiakov vybraných študijných odborov, čím sledujeme zvyšovanie kvality a adaptabilnosti absolventov školy pri umiestňovaní na trhu práce. Dohoda sa viaže na študijné odbory komerčný pracovník v doprave a mechanik-elektrotechnik. Dohoda umožňuje realizáciu bezplatnej prevádzkovej praxe, bezplatného odborného výcviku a exkurzie žiakov priamo v prevádzke ŽSS, vykonávanie vzdelávacích aktivít s účasťou odborníkov oboch zmluvných strán, materiálne a metodologické zabezpečenie výučby v rámci možností a vzájomné poskytovanie aktuálnych informácií v oblasti osobnej prepravy, rušňovej a vozňovej techniky. Pred podpísaním je aj zmluva so Železnicami Slovenskej republiky (ŽSR), ktoré poskytnú podmienky na výchovu kvalifikovaných zamestnancov v odbore železničnej dopravy.

S podporou odboru školstva a športu Žilinského samosprávneho kraja sa vraciame k svojim koreňom – železničnej doprave. Je to typ dopravy, ktorá v rámci Európskej únie zohráva dôležitú úlohu a potrebuje kvalitných mladých odborníkov. V spolupráci so ŽSS, ŽSR a spoločnosťou Cargo otvárame od septembra 2014 nový odbor železničiar.

A potreba rýchlej a bezpečnej dopravy prináša so sebou aj zvýšenie požiadaviek na lietanie. Malé lietadlá pre podnikateľské skupiny už nie sú nedostupné. Doprava sa vďaka nim zrýchli a skvalitní. Mnohí podnikatelia už majú letecké preukazy. Nie všetci však môžu byť z dôvodu nárokov na zdravotný stav ich držiteľmi. Práve pre tieto potreby vznikol v našej škole v spolupráci so Žilinskou univerzitou jedinečný odbor pre záujemcov o lietacie stroje a lietanie – súkromný pilot. Odbor overuje naša škola a na základe počtu prihlásených žiakov veríme, že sa nám ho od septembra 2014 podarí otvoriť.

PhDr. Jarmila MATEJČÍKOVÁ,
riaditeľka

Sedlárstvo

REMESLÁ

Sedlárske remeslo má stredoveký pôvod. Sedlári – ako je z pomenovania zreteľné – zhotovovali sedlá na jazdecké i ťažné kone. Sedlá boli z kože a mali drevenú alebo kostenú kostru. V Uhorsku, a teda aj na Slovensku, sa toto remeslo udomácnilo vďaka nemeckým kolonistom, ktorí sa usadili predovšetkým v mestách.

Sedlári figurujú už v najstarších mestských daňových súpisoch, aj keď len v malých počtoch. Napríklad v súpise bratislavských predmestí z roku 1379 je zaznamenaný sedlár Walter, roku 1434 sa v Bratislave menovite spomína Ulrich Satler a Hager Satler, obaja patrili k majetnejším mešťanom, lebo platili pomerne vysokú ročnú daň; prvý 6 zlatých, druhý 2 zlaté, pričom treba spomenúť, že za životné minimum sa vtedy považoval 1 zlatý mesačne. V súpise Bardejova z roku 1437 figurujú traja sedlári, v Kežmarku roku 1461 boli dvaja sedlárski majstri. Spomedzi stredovekých miest na Slovensku najviac sedlárov pôsobilo v Košiciach, kde sa združili do cechu údajne už roku 1461.

Sedlári v štatútoch

Na význam sedlárov a ich remesla v starej Bratislave poukazuje aj pomenovanie Sedlárskej ulice. Najstarší doklad o jej názve je z roku 1617. Bratislavskí sedlári pomerne dlho pôsobili ako samostatní remeselníci, respektíve aj v cechu, čo sa však nedá podoprieť dokladmi. Neskôr sa sedlári (zrejme uhorského pôvodu) združili do cechu s mečiarmi, remenármi a so štítármi, ako to dokumentuje štatút, ktorý im 22. augusta 1623 v maďarčine vydal bratislavský magistrát.

O tri desaťročia neskôr si však sedlári už vytvorili samostatný cech. V žiadosti o vydanie cechového štatútu sa odvolávali na to, že ich starší štatút zhorel, čo sa nedá vylúčiť. Museli to byť však sedlári, ktorí neboli členmi spomínaného združeného cechu uhorských remeselníkov, lebo ten v tom čase naďalej jestvoval. Zaiste teda šlo o sedlárskych majstrov nemeckého pôvodu, ako poukazujú aj nemecké mená v štatúte, ktorý im 5. novembra 1657 vydal bratislavský magistrát.

V ustanoveniach štatútu sa okrem iného predpisovalo, že sedlársky majster, ktorý sa chcel prisťahovať do Bratislavy, natrvalo sa tu usadiť a stať členom cechu, musel doložiť svoju kvalifikáciu predložením príslušných dokumentov, no nemusel už robiť nijaký majstrovský výrobok, namiesto neho zložil iba istú (bližšie nešpecifikovanú) sumu. Od pohostenia majstrov olovrantom a obedom však oslobodený nebol. Cechová skrinka bola uložená u najstaršieho majstra a tu sa schádzal aj celý cech. Kľúče od nej mali dvaja najstarší majstri. Cech pôvodne nemal cechmajstra. Ak z mesta odvandroval tovariš, ktorý mal funkciu staršieho či predáka, zložil ju do rúk najmladšieho majstra, od ktorého si ju tovariši znova odkúpili.

V neskorších dodatkoch, ktoré magistrát vydal 30. decembra 1678, sa ustanovilo, že na základe mandátu cisársko-kráľovského veličenstva sa všetci majstri, tovariši a učni sedlárskeho cechu musia pod cechovou zástavou každoročne zúčastňovať na procesii počas sviatku Božieho Tela, respektíve v oktáve tohto sviatku. Kto sa na nej nezúčastnil bez náležitého ospravedlnenia, mal byť potrestaný. Namiesto najstaršieho majstra sa mal voliť cechmajster, a to na sviatok Troch kráľov.

Sedlársky majster na rytine Josta Ammana z roku 1568.

Spätosť s vidiekom

V 17. storočí pôsobilo v slobodných kráľovských mestách na Slovensku v priemere od troch do päť či šesť sedlárov, najviac v Bratislave, ktorá bola vtedy hlavným mestom Uhorska. Slovenský historik Anton Špiesz na základe rozboru cechových registrov privandrovaných tovarišov, ktoré sú uložené v Archíve mesta Bratislavy, uviedol, že v rokoch 1743 – 1790 do bratislavského sedlárskeho cechu, v ktorom napríklad roku 1767 bolo šesť sedlárskych majstrov, prišlo na vandrovku až 746 tovarišov, čiže ročne priemerne viac ako 15. Z toho bolo 198 z rakúskych krajín, 94 z Čiech a Moravy, 82 z Bavorska, 28 z územia dnešného Slovenska, 34 z ostatného Uhorska, 9 zo západnej Európy, 6 z Poľska a Haliča a 3 z Pruska; len 32 tovarišov bolo priamo z Bratislavy, pri ostatných nebol pôvod uvedený, resp. sa nedal identifikovať.

Roku 1828 bolo najviac sedlárskych majstrov v Bratislave, a to 10, v Rimavskej Sobote ich bolo 9, v Prešove 8, v Košiciach a Nitre po 5, v Trnave, Kežmarku a vo Vrbove na Spiši po 4.

Sedlárstvo spolu s remenárstvom sa udržalo aj v čase kapitalistickej výroby najmä vďaka pretrvávajúcemu významu konského poťahu v hospodárskom živote mesta a dediny. Najviac týchto remeselníkov pôsobilo koncom 19. storočia na vidieku, a to roku 1890 v Nitrianskej stolici 175, v Trenčianskej 126, Gemerskej 124, vo Zvolenskej 121, v Liptovskej 120, Spišskej 96 a v Bratislavskej stolici 88. Ich počet v mestách oproti koncu 19. storočia postupne klesal; roku 1910 bolo v Bratislave 27, v Košiciach 11 a v Komárne len 4 sedlári.

Doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.

Pod domáckou strechou

SOŠ SNINA

Pre Strednú odbornú školu v Snine bol predchádzajúci školský rok úspešný. Žiaci svoje odborné vedomosti, získané znalosti, zručnosť či šikovnosť zúročili

v mnohých súťažiach na krajskej, celoštátnej i medzinárodnej úrovni. Na 14. Medzinárodnom veľtrhu cvičných firiem v Bratislave Lenka Barnišinová, žiačka odboru obchodná akadémia, už po tretíkrát získala titul najlepšia reprezentantka cvičných firiem, tretie miesto získala Diana Kepičová v celoslovenskom kole súťaže cestovného ruchu Môj nápad pre región v Banskej Bystrici a Štefan Kurila v učebnom odbore cukrár v celoštátnom finále súťaže Gastro Junior - Skills Slovakia. A škola sa úspešne zapája aj do projektov. Najvýznamnejší bol projekt *Učitelia a študenti v kurze inštruktorov pre futbal, volejbal, florbal, lyžovanie, plávanie, korčuľovanie* v rámci Programu cezhraničnej spolupráce ENPI Maďarsko – Slovensko – Rumunsko – Ukrajina, kde škola získala pre žiakov športové vybavenie za viac ako 55-tisíc eur.

A čo škola pripravuje v tomto školskom roku? Novinkou je schválený nový študijný odbor 6332 7 daňové služby – dvojročné denné pomaturitné špecializačné štúdium pre absolventov stredných odborných škôl s ekonomickým zameraním. Po jeho ukončení žiak môže pokračovať vo vysokoškolskom štúdiu ekonomického smeru alebo sa venovať profesii daňového poradcu. Žiaci prvého ročníka odboru obchodná akadémia dostanú nové notebooky, ktoré využijú pri štúdiu v škole aj doma, žiaci prvého ročníka učebných odborov zadarmo pracovné oblečenie a učebnice cudzích jazykov, vo vyšších ročníkoch možnosť zárobku počas externej praxe. A po opravách a vynovení telocvične, jedálne a chodieb škola v tomto roku vďaka podpore poslancov Prešovského samosprávneho kraja získala finančné prostriedky na opravu fasády školy a telocvične, ako aj na opravu kúrenia vo všetkých objektoch školy.

Ing. Štefan IVAN,
riaditeľ

Aj technické smerovanie

SOŠ SKLÁRSKA LEDNICKÉ ROVNE

Po náhlom úmrtí dlhoročného riaditeľa PhDr. Pavla Jaseňa SOŠ sklárska v Lednických Rovniach pokračovala vo svojej vzdelávacej činnosti a vytýčených úlohách. Od mája 2013 prebiehali maturitné, záverečné a absolventské skúšky. Následne sme v júni vystavovali žiacke práce v galerijných priestoroch školy. Na vernisáži sme zároveň oslávili 20. výročie založenia umeleckého vzdelávania v našej škole.

Na septembrovom Sympóziu umelecko-priemyselných škôl vo Vyššej odbornej škole sklárskej a Strednej škole v Novom Bore získala v silnej konkurencii 78 mladých umelcov z Českej republiky, Bulharska a zo Slovenska naša žiačka Natália Horňanská 1. miesto za dielo *Márnivosť*. Na 15. ročníku medzinárodnej výstavy stredných škôl Stredoškolák, ktorá sa konala v polovici novembra v Trenčíne, tá istá žiačka v súťaži O najlepší exponát výstavy získala ocenenie Zelená kvapka za výtvarné spracovanie exponátu *La bohème*.

Okrem toho sme sa zúčastnili bratislavských veľtrhov Moddom a JUVYR.

Počas roka sa aktívne zapájame do švajčiarsko-slovenského projektu *Odborné vzdelávanie a príprava pre trh práce* (duálne vzdelávanie, prepojenie výučby s praxou, spolupráca s výrobnými organizáciami) a podieľame sa na vytvorení nového študijného odboru technik sklárskej výroby. Touto cestou sa chceme veľmi pekne poďakovať ministerstvu školstva za podporu a pomoc v dohodovacom konaní, pretože normatívne zdroje nám nepostačujú na materiálové zabezpečenie špecifických nákladov na výučbu sklárskych odborov.

Sklársku školu, ktorá je jedinou svojho druhu na Slovensku, plánujeme udržať aj tým, že sa budeme ďalej zapájať do projektov, spolupracovať s výrobnými organizáciami, získavať na štúdium žiakov, ktorí by našli uplatnenie v praxi a podpísali zmluvu o budúcom zamestnaní v spoločnostiach Rona Lednické Rovne a Vetropack Nemšová. Navrhujeme zmeniť názov školy, pretože vzdelávame žiakov nielen v umeleckom, ale aj v technickom smere.

Ing. Anna KRUPIČKOVÁ,
poverená riadením školy

Od prípravy energetikov k mnohostranným odborom

ROZHOVOR

Ing. Vladimír Sabolčák vyštudoval Elektrotechnickú fakultu Vysokej školy technickej v Košiciach, špecializácia elektrické teplo a elektrochémia. Po jej absolvovaní nastúpil pracovať do školstva. V Strednej odbornej škole Veľké Kapušany učí od roku 1981, najprv odborné elektropredmety, od roku 1985 je zástupcom riaditeľa školy pre odborný výcvik a od roku 2001 riaditeľom. Za najdôležitejšiu úlohu školy v nadchádzajúcom období považuje rozšírenie okruhu študia o dvojročné učebné odbory. Pomocou nich chce dostať školu z finančne červených čísiel na riadne fungujúcu inštitúciu. Ďalšou úlohou je úspešne zrealizovať projekt financovaný z európskych štrukturálnych fondov pre oblasť vzdelávania.

Stredná odborná škola - Szakközépiskola vo Veľkých Kapušanoch prechádzala podobnými premenami ako väčšina škôl na Slovensku. Ich nevyhnutnosť si vyžiadala produkcia priemyselnej prevádzky, v tomto prípade neďalekej tepelnej elektrárne vo Vojanoch. Žiaľ, vzostup i postupná stagnácia podniku sa premietli aj do ďalšej existencie školy. Môžete nám priblížiť obdobie, ktoré predchádzalo vznik školy?

Dvadsiateho ôsmeho augusta 1961 sa na malej vyvýšenine Moľva blízko obce Voján zišli budovatelia tepelnej elektrárne, ktorá v tom čase bola najväčšou v rámci bývalého Československa. Vari už pri prvom výkope základov tejto fabriky na výrobu elektriny mysleli na výchovu odborníkov pre budúce prevádzky. Najprv robili nábor učňov z okolitých dedín a posielali ich do Učňovského energetického strediska v Žiline. Roku 1962 ich tam odišlo tridsať. Perspektívne si to však vyžiadalo vytvoriť školiace energetické strediská v blízkom susedstve elektrárne. Osemnásteho augusta 1973 bolo otvorené Odborné učilište vo Veľkých Kapušanoch pri Elektrárni Vojany. Jeho prvým riaditeľom sa stal diplomovaný technik Mikuláš Ivan. Do prvého ročníka nastúpilo päťdesiat žiakov. Všetci boli ubytovaní v domove mládeže. Teoretické vyučovanie absolvovali v Odbornom učilišti v Michalovciach, odborný výcvik v provizórnych priestoroch domova mládeže, pretože s výstavbou dielní, školy a telocvične sa iba začínalo. Výstavbu budovy školy vo Veľkých Kapušanoch ukončili roku 1975 a vyučovanie v nej už absolvovali tretiaci, ktorí sa pre Elektráreň Vojany učili predtým v Odbornom učilišti v Žiline. Roku 1977 bola ukončená výstavba dielní. Vyučovali sa dva učebné odbory: prevádzkový elektromontér a prevádzkový zámočník. V osemdesiatom roku nastáva prestavba učňovského školstva na stredné odborné učilištia, v ňom sa pripravovali aj žiaci v maturitnom odbore mechanik regulačnej techniky pre všetky energetické podniky Slovenska. Najväčší rozkvet dosahovala škola v rokoch 1984 až 1988, keď sa pre dvadsať organizácií pripravovalo v štyroch učebných a troch študijných odboroch päťstopäťdesiat žiakov. Doposiaľ v škole ukončilo štúdium štyritisíc žiakov.

Aké zmeny v nej nastali po roku 1989?

Zavedenie deväťročnej dochádzky na základných školách a pokles populácie zapríčinili zníženie počtu žiakov, v dôsledku čoho sa musel znižovať aj počet pedagogických pracovníkov. Roku 1993 zaniká výchova mimo vyučovania a domov mládeže sa mení na ubytovňu. Vedľajšia hospodárska činnosť sa rozširuje prenájmom kuchyne a bufetu. Od prvého júla 2002 sa opäť zmenil zriaďovateľ školy, až dodnes je ním Košický samosprávny kraj. Po vzniku dvoch alokovaných pracovísk súkromných škôl zo západného Slovenska v našom regióne poklesol počet žiakov na historické minimum.

V tomto školskom roku pripravujete viac ako 150 žiakov denného, nadstavbového a externého štúdia. Môžete nám priblížiť, v ktorých odboroch?

Učebné odbory sú mechanik-opravár strojov a zariadení a hostinský, oba s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským, a elektromechanik na silnoprúdovú techniku. V študijných odboroch je to mechanik-elektrotechnik, mechanik strojov a zariadení s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským, v nadstavbovom štúdiu elektrotechnik na energetiku, strojár na výrobu, montáž a opravy prístrojov, strojov a zariadení a spoločné stravovanie. Okrem toho zo Strednej odbornej školy poľnohospodárstva a služieb na vidieku Veľké Kapušany, ktorá bola vyradená zo siete škôl k 31. augustu 2010, prešli pod strechu našej školy študijné odbory agropodnikanie – agroturistika a agropodnikanie – poľnohospodársky manažment.

Aj naša škola pociťuje celkový nezáujem o štúdium poľnohospodárskych odborov na Slovensku. Vyučujeme ich už iba v posledných ročníkoch. Zato veľký záujem je o vzdelávanie v oblasti informačno-komunikačných technológií. Keďže naša škola je dobre vybavená výpočtovou technikou, už od školského roku 2004/2005 sme zaradili do výchovno-vzdelávacieho procesu študijný odbor mechanik-elektronik – výpočtová a organizačná technika. Tento odbor sme od školského roku 2006/2007 nahradili odborom mechanik-elektrotechnik. V ňom žiaci v treťom ročníku majú možnosť výberu medzi zameraním na silnoprúdovú techniku alebo informačné technológie. Aby sme zlepšili finančnú situáciu školy, od budúceho školského roka začneme vyučovať v dvojročných učebných odboroch žiakov, ktorí ukončili základnú školu v nižšom ako deviatom ročníku. V prevažnej miere ide o žiakov z marginalizovaných skupín obyvateľstva. Chceme ísť za nimi do miest ich bydliska, a to zriadením vysunutých alebo alokovaných pracovísk školy.

Riaditeľ školy Ing. Vladimír Sabolčák.

Aké je teda poslanie školy v zmenených podmienkach?

Aj naďalej vychovávať odborníkov, ktorí budú mať nielen praktické zručnosti a teoretické odborné vedomosti, ale budú ich vedieť aj využiť na trhu práce. Naším poslaním je vytvoriť zo školy inštitúciu, ktorá bude popri mládeži poskytovať inovatívne a rozširujúce vzdelávanie aj dospelým. Počas existencie školy sa snažíme pokryť požiadavky výučby v učebných a študijných odboroch pre podniky energetického, strojárskeho zamerania a gastronomických služieb vo východoslovenskom regióne. Cieľovou skupinou je stredoškolská mládež so záujmom o odbory ponúkané školou, ale taktiež chceme poskytnúť vhodné vzdelanie zo systému našich ponúk aj našim partnerom a širokej verejnosti.

Môžete nám priblížiť spoluprácu so strednými školami doma i v zahraničí?

Naša stredná odborná škola má vytvorené partnerstvo so Strednou odbornou školou v maďarskom Miškovci. A úzko spolupracujeme so Združením energetických škôl pri Českom zväze zamestnávateľov v energetike, kde sú združené Stredné odborné učilište (SOU) energetické Praha, SOŠ a SOU Dubno, SOU Plzeň, Integrovaná stredná škola (ISŠ) elektrotechnická Hluboká nad Vltavou, ISŠ energetická Chomutov, Stredná priemyselná škola (SPŠ) elektrotechnická a strojárska a SOU Varnsdorf, ISŠ elektroenergetická Přerov, ISŠ Ostrava, ISŠ Sokolnice, SPŠ technická a SOU technické Třebíč, SOŠ a SOU Hradec Králové. Partnerstvá slúžia na získanie skúseností v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu, na efektívnejšie prepojenie poznatkov z praxe a spolupráce so zamestnávateľmi, čo prispieva aj k lepšej adaptabilite absolventov na podmienky trhu práce.

Početné partnerstvá so školami akoby nahrádzali spoluprácu s veľkými priemyselnými firmami, v ktorých by žiaci mali získavať praktické skúsenosti...

Od svojho založenia škola pripravovala kvalifikované sily v oblasti elektrotechniky a strojárstva prevažne pre energetické celky na celom Slovensku. V počiatkoch bola zriaďovateľom školy Elektráreň Vojany. Zmenou systému po roku 1989 sa cieľ prípravy žiakov preniesol na štát. Podniky nejavili záujem o prípravu budúcich pracovníkov, a tak sa prerušila aj spolupráca medzi školou a Elektrárňou Vojany. Dnes táto spolupráca funguje iba v oblasti sponzorovania aktivít školy. Skladba súčasných študijných a učebných odborov si vyžiadala spoluprácu najmä s verejnou správou a so súkromným sektorom. Naši žiaci z odboru hostinský a spoločné stravovanie sú na odborný výcvik umiestňovaní v školských kuchyniach a reštauračných a pohostinských zariadeniach, žiaci elektrotechnických odborov a odboru strojárstvo vykonávajú prax u súkromných podnikateľov.

Čo škole v posledných rokoch priniesla účasť žiakov na celoslovenských a medzinárodných súťažiach?

Medzi najviac cenené súťaže žiakov z pohľadu preverovania teoretických vedomostí a praktických zručností patria krajské a celoštátne kolá súťaže ZENIT, kde sme najväčšie úspechy zaznamenali roku 2011 v elektronike (dvaja naši žiaci získali tretie a štvrté miesto), ďalej medzinárodná súťaž v odborných zručnostiach v Českej republike, gastrosúťaže v rámci regiónu a medzinárodná gastrosúťaž Lippaiho dni v Maďarsku, kde sa každoročne umiestňujeme na popredných miestach. V rámci environmentálnej oblasti je to medzinárodná ekologická súťaž v Rumunsku Spoločne v Európe či medzinárodná ekologická korešpondenčná súťaž v Maďarsku Naša spoločná vec, kde sa naše družstvo v konkurencii sto päťdesiatich účastníkov umiestnilo v prvej desiatke

Žiaci SOŠ Veľké Kapušany na exkurzii v Elektrárni Vojany.

a za odmenu získalo výlet do Maďarska. V školskom roku 2012/2013 v súťaži iBobor dvaja žiaci školy dosiahli celkovú úroveň v riešení problémov vyššiu ako 63 percent. V súťaži Genius Logicus traja žiaci získali zlatý a dvaja strieborný certifikát.

Aké služby poskytujete, aby ste čiastočne vykompenzovali súčasný počet žiakov a s tým spojené finančné hodnotenie školy v zmysle normatívu?

Bývalý domov mládeže slúži ako turistická ubytovňa v rámci podnikateľskej činnosti školy aj s možnosťou ubytovania žiakov. Ďalej je to možnosť stravovania v školskej jedálni, absolvovanie zľavnených kurzov v autoškole pre žiakov, ktorí tento predmet nemajú zahrnutý v učebných osnovách, či absolvovanie zľavnených kurzov vo zváračskej škole, ktorá je v ekonomickom prenájme. Žiaci končiaci elektrotechnické odbory dostávajú osvedčenie o elektrotechnickej spôsobilosti podľa vyhlášky č. 508/2009 Z. z.

Môžete konkretizovať účasť školy na projektoch?

Aktívne sa zapájame do projektov Infovek, Otvorená škola, Škola budúcnosti – moderná škola, informačno-komunikačnými technológiami sme vybavili jednu učebňu vďaka projektu Digitálni štúrovci a jednu učebňu vďaka projektu Jazykové laboratóriá, realizovali sme aj európsky projekt *Inovatívne metódy a digitalizácia vzdelávania pre potreby trhu práce*.

Ako hodnotíte spoluprácu so zriaďovateľom?

S Košickým samosprávnym krajom sa škola snaží riešiť najmä finančné problémy, a to k spokojnosti oboch strán. Zriaďovateľ sa snaží škole pomôcť podľa svojich možností. Zmeny v nariadení vlády SR č. 630/2008 Z. z., ktoré sa uskutočnili roku 2013, neumožňujú zriaďovateľovi rozdeľovať finančné príspevky na mzdy a prevádzku tak, aby mohol viac podporovať slabšie školy, a to najmä na zmiešanom národnostnom území.

Aké sú teda silné a slabé stránky Strednej odbornej školy - Szakközépiskoly vo Veľkých Kapušanoch?

Medzi naše silné stránky nepochybne patrí kvalifikovanosť a vysoké tvorivé schopnosti učiteľov a majstrov odborného výcviku, ich záujem o ďalšie vzdelávanie a tréningy, vybavenosť školy výpočtovou a didaktickou technikou, jazykové laboratórium, využitie internetu, výhodná poloha areálu školy, dobré podmienky na športové vyžitie, priaznivá atmosféra v škole rodinného typu, dobrá povesť školy v meste aj regióne, jej zviditeľňovanie sa v rámci regiónu, Slovenska, Česka i Maďarska, účasť žiakov na odborných a športových súťažiach a bohatá mimoškolská činnosť. Škola toto všetko ukazuje okrem samotnej výučby aj počas dní otvorených dverí.

K slabým stránkam môžeme rátať zlý technický stav budov, vysoký počet prijímaných žiakov so slabými výsledkami na základných školách, klesajúci záujem niektorých žiakov a ich rodičov o štúdium, zlé sociálne pomery rodičov, nízku motiváciu žiakov, slabú činnosť žiackej školskej rady a chýbajúci školský autobus, najmä keď dve konkurenčné súkromné školy ich vlastnia. Medzi príležitosti, ako sa dostať z tohto stavu, patrí možnosť získať finančné prostriedky z grantov, eurofondov a nadácií, zvýšiť počet prijímaných žiakov do prvého ročníka v učebnom odbore kaderník, možnosť výmeny pedagogických skúseností v zahraničí, exkurzií a kultúrnych akcií pre žiakov, spolupráce s okolitými podnikateľmi, prezentácie školy na verejnosti. Aj napriek tomu naše zámery ohrozuje znižovanie populačnej krivky, nedostatočné finančné prostriedky v rámci normatívneho financovania, nízke ohodnotenie pedagogických pracovníkov a tiež vysoká konkurencia stredných škôl v meste.

Marián ŠIMKULIČ
Foto autor a archív školy

Polstoročie citlivej starostlivosti

SOŠ PRE ŽIAKOV S TP BRATISLAVA

Stredná odborná škola pre žiakov s telesným postihnutím je súčasťou Inštitútu pre pracovnú rehabilitáciu občanov so zdravotným postihnutím Bratislava. Vzdelávanie týchto mladých ľudí si vyžaduje zvýšené finančné požiadavky na zabezpečenie ideálneho prostredia, v ktorom sa ich schopnosti môžu priaznivo rozvíjať. Podmienky na výchovu a vzdelávanie zlepšujeme každý rok. V oblasti materiálno-technického zabezpečenia sme za posledné dva roky zateplili internát, dielne aj budovu teoretického vyučovania, v internáte za pomoci sponzora modernizovali a zariadili dve spoločenské miestnosti, tzv. herne, a v tomto roku začíname s kompletnou rekonštrukciou vnútorných priestorov internátu. Vybudovali sme tri nové odborné učebne – pre odbory elektromechanik a mechanik počítačových sietí moderné elektrotechnické laboratórium s novou výpočtovou technikou, pre žiakov pomaturitného štúdia v odbore verejná správa bola zariadená multimediálna učebňa a pre žiakov odboru zlatník a umeleckoremeselné práce ateliér, ktorý slúži aj kozmetičkám a knihárom na hodinách estetickej výchovy. Všetky učebne a dielne postupne dopĺňame projektormi, modernými počítačmi, prístrojmi a začali sme s modernizáciou strojárskej dielne.

Pre žiakov organizujeme množstvo súťaží, voľnočasových aktivít, takže majú šancu zažiť všetko, čo očakávajú mladí ľudia v ich veku. Spolu s nimi sa zapájame do viacerých projektov. Úspešne sme ukončili aktivity v medzinárodnom projekte *Conecting Classrooms* a zároveň sme začali s plnením úloh v medzinárodnom projekte Comenius, vďaka čomu niektorí žiaci pri návšteve partnerských krajín prvýkrát leteli lietadlom. V apríli 2013 sme

organizovali medzinárodnú súťaž knihárov, ktorej sa zúčastnili školy z Česka a zo Slovenska (dúfame však, že to nebolo posledné kolo z dôvodu klesajúceho záujmu o odbor polygraf-knihár). Každý rok sa zapájame do celoslovenskej súťaže Študentský šperk, kde naši zlatníci získavajú popredné umiestnenia. A v kategórii internátnych časopisov získal na celoslovenskej súťaži Pro Slavis 2013 prvé miesto aj náš školský časopis *Sme OK*.

To je len malá ukážka toho, že žiaci našej školy bývajú v konkurencii bežných stredných odborných škôl nielen rovnocennými partnermi, ale mnohokrát aj víťazmi.

Sme súčasťou Inštitútu pre pracovnú rehabilitáciu občanov so zdravotným postihnutím, ktorý tento rok oslavuje okrúhle jubileum, a dovolím si povedať, že v rámci Slovenska je to jedinečné zariadenie. Vďaka úzkej spolupráci s jednotlivými úsekmi inštitútu môžeme zabezpečiť našim žiakom okrem vzdelania komplexnú rehabilitačnú a sociálnu starostlivosť. Hovorí sa, že vyspelosť spoločnosti sa meria tým, ako sa dokáže postarať o svojich najslabších členov. Pri integrácii mladých zdravotne znevýhodnených ľudí do spoločnosti sa snažíme pomáhať aj my – v škole, v dielňach, internáte, na psychologickom, zdravotnom úseku i rehabilitácii. Už päťdesiat rokov.

Mgr. Jana CHROMÍKOVÁ,
riaditeľka školy

Zelená škola medzi Eco Schools

SOŠ ZÁHRADNÍCKA PIEŠŤANY

Škola má za sebou náročný rok. Pripravovali sme sa na oslavu 45. výročia vzniku školy, a možno aj preto všetci učitelia i žiaci cítili zodpovednosť za pripravované aktivity a vynaložili maximálne úsilie.

Bodovali sme v mnohých, nielen odborných súťažiach. Roku 2012 SOŠ záhradnícka Piešťany obstála najlepšie zo zúčastnených škôl Trnavského samosprávneho kraja (TTSK) – získali sme titul Škola roka. Hlavnými kritériami hodnotenia sú najmä mimoškolské aktivity, spolupráca školy s environmentálnymi organizáciami a inštitúciami v regióne, projekty, propagácia školy a školských aktivít v médiách, aktivizácia záujmu žiakov i pedagógov o školu a jej vzhľad. Za množstvo úspešných aktivít v environmentálnej oblasti sme získali certifikát a zástavu Zelenej školy. Stali sme sa súčasťou medzinárodného projektu Eco Schools. K 1 150. výročiu príchodu vierozvestcov sv. Cyrila a sv. Metoda na naše územie sme pre žiakov prvého a druhého ročníka pripravili spoločný projekt *Sv. Cyril a sv. Metod – Čo nám ich pripomína?*, ktorý súvisel s literár-

nou a výtvarnou súťažou, ktorú vyhlásili TTSK a Arcibiskupský úrad v Trnave. Žiaci dostali za úlohu vyhľadať miesta pripomínajúce patrónov Európy u nás doma (sochy, obrazy, vitráže), odfotiť tieto diela a zistiť zaujímavosti o nich. Zo získaných materiálov následne vytvorili na Google Maps mapu pamätných miest. Do súťaže zaslali leporelo vytvorené z jednotlivých miest s krátkym popisom, ich kolektívna práca získala 1. miesto.

Rovnako úspešní boli žiaci v odborných súťažiach. V celoslovenskom kole Stredoškolskej odbornej činnosti v odbore Pôdohospodárstvo získala naša žiačka za prácu *Rozmnožovanie hortenzie* druhé miesto. V súťaži O zlaté nožnice v reze ovocných drevín a v reze viniča naši žiaci vynikajúco obstáli medzi rovesníkmi aj profesionálmi a získali aj nové skúsenosti. Sme hrdí aj na ocenenie v súťaži Jablko roka, ktorú organizuje Ovocinárska únia SR a Slovenský zväz záhradkárov, kde sme získali 1. miesto v kategórii Najkrajšia kompozícia vystaveného ovocia. Ocenenie nás teší o to viac, že prezentujeme ovocie z nášho pomologického sadu.

A opäť sa ukázala šikovnosť našich floristov, ktorí zbierajú ocenenia na mnohých celoslovenských i medzinárodných súťažiach. Pravidelne patria medzi najlepších v celoslovenskej súťaži vo viazaní a v aranžovaní kvetov Victoria Regia, ktorá je v kategórii záhradníckych škôl súťažou Skills Slovakia a víťazi dvoch ročníkov reprezentujú Slovensko na súťaži EuroSkills. Pravidelne prezentujeme odbor na výstavách Flóra Bratislava, Jahrada Trenčín, Mladý tvorca Nitra a Agrokomplex Nitra. Naši žiaci reprezentujú školu i Slovensko v Českej republike v súťažiach Brnianska ruža, Dečínska kotva – majstrovstvách vo floristike Českej republiky.

V marci 2013 sme vyhlásili štvrtý ročník celoslovenskej súťaže Klasici v komikse. Téma *Pavol Dobšinský a jeho tvorba* nebola vybraná náhodne. I touto formou sme si chceli pripomenúť 185. výročie narodenia (16. 3. 1828) zberateľa a zapisovateľa slovenských ľudových rozprávok a povestí. Práce prichádzali jedna za druhou, prepracovaním zvolenej rozprávky do podoby komiksu vzdalo hold Dobšinského tvorbe 370 žiakov základných a stredných škôl. Do súťaže prišlo 266 komiksov z viacerých častí Slovenska, práce boli na výbornej úrovni vo všetkých zložkách – originalita, výtvarné spracovanie i jazyková stránka. Potešujúca je rastúca tendencia tejto literárno-výtvarnej súťaže, oproti minulému roku prišlo o 190 prác viac.

Prirodzene, že nie všetky predsavzatia, ktoré sme si stanovili, sme aj splnili, ale myslíme si, že sme toho stihli dosť. A ďalšie výzvy stoja pred nami.

Ing. Eva STRUČKOVÁ
a Mgr. Anna KAŠOVÁ

Spolupráca s osemdesiatimi firmami

SOŠ TECHNICKÁ ČADCA

Jeden rok. Pre niekoho krátke obdobie, pre niekoho rok plný života, aktivít, nových partnerstiev a pre školu najmä 160 úspešných absolventov. Škola žije každodenným životom plným nových informácií a úloh. Vysoké tempo práce by sme nezvládali bez pomoci každého zamestnanca, či už učiteľského zboru, majstrov odbornej výchovy, alebo technicko-administratívnych zamestnancov. Máme vysokokvalifikovaných, šikovných a obetavých zamestnancov, ktorým záleží na kvalifikovanej príprave našich žiakov. V tomto školskom roku navštevuje SOŠ technickú Čadca 593 žiakov denného štúdia v 11 študijných a učebných odboroch.

Rok 2013 bol rokom projektovým. Škola úspešne rieši projekt v rámci Európskeho sociálneho fondu *Zo školských lavíc do zamestnania*. Dôjde v ňom k modernizácii obsahu a rozsahu vzdelávania, vybavenia a vzdelávania pedagogických zamestnancov na nové technológie. Všetky zmeny by sa mali prejaviť vo vyššej kvalite absolventov študijného odboru mechanik-nastavovač. Projekt *Propagácia odborného vzdelávania a prípravy v nedostatkových odboroch vzdelávania* je zameraný na podporu odborného vzdelávania. Podľa vopred dohodnutých podmienok medzi našou školou a šiestimi základnými školami sa 260 ich žiakov prakticky vzdelávalo v dielňach technickej výchovy pod dohľadom majstrov odbornej výchovy. Počas vyučovania prešli v piatich blokoch profesiami, v ktorých vzdeláva žiakov naša stredná škola. Veríme, že to pomohlo mnohým nerozhodným žiakom základných škôl pri výbere štúdia. Ďalší projekt bol zameraný na grafické systémy, kde sme školu vybavili CAD programom na vyučovanie elektrotechnikov.

A škola sa zapojila aj do štyroch národných projektov: *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami* a *Rozvoj stredného odborného vzdelávania* (garantom oboch je Štátny inštitút odborného vzdelávania), *Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety* (garant Centrum vedecko-technických

informácií SR) a *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania* (garant Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania). A SOŠ technická je tiež zaradená do pilotného testovania medzinárodnej štúdie OECD PISA 2015 ako jedna zo škôl za Slovensko. Štúdia bude prebiehať v 34 štátoch OECD podľa jednotných pravidiel stanovených jej medzinárodným organizátorom.

Školský rok 2012/2013 bol úspešný v spolupráci školy s firmami v oblasti odborného rozvoja žiakov. A rovnako sa rozbehol aj školský rok 2013/2014, v ktorom v 80 firmách na území regiónu Kysúc, v okresoch Žilina a Bytča vykonáva odbornú prax viac ako 150 žiakov v odboroch mechanik-nastavovač, mechanik strojov a zariadení, mechanik-elektrotechnik, mechanik stavebnoinštalačných zariadení, inštalatér, strojný mechanik, autoopravár-mechanik, autoopravár-elektrikár. Medzi najväčšie firmy spolupracujúce so školou patrí INA Kysuce Kysucké Nové Mesto, KIA Motors Slovakia Teplička nad Váhom, KINEX- KLF Kysucké Nové Mesto a KINEX Bytča.

SOŠ technická Čadca je centrom odborného vzdelávania a prípravy pre strojárstvo a ostatnú kovospracúvaciu výrobu. Má vlastnú zváračskú školu, ktorá poskytuje služby aj širokej podnikateľskej sfére. Disponuje dvoma akreditovanými vzdelávacími programami v oblasti zvárania a v oblasti CNC programovania na účely vzdelávania žiakov, rekvalifikácií nezamestnaných alebo potreby rekvalifikácií z firiem. Nadviazali sme spoluprácu so Slovenským zväzom výrobcov tepla, kde spoločne podnikáme kroky na rozšírenie vzdelávacej oblasti v študijnom odbore mechanik-elektrotechnik o oblasť tepelno-technických a energetických zariadení.

Ing. František KAJÁNEK,
riaditeľ

Zmeň svoj vzhľad

SŠI PREŠOV

Luxus, krása, elegancia. Pod týmto názvom sa niesla prehliadka módnych odevov v Súkromnom školskom internáte (SŠI) na Sabinovskej ulici v Prešove, v ktorom je ubytovaných 549 žiakov z rôznych regiónov. Na móle prezentovali svoj štýl a eleganciu žiaci v kategóriách pracovný, sviatočný, vychádzkový, športový a spoločenský odev. Prehliadku, ktorú sprevádzala internátna kapela, zorganizovala kultúrna komisia internátu, aby mladí ľudia vnímali základy slušného, vkusného a účelného odievania s dosahom na osobnostný rast. Exkluzívne sa predstavili spolužiaci aj v ľudovom odeve – v šarišskom a ukrajinskom. O účes a vizáž sa postarali spolužiačky Kristína, Monika, Simona a Adriána.

Šestnásť porotcov vyhodnotilo najluxusnejšie, najelegantnejšie, najšportovejšie, najpraktickejšie a najdrahšie oblečenie. Víťazov v jednotlivých kategóriách dekorovala šerpou riaditeľka SŠI PhDr. Eva Ondríková, PhD. Sálou sa ozýval neutíchajúci aplauz a prezentujúcich čakala aj sladká odmena. V závere moderátorky Annamária a Petra pripomenuli, že dôležitý je nielen odev, ale aj naše správanie, komunikácia, náš vlastný štýl, ktorým sa reprezentujeme.

Žiačky kultúrnej komisie SŠI
Foto archív SŠI

Poézia čokolády a zmrzliny

SOŠ KRUPINA

Počas dlhoročnej spolupráce s firmou Dipos získava naša Stredná odborná škola v Krupine popri kvalitných surovinách potrebných na odbornú praktickú prípravu žiakov predovšetkým možnosť vzdelávať ich za pomoci skvelých odborníkov. V januári sme od Ing. Milana Desata a jeho kolektívu dostali pozvanie do talianskeho Rimini na výstavu Sigep 2014. V meste sa konal už 35. ročník tejto výstavy, považovanej za jednu z najvýznamnejších prehliadok remeselníkov cukrárenskej výroby na svete.

Na výstavisku sme mohli vidieť nové druhy surovín a výrobkov, na ktorých príprave a zhotovení pracoval rad odborníkov. Taliani sa pripravili skvele, bolo na čo pozerať. Prezentovali mnohoraké druhy smotanových dezertov dekorovaných ovocnými, čokoládovými polevami, torty zdobené ovocím, čokoládou, karamelom, poťahovými hmotami. Nechýbali suché pečivá, spracované na najrozličnejšie spôsoby, zdobené orieškami, presladeným ovocím, čokoládou. Svoje miesto tu mali aj pekárske výrobky. Novinkou boli chlieb a pečivo z Vitasan Bread LGI, vyhlásené za produkty s nízkym glykemickým indexom. A Taliani sú známi aj svojou kvalitnou zmrzlinou, ktorú sme mohli nielen vidieť, ale aj ochutnať. Verím, že nadobudnuté poznatky čoskoro využijeme na hodinách odborného výcviku.

Alena KAUFMANOVÁ,
majsterka odbornej výchovy
Foto archív SOŠ

Architektúra Strednej priemyselnej školy strojníckej dominuje Fajnorovmu nábrežiu Dunaja v Bratislave.

Stodesaťročné jubileum: Fajn roky...

SPŠ STROJNÍCKA BRATISLAVA

(dokončenie zo strany 17)

potvrdzovali po investíciách do výstavby a zariadenia školy každoročne príspevkom potrebným na jej prevádzku.

Osobitne sympatické je to, že rovnako pevné ako stavbárske základy boli kvalifikované organizačné pôsobenia niekoľkých generácií správcov, riaditeľov školy, podporovaných kvalifikovanými pedagógmi s neodmysliteľnou autoritou. Boli svetlými vzormi pre svojich žiakov, z ktorých sa mnohí uplatnili na významných pracovných pozíciách a stali sa známi v širokej verejnosti.

Moderné technické vybavenie

Pôvodné smerovanie výučby sa prenieslo až do súčasnosti, čo pomáha pokračovať vo výchove technickej inteligencie Slovenska aj v dosť zložitej súčasnosti, keď sa mladým ľuďom ponúka množstvo lákavejších a spoločensky podstatne ľahtikárskejších atraktivít. Podstata existencie spočíva nezanedbateľne v pevnosti vzťahov a neutíchajúcich aktivitách posúvajúcich úroveň vzdelávania na kvalitatívne vyššiu úroveň. Riaditeľ Strednej priemyselnej školy (SPŠ) strojníckej Ing. Felix Dömény na slávnostnom otvorení trojdňových osláv výročia školy nazývanej podľa svojej sídelnej ulice familiárne Fajnorkou sa vyjadril v podobne odľahčenom duchu: „Som HIV-priemyslovácky pozitívny. Absolvoval som túto školu, robil som v nej aj učil, piaty rok som jej riaditeľom.“

Z otvorenia konferencie: minister školstva Dušan Čaplovič, riaditeľ školy Ing. Felix Dömény a riaditeľka NÚCEM PhDr. Romana Kanovská.

Spomeňme aspoň niektorých. Armádny generál Ján Golian vošiel roku 1944 do dejín ako veliteľ Slovenského národného povstania. Karel Vokoun bol protifašistický bojovník a prieskumný letec. Spisovateľ Dobroslav Chrobák po maturite na vtedajšej Vyššej škole strojníckej a absolvovaní vysokoškolského štúdia získal titul inžiniera a dlhšie pôsobil v Československom rozhlase v Bratislave na pozícii riaditeľa. Jozef Golonka je inžinier ekonómie a ako hokejový útočník preslávil Slovensko vo svete na mnohých turnajoch. Jeho rovnocenným partnerom bol hokejový brankár Vladimír Dzurilla. A hokejovo do tretice: Marián Šťastný, najstarší z bratov legendárnej súrodeneckej trojice. Medzi úspešných športovcov patria futbalisti Weiss, Zrubec, Varadin a Števko, hokejista Karabín, volejbalisti Chocholák a Chrtiansky, vodáci Lachkovič, Pauschek a Štark, kajakár Juraj Kadnár, viacbojár Richard Varga, reprezentant v armwrestlingu Peter Jarombek. Ďalší absolventi školy sa stali ministrami vlády Slovenskej republiky (Milan Zelko, František Tóth, Ľubomír Galko, Róbert Kaliňák). Katarína Kolajová či Roman Luknár sa dali na herecký dráhu.

Už pri prvej návšteve UN v SPŠ strojníckej pri rozhovore s Felixom Döménym a Ing. Evou Kubišovou, zástupkyňou riaditeľa, sme pochopili a v učebniach, dielňach a laboratóriách videli, že učitelia pri vzdelávaní vo veľkej miere využívajú najnovšie didaktické pomôcky. Vybavenie modernou výpočtovou technikou, inovované jazykové laboratórium, interaktívne tabule či výrobné stroje v školských dielňach sa stali už samozrejmosťou. V poslednom desaťročí kládla škola veľký dôraz na intenzívne a efektívne využitie výpočtovej techniky vo vyučovacom procese nielen odborných, ale aj všeobecnovzdelávacích predmetov. Všetci učitelia získali Európsky počítačový vodičský preukaz (ECDL), následne v nej vybudovali stredisko ECDL, takže certifikát ECDL mohli získať i žiaci.

A je toho podstatne viac. Vedenie SPŠ strojníckej uvádza, že v kooperácii Ministerstva školstva Francúzskej republiky, Ministerstva školstva SR a firmy PSA Peugeot Citroën Slovakia od roku 2004 do roku 2008 vybudovali v škole centrum moderných strojárskych technológií. Spolu s podobne vybavenými školami SPŠ Trnava, SPŠ dopravnou Trnava a Strojníckou fakultou STU Bratislava vytvorili v januári 2008 Koordinačné centrum odborného vzdelávania, ktoré poskytuje vzdelávanie a školenia pracovníkom priemyselných podnikov v rámci celoživotného vzdelávania. V dielňach sú moderné systémy výrobných liniek, ktoré simulujú reálnu automaticky riadenú výrobnú linku. Osem vybraných učiteľov školy bolo úspešne preškolených na nové technológie. Škola zabezpečuje vzdelávanie v oblasti riadenia priemyselných systémov, automatizovaných systémov, geometrie, metrológie, 3D merania, izostatiky, tokov súčiastok a výrobných tokov, riade-

Mnohí žiaci mali už počas štúdií športové či tvorivé záujmy, ktoré pretrvávajú aj po absolvovaní školy.

nia výroby, kvality a logistiky. Zručnosti a vedomosti zodpovedajúce spomenutým oblastiam sa uplatňujú aj v súčasných denných študijných odboroch, ktoré poskytnú úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou technického alebo ekonomicko-technického zamerania.

Pomerne nízky záujem žiakov

Pravdaže, ani s takýmito podmienkami a koncepčným zameraním škola nie je schopná odolávať všeobecne známym trendom v našej spoločnosti: populačne fakticky nižším počtom absolventov základných škôl či neraz nadštandardnému záujmu rodičov posúvať svoje deti na odbory, kde seriózne štúdium si vyžaduje od žiakov podstatne viac, ako je ich vedomostný rozmer. A v Bratislave zákonite celoslovensky najsilnejšou konkurenciou iných stredných škôl, osobitne gymnaziálnych typov. V aktuálnom školskom roku študuje v tejto bratislavskej priemyslovke 152 žiakov v štyroch študijných odboroch: technicko-informatické služby (ekonomika a riadenie podniku), mechatronika (robotizácia a automatizácia), strojárstvo (strojárska konštrukcia s využitím výpočtovej techniky) a technické lýceum (všeobecné vzdelanie so základmi techniky a ekonomiky).

Situáciu citlivo vníma aj Bratislavský samosprávny kraj (BSK). V UN sme sa o tom zmienili v súvislosti s jeho *Regionálnou stratégiou výchovy a vzdelávania v stredných školách v BSK na roky 2013 – 2018*. Počas nedele s doširoka otvorenými dverami sme sa o tom rozprávali s riaditeľom odboru školstva, mládeže a športu BSK Ing. Romanom Csabayom. Povedal, že problematika mu je aj osobne blízka, sám je absolvent techniky, konkrétne elektrotechnického odboru. V Bratislave je pozícia technických odborov špecifická i preto, lebo veľa žiakov má záujem o štúdium práve na gymnáziách, poprípade v odboroch obchodu a služieb. A vyberajú si ich s ambíciami pokračovať na vysokej škole. „Ako zriaďovateľ najväčšieho počtu stredných škôl v regióne podporujeme technické odborné vzdelávanie. Všetky školy tohto typu majú našu maximálnu starostlivosť. Vidno to aj na tejto škole, ktorá začína nadobúdať pôvodné pozície, badať opätovný záujem žiakov o ňu. My počúvame, čo škola potrebuje, a snažíme sa jej v tom všestranne pomôcť," povedal. A dodal, že tento záujem úradu sa týka škôl v celom regióne: „Musíme ukázať aj zamestnávateľom, aj uchádzačom o štúdium, že vieme vytvoriť podmienky na to, aby absolventi našli uplatnenie priamo u zamestnávateľa. Viacerí vstúpili do procesu s nami, pomáhajú vybavovať učebne škôl. Cesta je dlhá, ale je správne nastavená. Treba len presvedčiť žiakov, že aj v týchto školách má zmysel študovať."

S európskym presahom

Napriek mnohým celospoločenským problémom presahujúcim aj do odborného vzdelávania v optimistickom duchu pokračovali na Fajnorke oslavy aj posledný pondelok januárového mesiaca. Žiaci mali doobeda presne v „pôvodnú hodinu" spred 110 rokov polročné skúšky. A v utorok sa v škole na Fajnorovom nábreží kolegiálne stretli riaditelia partnerských strojárskych škôl zo Slovenska i zahraničia. Prítomný bol aj minister školstva Dušan Čaplovič. Otvoril konferenciu, prezrel si priestory školy, dielne vybavené technikou či laboratórium s funkčnou hydraulickou linkou. Ocenil skutočnosť, že pôsobenie školy siaha už dlhšie aj za hranice Slovenska.

Súčasťou odbornej prípravy žiakov je aj polročná remeselná prax. Medzi pôvodne zariadenými dielňami je kováčska.

Spoločné aktivity bratislavskej SPŠ strojníckej sa úspešne uskutočňujú už niekoľko rokov s partnerskými školami v Rakúsku, vo Fínsku, Švédsku, Francúzsku, v Španielsku, Maďarsku, Taliansku, Írsku i Českej republike. Požiadavku európskej dimenzie vo vzdelávaní zabezpečuje škola realizáciou viacerých projektov zameraných na odbornú prax študentov aj na zlepšenie komunikácie v cudzích jazykoch podporovaných Európskou komisiou a jej generálnym riaditeľstvom pre vzdelávanie a kultúru v súčinnosti so Slovenskou akademickou asociáciou pre medzinárodnú spoluprácu. Šírka aktivít je zrejmá už pri nahliadnutí do prehľadu významných projektových aktivít SPŠ strojníckej podnecujúcich od roku 2000 po súčasnosť širšie záujmy žiakov.

Hneď na začiatku nového desaťročia to bol mobilitný projekt *Európsky rozmer odborného vzdelávania v strojárstve*, *Úvod do odborného vzdelávania vo Fínsku* pre 16 žiakov a dvoch pedagógov. A v pozoruhodnej miere pilotný projekt *IMA – Majstrovská škola* v rámci programu celoživotného vzdelávania Leonardo da Vinci v partnerstve s firmami Transfer Slovensko a Volkswagen Slovakia, ako aj s výrobnými a so vzdelávacími inštitúciami zo Slovenska, z Nemecka, Českej republiky, Portugalska a Rakúska. Smeroval k vytvoreniu pomaturitného štúdia pre absolventov stredných škôl, ktorí majú záujem pracovať ako majstri vo výrobných podnikoch. A následne k zapracovaniu Majstrovskej školy do školského systému v SR ako akreditovanej školy majstrov podľa medzinárodných štandardov.

Roku 2002 začali vo Fajnorke s *Výmenou skúseností so zavádzaním nového študijného odboru mechatronika* s partnermi KAO z Fínska, VEC International z Írska a HTL zo susednej Viedne. V mobilitnom projekte *Využitie programovo riadených strojov v strojárskej praxi* partnersky spolupracovali s Talianskom. *Využívanie informačno-komunikačných technológií v odbornej príprave* sa uskutočnilo vzájomnou výmenou učiteľov ako expertov so školou Kainuun ammattiopisto vo Fínsku.

Od polovice minulého desaťročia pokračovali mobilitné projekty s účasťou žiakov bratislavskej priemyslovky so školami v Leviciach a v mestách Carlow v Írsku a Castelfranco Veneto v Taliansku na odbornej praxi v podnikoch cez projekt *Technická a marketingová politika malých a stredných podnikov v podmienkach EÚ*.

Projekt vzdelávania učiteľov v oblasti práce a využitia IKT mal pokračovanie vo vlastnom školiacom centre SPŠ strojníckej, v ktorom vyškolili 89 učiteľov zo základných a stredných škôl z Bratislavy.

Grantové programy na financovanie projektov grafických systémov v odbornom vzdelávaní regionálneho školstva prispeli v rámci výzvy ministerstva školstva k implementácii grafických systémov INTYS pre CNC programovanie do vyučovacieho procesu i k zefektívneniu výučby CAD/CAM. Projekt *Využitie IKT v strojárskom priemysle* partnersky realizovali s podnikmi a so školami v Španielsku a vo Fínsku. V škole roku 2008 stážovali učitelia v rámci projektu *Efektívne riadenie školy*.

V rokoch 2009 – 2010 absolvovalo 30 žiakov a 5 učiteľov odbornú stáž *Lepšia príprava, lepšie zamestnanie*, do ktorej boli zapojení partneri z Fínska, Írska a zo Švédska. V rokoch 2011 – 2012 sa žiaci zúčastnili odbornej praxe vo Švédsku a v Írsku v projekte *Odbornou praxou k zvýšenej zamestnateľnosti*, ktorý bol zameraný na lepšie uplatnenie žiakov po ukončení štúdia. V tomto školskom roku v rámci programu Leonardo da Vinci/Mobilita žiakov v počiatočnej odbornej príprave pôjdu žiaci cez projekt s názvom *V technike je naša budúcnosť* na odbornú prax do firmy SKF vo Švédsku a do viacerých menších strojárskych firiem vo Fínsku a v Írsku. A sľubne sa rozvíja spolupráca s ďalšou švédskou školou vo Västerås a s firmou ABB. V tejto súvislosti treba poznamenať, že za metodické vedenie najkvalitnejšieho žiackeho projektu bola riaditeľovi školy Ing. Felixovi Döménymu udelená Cena ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR.

A ešte pripájam niekoľko viet k titulnej fotografii na strane 17. Dnes 82-ročný Anton Tomík pri preberaní vysvedčenia povedal: „Narodil som sa v nešťastnej dobe, roku 1932, v najväčšej hospodárskej kríze. Prežil som šesť režimov, počas mojich štúdií sme boli viacerí označení ako protištátna skupina. Hoci sme nič neurobili, na naše obvinenie stačilo, čo by sme urobiť mohli. Mňa zatvorili pred maturitou, odsúdili na trest smrti, ten potom zmenili na pätnásť rokov väzenia. Po ťažkých žalároch som ušiel z Jáchymovska, bol som postrelený. Strata občianskych práv, po prepustení v šesťdesiatom roku som bol spoločensky odstavený. Dlho sme nevedeli, za čo sme boli odsúdení, rozsudok nám dali až po štyridsiatich rokoch, roku 1992. A toto vysvedčenie preberám po šesťdesiatich."

Dušan MIKOLAJ
Foto Ján SÚKUP a Ľubomír PAJTINKA

Pri príležitosti 110. výročia založenia školy zriadili v jej aule Sieň histórie. Vznikla zo súkromných zbierok učiteľov a s ich aktívnou pomocou. Sú v nej umiestnené historické fotografie exteriérov a interiérov školy, zoznamy všetkých riaditeľov a učiteľov od jej vzniku a zoznamy absolventov. Na stenách visia historické maturitné tablá, fotografie učiteľských zborov či zbierka pozvánok na stužkové slávnosti. Na stoloch sú rozmiestnené dobové učebné pomôcky, pedagogické dokumenty, ročenky a ukážky grafických prác žiakov. Nechýbajú ani športové trofeje.

V centre moderných strojárskych technológií.

Postupujme...

(dokončenie zo strany 17)

projektu Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií.

***Kompetencie by sa už nemali orientovať iba na výchovno-vzdelávací proces, ale viac na odbornú prax**, teda na činnosti, ktoré musí zvládnuť absolvent po ukončení školy ako manažér, konateľ spoločnosti, osoba vykonávajúca určité špecializované činnosti a podobne. Tu oproti niektorým štátom máme ešte určité rezervy. Možno je to dané i tým, že viac sa orientujeme na realizáciu Bloomovej taxonómie z hľadiska nájdenia správneho slova pre danú kompetenciu ako na realitu, s ktorou sa stretávame v praxi. Pri komunikácii s odborníkmi z výrobnej praxe sa stretávame s konštatovaním, že táto je pokusom klasifikácie vzdelávacích cieľov, kým výrobná prax sa hodnotí zo stránky efektivity a produktivity premietajúcej sa na konkrétnom výrobku alebo pracovnej činnosti, a nie na vstupnom slove. Taxonómia vznikla takmer pred 60 rokmi, a hoci bola revidovaná na dvojdimenzionálnu, je potrebné nezabúdať na skutočnosť, že odvtedy sa pedagogický i výrobný proces zmenili, pričom rýchlejším tempom ide proces výrobný, ktorý viac podlieha i ekonomickým zmenám.*

Hoci taxonómiu vytvoril významný pedagóg a psychológ, venoval sa práve týmto dvom činnostiam a najmä formovaniu žiaka počas obdobia štúdia v ohraničenom kolektíve a užšom priestore. Pri nástupe do praxe v súčasnosti ho čakajú rýchlejšie zmeny v technologickom procese, inovácie vo výrobe, variabilnejší kolektív alebo pracovný tím. A udržanie si pracovného tempa alebo napredovania pred ostatnými je i cestou samoštúdia. ***Kompetencie preto musia byť vypracované tak, aby siahali viac do obdobia keď bude absolvent v praxi**, pričom musí dokázať získané vedomosti a praktické zručnosti pretransformovať do praxe a zároveň poznať svoje práva a povinnosti. Naakumulované vedomosti v škole musí prenášať cestou praktických zručností do pracovného výkonu, byť spojený s pracovným tímom a orientovať sa v každej zmene tak, aby vynikal vo svojej profesii a rozhodovaní.*

Ján Pieštiansky

Ing. Ján PIEŠŤANSKÝ,
SOŠ poľnohospodárstva a služieb na vidieku Trnava

Krása čísel: majú len jeden význam

MATEMATIKA

V dvoch predchádzajúcich číslach UN sme venovali viac pozornosti matematike, a žiada sa k téme ešte vrátiť cez novú knihu *Matematika: 100 objavov, ktoré zmenili históriu*. Popularizácie, akú jej urobil Tom Jackson, britský popularizátor ľudského poznania a nového poznávania, nie je nikdy nazvyš. V súčasnosti by bolo násobným potešením, ak by si ju školy napriek svojmu nízkemu rozpočtu zaradili do vlastných knižníc. Učitelia by mohli podnecovať záujem svojich žiakov o matematiku cez pútavé príbehy. Prvé dokázateľné informácie podnecujú ich fantáziu a zároveň nabádajú do uznanlivých úsudkov, že základy počítania, merania a predpovedania zmien mali partnerstvá v prvých matematických poučkách a poznaných zákonitostiach. Autor usudzuje, že mnohé z nich sa využívali oveľa skôr, než ich matematici objavili a pomenovali. „Ak je matematika výtvorom ľudskej mysle, musíme ju mať vrodenú, pretože rovnaké číselné systémy sa znovu a znovu objavujú v izolovaných kultúrach," privoláva Jackson k tejto ľudskej činnosti povzbudzujúco aj tých, ktorí sa sami radia (neraz až priochotne) medzi „antitalenty". Bokom vôbec nemusia stáť ani tí, čo celoživotne stavajú na tvorbu v umení, keďže „matematika stojí mimo všetkých úspechov ľudstva na rozhraní intelektu a predstavivosti, kde majú všetky reálne aj nereálne zložky svoje presné miesto".

Ak by sme začali 150-stranovú knihu listovať odzadu, Tom Jackson s kolektívom prispievateľov v nej predstavuje významných matematikov. Sú v abecednom poradí, čo možno vnímať hoci ako pripomenutie, že táto veda určuje prvenstvá „objaviteľom" a zároveň nabáda ich priamych pokračovateľov (alebo následných po stáročiach) na nové zistenia. Hneď prvý v abecede – perzský vedec al-Chorezmí – je označovaný za zakladateľa algebry a bol zaujatý algoritmami aj návrhmi slnečných hodín a astrolábov. Geniálny logik Angličan George Boole si tisícročie po ňom pripísal „vynález vlastnej" algebry. Pytagoras je preslávený svojou vetou, ale prvý

presný výpočet hodnoty π sa pripisuje Archimedovi, ktorý žil o dve storočia neskôr a popri všeobecne známom zákone o vztlaku a hustote tekutiny vynašiel napr. skrutku na čerpanie vody. Bertrand Russell (žil takmer sto rokov a celých sedemdesiat už v minulom storočí), dokazoval, že matematika ideálne ladí s filozofiou. Simon Stevin je spolutvorca desiatkovej sústavy, o niečo mladší Blaise Pascal zostrojil mechanickú kalkulačku, William Oughtred logaritmické pravítko, Charles Babbage o dve storočia neskôr vynašiel mechanický počítač. John von Neumann je tvorca teórie hier a koncepcie počítača.

Pravda, knihu *Matematika: 100 objavov, ktoré zmenili históriu* zaľudňuje autor mnohými ďalšími osobnosťami a v časovej postupnosti od praveku po súčasnosť. A v jednotlivých obdobiach predstavuje nosné matematické témy. V každej kapitolke je rozlúštenie jedného z rébusov, čo zároveň nabádalo iných na riešenie ďalších zdanlivo abstraktných hádaniek. Tie sa stali zdrojom nových inšpirácií, ktoré stále čakajú na úspešných riešiteľov. Ako „zadávateľ matematických orieškov" sa na začiatku 20. storočia vyznačil výborný učiteľ David Hilbert. Niektoré otvorené výzvy sa dlhodobo zdajú neriešiteľné, ich „rozlúsknutie" pripadá laikom nekonečne abstraktné, pre vedcov je však potvrdením, že matematika má podobne nekonečné horizonty na poznávanie ako vesmír.

„Matematika je o presnosti. Dokonca aj vyjadrenie nepresnosti musí byť presné," čítame v časti *101 pojmov matematiky*. Podobne prehľadnou súčasťou publikácie je rozkladacia príloha, ktorá ilustruje vývin matematiky na pozadí svetových dejín.

Skutky slávnych vynálezcov

VEDCI

Na knihu *Matematika* sa tematicky viaže publikácia *Vedci*. Zostavil ju Andrew Robinson, autor 25 kníh o vede a histórii vedy a umenia, medzi ktorými sú životopisy Alberta Einsteina, polyhistora Thomasa Younga, mladého Michaela Ventrisa, ktorý pracoval na dešifrovaní krétsko-mykénskeho lineárneho písma B, a Jeana-Françoisa Champolliona, ktorý rozlúštil egyptské hieroglyfy. Do knihy *Vedci* prispel medzinárodný kolektív významných vedcov a historikov životnými príbehmi a výnimočnými skutkami 43 osobností, ktoré sa preslávili na poli vedy. Pokrývajú hlavné vedné odbory od astronómie po psychológiu.

Zostavovateľ rozdelil profily osobností do piatich celkov. *Vesmír* predstavuje astronómov Mikuláša Kopernika ako objaviteľa slnečnej sústavy, Johannesa Keplera, „analytika pohybu planét", Galilea Galileiho ako zakladateľa modernej vedy, sledujeme zákony pohybu a gravitácie Isaaca Newtona, významné experimenty elektromagnetizmu vykonávané Michaelom Faradayom, skúmanie elektromagnetickej povahy svetla a žiarenia Jamesa Clerka Maxwella. Po myšlienkových experimentoch o priestore, čase a relativite Alberta Einsteina, ktorý sa vyznačoval „schopnosťou nachádzať jednoduchosť v zložitosti", prichádzajú objavy astronóma Edwina Powella Hubbleho, napr. o vzťahu medzi

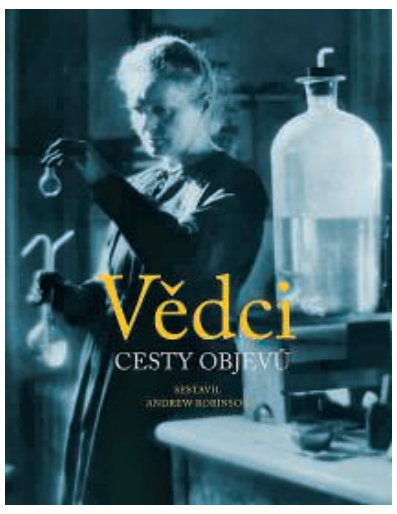

rýchlosťou rozpínania galaxií a ich vzdialenosťou.

V časti *Zem* sa prechádza od galaxií k pevnej pôde pod nohami. Autori predstavujú štyroch významných prírodovedcov. Geológov Jamesa Huttona a Charlesa Lyella, Alexander von Humboldt si svoje teórie priam vášnivo overoval na mnohých cestách americkými kontinentmi a získal si prívlastok zakladateľa ekológie. Významne sa pričinil aj o poznávanie v oblasti meteorológie, kde sa preslávil Alfred Wegener, „zástanca posunu kontinentov". Oddiel *Molekuly a látky* je venovaný chemikom – Robertovi Boyleovi a jeho experimentálnym skúmaniam látok, zakladateľovi modernej chémie Antoine-Laurentovi de Lavoisier, Johnovi Daltonovi, s ktorým sa spájajú začiatky modernej atómovej teórie, tvorcovi periodickej tabuľky prvkov Dmitrijovi Ivanovičovi Mendelejevovi a ďalším.

Knižná časť *Vnútro atómu* sa venuje predovšetkým fyzikom, ktorých objavy znamenali popri významných vedeckých prínosoch pre ľudstvo trvalé ohrozenie pri ich mocenských zneužitiach. Začína sa portrétom, ktorý je aj na obálke knihy, prvej vedkyne svetového mena Marie Curiovej-Skłodowskej a jej manžela Pierra Curiho – priekopníkov rádioaktivity. Ernest Rutherford je označovaný za zakladateľa jadrovej fyziky, Niels Bohr kvantovej fyziky. „Architekt štruktúrnej chémie" Linus Carl Pauling sa zároveň zaradil medzi mierových aktivistov, Enrico Fermi ako vedec schopný doviesť experimenty do praktických výsledkov ostane v dejinách vedy zapísaný aj ako pragmatický tvorca atómovej bomby. Preto je výsostne oprávnený výrok, ktorý predniesol Hideki Jukawa: Výsledky fyzikov pôsobia na ľudskú spoločnosť, a preto sú nevyhnutne spojené s otázkami humanity.

Štvrtá časť knihy nazvaná *Život* predstavuje vedcov skúmajúcich zázračnosti prírody vybavenej obdivuhodným systémom a vnútornou logikou presahujúcou i tie najsebaistejšie úsudky ľudského mozgu. Pokora mnohých prírodovedcov nemusí mať nič spoločné so zaslepenou vierou v božskú všemohúcnosť, vnímajme ju predovšetkým ako úctu k podstatám, bez ktorých neprežije na Zemi ani ten najvyšší intelekt. A pripomeňme si, že botanik Carl Linné pomenoval svet prírody, fyziológ Jan Ingenhousz fotosyntézu, Charles Darwin publikoval evolučnú teóriu a teóriu prírodného výberu, Gregor Mendel položil základy genetiky a zákonov biologickej dedičnosti. Jan Evangelista Purkyně skúmal zrak a vytvoril základy neurovedy, na ktoré významne nadviazal Santiago Ramón y Cajal identifikáciou nervovej bunky a formuláciou základov neurónovej teórie. Mená Francis Crick a James Watson ostávajú natrvalo spojené s genetikou, s dekódovaním molekulárnej štruktúry DNA.

Záverečná časť *Telo a myseľ* predstavuje vedcov kvalitatívne posúvajúcich čo najkomplexnejšie poznávanie človeka. Sú medzi nimi anatóm Andreas Vesalius, lekár William Harvey, bakteriológ Louis Pasteur, psychológ Francis Galton, psychiater Sigmund Freud. Informatik Alan Turing sa zaoberal umelou inteligenciou, matematik John von Neumann sa stal tvorcom elektronického počítača. A celkom na záver: antropológovia Louis a Mary Leakeyovci nás približujú o kúsok k začiatkom ľudstva.

Od architektúry popri kostymérskej ihle k scéne

OTTO ŠUJAN

Monografiu Ladislava Čavojského o Ottovi Šujanovi s podtitulom *Scénický architekt – architekt scény* možno považovať za základnú literatúru pre všetkých žiakov stredných odborných škôl umeleckého zamerania. Nedávno zosnulý historik slovenského divadla a svieži recenzent diania na divadelných scénach je svojím hĺbkovým, dôverným i skúsenostným poznaním vzorovým príkladom toho, ako popularizovať desaťročia vedeckého skúmania a povýšiť ho zrozumiteľnou rečou na populárne čítanie, v ktorom sa nič podstatné z jeho vedomostí nestratí. Naopak, esejistický štýl má nenútené ambície pritiahnuť k téme aj ľudí, ktorí sa o divadelné umenie iba začínajú zaujímať.

Pravda, nie je to jednoduchá misia. Ako autor spomína, keď Otto Šujan začínal (čo bolo v polovici 50. rokov minulého storočia, po absolvovaní novootvorenej Vysokej školy múzických umení v Bratislave, založenej práve pred 65 rokmi), slovenské profesionálne divadlo malo niečo cez tridsať rokov. Ešte sa pamätali i aktívne využívali maľované kulisy skrývané pred zrakmi divákov nepriehľadnou oponou. „Scénograf dnes neraz otvára predstavenie na prázdnom a zakončuje na celkom zastavanom javisku. Proces býva aj opačný. Scénograf robí počas predstavenia upratovača a vyhadzovača. Raz to vyzerá tak, že scénu nepriviezli načas, inokedy akoby ju potrebovali rýchlo odviezť. Výtvarník je tak trochu aj výpravcom. Riadi, vypravuje vozy s výpravou. Scéna je v ustavičnom pohybe. Pred, po i cez predstavenie."

Otto Šujan sa narodil roku 1930 vo Zvolene. Začínal so štúdiom architektúry, a keby mu to boli vysokoškolskí páni dovolili, bol by scénografiu vyštudoval súbežne s ňou. Podvolil sa odporúčaniu, aby dal prednosť „architektúre v drobnom". Nuž čo, i to sa dobre stalo. Vytvoril viac ako 300 scénic-

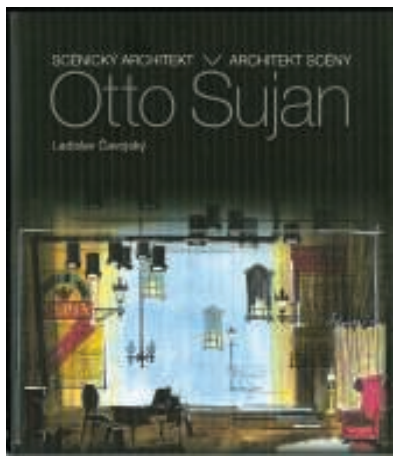

kých kreácií pre javiská, dobrú stovku pre televízne inscenácie. Roku 1966 začal prednášať na katedre scénického a kostýmového výtvarníctva svojej „alma mater". Aj on sa nemalou mierou pričinil o to, že na magických doskách začali diváci popri uhrančivých herečkách a šarmantných hercoch vnímať sprievodné, ale vo svojej podstate neodmysliteľné súčasti divadla. Práve tie, ktoré boli súčasťou jeho pedagogickej misie (ukončil ju ako uznávaný profesor roku 1990).

Popri scénach si to Šujan na začiatku odskúšal i pri navrhovaní kostýmov. Jeho kresby potvrdzujú i výtvarné vlohy. Scénická kostýmová tvorba vyvoláva záujem mnohých žiačok (i žiakov) študovať tento odbor na strednej škole, a tak ešte toto z kapitoly nazvanej *Ihla v rukách architekta*: Divadelný výtvarník musí postavám stvoriť svet. Postaviť im javisko, dom, zasadiť strom, vytvoriť historicky rozprávkovú či súčasnú scénu, divadelnú ilúziu. Účinkujúcich musí aj obliecť, lebo všetky postavy prišli na svet nahé. Šaty robia človeka, kostým herca.

KALENDÁRIUM

Zuzana Šimkovicová, rod. Hovorková

(✻ 10. december 1922 Očová – † 25. január 1983 Bratislava) – fyzička. Po štúdiách na Učiteľskej akadémii v Modre absolvovala prípravku pre meštianske školy v Banskej Bystrici, diaľkovo vyštudovala Prírodovedeckú fakultu UK. Ako učiteľka a neskôr stredoškolská profesorka pôsobila vo Valašskej Belej, v Sucháni, Čavoji, Očovej, Bidovciach, Stupave, od roku 1951 na stredných školách v Bratislave. Ako vedúca predmetovej komisie fyziky sa zaslúžila o zavádzanie nových učebných metód a programov vo vyučovaní fyziky na stredných školách. Zakladala Fyzikálnu olympiádu, venovala sa výchove talentov a individuálnej práci so študentmi. Mnohí z jej absolventov a žiakov sa stali úspešnými vedeckými pracovníkmi alebo pedagógmi.

Karol Antolík

(✻ 28. január 1843 Studenec – † 20. jún 1905 Bratislava) – lekár a fyzik. Študoval matematiku a fyziku na budapeštianskej univerzite, kde ho učil aj Š. A. Jedlík a O. Petzval. Absolvoval ročný študijný pobyt na nemeckých univerzitách, v Berlíne pracoval v Helmholtzových laboratóriách a v Heidelbergu navštevoval prednášky R. W. Bunsena a G. H. Quinckeho. Pôsobil ako profesor na stredných školách v Kapošvári, Košiciach, Arade a v Bratislave, kde bol od roku 1893 riaditeľom reálky. Venoval sa experimentálnemu skúmaniu elektrického iskrového výboja, spočiatku najmä metódou Lichtenbergových obrazcov, neskôr vlastnou originálnou metodikou. Dráhu kĺzavého iskrového výboja zachytával na začadenom povrchu sklenej doštičky, príp. iných telies a zo zanechaných stôp výboja sa pokúšal vysvetliť niektoré vlastnosti elektrickej iskry. Výsledky svojich pokusov publikoval v známom časopise Annalen der Physik, kde upútali pozornosť Ernsta Macha. Ten v Antolíkovej metóde objavil možnosť využitia na akustické výskumy, ktoré ho prostredníctvom skúmania rázových vĺn doviedli k viacerým dôležitým objavom modernej aerodynamiky. Antolík sa neskôr venoval aj iným pokusom z oblasti elektrostatiky a akustiky.

Jozef Agnelli

(✻ 23. február 1852 Skalica – † 6. august 1923 Holíč) – šľachtiteľ, pestovateľ liečivých rastlín a ľudovýchovný pracovník. Za kňaza bol vysvätený v Ostrihome, pôsobil v Lakšárskej Novej Vsi, Holíči, Kuklove a dlhé roky v Čároch. Na farskej záhrade zaviedol plantážové pestovanie rastlín a dosiahol svoje najväčšie úspechy v pestovateľskej práci. Vypestoval nové odrody plodín vynikajúcich vlastností. Z dvesto druhov vypestovaných zemiakov pomenovali po ňom po celom Slovensku obľúbené „agnellky". Venoval sa aj vinohradníctvu a predovšetkým pestovaniu liečivých rastlín. Svoje liečivé rastliny posielal do celej Európy, ba aj do USA. Ich kvalitu ocenili na výstavách v Budapešti, Prahe, Bruseli, vo Viedni, v Kodani, Štokholme a Haagu, kde mu dokonca postavili vlastný pavilón a pomenovali ho po ňom. Linného inštitút v Štokholme ho prijal za svojho čestného člena. V parížskom časopise L'Encyclopédie Contemporaine z roku 1896 sa uvádza, že plodiny z obce Čár možno pokladať za najpozoruhodnejšie a najvýznamnejšie na celom svete, lebo ročná úroda dosahuje vyše milión rastlín dopestovaných rukou dôstojného kňaza. Doma publikoval najmä v časopise Obzor, vo svete v najväčších pestovateľských časopisoch. Za svoju šľachtiteľskú prácu získal ocenenia na poľnohospodárskych výstavách v Budapešti, Prahe, Kodani a vo Viedni.

Ján Fischer

(✻ 5. máj 1905 Martin – † 4. február 1980 Bratislava) – fyzik. Vyštudoval matematiku a fyziku na Univerzite Karlovej v Prahe, za podpory štátu a Matice slovenskej absolvoval v rokoch 1928 – 1931 študijný pobyt u prof. Gregora Wentzela na Univerzite v Zürichu. Tam napísal dve práce, za ktoré získal titul doktora filozofie a Cenu Zürišskej univerzity. Boli uverejnené v najvýznamnejšom fyzikálnom časopise Annalen der Physik a dodnes patria do zlatého fondu svetovej fyziky. Medzi prvými v nich metódami kvantovej mechaniky riešil problém interakcie žiarenia s atómami, menovite fotoefekt a Comptonov jav. Po návrate do vlasti učil na stredných školách. Od roku 1948 prednášal na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity (neskôr UK) základy mechaniky a viedol metodické cvičenia z fyziky. Venoval sa pedagogickej a organizačnej činnosti a vydávaniu učebných pomôcok pre študentov. Okrem 10 vedeckých prác napísal 5 skrípt.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ
Foto Slovart

Národná stratégia na ochranu detí pred násilím

Vláda Slovenskej republiky na svojom stretnutí 15. januára 2014 prerokovala a schválila materiál *Národná stratégia na ochranu detí pred násilím*. Materiál sa dotýka aj práce základných a stredných škôl a školských zariadení, preto ho v plnom znení uverejňujeme na využitie a zapracovanie do stratégií práce jednotlivých školských inštitúcií.

Súčasťou prípravných prác na návrhu národnej stratégie bola realizácia reprezentatívneho výskumu prevalencie násilia páchaného na deťoch v Slovenskej republike (výskumnú úlohu realizovali v spolupráci Inštitút pre výskum práce a rodiny a Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie) a rozbor súčasného systému inštitucionálnej ochrany detí pred násilím za čiastkové politiky na ochranu detí pred násilím (pracovné skupiny za jednotlivé oblasti – zdravotníctvo, vzdelávanie a šport, kultúra a voľný čas, spravodlivosť, osobitné ochranné opatrenia, práca a sociálne zabezpečenie).

Návrh národnej stratégie definuje strategické ciele v oblasti ochrany detí pred násilím na národnej úrovni tak, aby sa výsledný efekt prejavil na miestnej úrovni. Základným zámerom národnej stratégie je dosiahnutie kvalitatívnej zmeny vo vnímaní a v riešení násilia páchaného na deťoch dôsledným prepojením a zintegrovaním čiastkových politík do efektívneho a funkčného mechanizmu na komplexné a systematické riešenia násilia páchaného na deťoch.

Navrhnuté strategické ciele vychádzajú zo skutočnosti, že Slovenská republika dlhodobo vyvíja enormné úsilie na ochranu detí pred násilím, napriek tomu však existujú oblasti, ktorým doposiaľ nebola venovaná primeraná pozornosť, a práve do týchto oblastí sú smerované navrhované strategické ciele. Aj napriek tomu, že návrh národnej stratégie neurčuje jej časové obdobie ani interval jej aktualizácie, návrh je koncipovaný ako otvorený dokument, ktorý môže byť podľa potreby aktualizovaný. Zároveň sa navrhuje zaviesť mechanizmus pravidelného (ročného) informovania o stave plnenia strategických cieľov formou predloženia informácie na rokovanie vlády Slovenskej republiky. Materiál bol predmetom medzirezortného pripomienkového konania a bol prerokovaný Výborom pre deti a mládež, Radou vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť a Radou vlády Slovenskej republiky pre mimovládne neziskové organizácie.

Čo hovoria deti a mladí ľudia

„Hlavnou obavou detí a mladých ľudí je násilie, ktoré sa má považovať za prioritnú otázku. Sú znepokojení dopadom násilia a kriminality na ich životy a necítia sa byť dostatočne chránení, napr. pred šikanovaním, rodovo motivovaným násilím a mládežníckym násilím, telesným trestaním, sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním v rodinách, v škole, v náhradnej starostlivosti a v médiách vrátane sociálnych on-line médií. Keď už odhalia zneužívanie, sú detské obete často vystavené sekundárnemu prenasledovaniu, keďže niektoré postupy ohlasovania, vyšetrovania a súdneho konania niekedy nerešpektujú ich práva, potreby a názory.“ (Stratégia Rady Európy o právach dieťaťa 2012 – 2015, strategický cieľ 2: Odstraňovať všetky formy násilia páchaného na deťoch)

1. Medzinárodné súvislosti

V rámci globálneho systému ochrany detí pred násilím predstavuje Dohovor OSN o právach dieťaťa (ďalej len „Dohovor“) základný východiskový dokument pre všetky dokumenty týkajúce sa ochrany práv detí. Viaceré články Dohovoru garantujú právo detí na telesnú a osobnú integritu a ustanovujú vysoké štandardy na ich ochranu. Článok č. 19 ods. 1 Dohovoru vyžaduje, aby štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, *„prijímali všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním (vrátane sexuálneho zneužívania), zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, týraním alebo vykorisťovaním počas obdobia, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa“*.

Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následného sledovania uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy na zásahy súdnych orgánov (čl. 19 ods. 2 Dohovoru). Hodnotiacim mechanizmom stavu implementácie Dohovoru sú odporúčania Výboru OSN pre práva dieťaťa k periodickým správam Slovenskej republiky (ako aj iných krajín) o implementácii Dohovoru.

Orientáciu v/k správnej implementácii medzinárodných záväzkov v zmysle Dohovoru poskytujú štátom správy a odporúčania osobitných procedúr Rady OSN pre ľudské práva (napr. správy osobitnej zástupkyne generálneho tajomníka OSN pre násilie na deťoch). Osobitne významné sú však v tomto kontexte tzv. všeobecné komentáre Výboru OSN pre práva dieťaťa (*General Comments*). Všeobecný komentár plní úlohu výkladového stanoviska Výboru OSN pre práva dieťaťa, prostredníctvom ktorého je štátom a ostatným zainteresovaným na uplatňovaní práv dieťaťa poskytnutý návod na správne pochopenie a uplatňovanie Dohovoru.

Roku 2011 Výbor OSN pre práva dieťaťa prijal **všeobecný komentár č. 13 (2011) k právu dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násilia** (ďalej len „všeobecný komentár č. 13“) viažuci sa na čl. 19 Dohovoru. Výbor OSN pre práva dieťaťa vo všeobecnom komentári č. 13 k Dohovoru uvádza:

„1. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia

Niekoľko výpovedí slovenských detí

„Mám kamarátku, čo bola znásilnená, a nepáčilo sa mi, že policajti s tým nič nerobili a ten človek za to ani nesedel. Bola na tom zle a takýchto znásilnených kamarátok mám viacej. Ďakujem za vyplnenie tohto dotazníka.“

„V našej triede je situácia veľmi zlá. Vinou niektorých spolužiakov, ktorí šikanujú pre vzhľad a výzor. To, čo by si mali všímať, tak to nie. Nemám dobrý pocit z našej triedy.“

„V 7. ročníku s nami chodil do triedy chlapec, ktorého jeho pestúni týrali. Týrali ho fyzicky aj psychicky.“

„Spolužiačka sa mi raz zdôverila, že ju týral nevlastný otec, odvtedy žije so starou mamou.“

„V predchádzajúcich úlohách sa písalo o sexualite, či to niekto odo mňa žiadal a podobne. Mala som len 10 rokov a ten chlap bol z našej dediny. S mojou susedkou nás lákal na žuvačky a my sme šli, každá zvlášť. Vždy ma hladkal, obchytkával. Keď dnes prechádzam okolo toho muža, mám strach a bojím sa. O tomto som nikomu nepovedala, lebo som sa bála.“

„Viete, ja som sa musel naučiť samostatnosti, ale je to ťažké udržať sa nad vodou. Nedá sa stíhať učiť, variť si, jesť, chodiť do školy, niekedy musím vymeškať školu, pretože nemám čisté veci alebo nemám pripravené veci do školy... V škole ma, s prepáčením za výraz, buzerujú, spolužiaci si myslia, že som hlúpy, ale ja si myslím opak. Myslím si, že som iný ako ostatní. Neviem, neviem, niekedy už fakt nevládzem ďalej so životom.“

na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním vrátane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, týraním alebo vykorisťovaním počas obdobia, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.

2. Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následného sledovania uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy na zásahy súdnych orgánov."

Na účely všeobecného komentára č. 13 sa násilie chápe ako *„všetky formy telesného alebo duševného násilia, ubližovania, zneužívania, zanedbávania alebo nedbanlivého zaobchádzania, týrania alebo vykorisťovania vrátane sexuálneho zneužívania"* (čl. 19 Dohovoru). Pojem násilie bol v tomto dokumente zvolený v súlade s terminológiou používanou v *Štúdii OSN o násilí páchanom na deťoch* z roku 2006 tak, aby reprezentoval všetky formy ubližovania deťom uvedené v čl. 19 ods. 1 Dohovoru.

Výbor dôrazne prízvukuje, že pojem násilie zvolený vo všeobecnom komentári sa nesmie interpretovať spôsobom, ktorý by znižoval dopad alebo potrebu riešenia nefyzických alebo nezámerných foriem ublíženia (ako napr. zanedbávanie alebo psychické týranie).

Výbor tiež zdôrazňuje, že odmietnutie ospravedlnenia násilia a ponižovania ako formy trestania detí neznamená odmietanie pozitívnej koncepcie disciplíny. Vo všeobecnom komentári č. 13 je jasne uvedené, že zdravý vývoj detí závisí od vedenia a usmerňovania ich rodičmi a inými dospelými, ktoré musí zodpovedať vyvíjajúcim sa schopnostiam dieťaťa a napomáhať jeho výchovu k zodpovednému životu v spoločnosti. Výbor uznáva, že *„rodičovstvo a starostlivosť o deti, najmä o dojčatá a malé deti, si vyžaduje časté fyzické zásahy a intervencie na ich ochranu. Tieto sa zásadne líšia od zámerného trestajúceho použitia sily na spôsobenie určitého stupňa bolesti, nepohodlia alebo poníženia."* [V slovenskom právnom poriadku rieši otázky využívania fyzických zásahov a intervencie rodičov na ich ochranu dieťaťa § 30 zákona o rodine: *„Rozhodujúcu úlohu vo výchove dieťaťa majú rodičia. Rodičia majú právo vychovávať deti v zhode s vlastným náboženským a filozofickým presvedčením."* (ods. 1) *„Rodičia majú právo použiť pri výchove dieťaťa primerané výchovné prostriedky tak, aby nebolo ohrozené zdravie, dôstojnosť, telesný a citový vývoj dieťaťa."* (ods. 3)]

Európsky systém ochrany detí pred násilím

Roku 2005 varšavský summit hláv štátov a vlád zaviazal Radu Európy, aby okrem účinnej podpory práv detí a plnenia záväzkov Dohovoru presadzovala práva detí vo všetkých politikách Rady Európy a odstránila všetky formy násilia páchaného na deťoch, predovšetkým prostredníctvom spustenia trojročného akčného plánu a konkrétnych opatrení proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí.

Reakciou na tento mandát bolo vytvorenie programu *Budovanie Európy pre deti a s deťmi*, ktorý bol uvedený do praxe na konferencii v Monaku v apríli 2006 a bližšie definovaný v stratégii k programu na obdobie rokov 2009 – 2011 a následne 2012 – 2015. Cieľom programu je odstrániť všetky formy násilia páchaného na deťoch prostredníctvom ochrany detí, odstránenia násilia, stíhania jeho páchateľov a participáciou detí. Program pomáha subjektom, ktoré prijímajú rozhodnutia, a zainteresovaným stranám vytvoriť a zaviesť komplexné národné stratégie a politiky na presadzovanie práv detí a odstránenie všetkých foriem násilia páchaného na deťoch vo svetle Dohovoru a v súlade s odporúčaniami Výboru OSN pre práva dieťaťa a *Svetovej správy OSN o násilí páchanom na deťoch*.

Medzi ďalšie medzinárodné dokumenty v podmienkach Rady Európy patrí Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním, Dohovor Rady Európy o počítačovej kriminalite, Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, Dohovor Rady Európy o predchádzaní a boji proti násiliu na ženách a domácemu násiliu a ďalšie dohovory a nástroje Rady Európy, ktoré prispievajú k odstraňovaniu všetkých foriem sexuálneho násilia vrátane zmrzačovania pohlavných orgánov.

Významným prameňom na efektívnu implementáciu na národnej úrovni je judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva a Európska sociálna charta, ktorá v čl. 7, ale najmä v čl. 17 zaväzuje Slovenskú republiku zabezpečiť účinný výkon práva detí a mladistvých vyrastať v prostredí vhodnom na plný rozvoj ich osobnosti a fyzických a duševných schopností a buď priamo, alebo v spolupráci s verejnými alebo so súkromnými organizáciami prijať všetky príslušné a potrebné opatrenia na ochranu detí a mladistvých pred zanedbaním, násilím alebo zneužívaním.

Jedným z cieľov Európskej únie, na ktoré kladie dôraz najmä čl. 3 ods. 3 Lisabonskej zmluvy a čl. 24 Charty základných práv Európskej únie, je podpora a ochrana práv dieťaťa. Premietnutím tohto cieľa je vytvorenie Programu Európskej únie v oblasti práv dieťaťa. Program je založený na potrebách, ktoré vyjadrili deti zo všetkých členských štátov Európskej únie. Berie tiež do úvahy výsledky hodnotenia pôsobenia nástrojov Európskej únie, ktoré majú vplyv na práva dieťaťa. Na zabezpečenie konkrétnej činnosti pri uplatňovaní usmernení Európskej únie na presadzovanie a ochranu práv dieťaťa (2007) sa ako prvá prioritná oblasť týchto usmernení vybrala oblasť *Všetky formy násilia na deťoch*.

2. Rámcové východiská v Slovenskej republike

Opatrenia na presadzovanie práv dieťaťa sú v Slovenskej republike zaradené do takmer všetkých oblastí politík (sociálna politika, zdravotná politika, politiky v oblasti výchovy a vzdelávania, justície, kultúry, atď.), avšak aj napriek nesporne mnohým pozitívam v oblasti práv detí vrátane ochrany detí pred násilím môžu byť deti ohrozené násilím vo všetkých oblastiach života – doma, v škole, počas voľného času, v zariadeniach, na ulici, v komunite, v médiách. K násiliu môže dochádzať aj inštitucionálnym a systémovým porušovaním práv dieťaťa.

Slovenská republika nemá na národnej úrovni spracovaný materiál obsahujúci strategické zámery a priority národnej politiky na ochranu detí pred násilím. Zameranie na efektivitu čiastkových politík a rezortné riešenia problematiky násilia páchaného na deťoch koordinované prostredníctvom *Národného akčného plánu pre deti* bolo počas osobitného rokovania Výboru pre deti a mládež (ďalej len „Výbor") dňa 11. októbra 2012 vyhodnotené ako nepostačujúce.

Na tomto rokovaní Výbor zaviazal predsedu Výboru úlohou koordinovať prípravu a realizáciu *Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím* (úloha A.1 uznesenia Výboru č. 21 z 11. októbra 2012), zároveň bola zaradená do Plánu práce vlády SR úloha pre Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v spolupráci s ostatnými zodpovednými rezortmi predložiť na rokovanie vlády Slovenskej republiky v mesiaci novembri 2012 návrh *Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím* (ďalej len „Národná stratégia").

Jedným z ústredných problémov, na ktorý poukazovali aj mimovládne organizácie, bola absencia výskumov poskytujúcich informácie o stave výskytu týrania, sexuálneho zneužívania a zanedbávania detí, preto bola ako súčasť prác na príprave strategických zámerov na ochranu detí pred násilím realizovaná výskumná úloha *Reprezentatívny výskum prevalencie násilia páchaného na deťoch v Slovenskej republike* (ďalej len „výskumná úloha").

Výskumnú úlohu riešili spoločne Inštitút pre výskum práce a rodiny a Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. Tento náročný a na Slovensku ojedinelý výskum bol zameraný na respondentov detskej populácie 8. a 9. ročníka základných škôl. Zo základného výskumu bola tiež podrobne spracovaná oblasť prevalencie násilia páchaného na deťoch so zdravotným postihnutím. Samotný výskum predchádzala základná čiastková výskumná aktivita zameraná na plnoletých respondentov – *Prevalencia násilia páchaného na deťoch vo verejnej mienke na Slovensku*. Výstupy z oboch výskumných úloh odôvodňujú potrebu formulovania strategických zámerov v oblasti ochrany detí pred násilím.

Súčasťou prípravných prác na formulovaní strategických zámerov bol aj rozbor súčasného systému inštitucionálnej ochrany detí pred násilím v oblastiach:

- zdravotníctvo (Ministerstvo zdravotníctva SR),
- vzdelávanie, šport (Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR),
- kultúra, voľný čas (Ministerstvo kultúry SR),
- spravodlivosť (Ministerstvo spravodlivosti SR),
- osobitné ochranné opatrenia (Ministerstvo vnútra SR),
- práca a sociálne zabezpečenie (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR).

2.1. Základné údaje o prevalencii násilia páchaného na deťoch v Slovenskej republike

V Slovenskej republike nebol od roku 1999 vykonaný žiaden prieskum zameraný na výskyt násilia na deťoch. Ako už bolo uvedené, na základe záverov rokovania Výboru pre deti a mládež zrealizoval Inštitút pre výskum práce a rodiny a Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v prvej polovici roku 2013 výskumnú úlohu zameranú na výskyt násilia páchaného na deťoch v Slovenskej republike.

Úloha reagovala na absenciu kvantitatívneho zisťovania, ktoré by identifikovalo základné údaje a odhady ohľadom násilia páchaného v detskej populácii na Slovensku. Cieľom výskumu bolo poskytnúť údaje o deťoch, ktoré boli alebo sú vo svojom živote vystavené násiliu zo strany dospelých – zmapovať základný výskyt jednotlivých foriem násilia a poukázať tak na rozdiely v jeho výskyte, ako aj na širšie súvislosti v rámci sledovaných sociodemografických a iných charakteristík.

Je treba uviesť, že aj keď nám reprezentatívny výskum dáva dobrý základný obraz o výskyte násilia v detskej populácii, stále je to len obraz základný, obraz o určitej vekovej skupine detí, preto výsledky výskumu vyžadujú ďalšie spracovávanie a najmä ďalšie pokračovanie s využitím doterajších skúseností z realizovaných výskumov tak, aby komplexné sledovanie vývoja výskytu násilia na deťoch zodpovedalo slovenským podmienkam.

Výskumná úloha bola realizovaná v 148 základných školách na deťoch 8. a 9. ročníka základných škôl z celého Slovenska a zistenia sú reprezentatívne pre celú populáciu detí, ktoré navštevujú 8. a 9. ročník (bez špeciálnych škôl). Školy a deti boli do vzorky vybraté náhodným výberom. Vzorka kopíruje skutočné rozloženie chlapcov a dievčat podľa reálnych početností žiakov 8. a 9. ročníka v okresoch a krajoch na celom Slovensku (49,8 % chlapcov a 50,2 % dievčat vo veku 14 – 16 rokov).

Celkovo bolo rozposlaných 1 808 dotazníkov a do výskumu bolo zaradených 1 560 dotazníkov (rozdiel tvoria nevrátené dotazníky, dotazníky zaslané po termíne, atď.). Deti vypĺňali dotazníky anonymne a tam, kde to bolo možné, sa vypĺňanie uskutočnilo za účasti psychológov a výchovných poradcov (súčasťou dotazníkov bol aj sprievodný list pomoci, na ktorom boli uvedené čísla a mailové kontakty, ktoré môžu deti v prípade núdze alebo potreby kontaktovať a kde im bude poskytnutá rada alebo pomoc). Je treba uviesť, že autori výskumu sa rozhodli nastaviť pomerne prísne kritériá, ktoré museli byť splnené, aby mohlo byť dieťa zaradené do jednej z troch základných kategórií (1. „dieťa nie je vystavené danej forme násilia", 2. „dieťa sa nachádza v riziku vystavenia danej forme násilia" alebo 3. „dieťa je vystavené danej forme násilia"). **Z tohto dôvodu môžu byť údaje z výskumu chápané ako „horší" variant.**

2.1.2 Zhrnutie základných zistení výskumnej úlohy

V dotazníku bola skúmaná prevalencia výskytu štyroch základných foriem násilia so zahrnutím kyberšikany a výstupy sa dajú zovšeobecniť na detskú populáciu v tomto veku.

Zanedbávanie

Zanedbávanie bolo definované pomocou 11 výrokov, ktoré mapovali naplnenosť detí vzhľadom na ich základné potreby – poskytovanie zdravotnej starostlivosti, záujem rodičov o školskú dochádzku a celkovo školskú oblasť, dostupnosť stravy alebo kvalitu domáceho prostredia z hľadiska bezpečia dieťaťa. Ak dieťa odpovedalo na jeden z 11 výrokov „áno", bola situácia vyhodnotená ako štandardná a do podielov zanedbávania neboli takéto odpovede započítané. Ak deti odpovedali kladne na dva z 11 výrokov, situácia bola vyhodnotená ako rizikovú – takéto deti boli zaradené do oblasti rizika vystavenia situáciám zanedbávania. Kladná odpoveď na 3 a viac výrokov znamenala zaradenie dieťaťa do tretej skupiny – „dieťa je vystavené zanedbávaniu". Najčastejšie sa v skupine zanedbávania vyskytovali deti, ktoré uviedli tri oblasti (58,9 % z detí vystavených zanedbávaniu), 3,4 % detí uviedlo 7 až 9 oblastí, ktorým boli vystavené.

Na základe zvolených kritérií bolo vystavených zanedbávaniu 9,4 % detí. V celej populácii žiakov 8. a 9. ročníka je odhad s 95-% pravdepodobnosťou medzi 7,9 až 10,9 %. V oblasti rizika vystavenia zanedbávaniu sa nachádzalo 14,2 % detí.

Z celkového počtu detí zúčastnených na výskume až 6,86 % uviedlo, že ich rodičia nechali samých doma a ony nevedeli, kde sa rodičia nachádzajú, 3,19 % detí muselo niekedy odísť proti svojej vôli z domu, lebo sa doma necítili bezpečne, 2,44 % detí uviedlo, že bývajú hladné, pretože nemajú dostatok jedla, 1,97 % uviedlo, že u nich doma bývali ľudia, ktorých sa báli a pred ktorými mali strach, a v 2,32 % prípadov sa deti museli niekedy postarať o seba samy, lebo rodičia pili alebo brali iné drogy.

Deti vystavené situáciám zanedbávania sa zdôveria najčastejšie kamarátovi alebo kamarátke, vlastnej mame a otcovi, ktorí sú zároveň tými osobami, ktoré ich najčastejšie spochybňujú, ale ktoré im aj najčastejšie reálne pomôžu (na prvom mieste pomoci je vlastná mama, nasleduje kamarát/-ka a potom otec; na posledných miestach sa z hľadiska zdôverenia, spochybnenia aj poskytnutia pomoci nachádzajú niektoré pomáhajúce profesie, ako je linka dôvery, výchovný poradca alebo školský psychológ).

Psychické násilie

Psychické násilie bolo definované pomocou 5 výrokov zameraných na zistenie, či má dieťa skúsenosť so situáciou spojenou s vyhrážaním sa rodiča, že od dieťaťa odíde, ponižovaním, nadávaním zo strany rodiča, odmietaním sa rozprávať, odopieraním stravy alebo so zamykaním dieťaťa v izbe. Výroky boli zamerané iba na správanie sa rodičov. Deti mali možnosť vyjadriť sa k výrokom na škále od „nikdy sa nestalo" cez „stalo sa raz", „stalo sa 2- až 5-krát", „stalo sa 6-až 10-krát", „stalo sa viac ako 10-krát" až po „stáva sa stále". Ak dieťa odpovedalo na všetkých 5 výrokov negatívne hodnotením „nikdy sa nestalo" alebo odpovedalo na jeden výrok „stalo sa raz", odpovede boli zaradené do prvej oblasti – dieťa nie je vystavené emočnému násiliu. Ak boli dve odpovede dieťaťa na ľubovoľné dva výroky zaznamenané na škále „stalo sa raz", dieťa bolo zaradené do druhej oblasti – dieťa je v riziku vystavenia situáciám emočného násilia. Akékoľvek iné odpovede boli zaradené do tretej oblasti – vystavenie situáciám emočného násilia. Na základe stanovených kritérií priame vystavenie emočnému násiliu zažilo vo svojej minulosti približne 20,6 % detí. Percentuálny odhad na celú populáciu stanovených ročníkov sa pohybuje v intervale 18,6 až 22,6 % detí. V oblasti rizika vystavenia emočnému násiliu sa nachádza odhadom 3 – 5 % detskej populácie.

Najčastejšie uvádzali deti dve oblasti emočného násilia, ktorým boli vystavené (približne 40 %), druhou najčastejšou odpoveďou bola jedna oblasť (32 %). Všetkých päť oblastí súčasne uviedlo 1,5 % detí a 4,4 % uviedlo štyri z piatich oblastí.

Z celkového počtu detí vo vzorke uviedlo odmietanie rodičov rozprávať sa s dieťaťom 16,06 % (z toho 3 % detí uvádzali, že sa to stáva stále), ponižovanie alebo nadávanie uviedlo 14,21 % detí (z toho 15 % detí uviedlo, že sa to stáva stále). Zamykanie v izbe uviedlo 4,28 % detí (z toho 7 % detí uviedlo, že sa to stalo viac ako 10-krát, avšak nie stále) a vyhrážanie sa rodiča, že dieťa opustí, uviedlo 6,25 % detí (z toho 2,2 % detí uviedlo, že sa to stáva stále). Odopieranie stravy uviedlo 1,85 % detí (z toho 4,3 % uviedlo, že sa to stalo viac ako 10-krát, avšak nie stále).

Zo skupiny detí priamo vystavených emočnému násiliu skoro každé piate dieťa uviedlo, že sa tak deje pod vplyvom alkoholu – najčastejšie raz, ale aj opakovane. V skupine detí vystavenej riziku bol tento podiel približne 16 %. Všeobecne sa rola alkoholu ukázala najrozsiahlejšia najmä v oblastiach, kde prichádzalo k odopieraniu stravy vedúcemu k hladu, pri zamykaní v izbe alebo ponižovaní a nadávaní dieťaťu.

Deti priamo vystavené emočnému násiliu ako dôvody, prečo sa tak deje, uvádzali svoje správanie, neposlúchanie, nerešpektovanie rodiča, zlú finančnú alebo medziľudskú situáciu v rodine (hádky v rodine spojené so zlou situáciou v rodinnom prostredí). Deti uvádzali tiež, že nevedia odpovedať, prečo sa tak deje, prípadne odpoveď na otázku, prečo sa tak deje, hľadajú. Alkohol ako príčinu vnímali deti na poslednom mieste.

Deti sa najčastejšie zdôveria so svojou situáciou kamarátovi alebo kamarátke, za nimi nasledujú vlastní rodičia – najmä vlastná mama, spolužiak/spolužiačka v škole a širšia rodina. Títo ľudia deťom aj najčastejšie reálne pomôžu.

Fyzické násilie

Jedenásť výrokov mapovalo priame ohrozenie alebo narušenie fyzickej integrity dieťaťa, t. j. konanie, ktoré už priamo ohrozuje fyzické zdravie detí a poukazuje na napádanie alebo telesné ubližovanie zo strany dospelých. V rámci výrokov boli zaradené tri výroky, ktoré sa zaujímali aj o domáce násilie medzi rodičmi. Oblasti boli zamerané na správanie zo strany rodičov.

Ak deti odpovedali na všetkých 11 výrokov negatívne hodnotením „nestalo sa ani raz“, ich odpovede boli zaradené do prvej oblasti – dieťa nie je vystavené fyzickému násiliu. Rovnako boli do prvej oblasti zaradené aj odpovede, v ktorých bolo deťmi označených 10 negatívnych odpovedí a 1 odpoveď na ľubovoľný výrok s variantom „stalo sa raz“. Ak už boli uvedené odpovede na ľubovoľné dva výroky na škále „stalo sa raz“, bolo dieťa zaradené do druhej oblasti – dieťa je v riziku vystavenia situáciám fyzického násilia. Akékoľvek iné odpovede boli zaradené do tretej oblasti – vystavenie situáciám fyzického násilia.

Výsledky ukázali, že fyzickému násiliu bolo vo vzorke vystavených 23 % detí. Odhad na celú populáciu detí 8. a 9. ročníka základných škôl je medzi 21 až 25 %. V oblasti rizika sa nachádzalo približne 5 až 7 % detí. Celkovo sa v populácii detí 8. a 9. ročníka nachádza v riziku alebo priamo vystavených situáciám fyzického násilia 26 až 31 % detí. Celkovo 50 % z detí vystavených fyzickému násiliu malo skúsenosť s dvoma zo skúmaných oblastí. Ďalších 50 % detí uviedlo väčší rozsah – tri oblasti a viac, z toho 5,8 % detí uviedlo sedem oblastí. Polovica detí, ktoré sú počas svojho života konfrontované s fyzickým násilím, uviedla, že sa tak stalo aj v poslednom období; u detí, ktoré sa nachádzali v riziku, tak učinila takmer tretina.

Najčastejšie sa deti stretávali s udretím po hlave (16,85 % z celkového počtu detí) a so šticovaním za vlasy (8,83 %). Napádanie sa rodičov navzájom uviedlo 6,9 % detí, vyhrážanie sa rodičov, že si navzájom ublížia, 4,69 %, kľačanie na kolenách 6,6 %. Bránenie jedného rodiča pred napadnutím druhým rodičom uviedlo 6,62 % detí, kmásanie, lomcovanie, trhanie 5,7 %, ubližovanie súrodencovi zo strany rodiča 5,47 % a kopnutie nohou uviedlo 4,55 % detí. Jedno percento detí uviedlo popálenie cigaretou alebo inými predmetmi a 0,78 % uviedlo dusenie rukami alebo vankúšom.

V skupine detí vystavených fyzickému násiliu (23 % z celkovej vzorky) uviedlo 5,7 % detí sústavné bitie po hlave, 4,4 % detí sústavné šticovanie za vlasy, 4,7 % detí sústavné napádanie sa rodičov navzájom, 5,5 % detí sústavné vyhrážanie sa rodičov, že si navzájom ublížia. Dve percentá detí uviedli sústavné kľačanie na kolenách, 8,8 % sústavné bránenie jedného rodiča pred napadnutím druhým rodičom, sústavné lomcovanie uviedlo 1,1 % detí, sústavné ubližovanie súrodencovi zo strany rodiča 2,4 % detí, sústavné kopanie nohou 5,7 % detí. V rovnakej skupine detí 12,5 % uviedlo, že boli popálené cigaretou alebo inými predmetmi viac ako 10-krát (t. j. nie stále), a 16,7 % detí uviedlo, že boli dusené rukami alebo vankúšom viac ako 10-krát.

Hlavnú príčinu neprimeraných reakcií a fyzických trestov zo strany rodičov vidia deti na svojej strane ako dôsledok vlastného zlého správania, nerešpektovania rodiča, neposlúchania. Veľkú rolu zohráva aj zlá situácia v rodine (finančná, medziľudská) a špecificky pri fyzickom násilí aj alkohol. Aj tu sa deti najčastejšie zdôverili kamarátovi/kamarátke, vlastnej mame alebo otcovi a aj tu im najčastejšie práve títo ľudia pomohli.

Sexuálne zneužívanie

Sexuálne zneužívanie bolo definované pomocou 7 výrokov zameraných na dotykové aj bezdotykové formy – od konfrontácie so sexuálnymi poznámkami týkajúcimi sa vzhľadu detí až po patologickú realizáciu sexuálneho kontaktu zo strany dospelých osôb.

Ak dieťa odpovedalo na všetky z výrokov negatívne alebo odpovedalo na všetky výroky negatívne okrem výroku „urážanie sexuálnymi poznámkami týkajúcimi sa vzhľadu“, kde zvolilo variant „stalo sa raz“, bolo zaradené do prvej oblasti – nevystavenie sexuálnemu zneužívaniu. Do oblasti rizika vystavenia sexuálnemu zneužívaniu boli započítané všetky deti, ktoré odpovedali na všetky výroky negatívne a na výrok „urážanie sexuálnymi poznámkami týkajúcimi sa vzhľadu“ hodnotením „stalo sa 2- až 5-krát“. Všetky ostatné odpovede boli automaticky započítané do oblasti vystavenia sexuálnemu zneužívaniu.

Podľa stanovených kritérií bolo sexuálnemu zneužívaniu vystavených 7,1 % detí vo vzorke a v riziku sa nachádzalo takmer 3,7 % detí.

Z pohľadu štruktúry oblastí sexuálneho zneužívania výrok urážanie sexuálnymi poznámkami týkajúcimi sa vzhľadu uviedlo 6,2 % detí, 2,36 % detí uviedlo nútenie zo strany dospelého, aby sa mohol dotýkať intímnych miest dieťaťa, 1,93 % detí uviedlo nútenie do pohlavného styku zo strany dospelého, 1,66 % uviedlo nútenie zo strany dospelého, aby sa dieťa dotýkalo jeho intímnych miest. V 1,27 % prípadov deti uviedli, že boli nútené dospelým pozerať film so sexuálnou tematikou s dospelým a 0,96 % uviedlo nútenie zo strany dospelého do fotenia v erotických polohách.

V skupine detí spĺňajúcich kritériá vystavenia sexuálnemu zneužívaniu (7,1 % z celkovej vzorky detí) uviedlo sústavné urážanie sexuálnymi poznámkami na postavu alebo vzhľad 32,2 % detí, 5,4 % detí uviedlo sústavné nútenie zo strany dospelého, aby sa mohol dotýkať intímnych miest dieťaťa. Desať percent detí uviedlo sústavné nútenie do pohlavného styku zo strany dospelého, 7,7 % detí uviedlo sústavné nútenie zo strany dospelého, aby sa dieťa naňho pozeralo, keď bol nahý, 4,2 % detí uviedlo sústavné nútenie zo strany dospelého, aby sa dieťa dotýkalo jeho intímnych miest. Päť percent detí z tejto skupiny uviedlo, že boli nútené dospelým do pozerania filmu so sexuálnou tematikou a 6,7 % uviedlo sústavné nútenie zo strany dospelého do fotenia v erotických polohách.

Pri sexuálnom zneužívaní sa v porovnaní s ostatnými formami násilia štatistická významnosť dosahovala ťažšie, pretože detí, ktoré mu v živote čelia, je objektívne menej ako detí, ktoré čelia iným formám násilia. Čím menší počet detí, tým sa štatistická významnosť dosahuje ťažšie.

K situáciám sexuálneho zneužitia dochádza na rôznych miestach. Dotykové formy sa najčastejšie dejú v blízkom okolí domu alebo bytu, vonku – v meste, bare, na diskotéke alebo v byte danej osoby. Najmenej často to je priamo u dieťaťa doma alebo sprostredkovane verbálnou formou na internete. Bezdotykové formy sexuálneho zneužívania boli čo do miest, kde sa tak deje, viac diferencované. Urážanie sexuálnymi poznámkami je najčastejšie spojené so školským prostredím, nútenie pozerať film so sexuálnou tematikou sa najčastejšie deje v byte danej osoby, rovnako ako nútenie fotiť dieťa v erotických polohách alebo sa pozerať na dospelého, keď je nahý.

- Najčastejšie uvádzali deti vystavenie fyzickému a emočnému násiliu. Nasleduje zanedbávanie a nakoniec sexuálne zneužívanie.
- Porovnanie podielov oblasti rizika ukázalo jeho najvyššiu hodnotu pri prvej forme násilia – zanedbávaní. Nasleduje výška rizika pri fyzickom a emočnom násilí. Najmenšie vystavenie riziku sa ukázalo pri sexuálnom zneužívaní.
- Deti zaradené do skupiny vystavenej násiliu uvádzali rôzny vek prvej konfrontácie. Najnižšia mediánová hodnota bola v skupine detí vystavených fyzickému násiliu –10 rokov. Medián veku prvej konfrontácie s emočným a fyzickým násilím bol mierne vyšší – 12 rokov. Najvyššiu vekovú hranicu uviedli deti vystavené sexuálnemu zneužívaniu – 13 rokov.
- Posledných 12 mesiacov majú skúsenosť s násilím najmä deti, ktoré sú vystavené emočnému násiliu. Vyše 80 % detí, ktoré majú skúsenosť s touto formou násilia, ho zažilo aj nedávno. Nasleduje sexuálne zneužívanie a fyzické násilie (pri zanedbávaní sa tento ukazovateľ nesledoval).
- Alkohol zohráva najväčšiu rolu v spojení s opakovaným výskytom násilia, najmä pri sexuálnom zneužívaní. U tretiny detí, ktorá bola konfrontovaná so situáciami sexuálneho zneužívania, sa tak dialo pod vplyvom alkoholu. Rola alkoholu je druhá najdôležitejšia pri fyzickom a nakoniec pri emočnom násilí.
- Vystavenie všetkým štyrom formám násilia konštantne uvádzali častejšie dievčatá, deti z domácností s veľmi zlou alebo so zlou finančnou situáciou, deti z rozvedených rodín, z jednorodičovských otcovských domácností a tie, ktoré uviedli nejaký typ zdravotných komplikácií. Ide o kategórie sociodemografických charakteristík, v rámci ktorých boli podiely detí zhodne najvyššie pre všetky štyri formy násilia.

Na lepšiu prehľadnosť sú základné výstupy vrátane vplyvu sociodemografických charakteristík (pohlavie, bydlisko, finančná situácia domácností, rodinný stav rodičov detí, zamestnanecký status, prospech v škole, typ domácnosti, národnosť dieťaťa, počet súrodencov v rodine a zdravotné komplikácie) z výskumu uvedené v tabuľkovej forme (tab. 1 a 2).

Podľa prieskumu u mladých ľudí vo veku 15 a 16 rokov, ktorý realizovalo občianske združenie SLONAD roku 1999, 12,3 % prieskumnej vzorky (5 230 respondentov) uviedlo aspoň jednu z foriem pohlavného zneužívania. Z toho 32 % nikdy nikomu o svojom zážitku nepovedalo. Až 34 % zo sexuálnych agresorov tvorili priatelia a známe osoby; 35 % respondentov uviedlo bezprostredné následky po zážitku a 30 % respondentov označilo tento zážitok za traumatizujúci, poznačujúci celý život. Aj keď sa výsledky oboch výskumov nedajú porovnať, podľa výskumu z roku 2013 sa s nejakou formou sexuálneho zneužívania vo vzorke

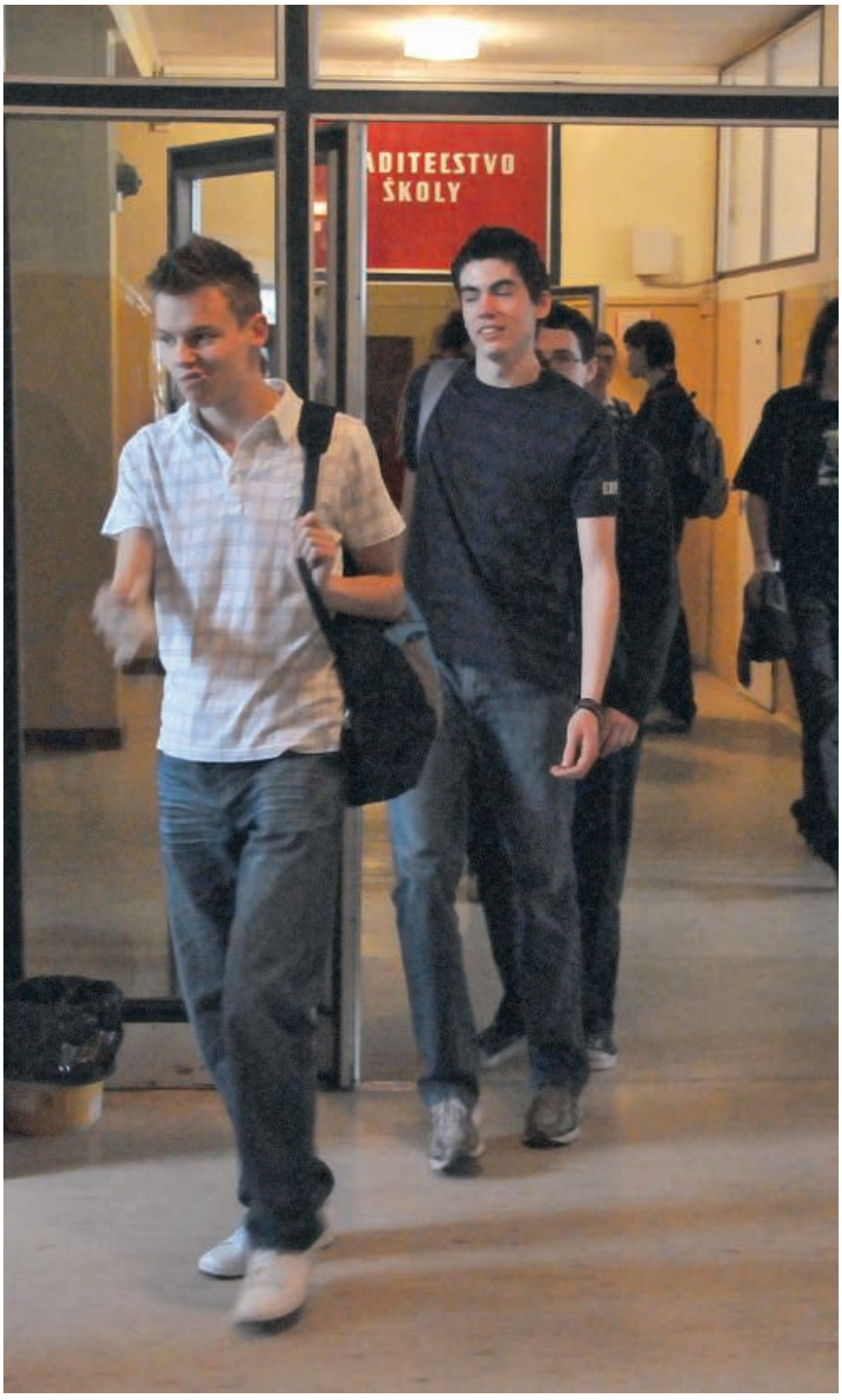

Tab. 1: Základné zistenia výskumu

	Zanedbávanie	Emočné násilie	Fyzické násilie	Sexuálne zneužívanie
Podiel detí, ktoré boli vo vzorke vystavené násiliu	9,4 %	20,6 %	23,2 %	7,1 %
Podiel detí, ktoré boli vo vzorke v oblasti rizika	14,2 %	4,2 %	5,7 %	3,7 %
Mediánový vek prvej konfrontácie (skupina detí vystavená násiliu)	12 rokov	12 rokov	10 rokov	13 rokov
Výskyt násilia za posledných 12 mesiacov (zo skupiny detí vystavených násiliu)	•	81,5 %	52,2 %	64,2 %
Vystavenie násiliu pod vplyvom alkoholu (zo skupiny detí vystavených násiliu)	•	21,5 %	26,3 %	33,3 %

Tab. 2: Vplyv sociodemografických charakteristík na výsledky výskumu

	Socidemografické charakteristiky (za skupinu detí, ktoré boli vo vzorke vystavené násiliu)	Zanedbávanie	Emočné násilie	Fyzické násilie	Sexuálne zneužívanie
1.	Pohlavie	Častejšie uvádzali vystavenie zanedbávaniu dievčatá (10 %)	Častejšie uvádzali vystavenie emočnému násiliu dievčatá (22 %)	Častejšie uvádzali vystavenie fyzickému násiliu dievčatá (24 %)	Častejšie uvádzali vystavenie sexuálnemu zneužívaniu dievčatá (11 %)
	Mediánový rozsah uvedených oblastí násilia v skupine detí vystavených násiliu	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí zanedbávania uvedených chlapcami a dievčatami sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné (pozri rovnaké hodnoty mediánov v zátvorke)	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí emočného násilia uvedených chlapcami a dievčatami sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné (pozri rovnaké hodnoty mediánov v zátvorke)	Rozdiely v priemeroch počtu uvedených oblastí fyzického násilia sa nachádzajú aj v základnom súbore. Z toho vyplýva, že to, či ide o dievča, alebo chlapca, má vplyv na rozsah uvedených oblastí násilia – vecne však nejde o vysoký rozdiel (pozri hodnoty mediánov v zátvorke)	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí sexuálneho zneužívania uvedených chlapcami a dievčatami sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné (pozri hodnoty mediánov v zátvorke)
		dievčatá (3) chlapci (3)	dievčatá (2) chlapci (2)	dievčatá (3) chlapci (2)	dievčatá (3) chlapci (2)
	Oblasť rizika	Dievčatá (16 %)	Dievčatá (5 %)	Dievčatá (8 %)	Dievčatá (5 %)
2.	Tri kraje s najväčším podielom na jednotlivých formách násilia	Bratislavský (13 %), Košický (12 %), Nitriansky (10 %)	Bratislavský (27 %), Košický (22 %), Žilinský (20 %)	Trenčiansky (30 %), Bratislavský (24 %), Prešovský a Nitriansky (po 23 %)	Žilinský (10 %), Trnavský (7,4 %), Prešovský (7,3 %)
	Mediánový rozsah uvedených oblastí násilia v skupine detí vystavených násiliu	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí zanedbávania uvedených v jednotlivých krajoch sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí emočného násilia uvedených v jednotlivých krajoch sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí fyzického násilia uvedených v jednotlivých krajoch sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely v porovnaní s inými kategóriami síce vyššie, aj keď stále pomerne malé	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí sexuálneho zneužívania uvedené v jednotlivých krajoch sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné
	Kraj s najväčším rizikom vystavenia dieťaťa násiliu	Trenčiansky (20 %)	Trenčiansky (7 %)	Žilinský (8 %)	Trenčiansky (6 %)
3.	Finančná situácia domácnosti	Zlá alebo veľmi zlá (42 %)	Zlá alebo veľmi zlá (33 %)	Zlá alebo veľmi zlá (56 %)	Zlá alebo veľmi zlá (25 %)
	Mediánový rozsah uvedených oblastí násilia v skupine detí vystavených násiliu	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí zanedbávania uvedených v kategóriách domácností s rôznym finančným príjmom sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí emočného násilia uvedených v kategóriách domácností s rôznym finančným príjmom sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Rozdiely v priemeroch počtu uvedených oblastí fyzického násilia sa nachádzajú aj v základnom súbore. Z toho vyplýva, že to, z akej domácnosti dieťa pochádza, má vplyv na priemerný rozsah uvedených oblastí fyzického násilia	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí sexuálneho zneužívania uvedených v kategóriách domácností s rôznym finančným príjmom sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné
	V riziku sú najčastejšie deti z domácnosti:	s ani dobrou, ani zlou finančnou situáciou (22 %)	so zlou alebo s veľmi zlou finančnou situáciou (8 %)	s ani dobrou, ani zlou finančnou situáciou (8 %)	s ani dobrou, ani zlou finančnou situáciou (6 %)
4.	Rodinný stav rodičov	Rozvedení (14 %)	Rozvedení (22 %)	Rozvedení (29 %)	Rozvedení (10 %)
	Mediánový rozsah uvedených oblastí násilia v skupine detí vystavených násiliu	Rozdiely v priemeroch počtu uvedených oblastí zanedbávania sa nachádzajú aj v základnom súbore. Z toho vyplýva, že to, či ide o dieťa z rozvedenej, alebo úplnej rodiny, má vplyv na rozsah zanedbávania – vecne však nejde o vysoký rozdiel	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí emočného násilia uvedených v kategóriách s rôznym rodinným stavom sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí fyzického násilia uvedených v kategóriách s rôznym rodinným stavom sa nachádzajú aj v základnom súbore	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí sexuálneho zneužívania uvedené v kategóriách rodinného stavu sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné
	V riziku sú najčastejšie deti z rodín, kde sú:	rodičia rozvedení (20 %)	rodičia rozvedení (6 %)	rodičia rozvedení (10 %)	rodičia rozvedení (5 %)
5.	Zamestnanie rodičov	Obidvaja rodičia nepracujú (18 %)	Jeden rodič nepracuje (21 %)	Jeden rodič nepracuje (27 %)	Jeden rodič nepracuje (9 %)
	Mediánový rozsah uvedených oblastí násilia v skupine detí vystavených násiliu	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí zanedbávania uvedených v kategóriách zamestnaneckého statusu rodičov sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí emočného násilia uvedených v kategóriách zamestnaneckého statusu sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí fyzického násilia uvedených v kategóriách s rôznym zamestnaneckým statusom sa nachádzajú aj v základnom súbore	Rozdiely v priemeroch počtu uvedených oblastí sexuálneho zneužívania sa nachádzajú aj v základnom súbore. Z toho vyplýva, že zamestnanecký status rodičov má vplyv na rozsah sexuálneho zneužívania dieťaťa
		obidvaja rodičia pracujú (3) jeden rodič nepracuje (3) obidvaja rodičia nepracujú (4)	obidvaja rodičia pracujú (2) jeden rodič nepracuje (2) obidvaja rodičia nepracujú (2)	obidvaja rodičia pracujú (2) jeden rodič nepracuje (2) obidvaja rodičia nepracujú (3)	obidvaja rodičia pracujú (3) jeden rodič nepracuje (2) obidvaja rodičia nepracujú (6)
	V riziku sú najčastejšie deti z rodín, kde:	obidvaja rodičia pracujú (25 %)	jeden rodič nepracuje (5 %)	obidvaja rodičia nepracujú (10 %)	obidvaja rodičia nepracujú (5 %)
6.	Prospech detí v škole	Zlý alebo veľmi zlý prospech (22 %)	Dobrý prospech (21 %)	Dobrý prospech (26 %)	Dobrý prospech (7 %)
	Mediánový rozsah uvedených oblastí násilia v skupine detí vystavených násiliu	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v prospechu, ktorý dosahuje dieťa v škole, súvisia so zanedbávaním, alebo nie	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v prospechu, ktorý dosahuje dieťa v škole, súvisia s emočným násilím, alebo nie	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v prospechu, ktorý dosahuje dieťa v škole, súvisia s fyzickým násilím, alebo nie	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v prospechu, ktoré dosahuje dieťa v škole, súvisia so sexuálnym zneužívaním, alebo nie
	V riziku sú najčastejšie deti:	so zlým či s veľmi zlým prospechom (20 %)	s dobrým prospechom (5 %)	so zlým či s veľmi zlým prospechom (7 %)	s dobrým prospechom (5 %)
7.	Typ domácnosti	Jednorodičovské otcovské (18 %)	Jednorodičovské otcovské (23 %)	Jednorodičovské otcovské (35 %)	Jednorodičovské otcovské (11 %)
	Mediánový rozsah uvedených oblastí násilia v skupine detí vystavených násiliu	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí zanedbávania uvedených v jednotlivých typoch domácností sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí emočného násilia uvedených v jednotlivých typoch domácností sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí fyzického násilia uvedených v jednotlivých typoch domácností sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí sexuálneho zneužívania uvedených v jednotlivých typoch domácností sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné
	V riziku sú najčastejšie deti bývajúce:	s jedným rodičom – mamou (19 %)	s jedným rodičom – otcom (10 %)	s jedným rodičom – otcom (13 %)	s obidvoma rodičmi (4 %)
8.	Národnosť, ku ktorej sa deti hlásia	Rómska národnosť (18 %)	Slovenská národnosť (19 %)	Maďarská národnosť (26 %)	Rómska národnosť (9 %)
	Mediánový rozsah uvedených oblastí násilia v skupine detí vystavených násiliu	Rozdiely v priemeroch počtu uvedených oblastí zanedbávania sa nachádzajú aj v základnom súbore. Z toho vyplýva, že národnosť dieťaťa má vplyv na rozsah zanedbávania	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí emočného násilia uvedených u detí hlásiacich sa k istej národnosti sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí fyzického násilia uvedených u detí s istou národnosťou sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí sexuálneho zneužívania uvedených u detí hlásiacich sa k rôznej národnosti sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné
	V riziku sú najčastejšie deti, ktoré:	sa hlásia k rómskej národnosti (28 %)	sa hlásia k slovenskej národnosti (4 %)	sa hlásia k slovenskej národnosti (6 %)	sa hlásia k slovenskej národnosti (4 %)
9.	Počet súrodencov	Veľký počet súrodencov – štyri a viac (15 %)	Jeden súrodenec (20 %)	Dvaja súrodenci (28 %)	Dvaja súrodenci (10 %)
	Mediánový rozsah uvedených oblastí násilia v skupine detí vystavených násiliu	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí zanedbávania uvedených deťmi s rôznym počtom súrodencov sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Rozdiely v priemeroch počtu uvedených oblastí emočného násilia sa nachádzajú aj v základnom súbore. Z toho vyplýva, že počet súrodencov má vplyv na rozsah emočného násilia. Konkrétne ide o rozdiely medzi jedným a troma súrodencami, vecne je to však zanedbateľný rozdiel	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí fyzického násilia uvedených deťmi s rôznym počtom súrodencov sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí sexuálneho zneužívania uvedených deťmi s rôznym počtom súrodencov sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné
	V riziku sú najčastejšie deti, ktoré:	majú štyroch a viac súrodencov (18 %)	majú jedného súrodenca (5 %)	majú štyroch a viac súrodencov (9 %)	nemajú súrodenca (5 %)
10.	Uvedené zdravotné komplikácie	Uvedené zdravotné komplikácie (13 %)	Uvedené zdravotné komplikácie (26 %)	Uvedené zdravotné komplikácie (30 %)	Uvedené zdravotné komplikácie (11 %)
	Mediánový rozsah uvedených oblastí násilia v skupine detí vystavených násiliu	Rozdiely v priemeroch počtu uvedených oblastí zanedbávania sa nachádzajú aj v základnom súbore. Z toho vyplýva, že zdravotné komplikácie súvisia s rozsahom zanedbávania. Vecne však ide o malý rozdiel	Rozdiely v priemeroch počtu uvedených oblastí emočného násilia sa nachádzajú aj v základnom súbore. Z toho vyplýva, že zdravotné komplikácie súvisia s rozsahom emočného násilia. Vecne však ide o malý rozdiel	Rozdiely v priemeroch počtu uvedených oblastí fyzického násilia sa nachádzajú aj v základnom súbore. Z toho vyplýva, že zdravotné komplikácie súvisia s rozsahom fyzického násilia. Vecne však ide o malý rozdiel	Nie je možné potvrdiť, či rozdiely v priemerných hodnotách počtu oblastí sexuálneho zneužívania uvedené u detí so zdravotnými komplikáciami a bez nich sa nachádzajú aj v základnom súbore. Vo vzorke sú tieto rozdiely tiež zanedbateľné
	V riziku sú najčastejšie deti, ktoré:	uviedli zdravotné komplikácie (16 %)	neuviedli zdravotné komplikácie (4 %)	neuviedli zdravotné komplikácie (8 %)	uviedli zdravotné komplikácie (5 %)

detí 8. a 9. ročníka základných škôl stretlo 7,1 % detí. Odhad na celú populáciu sa pohybuje medzi 6 až 8 %. V riziku sa nachádzali ďalšie 4 %. Celkovo bolo vystavených sexuálnemu zneužitiu alebo sa v riziku sexuálneho zneužitia nachádzalo 10,8 % detí. Najčastejšie sa deti zdôveria kamarátovi, kamarátke, vlastnej mame alebo spolužiačke. Kamaráti a spolužiaci sú zároveň aj tými, ktorí ich najčastejšie spochybňujú. Reálne im nakoniec najčastejšie pomôže opäť vlastná mama alebo kamarát, kamarátka. Rôzne situácie sexuálneho zneužívania sa dejú na rôznych miestach. Ako už bolo uvedené, dotykové formy mali čo do výskytu miest, kde sa tak deje, pomerne zhodný trend, častejšie sa dejú v blízkom okolí domu alebo bytu, vonku – v meste, bare, na diskotéke alebo v byte danej osoby (agresora). Najmenej často je to priamo u dieťaťa doma alebo sprostredkovane, verbálnou formou priamo na internete. Bezdotykové formy sexuálneho zneužívania boli čo do miest, kde sa tak deje, diferencovanejšie (urážanie sexuálnymi poznámkami je najčastejšie spojené so školským prostredím, nútenie pozerať film so sexuálnou tematikou sa najčastejšie deje v byte danej osoby, rovnako ako nútenie fotiť dieťa v erotických polohách alebo sa pozerať na dospelého, keď je nahý).

Spomínaný celoplošný prieskum realizovaný občianskym združením SLONAD roku 1999 preukázal, že 24,8 % respondentov z prieskumnej vzorky bolo vystavených telesnému týraniu zo strany rodičov (bitie rôznymi predmetmi – palicou, kopanie do dieťaťa, porezanie a pod.). Údaje z výskumu roku 2013 poukazujú, že skúsenosť so situáciami fyzického násilia malo 23 % detí vo vzorke. Odhad na celú populáciu detí 8. a 9. ročníka základnej školy je medzi 21 až 25 % zo strany ich rodičov. V oblasti rizika sa nachádzalo približne 5 až 7 % detí. Celkovo sa v populácii detí 8. a 9. ročníka nachádza v riziku alebo je priamo vystavených situáciám fyzického násilia 26 až 31 % detí. Tieto podiely zahŕňajú iba deti, ktoré reflektovali násilné správanie zo strany svojich rodičov. Údaje z roku 1999 a z roku 2013 v časti sexuálne násilie a telesné násilie nie je možné porovnať, avšak oba výskumy poukazujú na existenciu fenoménu násilia na deťoch.

Prevalenciou násilia sa zoberal aj prieskum *Prevalencia násilia páchaného na deťoch vo verejnej mienke na Slovensku*, ktorý bol realizovaný koncom roku 2012 a bol zameraný na verejnú mienku o problematike násilia na deťoch a jeho rozšírenosti. Reprezentatívneho prieskumu sa zúčastnilo celkovo 1 034 dospelých ľudí. Podľa výsledkov prieskumu je násilie páchané na deťoch rozšírený fenomén – vyše polovica respondentov prieskumu (takmer 54 %) uviedla, že je veľmi alebo dosť rozšírené. Len približne 1 % respondentov uviedlo, že sa nevyskytuje vôbec. Približne každý piaty respondent (necelých 22 %) uviedol, že pozná vo svojom okolí dieťa/deti, ktoré boli vystavené niektorej forme násilného správania inej osoby. Postoj, že násilie na deťoch a jeho jednotlivé formy sú veľmi alebo dosť rozšírené, prezentuje však oveľa širší okruh respondentov (približne dvojnásobne viac ako iba tých, ktorí takéto dieťa/deti poznajú).

Je treba uviesť, že názor, že násilie na deťoch je veľmi alebo dosť rozšírené, sa vyskytuje oveľa častejšie ako osobná skúsenosť respondentov s deťmi-obeťami násilia vo svojom blízkom okolí (percentuálne približne 50 : 20). Výrazne najčastejšie je považované za rozšírené najmä zanedbávanie detí – podľa viac ako dvoch tretín respondentov (takmer 68 %). Násilie páchané na deťoch pripúšťajú častejšie ženy, osoby strednej vekovej kategórie (35 – 54 rokov), s vyšším vzdelaním (stredoškolským s maturitou, príp. vysokoškolským), s pracovným zaradením v obchode a službách a v pozícii úradníkov a výkonných či tvorivých odborných pracovníkov. Za rozšírený fenomén ho považujú najčastejšie osoby z 3-členných domácností, rozvedené osoby, osoby so strednou úrovňou mesačného príjmu, z malých obcí do 2-tisíc obyvateľov a zo Žilinského kraja; za rozšírenejší ho považujú osoby maďarskej národnosti.

K otázke o rozšírenosti násilia a jeho jednotlivých foriem sa najčastejšie spontánne nevyjadrovali starší respondenti, respondenti so základným vzdelaním, z domácností, kde žije jeden človek, čomu zodpovedá aj najnižšia úroveň mesačného príjmu domácnosti.

Za dôležitý považujeme najmä výsledok, že približne každý piaty respondent (necelých 22 %) uviedol, že pozná vo svojom okolí dieťa/deti, ktoré boli vystavené niektorej forme násilného správania inej osoby.

2.2.2 Základné výstupy rozboru inštitucionálneho a právneho zabezpečenia mechanizmu ochrany detí

Cieľom rozboru bolo prehodnotiť súčasné inštitucionálne a právne zabezpečenie mechanizmu ochrany detí pred násilím v oblastiach zdravotníctvo, vzdelávanie a šport, kultúra a voľný čas, spravodlivosť, osobitné ochranné opatrenia, práca a sociálne zabezpečenie. Rovnako bolo cieľom pokúsiť sa zhodnotiť premietnutie inštitucionálneho a právneho zabezpečenia v praxi. Komplexný rozbor za jednotlivé oblasti tvorí prílohu stratégie.

Legislatívny rámec inštitucionálnej ochrany detí pred násilím tvorí Ústava Slovenskej republiky, zákony a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy, medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná. Inštitucionálna a najmä právna ochrana je na štandardnej úrovni. Je zrejmé, že najmä oblasť legislatívneho zabezpečenia nevykazuje výrazné odchýlky – právne prostredie vo všetkých oblastiach sa systematicky zlepšuje. Jasným problémom je samotný praktický výkon. Aj napriek tomu, že rozbor bol realizovaný spôsobom „zhora nadol“, je citeľný rozdiel medzi samotným právnym prostredím a praxou:

- veľmi slabá koordinácia regionálnych subjektov,
- výrazná personálna poddimenzovanosť všetkých subjektov, osobitne sociálne veci a poradenské systémy a špeciálne zaradenia rezortu školstva,
- nesystémové odborné vzdelávanie.

Osobitne prínosné bolo zapojenie miest a obcí – praktické skúsenosti a z nich vyplývajúce návrhy samosprávy potvrdzujú, že existujúce právne prostredie, ako aj základná sieť inštitúcií predstavuje dobrý základ na efektívnu ochranu detí, je však potrebné zaistiť integrovaný prístup k riešeniu problematiky násilia páchaného na deťoch vo všetkých oblastiach (v domácom prostredí, v škole, počas trávenia voľného času v komunite a výkonu rôznych voľnočasových aktivít, v rezidenciách, vo výkone trestu odňatia slobody a výkone väzby, výkone spravodlivosti, v médiách).

Uvedené a doteraz stanovené legislatívne a nelegislatívne opatrenia v boji proti zanedbávaniu, týraniu a zneužívaniu maloletých osôb, resp. ochrane detí pred násilím, kde je najdôležitejšia prevencia

Tab. 3: SWOT analýza inštitucionálneho a právneho zabezpečenia mechanizmu ochrany detí

Silné stránky	Slabé stránky
■ dobré legislatívne prostredie	■ obmedzené informácie o prevalencii násilia na deťoch
■ schopnosť priebežne zlepšovať legislatívne prostredie	■ absencia nezávislých monitorovacích mechanizmov ochrany detí
■ existujúca sieť inštitúcií v jednotlivých oblastiach politík	■ absencia koordinátora politík na ochranu detí a absencia koordinátora politík na ochranu detí pred násilím
■ ochota riešiť problematiku na všetkých úrovniach verejnej správy	■ personálna a finančná poddimenzovanosť čiastkových politík na ochranu detí pred násilím
■ angažované a spolupracujúce mimovládne organizácie	■ absencia systematického vzdelávania a absencia spoločných vzdelávacích aktivít kľúčových subjektov pôsobiacich v oblasti ochrany detí pred násilím
■ motivovanosť k odhaleniu skrytých stránok problematiky	
Ohrozenia/riziká	**Príležitosti**
■ vnímanie čiastkových politík na ochranu detí pred násilím verejnosťou ako ohrozujúcich	■ prepojenie čiastkových politík
■ neschopnosť zapojiť všetky subjekty do riešení	■ inštitucionalizácia koordinácie politík
■ simplexné chápanie problematiky násilia	■ zavedenie nezávislého monitorovacieho orgánu
■ podcenenie existencie koordinácie politík	■ spracovanie a realizácia spoločných postupov a vzdelávacích aktivít všetkých sektorov
■ pomalé posilňovanie personálnej a finančnej podpory čiastkových politík	■ transparentná komunikačná stratégia pripravovaných postupov pre občiansku verejnosť
■ deformovanie verejnej mienky médiami	■ znalosť rozsiahlosti problému a priebežná aktualizácia prevalencie násilia na deťoch v rôznych oblastiach
■ neschopnosť rýchleho odhaľovania násilia páchaného na deťoch	■ poznanie efektivity systému a inštitucionálneho zabezpečenia na lokálnej úrovni
■ nedostatočná identifikácia regionálnych potrieb	
■ inštitucionálne a systémové porušovanie práv dieťaťa v oblasti násilia na deťoch	
■ zneužívanie fenoménu násilia na deťoch na riešenie rôznych medziľudských konfliktov	

a skorá intervencia (čím skôr sa páchanie príslušných trestných činov preruší, tým je väčšia šanca na obmedzenie negatívnych následkov na zdraví obete, a najmä u detských obetí aj na psychickom, fyzickom a sociálnom vývine), sa javia ako nízko efektívne v oblasti prepojenia a spolupráce orgánov zodpovedných za ochranu detí pred násilím, v oblasti zberu dát v prípadoch podozrenia na zanedbávanie, týranie a zneužívanie, v oblasti včasnej identifikácie príznakov a v oblasti kontinuálneho sledovania dieťaťa v systéme poskytovania zdravotnej starostlivosti (najmä prvýkrát prepusteného od pôrodu do domácej starostlivosti).

Absolútnym rizikom je možné inštitucionálne a systémové porušovanie práv dieťaťa v časti reálneho vykonávania politík. Za závažné možno považovať aj informácie, ktoré odzneli počas práce skupín a ktoré potvrdzujú aj vyjadrenia samosprávy – nedôvera občanov v inštitúcie, nejasnosť kompetencií ostatných subjektov, problémy s profesijným zabezpečením, zlyhávanie vzájomnej komunikácie.

Ďalšou problematickou oblasťou, ktorá nebola síce identifikovaná rozborom právnych podmienok, ale sekundárne je ju možné vyvodiť aj z faktu, že jej nebola venovaná pozornosť ani v rámci rozboru právnych a inštitucionálnych podmienok, je oblasť zvyšovania povedomia a informovanosti verejnosti o problematike násilia na deťoch. Toto tvrdenie potvrdzujú aj samotné výpovede detí z výskumu, ktoré v odpovediach zdôrazňovali, že u nich v rodine je všetko v poriadku a že zo strany rodičov sa voči nim nič zlé v súvislosti s násilím nedeje, a ak áno, je to v zásade ich chyba (detí), lebo si to zaslúžili. V tejto súvislosti je treba uviesť, že veľmi často sa vyskytovali odpovede, ktoré sa týkali šikovania v škole. Pri odpovediach o šikanovaní v školskom prostredí sa deti vyjadrovali, že buď ide o fyzické násilie medzi chlapcami (buď zo strany starších chlapcov, alebo spolužiakov), alebo o sexuálne obťažovanie dievčat zo strany chlapcov.

3. Strategické zámery a konkrétne ciele

Pri takej vážnej téme, ako je násilie páchané na deťoch, nie je možné definovať dlhodobý cieľ stratégie, pretože akýkoľvek časový horizont vytvára časovú vôľu na prijímanie a realizovanie opatrení a pri ochrane života a zdravia detí je časové plánovanie prinajmenšom nevhodné. Slovenská republika dlhodobo vyvíja enormné úsilie na ochranu detí pred násilím, a preto je rovnako neprimerané klásť si strategické ciele v zmysle prihlásenia sa k podstate boja proti násiliu na deťoch.

Vzhľadom na znepokojivé údaje o stave výskytu násilia na detskej populácii v Slovenskej republike, identifikované slabé stránky a riziká politiky ochrany detí pred násilím, viacrozmernosť problematiky násilia páchaného na deťoch a veľký počet zodpovedných subjektov pôsobiacich pri ochrane detí pred násilím v rôznych oblastiach **je základným strategickým zámerom Slovenskej republiky dosiahnutie kvalitatívnej zmeny vo vnímaní a v riešení násilia páchaného na deťoch dôsledným prepojením a zintegrovaním čiastkových politík do efektívneho a funkčného mechanizmu na komplexné a systematické riešenia násilia páchaného na deťoch**.

Strategický zámer Slovenskej republiky v oblasti ochrany detí pred násilím rešpektuje primárne právo všetkých detí na ochranu pred všetkými formami násilia.

Na základe záverov uvedených v prvej časti bolo identifikovaných päť základných strategických cieľov:

1. Vytvoriť Národný koordinačný rámec na riešenie násilia páchaného na deťoch.
2. Zabezpečiť systematické monitorovanie a hodnotenie systémov ochrany detí pred násilím.
3. Predchádzať inštitucionálnemu a systémovému porušovaniu práv dieťaťa.
4. Zabezpečiť profesionalitu a kvalitu výkonu politík.
5. Zvyšovať informovanosť o problematike násilia páchaného na deťoch.

Strategický cieľ 1: Vytvoriť Národný koordinačný rámec na riešenie násilia páchaného na deťoch

Slovenská republika nemá určené mechanizmy, ktoré zabezpečujú koordináciu politík na národnej úrovni a koordináciu výkonu a postupov jednotlivých subjektov pôsobiacich v oblasti ochrany detí pred násilím v praxi. Slovenská republika nemá doposiaľ určené ani gestorstvo k Dohovoru o právach dieťaťa – úlohu gestora vo vzťahu k úlohám Výboru pre práva detí OSN plnilo v predchádzajúcom období Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, gestorstvo pri príprave ostatnej správy Slovenskej republiky o pokroku pri plnení záväzkov z Dohovoru prevzalo na seba Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej aj „MPSVaR“) Slovenskej republiky, gestorom Národného akčného plánu pre deti (úlohy na plnenie záväzkov Dohovoru) je sekretariát Výboru.

Svetová správa OSN o násilí páchanom na deťoch zamerala svoje odporúčania najmä na vytvorenie **mnohorozmerného a systematického rámca schopného reagovať na násilie páchané na deťoch**, ktorý by bol integrovaný do národného plánovacieho procesu prostredníctvom národnej stratégie, politiky alebo plánu.

Takto zostavený rámec by zahŕňal aj koordinačné stredisko (s preferenciou na úrovni ministerstva), ktoré by vykonávalo dohľad nad zavádzaním opatrení na predchádzanie násiliu a odozvu naň.

Inštitucionalizáciu koordinácie politík žiada aj Výbor OSN pre práva dieťaťa vo všeobecnom komentári č. 13, obsahuje ho aj Politické usmernenie Rady Európy pre integrované národné stratégie na ochranu detí pred násilím. Potreba koordinácie politík a postupov vyplynula aj z rozboru právnych a inštitucionálnych podmienok ochrany detí pred násilím.

V rámci pracovných skupín boli prehodnotené mnohé riešenia – samostatný splnomocnenec vlády Slovenskej republiky, samostatný poradný orgán vlády, integrácia, resp. rozšírenie úloh vecného odboru na niektorom z ústredných orgánov, ako návrh bol dokonca predstavený aj samostatný úrad (ústredný orgán) na ochranu detí. Ako reálne riešenie bolo vo finále navrhnuté vytvorenie samostatného špecializovaného organizačného útvaru - **Národného koordinačného strediska na riešenie problematiky násilia na deťoch** (ďalej len „Národné koordinačné stredisko“) s jeho integrovaním v rámci štruktúry Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky ako ústredného orgánu štátnej správy, v rámci ktorého je zriadený Spoločný sekretariát výborov, Národný kontaktný bod pre Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Hlavnými úlohami Národného koordinačného strediska je:

- koordinácia a integrácia čiastkových politík na ochranu detí pred násilím,
- koordinácia postupov subjektov na národnej úrovni,
- tvorba spoločných postupov na národnej úrovni, zjednocovanie subjektov na miestnej úrovni a koordinácia tvorby spoločných postupov subjektov na miestnej úrovni,
- tvorba merateľných cieľov efektivity politík, monitorovanie a vyhodnocovanie integrovaných politík.

Kľúčovým sa pri takejto štruktúre stáva samotné odborné zastúpenie Národného koordinačného strediska. Koordinácia a integrácia politík nie je možná bez dobrej profesijnej orientácie v jednotlivých oblastiach politík a tvorba spoločných postupov bez praktických skúseností. Funkčnosť strediska je priamo závislá od jeho odborného potenciálu, z tohto dôvodu sa predpokladá stanovenie kritérií výberu tak z oblasti dosiahnutého vzdelania, ako aj odbornej praxe.

Keďže hlavnou úlohou Národného koordinačného strediska je koordinácia a integrácia, druhým kľúčovým faktorom je zabezpečenie samotných procesov v koordinácii s kľúčovými rezortmi (tab. 4).

Tab. 4: Priority a úlohy v rámci strategického cieľa 1

Priority	■ udržateľný inštitucionálny rámec na realizáciu politík na ochranu detí pred násilím	
	■ integrovaný a koordinovaný prístup na národnej aj miestnej úrovni	
	■ účasť detí – rešpektovanie pohľadu a názoru detí na riešenia, ktoré sa ich týkajú	
	■ definovanie mechanizmov na eliminovanie faktorov, ktoré priamo či nepriamo ovplyvňujú potenciál páchania násilia	
	■ definovanie spoločných postupov všetkých subjektov	
	■ skvalitnenie a zintenzívnenie spolupráce subjektov pôsobiacich v oblasti ochrany detí pred násilím na regionálnej úrovni	
Úlohy	**Zriadiť Národné koordinačné stredisko na riešenie problematiky násilia na deťoch (v rámci MPSVaR SR)**	
	Zodpovedný	MPSVaR SR
	Termín	do 31. januára 2014
	Definovať zodpovednosť a vzťah medzi zainteresovanými subjektmi na národnej úrovni a regionálnej úrovni a vytvoriť koordinačný mechanizmus na komunikáciu medzi jednotlivými ministerstvami a ďalšími štátnymi a občianskymi organizáciami na všetkých úrovniach	
	Zodpovedný	Národné koordinačné stredisko (NKS), MPSVaR SR, Ministerstvo zdravotníctva (MZ) SR, Ministerstvo spravodlivosti (MS) SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR, Ministerstvo vnútra (MV) SR, Ministerstvo kultúry (MK) SR v spolupráci so samosprávou, s poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti, mimovládnymi organizáciami (MVO)
	Termín	6 mesiacov od zriadenia NKS
	Definovať (písomne) úlohy koordinačného rámca na riešenie násilia páchaného na deťoch na národnej a regionálnej úrovni, spôsob ich sledovania, vyhodnocovania a aktualizácie	
	Zodpovedný	NKS, MPSVaR SR, MZ SR, MS SR, MŠVVaŠ SR, MV SR, MK SR v spolupráci so samosprávou, s poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti, MVO
	Termín	6 mesiacov od zriadenia NKS

Strategický cieľ 2: Zabezpečiť systematické monitorovanie a hodnotenie systémov ochrany detí pred násilím

Ako už bolo uvedené, z dlhodobého hľadiska absentujú relevantné informácie reálneho výskytu násilia páchaného na deťoch. V jednotlivých oblastiach, pochopiteľne, existuje štatistické sledovanie, avšak tieto údaje poskytujú informácie o stave z uhla pohľadu tej-ktorej politiky – oblasti (nápad trestnej činnosti, počet odsúdených, počet detí, pre ktoré boli vykonávané opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately z dôvodu násilia, a pod.). Údaje o výskyte násilia dlhodobo absentujú, čo vyvoláva rôzne domnienky o skutkovom stave. Realizovaný výskum dáva základné informácie o výskyte násilia u určitej časti detskej populácie, avšak z dlhodobého hľadiska je potrebné zabezpečiť systematické sledovanie vývoja, založené na zhodnotení výskumnej evidencie a stanovení systému indikátorov. Dôležité je zabezpečiť aj prepojenie štatistických údajov za jednotlivé oblasti násilia (telesné, psychické, sexuálne, inštitucionálne a systémové) s dlhodobým sledovaním vývoja.

Ďalším problémom je systematické monitorovanie a hodnotenie systémov na ochranu detí pred násilím – nie sú ustálené merateľné ciele a hodnotiace ukazovatele pre politiky. Je zrejmé, že komplexný systém zberu údajov musí reflektovať hodnotiace ukazovatele (tab. 5).

Tab. 5: Priority a úlohy v rámci strategického cieľa 2

Priority	■ monitorovanie, zhodnocovanie a hodnotenie efektivity politík	
	■ poznanie príčin násilia páchaného na deťoch	
	■ monitoring prevalencie násilia (telesného, psychického, sexuálneho, inštitucionálneho a systémového) páchaného na deťoch	
Úlohy	**Stanoviť merateľné ciele a hodnotiace ukazovatele pre politiky**	
	Zodpovedný	NKS v súčinnosti s MPSVaR SR, MZ SR, MS SR, MŠVVaŠ SR, MV SR a v spolupráci so samosprávou a s MVO
	Termín	rok 2014
	Vytvoriť systém zberu, analýzy a vyhodnocovania dát	
	Zodpovedný	NKS v súčinnosti s MPSVaR SR, MŠVVaŠ SR, MZ SR, MS SR, MV SR a v spolupráci so samosprávou a s MVO
	Termín	rok 2014
	Stanoviť a realizovať dlhodobý plán výskumu v oblasti problematiky násilia na deťoch	
	Zodpovedný	MPSVaR SR (Inštitút pre výskum práce a rodiny – IVPR) v súčinnosti s MŠVVaŠ SR, MZ SR, MS SR, MV SR a v spolupráci so samosprávou a s MVO
	Termín	od roku 2014

Tab. 6: Priority a úlohy v rámci strategického cieľa 3

Priority	■ predchádzanie násiliu páchanému na deťoch v zložke silného právneho rámca, ako aj v zložke zodpovedajúceho výkonu	
	■ nulová tolerancia ku krutému, k neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu s deťmi	
	■ podpora plnenia rodičovských práv a povinností, rodičovstva a podpora pozitívneho rodinného prostredia	
	■ dôsledná vymožiteľnosť právnych predpisov zaisťujúcich práva dieťaťa vrátane práva na ochranu pred násilím	
	■ dostupnosť zodpovedajúcich služieb a opatrení pre deti ohrozené násilím a detské obete násilia	
Úlohy	**Analytické sondy realizované na základe fókusových skupín zameraných na predchádzanie inštitucionálnemu a systémovému porušovaniu práv dieťaťa**	
	Zodpovedný	MPSVaR SR (IVPR), NKS v súčinnosti s MZ SR, MŠVVaŠ SR, MS SR, MV SR a v spolupráci so samosprávou a s MVO
	Termín	rok 2014
	Vytvorenie metódy integrovaného a koordinovaného postupu na riešenie násilia páchaného na deťoch	
	Zodpovedný	NKS v súčinnosti s MPSVaR SR, MZ SR, MŠVVaŠ SR, MS SR, MV SR, MK SR a v spolupráci so samosprávou a s MVO
	Termín	rok 2014 a nasledujúce
	Priebežné revidovanie všeobecne záväzných právnych predpisov a iných predpisov z pohľadu zvýšenia efektivity ochrany detí pred násilím	
	Zodpovedný	MPSVaR SR, MZ SR, MŠVVaŠ SR, MS SR, MV SR, MK SR
	Termín	priebežne

Strategický cieľ 3: Predchádzanie inštitucionálnemu a systémovému porušovaniu práv dieťaťa

Z právnej analýzy pojmu „všetky formy násilia“ vo všeobecnom komentári č. 13 vyplýva, že medzi formy násilia je potrebné zaradiť aj inštitucionálne a systémové porušovanie práv dieťaťa.

Za inštitucionálne a systémové porušovanie práv dieťaťa sa považuje nedostatok účinných prostriedkov na vykonávanie povinností a záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru v orgánoch na všetkých úrovniach zodpovedných za ochranu detí pred všetkými formami násilia. Môže to znamenať, že orgány priamo alebo nepriamo zapríčinia ujmu dieťaťu. Takéto opomenutia zahŕňajú neprijatie alebo nezrevidovanie legislatívy a iných predpisov, nevhodné vykonávanie zákonov a iných predpisov a nedostatočné zabezpečenie materiálnych, technických a ľudských zdrojov a kapacít na odhaľovanie, prevenciu a odozvu na násilie páchané na deťoch. Pracovníci sa tiež môžu dopúšťať porušenia práva dieťaťa na ochranu pred násilím, napr. pri výkone svojich zodpovedností spôsobom, ktorý prehliada záujem dieťaťa, jeho názory a vývojové ciele.

Na Slovensku je významná pozornosť venovaná revidovaniu legislatívy a iných predpisov s cieľom zabezpečiť dobré legislatívne prostredie na ochranu detí pred násilím. Napriek existencii klasického rámca ochrany detí je detská populácia na Slovensku, podobne ako v iných štátoch, vystavená okrem iného priamo alebo nepriamo riziku ujmy nevhodným vykonávaním zákonov a iných predpisov, resp. ich nevykonávaním.

Celý systém primárnej, sekundárnej ani terciárnej prevencie (predchádzanie násiliu, zabraňovanie prebiehajúcemu násiliu a predchádzanie dlhodobým následkom násilia na deťoch) nie je rozvinutý a jeho problémom okrem dostatku erudovaných odborníkov je najmä komplexnosť a systematickosť preventívnych programov.

Riziko pre deti vyplýva aj z nedostatočného zabezpečenia materiálnych, technických a ľudských zdrojov a kapacít na odhaľovanie, prevenciu a odozvu na násilie páchané na deťoch. Ako vyplýva z rozboru inštitucionálneho a právneho zabezpečenia mechanizmu ochrany detí, nedostatky sú najmä v spoločných postupoch zodpovedných subjektov a znepokojení môžeme byť aj s informáciami k ujasneniu, resp. neujasneniu kompetencií ostatných subjektov a s informáciami k nevyužívaniu regionálneho potenciálu (tab. 6).

Strategický cieľ 4: Zabezpečenie profesionality a kvality výkonu politík

Potreba špecializovaného vzdelávania je identifikovaná v každej oblasti v rozbore súčasného systému inštitucionálnej ochrany detí pred násilím. Ako kľúčová bola otázka kvality výkonu identifikovaná osobitne samosprávou. Potreba je identifikovaná tak v oblasti prevencie, vyhľadávania, identifikácie, riešenia, ako aj, samozrejme, v oblasti sankcií. V zásade môžeme identifikovať tri roviny problému:

- dôslednejšia príprava na špecifiká násilia páchaného na deťoch v rámci samotnej pregraduálnej prípravy vo všetkých zodpovedajúcich študijných odboroch,
- dôslednejšia orientácia celoživotného vzdelávania na špecifiká násilia páchaného na deťoch vo všetkých zodpovedajúcich profesiách,
- absentujúce spoločné vzdelávacie aktivity jednotlivých profesií pôsobiacich v ochrane detí pred násilím.

V rámci samotnej kvality výkonu politík sa ako rizikové miesto objavuje absencia spoločných metodík a postupov a absencia cielenej prípravy zamestnancov na výkon konkrétneho povolania. Potvrdzujú to tak výstupy rezortov, ako aj samosprávy. Jedným z jasne identifikovaných problémov je absencia úpravy profesijných podmienok výkonu sociálnej práce – neexistuje ani právna úprava toho, kto je sociálny pracovník, absentujú špecializácie aj systém celoživotného vzdelávania. Podobná je aj situácia v oblasti výkonu psychologických činností na úseku sociálnych vecí a rodiny, ako i v ďalších oblastiach (tab. 7).

Strategický cieľ 5: Zvyšovanie informovanosti o problematike násilia páchaného na deťoch

Vzhľadom na výstupy z výskumu, ktoré poukazujú na skutočnosť, že väčšina detí sa so svojimi starosťami obracia na kamarátov alebo blízku rodinu, ako aj vzhľadom na preukázateľný nedostatok až úplnú absenciu všeobecne dostupných informácií o problematike násilia, o možnostiach pomoci, o samotných formách násilia na deťoch pre deti, rodičov, blízke osoby, ale aj o pozitívnych metódach rodičovstva je potrebné jeden zo strategických cieľov zamerať na zvyšovanie informovanosti o problematike násilia páchaného na deťoch. Výskum potvrdil, že z hľadiska ochrany detí a prevencie násilia disponuje najväčším potenciálom rodina, ktorá dokáže dieťa podporiť a pripraviť na to, aby sa vedelo chrániť samo, a na tento účel musí rodina – dieťa aj jeho rodičia – disponovať relevantnými informáciami.

Existujú síce čiastkové aktivity rezortov na zvyšovanie informovanosti o násilí na deťoch, rovnako v tejto oblasti pôsobí aj neverejný sektor, avšak deje sa tak spravidla nárazovo pri istej príležitosti, resp. pod vplyvom negatívnych udalostí. Podľa Politického usmernenia Rady Európy pre integrované národné stratégie na ochranu detí pred násilím je extenzívne rozširovanie informácií aj z oblasti ochrany detí pred násilím povinnosťou štátu. Dostupnosť relevantných informácií o problematike násilia na deťoch patrí medzi pozitívne opatrenia štátu na riešenie násilia na deťoch, problémom však je, že nie sú utvorené podmienky na podporu tohto druhu proaktívnych opatrení na predchádzanie násiliu (tab. 8).

Tab. 7: Priority a úlohy v rámci strategického cieľa 4

Priority	■ špecializovaná príprava na vykonávanie politík na ochranu dieťaťa pred násilím cielená na predchádzanie násiliu na deťoch, ochranu a pomoc deťom, na ktorých je páchané násilie, resp. ktoré sú vystavené riziku násilia	
	■ pravidelné hodnotenie výkonu politík na ochranu detí pred násilím	
	■ nezávislé monitorovanie vykonávania politík na ochranu práv detí vrátane monitorovania dodržiavania práva dieťaťa byť vypočuté a vyjadriť svoj názor	
Úlohy	**Utvoriť podmienky na nezávislé monitorovanie vykonávania politík pre deti**	
	Zodpovedný	MPSVaR SR
	Termín	rok 2014
	Zaviesť mechanizmus na podporu špecifických spoločných vzdelávacích aktivít subjektov pôsobiacich v oblasti ochrany detí pred násilím	
	Zodpovedný	MPSVaR SR v súčinnosti s MZ SR, MŠVVaŠ SR, MS SR, MV SR, MK SR a v spolupráci so samosprávou a s MVO
	Termín	rok 2015
	Zaviesť a prehodnocovať v oblasti celoživotného vzdelávania v rámci všetkých relevantných odvetví osobitné vzdelávacie aktivity/moduly orientované na predchádzanie násiliu páchanému na deťoch, jeho identifikáciu, distribúciu a riešenie	
	Zodpovedný	MPSVaR SR, MZ SR, MŠVVaŠ SR, MS SR, MV SR, MK SR v spolupráci so samosprávou a s MVO
	Termín	priebežne
	Utvoriť podmienky na profesijný rast sociálnych pracovníkov	
	Zodpovedný	MPSVaR SR
	Termín	rok 2015 a nasledujúce

Tab. 8: Priority a úlohy v rámci strategického cieľa 5

Priority	■ prístupnosť a dostupnosť informácií deťom o právach dieťaťa so zameraním na problematiku násilia a možnostiach pomoci v detskej reči vrátane stimulácie kritických postojov detí k nevhodným mediálnym obsahom	
	■ prístupnosť a dostupnosť informácií verejnosti o právach dieťaťa so zameraním na problematiku násilia páchaného na deťoch a možnostiach pomoci detským obetiam	
	■ podpora rodinného prostredia sprístupňovaním informácií o výchovných prostriedkoch (tak, aby nebolo ohrozené zdravie, dôstojnosť, telesný a citový vývoj dieťaťa)	
Úlohy	**Utvoriť podmienky na realizáciu kampaní a sprístupnenie informácií zameraných na prevenciu násilia páchaného na deťoch**	
	Zodpovedný	MPSVaR SR
	Termín	rok 2015
	Vytvoriť a realizovať plán informovanosti o problematike násilia a možnostiach pomoci za oblasť konkrétnej politiky	
	Zodpovedný	NKS, MPSVaR SR, MZ SR, MŠVVaŠ SR, MS SR, MV SR, MK SR v spolupráci so samosprávou a s MVO
	Termín	rok 2014

Sumár k strategickej časti

Navrhnuté strategické ciele národnej stratégie vychádzajú z identifikovaných nedostatkov a rizík, vychádzajú z faktu, že Slovenská republika je krajina so silným legislatívnym rámcom (ktorý je však stále treba zlepšovať), s dobre nastaveným inštitucionálnym systémom jednotlivých politík na ochranu detí pred násilím, avšak aj zo zistenia, že existujú medzery v koordinácii a integrácii politík, vo vyhodnocovaní efektivity politík, v dostupnosti relevantných informácií a tiež v poznaní reálneho stavu násilia na deťoch v spoločnosti.

Strategické ciele navzájom súvisia a vzájomne sa dopĺňajú, tri ciele (1., 3. a 4.) sú orientované na zlepšenie vykonávania politík, strategický cieľ 5 je orientovaný na zlepšenie informovanosti a povedomia detí, rodičov aj celej spoločnosti o násilí a strategický cieľ 2 je svojou povahou prierezovým cieľom, pretože bez hodnotiacich mechanizmov, analýzy dát a poznatkov o realite by bola realizácia akýchkoľvek strategických zámerov samoúčelná. V základných súvislostiach sú prepojenia strategických cieľov takéto:

- Zavedenie systematického monitorovania a hodnotenia systémov ochrany detí pred násilím prispeje k efektívnemu fungovaniu Národného koordinačného rámca umožnením sledovania efektivity integrovaných politík.
- Investícia do Národného koordinačného rámca podporí predchádzanie inštitucionálnemu a systémovému porušovaniu práv dieťaťa a zlepší dostupnosť informácií.
- Predchádzanie inštitucionálnemu a systémovému porušovaniu práv dieťaťa priamo súvisí s cieľom zabezpečenia profesionality a kvality výkonu politík.
- Zabezpečenie profesionality a kvality výkonu politík podporí celkovú účelnosť Národného koordinačného rámca.
- Zvyšovanie informovanosti o problematike násilia páchaného na deťoch nielen dáva relevantnú spätnú väzbu monitorovacím a hodnotiacim systémom ochrany detí pred násilím, ale zároveň vyvíja tlak na zlepšenie inštitucionálneho a systémového zabezpečenia práv dieťaťa.

Ilustračné foto Ján SÚKUP

Testy zo vzdelávacej oblasti Človek a príroda

Monitorovanie vedomostí a zručností žiakov z prírodovedných predmetov na Slovensku sa v súčasnosti uskutočňuje len čiastočne, v medzinárodných štúdiách Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) PISA a TIMSS. Prírodovednou gramotnosťou by mal disponovať každý žiak, a preto jej treba venovať pozornosť a pravidelne ju monitorovať aj na národnej úrovni v Slovenskej republike. Zistenia, ktoré priniesli posledné výsledky štúdie PISA 2012 v prírodovednej gramotnosti, sú nelichotivé. Slovensko sa medzi 34 krajinami OECD umiestnilo na 28. až 31. mieste a výkon našich žiakov sa nachádza pod priemerom zúčastnených krajín OECD. Keď porovnáme výsledky testovaní PISA 2012 a PISA 2009, zistíme, že významne narástol počet tzv. rizikových žiakov, ktorí patria do skupiny s najnižšou úrovňou vedomostí.

Podľa štúdie PISA je prírodovedná gramotnosť schopnosť žiaka používať vedecké poznatky a kritické skúmanie, aby vedel pochopiť zmeny, ktoré nastali v prírode ako výsledok ľudskej aktivity. K rozvíjaniu tohto typu gramotnosti by mohli prispieť zaujímavé úlohy pre žiakov z oblasti Človek a príroda a úlohy na prírodovednú gramotnosť, ktoré vznikajú v rámci projektov Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM).

V rokoch 2010 až 2013 NÚCEM realizoval národný projekt *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania*. Jedným z cieľov projektu bolo vytvoriť testovacie nástroje aj zo vzdelávacej oblasti Človek a príroda (predmety chémia, fyzika a biológia) pre stupeň ISCED 3, ktoré by sledovali úroveň vzdelávania žiakov v tejto vzdelávacej oblasti podľa platného štátneho vzdelávacieho programu.

V rámci projektu vznikli štyri testy a zbierka vzorových úloh zo vzdelávacej oblasti Človek a príroda. Testy obsahujú štyridsať uzavretých položiek, všetky s výberom odpovede zo štyroch ponúkaných možností.

Testové položky overovali úroveň vedomostí a zručností žiakov z predmetov chémia, biológia a fyzika. Mnohé z položiek môžeme charakterizovať ako nadpredmetové – testujú zvládnutie poznatkov a pochopenie medzipredmetových vzťahov.

Úlohy neboli zamerané len na zapamätané vedomosti a naučené algoritmy, ale vychádzali aj z praktických skúseností zo života. Úlohy rozvíjajú aj vyššie poznávacie schopnosti žiakov, hlbšie vedomosti a zručnosti, schopnosti žiakov aplikovať poznatky v praxi, analyzovať celok (problém, text, obrázok, graf) či objavovať stratégie riešenia. Z uvedených dôvodov sú úlohy zo vzdelávacej oblasti Človek a príroda zamerané viac na čítanie s porozumením, prácu s grafmi, obrázkami. Ďalej ide aj o tzv. prierezové úlohy, napr. z chémie a biológie, biológie a fyziky a podobne. Úlohy zdôrazňujú poznávanie procesov v prírode ako súbor ucelených, vzájomne sa doplňujúcich a kauzálne súvisiacich faktov a informácií.

Úlohy z prírodovednej gramotnosti

Dlhodobým cieľom NÚCEM je sledovať vývoj a trendy úrovne vzdelávania aj v oblasti prírodovedných predmetov. Preto aj ďalší národný projekt *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania*, ktorého realizácia sa začala vlani v marci, pokračuje v dosahovaní tohto cieľa vytváraním úloh a testov aj z prírodovednej gramotnosti a zo vzdelávacej oblasti Človek a príroda. Nasledujúce príklady úloh môžu byť malou inšpiráciou pre učiteľov, ktorí sa zapojili do nového národného projektu vytváraním testových úloh z tejto vzdelávacej oblasti.

Úloha 1

Na obrázkoch 1 – 4 sú zobrazené objemy roztokov a jednotky množstva látky (hviezdičky) v uvedenom objeme. Ak doplníme roztok X vodou na objem 600 ml, koncentrácia látky v tomto roztoku bude rovnaká ako v roztoku _____.

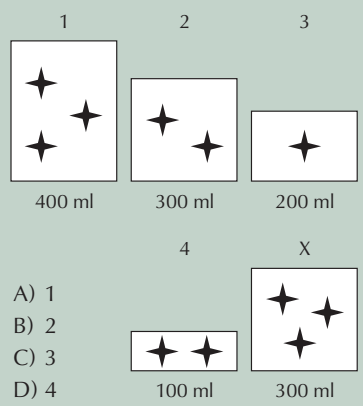

A) 1
B) 2
C) 3
D) 4

Analýza úlohy

Úloha bola orientovaná na čítanie grafických informácií s porozumením a aplikáciu procedurálnych poznatkov pri výpočte koncentrácie roztokov. Úloha testuje žiakov z problematiky, ktorú na hodinách chémie preberajú a nacvičujú (zloženie, riedenie roztokov). Uvedený obrázok žiakom poskytne pomôcku a zároveň všetky dôležité informácie, ktoré potrebujú na vyriešenie úlohy. Koncentrácia vyjadruje, aké látkové množstvo rozpustenej látky pripadá na jednotku objemu roztoku [c(A) = n(A)/V]. Postupom riešenia je, že žiak po doliatí objemu roztoku X na 600 ml porovná koncentráciu roztoku X s ostatnými roztokmi prostredníctvom pomerov. Keďže v roztoku X bude pomer častíc po doliatí vodou na objem 600 ml 3 : 600 ml, teda 1 : 200 ml po vydelení číslom 3, správna odpoveď je C, kde je pomer častíc na jednotku objemu roztoku tiež 1 : 200.

Úloha vykazuje veľmi dobré charakteristiky – veľmi dobre rozdeľuje žiakov a má dobrú koreláciu so zvyškom testu. Správnu odpoveď C väčšinou volili v teste celkovo úspešní žiaci. Najfrekventovanejším distraktorom bola odpoveď B, ktorú volili v teste celkovo menej úspešní žiaci.

Úloha 2

Prečo sa pri infekčných zápaloch hrdla odporúča kloktať a vyplachovať hrdlo koncentrovaným roztokom NaCl?

A) Roztok vytvára hypotonické prostredie, voda preniká do buniek mikroorganizmu, tie zväčšujú svoj objem, až praskajú.
B) Roztok vytvára hypertonické prostredie, voda preniká do buniek mikroorganizmu, tie zväčšujú svoj objem, až praskajú.
C) Roztok vytvára hypotonické prostredie, voda z buniek mikroorganizmu uniká, tie sa zmršťujú a hynú.
D) Roztok vytvára hypertonické prostredie, voda z buniek mikroorganizmu uniká, tie sa zmršťujú a hynú.

Analýza úlohy

Cieľom úlohy bolo prakticky aplikovať biologicko-chemické poznatky pri prevencii zapáleného hrdla. Žiaci musia vedieť opísať základné mechanizmy príjmu látok bunkou a vysvetliť účinok koncentrovaného roztoku NaCl pri zápalovom ochorení hrdla. Princípom je osmóza, čiže voľný pohyb molekúl vody cez membránu z prostredia s nižšou koncentráciou do prostredia s vyššou koncentráciou dovtedy, kým sa nevyrovná koncentrácia roztokov. Keďže koncentrovaný roztok NaCl môžeme pokladať za hypertonické prostredie, prostredie s vyššou koncentráciou osmoticky aktívnych látok, bunka v takomto prostredí stráca vodu, čo vedie k tomu, že bunky mikroorganizmu sa postupne zmršťujú a hynú.

Úloha dobre rozlíšila žiakov, správnu odpoveď D väčšinou volili v teste celkovo úspešní žiaci. Najfrekventovanejším distraktorom bola odpoveď C, ktorú volili v teste celkovo menej úspešní žiaci. Úloha je zameraná na analýzu, pričom žiak musí na základe nadobudnutých poznatkov vysvetliť, prečo je tento spôsob liečby účinný.

Úloha 3

Pri chronickom zlyhávaní obličiek človeka je ich činnosť oslabená, nie sú schopné udržať správne zloženie vnútorného prostredia organizmu, napr. pH. Obličky nevedia odfiltrovať nadbytok minerálnych solí, močoviny a toxínov. Jeden z možných spôsobov liečby pacienta je dialýza, ktorá sa vykonáva pomocou prístroja – „umelej obličky" – v dialyzačnom stredisku. Krv sa odvádza do dialyzačnej kapiláry, kde sa prechodom cez membránu čistí a vracia späť pacientovi. Princípom dialýzy je:

A) oddelenie bielkovín s rôznym izoelektrickým bodom,
B) extrakcia toxínov a močoviny z krvi,
C) filtrácia krvi cez polopriepustnú membránu,
D) destilácia vody od minerálnych solí a močoviny.

Analýza úlohy

Úloha bola orientovaná na čítanie textu s porozumením a na hodnotenie biologického problému na základe chemických poznatkov. Išlo o riešenie situácie z praktického života a navrhnutie vhodného spôsobu oddelenia zložiek zmesi. Princípom dialýzy je oddeľovanie nepotrebných látok z krvi a zadržanie tých látok, ktoré telo potrebuje. Ide o metódu na oddeľovanie zložiek zo zmesí na základe odlišnej veľkosti ich častíc. Táto metóda sa nazýva filtrácia. Aj z vyučovacích hodín biológie žiaci vedia, že v obličkách sa krv filtruje. Správnou odpoveďou je preto možnosť C.

Táto položka testuje neštandardnú problematiku a žiaci sa s obdobnou položkou bežne v dostupných zdrojoch nestretli. Úloha vyžaduje schopnosť analyzovať zadanie úlohy a na základe nadobudnutých poznatkov priradiť k uvedenému popisu správnu separačnú metódu. Správnu odpoveď C väčšinou volili v teste celkovo úspešní žiaci. Najfrekventovanejším distraktorom bola odpoveď D, ktorú volili v teste celkovo menej úspešní žiaci.

Mgr. Stanislava HRAŠKOVÁ, PhD.,
garantka tvorby testovacích nástrojov pre chémiu, NÚCEM
Ilustračné foto Ján SÚKUP